

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION
SINCE 1995

ISSN: 1513-6620 (Print)

ISSN: 2773-9643 (Online)

คณะศาสนาและปรัชญา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

ปีที่ 29 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม พ.ศ. 2567 : Vol.29 No.2 July - December 2024

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

ปีที่ 29 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2567

Journal of Philosophical Vision

Vol. 29 No. 2 July - December 2024

สารจากบรรณาธิการ

วารสารปรัชญาปริทรรศน์ ได้ดำเนินการบริการทางวิชาการมาถึงปีที่ 30 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2567 วารสารก็ยังคงสานต่อปณิธานการเป็นสื่อกลางในการนำเสนอผลงานทางวิชาการเพื่อประโยชน์ของสังคม และประเทศชาติ บนพื้นฐานของหลักวิชาการด้านปรัชญาในทุกสาขาวิชา เช่น พุทธศาสนา สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ รัฐศาสตร์ การศึกษา การบริหาร และแขนงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา ขอขอบคุณสมาชิกทุกท่านที่ได้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อนำเสนอและเผยแพร่งานวิชาการรับใช้สังคมของคณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ ความอนุเคราะห์ในการประเมินบทความ และให้คำแนะนำเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงให้บทความมีคุณภาพยิ่งขึ้นและเกิดประโยชน์แก่วงการวิชาการ ตลอดถึงผู้แต่งที่ได้ให้ความไว้วางใจร่วมส่งบทความตีพิมพ์ในวารสารฉบับที่ผ่านมาและวารสารฉบับนี้ ยังคงรอการสนับสนุนจากทุกท่านทั้งผู้แต่ง ผู้ประเมิน และคณะกองบรรณาธิการที่มีส่วนร่วมในการผลิตผลงานเขียนทางปรัชญาซึ่งเป็นงานเขียนที่เชื่อมทุกภาคส่วนของสังคมเข้าด้วยกัน

วารสารฉบับนี้จึงขอเชิญชวนทุกท่านได้ติดตามผลงานและบทความใหม่ ๆ ผลการศึกษาใหม่ ๆ ที่เป็นข้อเท็จจริงและเป็นประโยชน์ต่อสังคมโลกซึ่งจะได้นำเผยแพร่ต่อไป

พระมหาจักรพล อาจารย์สุโก, ดร.

บรรณาธิการ

กองงานบรรณาธิการวารสารปรัชญาปริทรรศน์

ที่ปรึกษา

อธิการบดี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองอธิการบดี ด้านวิชาการและพัฒนาคุณภาพ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองอธิการบดี ด้านวิจัยและนวัตกรรมการ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บรรณาธิการ

พระมหาจักรพล อาจารย์สุโก, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
-------------------------------	-------------------------------

รองบรรณาธิการ

ดร.สุรัชย์ พุดชู	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
------------------	-------------------------------

กองบรรณาธิการภายใน

พระสุทธิสสารเมธี, ผศ. ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระครูศรีวิจิตรคุณสุนทร, ผศ. ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาสมัค มหาวีโร	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ. ดร.สุวิญ รักษ์ตย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการภายนอก

พระมหาสุรศักดิ์ ปจฺจนฺตเสโน, ผศ. ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาดวงเด่น จิตฺตญาโณ, ผศ. ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ. ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
รศ. ดร.ประยงค์ จันทร์แดง	มหาวิทยาลัยพะเยา
รศ. ดร.บุญเหลือ ใจมโน	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
รศ. ดร.อำพล บุคดาสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
รศ. ดร.อภิญวัฒน์ โพธิ์सान	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รศ. ดร.วินิจ ผาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผศ. ดร.สยาม ราชวัตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ. ดร.บุญชู ภูศรี	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ผศ. ดร.ประทีป พืชมทองหลวง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ดร.สวัสดี อโณทัย	มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
ดร.มนตรี หลินภู	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
Adj. Prof. Lim Hui Ling, Ph.D.	Religious Scholar, Singapore
Nguyen Thanh Trung, Ph.D.	Ho Chi Minh City University of Education, Vietnam
Thich Tam Vuong, Ph.D.	Buddha Temple and Academy, Tennessee, USA
Ven. Sumanapal Bhikkhu, Ph.D.	Calcutta University, India
Ven. Dr.Vilasagga Sitagu, Ph.D.	International Buddhist Academy, Myanmar
Prof. Challapalli Swaroopa Rani, Ph.D.	Acharya Nagarjuna University, India
Sharma Khemraj, Ph.D.	Nanhua University, Taiwan

กองจัดการวารสาร

ดร.สิริพร ครองชีพ	ผู้จัดการวารสาร
พระครูสังฆรักษ์ สุริยะ ปภสฺสโร	ผู้ช่วยผู้จัดการวารสาร
พระครูธรรมธร เดโช จิตเตโช	ผู้ช่วยผู้จัดการวารสาร
พระปลัด ธนา อคฺคธมฺโม	ผู้ช่วยผู้จัดการวารสาร
นางสาวอริสา สายศรีโกศล	ผู้ช่วยผู้จัดการวารสาร

สารบัญ (Content)	
สารจากบรรณาธิการ	(ก)
สารบัญ	(ง)
บทความวิจัย (Research Articles)	
1. ● การประยุกต์หลักภวนา 4 เพื่อสร้างเสริมสุขภาพของวัดวังขนายทายิการาม อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี	1-13
■ ประสิทธิ์ สุขเจริญ	
● Exploration and Presentation of “Visual Emotion” in Dance PerformanceThe Application of the Buddhadhamma for Health Enhancement of Wat Wangkhanai thayikaram, Thamuang District, Kanchanaburi Province	
■ Prasit Sukjaroen	
2. ● Exploration and Presentation of “Visual Emotion” in Dance Performance	14-20
■ Jingbao Xiang, Manissa Vasinarom, Zhuang Tan	
3. ● The Application of Multimedia Technology in the Presentation of “Visual Emotion” in Dance	21-32
■ Jingbao Xiang, Manissa Vasinarom, Zhuang Tan	
4. ● วิเคราะห์หลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาท	33-44
■ พระชินโรส อัครธัมโม เทพเมือง	
● An Analytical Study of The MeditationinTheravada Buddhism	
■ Phra Shinorasa Akkhadhammo Thepmueang	
5. ● การใช้นวัตกรรมทางการเงินแก้ไขปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของ SMEs	45-58
■ ขกัช นิมมานเหมินท์, รศ.ดร.สังศิต พิริยะรังสรรค์	
● Using Financial InnovationTo Solve Problem of Lack of Financial Resources of SMEs	
■ Kapach Nimmanheminda, Assoc.Prof.Sungsidh Piriyaarangsarn	
6. ● มายาคติของการสักบนเรือนร่างของผู้หญิง	59-70
■ จิรัลพร จุฑานพรัตน์, ดร.ชนันันท์ ม่วงวิเชียร	
● The Myth of Tattooing on Women’s the Body	

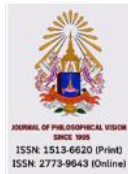
- TikumpornJutanopparat, Dr.Chanatnan Muangwichian
- 7. ● A Study on the Cultural Interaction of Drunken Dragon Dance 71-78
between Zhongshan, Guangdong and Macau
 - Jiaxuan Du, Manissa Vasinarom, Zhuang
- 8. ● ความก้าวหน้าที่ยั่งยืนสายอาชีพนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่ 79-90
 - พิษชาญา เจียมกิจวัฒนา, ผศ.ดร.รัตนพงษ์ สอนสุภาพ
 - Disruption That Will Transform Communication Arts in Chiang Mai Province
 - Pitchaya Jeamkitwattana, Asst.Prof.Dr.Rattaphong Sonsuphap
- 9. ● การพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทในองค์กรปกครองส่วน 91-101
ท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร
 - อองอาจ เขียวงามดี, บุญร่วม คำเมืองแสน, กฤตสุขชิน พลเสน
 - Development of Leadership according to Theravada Buddhist Philosophy in Local Government Organization, Samut Sakhon Province
 - Ongart Kheawngamdee, Boonruam Khammuangsaen, Kitsuchin Ponsen
- 10. ● Study on the Exchange of Drunk Dragon Dance in Zhongshan City, 102-109
Guangdong Province and Macao Special Administrative Region Based on SWOT
 - Jiaxuan Du, Manissa Vasinarom, Zhuang Tan
- 11. ● การบริหารราชการแบบบูรณาการในการพัฒนาหัตถกรรมดั้งเดิมเพื่อความ 110-123
เข้มแข็งของชุมชน
 - พรพรรณ ทศนพานนท์, อภิรัตน์ กังสตาพร
 - Integrated Community-Strengthening Public Administration in The Development of Traditional Handicrafts
 - Pornphan Tasanapanon, Apirat Kangsadanporn
- 12. ● การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงาน 124-141
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3
 - อรณลิน รัชนิพนธ์, รศ.ดร.ศักดิพันธ์ ต้นวิมลรัตน์

- Human Resource Management of Anubansomdetphrawannarat School Suphanburi Primary Education Service Area Office 3
 - Onnalin Ratchanipon, Assoc.Prof.Dr.Sakdipan Tanwimonrat
13. ● การแก้ไขปัญหาชีวิตตามแนวอนุสสติในพระพุทธศาสนา 142-150
 - นิภาพร ชมภูจันทร, พระศรีวินยาภรณ์, รศ.สุเชาว์ พลอยชุม
 - Solving Life Problems according to Anussati in Buddhism
 - Nipaporn Chompujun, Phra Srivinayaphon, Suchao Ploychurm
14. ● ทุนท้องถิ่นกับการขับเคลื่อนสมุทรปราการสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่ 151-161
 - สัมพันธ์ เตชะเจริญกุล, อภิรัตน์ กังสดารพร
 - Local Capital and Samut Prakan Driving to beThe Livable City
 - Sumpan Tachacharoenkul, Apirat Kangsadanporn
15. ● พระคณศ: นวัตกรรมสังคมบนความศรัทธา 162-173
 - ณฉาริชา จุฑานพรัตน์, ฉัตรวิญญ์ องค์กรสิงห์
 - Ganesha:Social Innovation on Faith
 - Nacharicha Juthanopparatana, Chatwaran Ongkasinha
16. ● การพัฒนาศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในประเทศไทย 174-186
 - นพรัตน์ ภูเสื้อ, ฉัตรวิญญ์ องค์กรสิงห์
 - The Development of Quality Life and Elderly Career Development Center in Thailand
 - Nopparat Poosua, Chatwaran Ongkasinha
17. ● การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน: ศึกษาเฉพาะกรณี ที่ 187-199
 - พระครูกิตติวัฒนานุกูล เช่งนุ้ย, ผศ.ดร.พระครูสิริธรรมาภิรัต
 - The Community Participation in Buddhist Places: A Case Study of Veluvan Sangha's Dwelling, Sahakorn Village, Punpin District, Surat Thani Province
 - Phrakhrukittiwattananuku Sengnui, Assoc.Prof.Dr.PhraKhrusirithammaphirat
18. ● ราชประศาสนศาสตร์ของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัย 200-213
 - ลักษณะอัครราชกุมารีกรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี

- พิมพ์นารา ประดับวิทย์, อภิรัตน์ กังสดารพร
- Royal Administration of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Chulabhorn Walailak Akararajkumari Krom Phar Si Sawang Khawattana Worakhattiya Rajanari
- Pimnara Pradubwit, Apirat Kangsadanporn
- 19. ● การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 214-228
 - นฤมล ชีศรีทอง, ผศ.ดร.นิวัฒน์ บุญสม
- The Development of Learning English Management byUsing the Task-Based with Mind Mapping to Enhance Reading Comprehension of Mathayomsuksa 5 Students of Mathayomsuksa 5 Students
 - Narumon Cheesoronthong, Asst.Prof.Dr.Niwat Boonsom
- 20. ● Analysis of Brand Expectation for Chinese Natural DyesBased on the Kano Model 229-238
 - Li Ting, Assoc.Prof.Dr.Supavee Sirinkraporn

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) x ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Academic Article

DOI: 10.14456/jpv.2024.21

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อสร้างเสริมสุขภาพของวัดวังขนายทายิการาม
อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

The Application of the Buddhadhamma for Health Enhancement of Wat Wangkhanai thayikaram, Thamuang District, Kanchanaburi Province

ประสิทธิ์ สุขเจริญ¹

Prasit Sukjaroen¹

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author*

1. ประสิทธิ์ สุขเจริญ

Prasit Sukjaroen

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Doctor of Philosophy Program in Buddhism,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Email: prasit.suk@mbu.ac.th

คำสำคัญ:

พุทธธรรม; การสร้างเสริมสุขภาพ;

วัดวังขนายทายิการาม

Keywords:

Buddhadhamma; Health Enhancement; Wat Wangkhanai thayikaram

Article history:

Received: 25/05/2023

Revised: 27/05/2024

Accepted: 01/06/2024

Available online: 23/11/2024

How to cite:

Sukjaroen, P. (2024). The Application of the Buddhadhamma for Health Enhancement of Wat Wangkhanai thayikaram, Thamuang District, Kanchanaburi Province. *Journal of Philosophical Vision*, 29 (2), 1-13.

ABSTRACT

This academic article aims to study the application of Buddhist principles to promote health at Wang Khanai Taikaram Temple in Tha Muang District, Kanchanaburi Province. The study found that Buddhist principles are applied to health promotion at the temple through various activities and projects as follows: 1) the principles of Cittabhavana (mental development) and Kayabhavana (physical development) are promoted through activities such as planting bamboo to increase green space and organizing charitable meditation walks/runs, 2) the principle of Silabhavana (moral development) is applied through training volunteer caregivers for the elderly and organic farming livelihood training projects, 3) the principle of Paññābhavana (wisdom development) is emphasized through activities such as a Dhamma slogan contest titled 'Dhamma Media Leads to Wisdom.' Additionally, Wang Khanai Taikaram Temple offers other health-promoting activities, such as natural mineral baths for therapeutic purposes, traditional Thai massage, an annual charity run for health, and support for the elderly and patients. Other Buddhist principles applied include: 1) Iddhipada 4 (the Four Bases of Success) focusing on Chanda (desire) through social welfare volunteer activities, 2) Sammappadhana (Right Efforts) focusing on Anurakkhanapadhana (protecting what is wholesome) through the bamboo planting project, 3) Ajivaparissuddhi (Right Livelihood) also through the bamboo planting project, 4) Indriya 6 (Six Faculties) through charitable walking/running activities, 5) Sangahavattthu 4 (the Four Means of Sustenance) focusing on Dana (giving) and Piyavaca (Kind Speech) through service offerings to visitors, 6) Sammaditthi (Right View) and Sammasankappa (Right Intention) through the Dharma slogan contest 'Dhamma Media Leads to Wisdom' for youth.

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อสร้างเสริมสุขภาพของวัดวังขนายทายิการาม อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า หลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ในการสร้างเสริมสุขภาพของวัดวังขนายทายิการาม โดยผ่านกิจกรรม/โครงการ ต่าง ๆ ดังนี้ หลักจิตตภาวนา และหลักกายภาวนา ผ่านกิจกรรมการปลูกต้นไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียว และโครงการเดินวิงสมาธิการกุศล หลักศีลภาวนา ผ่านกิจกรรมอบรมพี่เลี้ยงอาสาสมัครดูแลผู้ป่วยสูงอายุ และโครงการฝึกสมาธิพิภพธรอินทรีย์ หลักปัญญาภาวนา ผ่านกิจกรรมประกวดป้ายคำขวัญธรรมะ “สื่อธรรมนำปัญญา” นอกจากนี้แล้ว วัดวังขนายทายิการามมีกิจกรรมอื่นที่ส่งเสริมสุขภาพ เช่น การแช่น้ำแร่ธรรมชาติเพื่อการบำบัดโรค การนวดแผนโบราณ การวิ่งการกุศลเพื่อสุขภาพประจำปี การสงเคราะห์ผู้สูงอายุและผู้ป่วย เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้สามารถนำมาหลักภาวนา 4 มาประยุกต์ ได้ทั้งสิ้น หลักอิทธิบาท 4 (ฉันทะ) ผ่านกิจกรรมจิตอาสาสังคมสงเคราะห์ หลักสัมมปธาน (อนุรักษนาปธาน) ผ่านโครงการปลูกไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียว หลักอาชีวปาริสุทธิ ผ่านโครงการปลูกไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียว หลักอินทรีย์ 6 ผ่านกิจกรรมเดิน วิ่งการกุศล หลักสังคหวัตถุ 4 (ทาน, ปิยวาจา) ผ่านการให้บริการแก่ผู้มารับบริการ หลักสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ ผ่านกิจกรรมประกวดป้าย “สื่อธรรมนำปัญญา” ของเยาวชน

1. บทนำ

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของวัดวังขนายทายิการาม อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นแนวทางในการประยุกต์หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา ในเรื่องการพัฒนาองค์กร ซึ่งวัดก็คือองค์กรการกุศล โดยเฉพาะวัดที่อยู่ห่างไกลตามชนบท หรือในถิ่นทุรกันดาร ที่ห่างไกลความเจริญ หรือไม่สามารถเข้าถึง หรือเข้าไปพัฒนาไม่ได้เท่าที่ควร เห็นได้จากชีวิตความเป็นอยู่ หรือคุณภาพชีวิตในชุมชน ยังเต็มไปด้วยปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพเกี่ยวกับโรคติดต่อ เช่น โรคเอดส์ วัณโรค กาฬโรค อหิวาตกโรค ตลอดจนโรคไม่ติดต่อ เช่น โรคเบาหวาน ไขมันในเส้นเลือด ความดันโลหิตสูง กระดูกไขข้อ กล้ามเนื้ออักเสบ มะเร็งชนิดต่าง ๆ

การสร้างเสริมสุขภาพจึงมีความสำคัญ โดยเฉพาะการสร้างเสริมสุขภาพที่ดำเนินควบคู่ไปกับการประยุกต์หลักธรรม คือ ภาวนา 4 และตั้งอยู่บนพื้นฐานเครือข่ายความร่วมมือจากชุมชนด้วยแล้ว จะยิ่งสร้างความสมดุลต่อการดูแลสุขภาพผู้ป่วยยิ่งขึ้น ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นจากงานวิจัยของสดี สดี คัมทรัพย์อนันต์ (2556) เรื่องการจัดการเครือข่ายสุขภาพจิตชุมชน : ศึกษากรณีชุมชนวัดบางระโหงและชุมชนวัดรวกบางสีทอง จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การเกิดขึ้นของเครือข่ายสุขภาพจิตชุมชนที่มาจากภาครัฐสามารถสร้างกระบวนการคิดของคนในชุมชนที่เป็นทุนทางสังคม (Social Capital) เช่น การต้องการทำความดีเพื่อตนเองและส่วนรวมด้วยความศรัทธา (Faithful) ที่มีต่อวัด พระสงฆ์ จากการทำบุญบริจาคทรัพย์สินเงินทองสิ่งของให้แก่วัด พระสงฆ์ และขยายความคิดในการทำความคิดให้เป็นรูปธรรม โดยการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไปถึงผู้ป่วยจิตเวชหรือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน

ทั้งนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน (2560) ได้วิจัยเรื่อง การเสริมสร้างสุขภาพชุมชนด้วยอุปถัมภ์ปฏิบัติ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การเสริมสร้างสุขภาพชุมชน เป็นการส่งเสริมสนับสนุน

พฤติกรรมบุคคลและชุมชนให้มีสุขภาพทางกาย จิต สังคม ปัญญาที่ดี เช่น การดูแลรักษาความสะอาดของร่างกาย การตรวจสุขภาพ การรับประทานอาหารที่สะอาด การออกกำลังกาย การหลีกเลี่ยงพฤติกรรมหรือนิสัยที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพได้ด้วยตนเอง ลดความตึงเครียดด้วยการฝึกสมาธิ การพักผ่อนนอนหลับให้เพียงพอ ทำจิตใจให้สงบ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัว ชุมชน สร้างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดี

วัดวังนายทวยการาม โดยการนำของพระครูกาญจนสุตาคมเจ้าอาวาสที่มีต่อผู้เจ็บป่วย ผู้ทุกข์ยาก และผู้ที่ทุกข์ทรมานจากโรคร้ายต่าง ๆ จึงเริ่มแนวคิดที่จะช่วยดูแลผู้ป่วยให้ได้รับความสะดวกสบาย ในการอยู่บำบัดรักษาด้วยตัวน้ำร้อน น้ำแร่ ที่วัดวังนายทวยการามแห่งนี้ ซึ่งนับวันจะมีคนป่วยเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยการเริ่มเชิญชวนชาวบ้านใกล้เคียง เข้ามาเป็นอาสาสมัครดูแลผู้ป่วยในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกินอยู่ ข่ายถ่าย กิจกรรมประจำวัน ซึ่งในบางรายช่วยเหลือตัวเองไม่ได้เลย อันเป็นที่มาของศูนย์ดูแลสุขภาพผู้ป่วยของวัดวังนายทวยการาม

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในเรื่องการพัฒนาไปแก้ไขสนับสนุน องค์การการกุศลเช่นวัดแล้ว ซึ่งมีหลักธรรมที่เกี่ยวข้องอย่างเช่น ภาวนา 4 สามารถครอบคลุมได้ทั้งในระดับบุคคล องค์การ ชุมชน ฯลฯ ให้มีความเจริญยิ่งขึ้น แต่ทว่าการนำหลักธรรมได้ไปประยุกต์ เพื่อให้องค์การนั้นได้พัฒนาขึ้น อย่างถูกต้องเหมาะสมกับบริบทสิ่งแวดล้อมนั้นได้อย่างไร เป็นเรื่องที่น่าสนใจ ควรค่าแก่การศึกษามีใช้อย่างน้อย และสามารถนำไปเป็นแบบอย่างของสังคมต่อไป

2. ความหมายของการประยุกต์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542: 325) ได้ให้ความหมายว่า การประยุกต์ หมายถึง การนำความรู้วิทยาการต่าง ๆ มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ เช่น วิทยาศาสตร์ประยุกต์ คือ การนำความรู้ในวิชาการต่าง ๆ ของวิทยาศาสตร์มาใช้ประโยชน์ในภาคปฏิบัติ ในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

ดิเรก ฤกษ์หรั่ง (2558: 7) กล่าวว่า การประยุกต์เป็นการนำความรู้มาใช้ซึ่งเริ่มจาก การสร้างความรู้ใหม่ ด้วยการปรับ (Adapt) หรือการดัดแปลง (Modify) หรือต่อยอดความรู้ แนวคิด หลักการ ทฤษฎี และเทคโนโลยี เพื่อนำไปใช้ให้เกิดปฏิบัติได้ (Practical) โดยการวิจัยและพัฒนาอย่างง่าย ๆ และต้องมีการกระจายความรู้ให้เกิดความเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน (Simplicity) ที่คนทั่วไปทำได้และนำออกไปใช้ภายใต้เงื่อนไขของความเหมาะสมและเข้ากับสถานการณ์ วิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อมในบทบาทใหม่ และการมีวิสัยทัศน์ที่กระจ่างชัด เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์

การนำความรู้ สิ่งปฏิบัติที่มีเทคโนโลยีไปใช้ ซึ่งอาจมีการลดขนาด (Leanness) เพื่อลดค่าใช้จ่าย เพราะข้อจำกัดของส่วนที่เป็นวัตถุ (Hardware) จึงต้องมีการดำเนินการแต่ละขั้นตอนอย่างถูกต้องด้วยการให้โปรแกรมซอฟต์แวร์ (Software) หรือสิ่งที่เป็นแนวคิด ที่สามารถก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และยืดหยุ่นได้ ด้วยการกำหนดโมเดล และกลยุทธ์เป็นหนทางสู่ความสำเร็จ มีการควบคุม จัดการ (Manipulate) ระบบความคิดและการกระทำ เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ในการที่จะพบกับจุดของความเปิดอิสระที่เพิ่มขึ้นในการพัฒนา

สมชาติ ไตรรักษา (2558:130) กล่าวว่า การประยุกต์ (Apply) หมายถึง การนำ “บางสิ่ง” มาใช้ประโยชน์ โดยปรับใช้อย่าง เหมาะสมกับสภาวะที่เฉพาะเจาะจง “บางสิ่ง” ที่นำมาใช้นั้น อาจเป็นทฤษฎี หลักการ แนวคิด

หรือ ความรู้ เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และนำมาใช้ประโยชน์ในภาคปฏิบัติ โดยปรับให้เข้ากับบริบท และสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ “บางสิ่ง” นั้น อาจเป็น วัตถุ/สิ่งของ ที่นำมาใช้นอกเหนือ บทบาทหน้าที่เดิม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทใหม่คือ การเกิดประโยชน์สูงสุดในภาคปฏิบัติ ของการดำเนินงานหนึ่งงานใดอย่างเหมาะสมกับบริบท สภาพแวดล้อม และสิ่งที่เกี่ยวข้อง ที่เป็นอยู่ ที่เฉพาะเจาะจงในขณะดำเนินการ อย่างกลมกลืน และมีประสิทธิภาพสูง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2560: ออนไลน์) ได้ให้ความหมายของคำว่า การประยุกต์ หมายถึง การนำ บางสิ่งมาใช้ประโยชน์ โดยปรับใช้อย่างเหมาะสมกับสถานะที่เฉพาะเจาะจง “บางสิ่ง” ที่นำมาใช้ประโยชน์นั้น อาจเป็นทฤษฎี หลักการ แนวคิด ความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และนำมาใช้ประโยชน์ในภาคปฏิบัติ โดยปรับ ให้เข้ากับบริบทแวดล้อมที่เป็นอยู่อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ “บางสิ่ง” นั้น อาจเป็นวัตถุสิ่งของที่นำมาใช้นอกเหนือ บทบาทหน้าที่เดิม ให้เหมาะสมกับบริบทใหม่ การประยุกต์เป็นการนำทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์ แนวคิดเกี่ยวกับ เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในภาคปฏิบัติ โดยเฉพาะในศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ มักมีการประยุกต์ ภาควิชาสู่ภาคปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้จริง ในการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ เพราะมีความเป็นรูปธรรมมากกว่า การประยุกต์เป็นการนำสิ่งหนึ่ง หรือแนวคิดหนึ่ง มาปรับใช้ เพื่อตอบสนอง วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง การประยุกต์จึงแตกต่างจากการลอกเลียนแบบ การลอกเลียนเป็น การนำสิ่งที่อยู่ในบริบทหนึ่งมาใช้ในอีกบริบทหนึ่งทั้งหลักการ วิธีการ และรูปแบบ โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม ในบริบทที่แตกต่างกัน คนที่คิดเชิงประยุกต์ได้ดีจะสามารถนำสิ่งหนึ่งมาใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างลงตัว โดยคำนึงถึงสภาพความเป็นจริงในขณะนั้น

โดยสรุปแล้ว การประยุกต์เป็นนำแนวคิด หลักการ หรือทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง มาปรับใช้กับอีกแนวคิด หลักการ หรือทฤษฎีหนึ่งจนทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมา หรืออีกอีกความหมายหนึ่งการนำทฤษฎีไปสู่การ ปฏิบัติ การประยุกต์มิใช่การนำศาสตร์ในแขนงนั้น ๆ มาใช้ทั้งหมด แต่เป็นการนำบางส่วนของของบางสิ่งปรับมา ใช้ในบทบาทหน้าที่ใหม่ เพื่อให้เกิดเป้าหมายใหม่

3. ความหมายของการเสริมสร้างและพัฒนา

คำว่าเสริมสร้าง หมายถึง เพิ่มพูนให้ หรือมั่นคงยิ่งขึ้น เช่น เสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ เสริมสร้าง สัมพันธไมตรีอันดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1256)

คำว่า พัฒนา พัฒนะ หมายถึง ความเจริญ (ป.วัฒน; ส.วรรณ) พัฒนา พัฒนะ พัฒนาการ ผู้ทำความเจริญ , การเปลี่ยนแปลง, ในทางเจริญดีขึ้น, การคลี่คลายไปในทางที่ดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1256)

โดยสรุป ก็คือการทำให้ดีขึ้นจากเดิม กล่าวคือ Development การพัฒนา: กระบวนการเปลี่ยนแปลงใน ด้านต่าง ๆ จากสภาพที่เจริญก้าวหน้าน้อยไปสู่ที่เจริญก้าวหน้ามากขึ้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์ วิทยาการและอุตสาหกรรม เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ อาจเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต และเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทางด้านการเมือง อาจเน้นให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น ทางด้านสังคม อาจให้มีการพัฒนาอย่างสมดุล ระหว่างเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 62)

พอล สตรีเทน (Pal Streeten) อธิบายว่า การพัฒนา เป็นทั้งเป้าหมาย และกระบวนการที่ครอบคลุมถึงทั้งการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนต่อชีวิตและการทำงาน โดยเรื่องของการสร้างความก้าวหน้าด้านต่าง ๆ หลายด้านประกอบกัน คือ 1) การเพิ่มรายได้และผลผลิต 2) การเปลี่ยนแปลงสภาพและเงื่อนไขการผลิตให้ดีขึ้น 3) การยกระดับมาตรฐานการครองชีพ ซึ่งหมายถึง การโภชนาการ ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย 4) การมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน 5) การสร้างสรรค์สถาบันต่าง ๆ และ 6) การเพิ่มขีดความสามารถในการกำหนดนโยบายด้านต่าง ๆ

เช่นเดียวกัน นักวิชาการไทย ปกรณ์ ปริยากร (2545: 7) ได้ให้ความหมายการพัฒนาว่า หมายถึง การทำความเจริญ ก้าวหน้า หรือการทำให้สิ่งต่าง ๆ ดีขึ้น เจริญขึ้น โดยการทำให้เกิดความเจริญขึ้น ประกอบด้วยกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ คือ แก้ไขสิ่งที่ปัญหา รักษาสิ่งที่ดีให้คงอยู่ การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้เป็นประโยชน์

กล่าวโดยสรุป การเสริมสร้างหมายถึงการทำให้ดีขึ้นกว่าเดิม ถ้ามองในแง่ของสุขภาพร่างกายก็หมายถึงการสร้างเสริมร่างกายในส่วนบกพร่องให้ดีขึ้นกว่าเดิม ในขณะที่การพัฒนาหมายถึงการทำให้ดีขึ้นไปตามลำดับ ซึ่งรวมถึงการพัฒนาภายในคือจิตใจ และการพัฒนายานอก คือ ด้านร่างกาย

4. ความหมายและความสำคัญของสุขภาพ

เป็นที่ทราบกันว่า สุขภาพ เป็นความต้องการของมนุษย์ทุกคนที่ปรารถนาให้ตนเองมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง เพราะนั้นย่อมสามารถประกอบกิจการใด ๆ ได้โดยที่ไม่มีปัญหาและอุปสรรคใด ๆ เนื่องจากเมื่อคนเรามีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ย่อมสามารถจะศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ ตลอดจนประกอบสัมมาอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเอง และครอบครัว และเป้าหมายสุดท้ายคือชีวิตที่มีความสุขนั่นเอง

พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2550 ได้ให้ความหมายของสุขภาพไว้ในมาตราที่ 3 ว่า สุขภาพหมายความว่า ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2550: 6)

องค์การอนามัยโลกได้ให้ความหมายของสุขภาพว่า หมายถึง สภาวะสุขภาวะที่บุคคลรับรู้ศักยภาพของตนเองสามารถรับมือกับความเครียดในชีวิต สามารถทำงานให้เกิดประโยชน์และสร้างสรรค์ และสามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมของตนเองได้ (World Health Organization, n.d.)

เยาวภา ปิ่นทพณ์ (2551: 6-7) ได้กล่าวสรุปว่า สุขภาพ คือ สิ่งตรงข้ามกับการเจ็บป่วย สุขภาพคือสภาวะที่สมดุล สุขภาพ คือ การเจริญเติบโต สุขภาพเป็นความสามารถในการทำหน้าที่ในการดำเนินชีวิต สุขภาพคือ ความเหมาะสมของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ สุขภาพคือความรู้สึกของการเป็นที่ดี สุขภาพเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีคุณค่าเหนือสิ่งใด สุขภาพเป็นการเพิ่มอำนาจและความสามารถในการดูแลสุขภาพ คือ การเป็นอยู่ที่ดี โดยสุขภาพเป็นความสัมพันธ์เกี่ยวข้อกันระหว่างการเป็นอยู่ที่ดีของร่างกาย ทางจิตใจกับสภาพแวดล้อม ครอบคลุมถึงภายในครอบครัวและชุมชน

เกษม ชูรัตน์ (2559: 2-3) กล่าวสรุปคล้ายคลึงกัน คือ การที่บุคคลจะมีสุขภาพดีต้องเป็นผลรวมจากปัจจัยหลาย ๆ ด้านด้วยกัน ดังนี้

1) สุขภาพทางร่างกาย หมายถึง การที่บุคคลมีสุขภาพร่างกายดี ระบบการทำงานต่าง ๆ ของร่างกาย จะต้องสามารถทำงานสัมพันธ์กันได้อย่างดี มีพัฒนาการที่เหมาะสมตามเพศวัย มีสมรรถภาพทางกายที่ดี ซึ่งจะทำให้ประกอบกิจวัตรประจำวัน หรือหน้าที่การงานได้อย่างปกติ

2) สุขภาพทางจิตใจ หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาการจากประสบการณ์ และความสามารถทางปัญญาที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล ซึ่งมีผลต่อการตอบสนองทางความคิดของบุคคลนั้น ซึ่งมีความหมายเกี่ยวกับความเชื่อ (Beliefs) ทศนคติ (Attitudes) และค่านิยม (Values) ต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น วิธีการดำเนินชีวิต ครอบครัว ความสัมพันธ์ของสังคม บุคคลใดมีสุขภาพทางจิตใจที่ดี จะเป็นผู้ที่มักคิดถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางที่ดี หรือเรียกว่าการคิดเชิงบวก

3) สุขภาพทางอารมณ์ หมายถึง การมุ่งเน้นถึงความรู้สึก (Feeling) ของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งนี้ จะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของบุคคล และตามสถานการณ์ที่เป็นอยู่ เช่น อารมณ์ความรัก (Loving) ความชอบ (Caring) ความเกลียด (Hating) ความรู้สึกเจ็บปวด (Hurt) ความรู้สึกหมดหวัง (Despairs) ความวิตกกังวล (Anxiety) ความรู้สึกกลัว (Fear)

4) สุขภาพทางสังคม หมายถึง ความสามารถแต่ละบุคคลที่ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ สามารถปรับตัวกับสถานการณ์ทางสังคม และพฤติกรรมประจำวันที่เกิดขึ้นได้ การที่บุคคลจะมีสุขภาพทางสังคมที่ดีนั้น จะมีความเกี่ยวข้องกับการได้รับการสนับสนุนทางสังคม (Social supports) โดยเฉพาะการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวเป็นพื้นฐาน

5) สุขภาพทางจิตวิญญาณ หมายถึง สภาวะของบุคคลที่สามารถรู้จักตัวตนของตนเองไม่มีความเห็นแก่ตัว มีความรู้สึก ความเข้าใจในการดำรงอยู่ หรือมีความเข้าใจ ความรู้สึกเป็นเป้าหมายในชีวิตที่แท้จริงมากกว่า ความรู้สึกเข้าใจส่วนบุคคล เช่น การให้ของหรือการช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละแล้วเกิดความสุข การรู้จักบาป บุญคุณโทษซึ่งถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการพัฒนามนุษย์

เช่นเดียวกันกับ อุทัย สดสุข (2554: 40) ที่สรุปไว้ว่า สุขภาพ คือ สุขภาวะ จะต้องครอบคลุมทั้ง 4 ด้านด้วยกัน จึงจะเรียกว่า สุขภาพสมบูรณ์ คือ มิติทางกาย ได้แก่ การไม่มีโรคหรือปัญหาสุขภาพทางร่างกาย เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ ฯลฯ มิติทางจิต ได้แก่ การไม่มีโรคทางจิต หรือไม่เป็นโรคจิต มิติทางปัญญา ได้แก่ ไม่มีความผิดปกติทางปัญญา บุคคลที่มีความเพียบพร้อมด้วยปัญญา ย่อมมีความรู้เท่าทันมีเหตุผล มีความคิดความเห็น และประพฤติดุติปฏิบัติตนถูกต้องในการสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันควบคุมโรค บำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ซึ่งนำไปสู่การมีสุขภาพที่สมบูรณ์ และมิติทางสังคม ได้แก่ การที่บุคคลอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ไม่เป็นภาระหรือภัยต่อสังคม สร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคม และเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม โดยสุขภาพทั้ง 4 มิติ นี้ จะต้องมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันอย่างมีสมดุลเป็นองค์รวม

โดยสรุป สุขภาพหมายถึงสภาวะที่ร่างกายมีความสมบูรณ์แข็งแรง ปราศจากภาวะบีบคั้นโดยประการทั้งปวง และบุคคลสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้อาจแบ่งเป็นสุขภาพทางกาย และสุขภาพทางจิต โดยผู้ที่มีสุขภาพทางกายดีย่อมส่งผลให้สุขภาพจิตดีไปด้วย

5. หลักภavana 4 ในพระไตรปิฎก

คำว่า ภavana ปรากฏในพระไตรปิฎก ในหมวดภavana 4 ประการ คือ กายภavana สีลภavana จิตตภavana ปัญญาภavana ซึ่งเป็นการพัฒนามนุษย์ทั้ง 4 ในด้านการสัมพันธ์กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 22, 2539: 144-146)

ในขณะที่พระธรรมปิฎกกล่าวว่า การพัฒนามนุษย์ (ภavana) จะต้องมีการพัฒนาให้ครบ พอสรุปได้ คือ ด้านพฤติกรรม และวิถีใช้ชีวิต ตลอดจนการทำมาหากินเลี้ยงชีพ เป็นระดับที่ปรากฏตัวของการแก้ปัญหา ด้านจิตใจ เช่น การพัฒนาคุณธรรม ความเข้มแข็ง มั่นคงของจิตใจ และสภาพจิตใจที่ดีงาม รวมทั้งความสุขด้านปัญญา หรือปรีชาญาณ คือความรู้ ความเข้าใจต่าง ๆ รวมทั้งแนวคิด ทศนคติ และค่านิยม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540: 146)

นอกจากนี้ ยังได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า ภavana 4 คือ การเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) กายภavana (การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง 5 ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่มีคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ)

2) สีลภavana (การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลกันและกัน)

3) จิตตภavana (การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา มีฉันทะ ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ และสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส)

4) ปัญญาภavana (การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลก และชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลส และปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยปัญญา

ในบาลีที่ว่ามา ท่านแสดงภavana 4 ในรูปที่เป็นลักษณะของบุคคลจึงเป็นภาวิต 4 คือ ภาวิตกาย ภาวิตศีล ภาวิตจิต ภาวิตปัญญา ผู้ที่ได้เจริญศีล จิต และปัญญาแล้ว บุคคลที่มีคุณสมบัติชุดนี้ครบถ้วนย่อมเป็นพระอรหันต์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555: 70-71)

สุชีพ ปุณฺณานุภาพ (2553: 141) อธิบายเสริมคำว่า ภavana ว่า เป็นคำนาม หมายถึง การเจริญ (เช่น เจริญสมาธิ) การทำให้เพิ่ม การทำให้เกิดมี

จากที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่า ภavana 4 คือ การพัฒนา หรือการเจริญของมนุษย์ที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ ซึ่งประกอบด้วย การพัฒนาด้านกาย หรือเจริญกาย การพัฒนาศีลหรือความประพฤติ การพัฒนาจิต หรือฝึกอบรมจิตใจให้ดีงาม และการพัฒนาปัญญา หรือฝึกอบรมปัญญาให้เข้าใจสรรพสิ่ง รู้เท่าทันชีวิต ทำจิตใจให้อิสระพ้นจากกิเลสในจิตใจ

6. การเสริมสร้างสุขภาพของวัดวังขนายทายการามอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

วัดวังขนายทายการาม ตั้งอยู่ที่อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี วัดแห่งนี้เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป ในฐานะที่มีชื่อเรียกแบบไม่เป็นทางการว่า “วัดบ่อน้ำแร่” รักษาโรคภัยไข้เจ็บจำนวนมาก มีผู้คนหลังไหลเดินทางมาแวะเวียนใช้น้ำแร่บำบัดโรคบางชนิด เช่น โรคกระดูกกล้ามเนื้อ เส้นเอ็น ตลอดจนโรคผิวหนัง ทั้งโดยการใช้แช่เท้า ใช้อาบ เพื่อให้ น้ำแร่เข้าไปบำบัดรักษาโรคดังกล่าว นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาพอีกหลายอย่าง คือ การนวดแผนไทย การจัดวิ่งการกุศลเพื่อสุขภาพทุกปี การดูแลผู้ป่วย ผู้สูงอายุภายในอาคารของวัด รวมถึงกิจกรรมการทำบุญตามประเพณีของพุทธศาสนิกชน ทั้งหมดล้วนแต่เป็นไปเพื่อเสริมสร้างสุขภาพทั้งสิ้น ภายใต้การบริหารจัดการของพระครูกาญจนสุตาคม เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน สำหรับกิจกรรมที่สำคัญที่ครอบคลุมการเสริมสร้างสุขภาพของวัดวังขนายทายการามที่เด่นชัด มีดังนี้

1) บ่อน้ำแร่ภายในวัดขนายทายการาม บ่อน้ำแร่เป็นจุดเด่นของวัดแห่งนี้ เพราะประชาชนทั่วไปรับรู้กันในนาม “วัดน้ำแร่” เพราะมีบ่อน้ำแร่ประมาณ 57 บ่อ ประกอบด้วยบ่อเย็น บ่อน้ำ บ่อนอน เปิดให้บริการตั้งแต่เวลา 05.00 - 21.00 น. เป็นประจำทุกวัน โดยผู้ใช้บริการไม่ต้องเสียค่าบริการแต่อย่างใด มีเจ้าหน้าที่คอยให้บริการ ส่วนผู้มีจิตศรัทธาสามารถบริจาคได้ตามกำลัง สำหรับพระภิกษุสงฆ์และสามเณรก็สามารถใช้บ่อน้ำนี้ได้ โดยมีที่เฉพาะเป็นสัดส่วน แยกจากฆราวาส การอาบ น้ำแร่จะช่วยบรรเทาข้ออักเสบ ช่วยหัวใจ ขจัดสารพิษ ช่วยให้ผิวพรรณดี กระตุ้นภูมิคุ้มกัน ช่วยระบบประสาท กล้ามเนื้อ ช่วยกระดูก ช่วยสร้างเลือด ช่วยจิตใจ ด้านอนุมูลอิสระ สมานแผล ช่วยฮอร์โมน ช่วยระบบย่อย (บรรจบ ชุมทสวัดทิฏฐ, 2550: 46-59)

2) นวดแผนไทย นอกจากเป็นวัดที่มีบ่อน้ำแร่จำนวนมากไว้อาบเพื่อบำบัดโรคบางชนิดแล้ว ยังมีสถานที่ที่นวดแผนไทย ซึ่งการนวดแผนไทยดังกล่าวเป็นหลักการสำคัญ ในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมภายในวัดอีกด้วย นอกจากนี้แล้ว ยังมีการบริการสมุนไพรในรูปแบบของยาต้ม ยาพลา ย่อมหม่อง ลูกประคบในการช่วยนวดเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการนวดให้ดียิ่งขึ้น กลิ่นน้ำมันหอมระเหยจะช่วยให้การหายใจโล่งโปร่งเบา สบาย คลายความปวดเมื่อย คลายเครียด รู้สึกผ่อนคลาย สำหรับการนวดยังช่วยบำบัดโรคกระดูกกล้ามเนื้อ เส้นเอ็น อักเสบต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้ป่วยโรคอัมพฤกษ์ อัมพาต ยังช่วยบรรเทาจนหายได้ในที่สุด ซึ่งหมอนวดแผนไทยมีใบประกาศนียบัตรรับรองทุกคน

3) การจัดเดินวิ่งการกุศลประจำปี นับเป็นการวิ่งการกุศลประเพณีที่ยิ่งใหญ่แห่งหนึ่งในประเทศไทย สำหรับวัดขนายทายการามแห่งนี้จัดประจำปี เพื่อหารายได้เป็นทุนค่าอาหาร ยารักษาโรค แก่ผู้ป่วยผู้ยากไร้ ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในวัด เป็นการให้ประชาชนหันมาสนใจในการออกกำลังกาย เพื่อสร้างเสริมสุขภาพให้แข็งแรง รวมทั้งเพื่อให้เกิดความรักสามัคคีในชุมชน ตลอดจนเป็นการส่งเสริมให้เยาวชน นักเรียน ตลอดจนอบายมุข ห่างไกลจากยาเสพติด ด้วยการออกกำลังกาย

4) การดูแลผู้ป่วยและผู้สูงอายุที่ยากไร้ สืบเนื่องจากการที่วัดแห่งนี้ขุดพบบ่อน้ำแร่เป็นจำนวนมาก ทำให้มีผู้ป่วยเดินทางเข้ามารับการบำบัดรักษาโรคภัยไข้เจ็บเป็นจำนวนมาก ผู้ป่วยบางคนมีอาการเรื้อรังจึงต้องใช้เวลาในการบำบัดรักษาค่อนข้างนาน บางคนประสบปัญหาถูกหลอกลวงหลอตึงส่งผลให้เกิดปัญหาอื่นตามมา เช่น การไร้ที่อยู่อาศัย การขาดแคลนอาหารการ ตลอดจนด้านยารักษา บุคคลเหล่านี้มีจำนวนมากถึง 100 กว่าคน ดังนั้นจึง

เป็นภาระที่วัดวังขนายทายิการามจะต้องดูแลให้การรักษา ด้านการบริหารจัดการดูแลผู้ป่วยเหล่านี้วัดได้รับการสนับสนุนจากผู้มีจิตศรัทธานำสิ่งของมาบริจาค แต่ก็ยังไม่เพียงพอ ทางวัดก็ยังประสบปัญหาขาดแคลนสถานที่ดูแลที่เพียงพอต่อจำนวนผู้ป่วย ผู้สูงอายุที่มาใช้บริการนับวันที่จะเพิ่มจำนวน

5) การทำบุญตามประเพณี วัดวังขนายทายิการาม มีการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาไม่ต่างจากวัดทั่วไป กล่าวคือ มีกิจกรรมงานบุญต่าง ๆ คือ ทำบุญตักบาตร ฟังธรรม ทุกวันธัมมัสสนา งานบุญตักบาตรเทโว งานบุญกฐิน งานบุญผ้าป่า แต่กิจกรรมซึ่งกล่าวได้ว่า แตกต่างจากวัดทั่วไปและเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของวัดวังขนายทายิการาม คือ งานบุญเทิดพระเกียรติวันแม่ “เดือนสิงหาคม สัปดาห์พ่อก่อนน้ำแร่” งานบุญเทิดพระเกียรติวันพ่อ โครงการ “เดือนธันวาคม สัปดาห์พ่อก่อนน้ำแร่” งานบุญปิดทองไหว้พระขอพร ช่วงเทศกาลตรุษจีน งานบุญนมัสการพระบรมธาตุ งานสัปดาห์พาดูครอบครัวไหว้พระขอพร ในช่วงเทศกาลปีใหม่ พิธีบวงสรวงช้างทุกวันขึ้น 11 ค่ำ เดือน 9 ของทุกปี ซึ่งตรงกับวันก่อตั้งวัดวังขนายทายิการาม

จะเห็นได้ว่า การเสริมสร้างสุขภาพของวัดวังขนายทายิการาม มีกิจกรรมที่เอื้อต่อการเสริมสร้างสุขภาพครบทุกองค์ประกอบ ทั้งการอาบน้ำแร่ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างสุขภาพทางกาย การนวดแผนไทย เป็นการเสริมสร้างสุขภาพทางจิตใจ กาย ฯลฯ การวิ่งเพื่อสุขภาพเป็นการเสริมสร้างสุขภาพกาย และใจ ฯลฯ การช่วยเหลือผู้ยากไร้ เป็นการเสริมสร้างสุขภาพสังคม และกิจกรรมการบำเพ็ญบุญเนื่องในโอกาสต่าง ๆ ตามประเพณี เป็นการเสริมสร้างสุขภาพครบทุกองค์ประกอบ แต่อย่างไรก็ตาม การเสริมสร้างสุขภาพเหล่านี้ สามารถพัฒนาได้ขึ้นอีกด้วยการนำหลักภาวะ 4 โดยมีหลักพุทธธรรม ซึ่งจะได้กล่าวในตอนต่อไป มาประยุกต์ในโครงการ/กิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้น อันจะเป็นแนวทางการเสริมสร้างสุขภาพของวัดวังขนายทายิการามให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

7. แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรม

1) ภาวะ 4 โครงการ/กิจกรรมการเสริมสร้างสุขภาพของวัดวังขนายทายิการาม มีจำนวน 5 โครงการ/กิจกรรมที่ดำเนินการแล้ว โดยหลักภาวะ 4 สามารถสรุปได้จากการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ดังนี้

- (1) โครงการปลูกต้นไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียว ส่งผลให้เกิดสุขภาพจิต (จิตตภาวะ)
- (2) โครงการอบรมพี่เลี้ยงอาสาสมัครดูแลผู้ป่วยสูงอายุ ส่งผลให้เกิดสุขภาพทางศีล (ศีลภาวะ)
- (3) กิจกรรมประกวดป้ายคำขวัญเชิงพุทธ “สื่อธรรมนำปัญญา” แขนงได้ต้นไม้อื่น ส่งผลให้เกิดสุขภาพทางปัญญา (ปัญญาภาวะ)
- (4) โครงการฝึกสมาธิเพื่อกิจกรรมอินทรีย์ ส่งผลให้เกิดสุขภาพทางศีล (ศีลภาวะ)
- (5) โครงการเดินวิงสมาธิการกุศลวัดวังขนายทายิการาม ส่งผลให้เกิดสุขภาพทางกาย และจิต (จิตตภาวะ, กายภาวะ)

นอกจากหลักภาวะ 4 อันเป็นแกนหลักแล้วในการสร้างเสริมสุขภาพของวัดวังขนายทายิการามแล้ว ยังได้มีการประยุกต์หลักพุทธธรรมบางข้อเข้าในกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด ดังนี้

หลักสัมปธาน 4 (อนุรักษนาปธาน) คือ การรักษาสิ่งที่มีอยู่แล้วให้คงอยู่ ให้มั่นคงถาวรสืบไป โดยการนำหลักธรรมข้อนี้ไปอนุรักษปลูกสิ่งก่อสร้าง อนุรักษให้มั่นคง ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ยั่งยืนตลอดไป ตามโครงการปลูกไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียว

หลักอิทธิบาท 4 (ฉันทะ), (สังคหัตถ์ 4) โดยนำอิทธิบาท 4 เฉพาะข้อฉันทะ คือความพอใจ ในการเป็นจิตอาสาสังคมสงเคราะห์ด้วยความพอใจ เต็มใจไม่รังเกียจในการให้บริการแก่ผู้ป่วย ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง และนำสังคหัตถ์ 4 ข้อ ทาน คือการให้แบ่งปันวัตถุสิ่งของ รอยยิ้ม กำลังใจ ฯลฯ ผู้ป่วย ผู้สูงอายุผู้ด้อยโอกาส โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และสังคหัตถ์ข้อ 2 คือ ปิยวาจา คือให้คำพูดจาไพเราะอ่อนหวาน ประกอบด้วยเมตตาต่อผู้อื่น เมื่อผู้ฟังได้ฟังแล้ว บรรดาโรคภัยไข้เจ็บก็จะสามารถบรรเทาเบาบาง จนกระทั่งคลายความทุกข์จากโรคทั้งปวง จนนำไปสู่การหายจากโรคในที่สุด เพราะได้รับน้ำทิพย์ชโลมใจ เรียกว่า เป็นการให้กำลังแก่ผู้ป่วย ผู้ยากไร้ได้เป็นอย่างดี

หลักสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ คือ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ เป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่ปัญญา ด้วยการให้นักเรียนวัดวังขนายทายิการาม ได้แสดงออกทางปัญญาด้วยการไปค้นคว้าหลักพุทธธรรมจากห้องสมุด ฯลฯ เพื่อนำไปเขียนแผ่นป้ายตามความคิดของแต่ละคน แล้วนำไปแขวนที่ต้นไม้หรือต้นไม้ในวัด ในโรงเรียน นับเป็นการส่งเสริมหรือปลูกฝังให้นักเรียนเข้าถึงธรรมะเพิ่มพูนปัญญาในทางที่ดีงาม และยังเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เรียนรู้พุทธธรรมและธรรมชาติสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน ขณะเดียวกันยังเป็นการสร้างอุทยานการศึกษาเพื่อให้นักท่องเที่ยว พุทธศาสนิกชนที่เข้ามาสัมผัสได้นำธรรมะง่าย ๆ ไปปฏิบัติ

หลักอาชีวปาริสุทธิสีล นำมาใช้เสริมในโอกาสฝึกสัมมาชีพเกษตรอินทรีย์เป็นการหาเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ ไม่คดโกง ไม่ทุจริต ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคม ไม่ค้ำกำไรเกินควร ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ด้วยการประกอบอาชีพเกษตรอินทรีย์ เริ่มตั้งแต่พืชผัก ผลไม้ โดยการใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมี ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาสินค้าราคาแพง ลดการเอาเปรียบ สุขภาพปลอดภัย จากพืชผักที่ไร้สารเคมีตกค้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ทำลายสิ่งมีชีวิต สัตว์และแมลงต่าง ๆ มีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้สังคม ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

หลักอินทรีย์ 6 โดยการสำรวมอินทรีย์ทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มีสติอยู่กับตัวขณะเดินวิ่ง นอกจากจะทำให้สุขภาพร่างกาย ปอด หัวใจ กล้ามเนื้อแข็งแรงแล้ว ยังลดอาการบาดเจ็บจากการเดิน/วิ่ง หรืออันตรายใด ๆ เพราะขณะวิ่ง มีความระมัดระวังอยู่เสมอ ไม่ยีนดียีนร้ายต่อผลการแข่งขันจนเกินไป ในทางตรงกันข้ามทำให้มีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักการเสียสละ ที่สำคัญคือเป็นการใช้ร่างกายให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและพัฒนาสังคม เพราะรู้จักเลือกเฟ้นสิ่งที่เป็นประโยชน์และหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นโทษหรือพิษภัยได้อย่างดี

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า การนำหลักพุทธธรรมดังกล่าวมาประยุกต์ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในการเสริมสร้างสุขภาพของวัดวังขนายทายิการาม อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ส่งผลให้วัดแห่งนี้เป็นศูนย์สุขภาพอย่างแท้จริง หลักธรรมดังกล่าวเป็นบันไดที่นำไปสู่เป้าหมายสุขภาพแบบองค์รวม กล่าวคือ การพัฒนากาย ศีล จิต และปัญญา

8. องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพนั้น สามารถนำหลักพุทธธรรม เข้ามาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสุขภาพของวัดวังขนายทายิการามได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในมิติทางร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาให้มากขึ้น เจริญขึ้น จากที่ยังขาดอยู่ให้เพิ่มขึ้น จากที่มีอยู่แล้วให้มียิ่ง ๆ ขึ้นไปให้ครบองค์ประกอบ เพื่อให้วัดวังขนายทายิการาม ตลอดจนชุมชนรอบข้างได้พัฒนา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ภายในวัด ชุมชน องค์การด้านสุขภาพ โดยมีคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา

โครงการเสริมสร้างสุขภาพของวัดวังขนายทายิการาม มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพ เช่น มีบ่อน้ำแร่ธรรมชาติเพื่อการบำบัดโรค การนวดแผนโบราณ การวิ่งการกุศลเพื่อสุขภาพประจำปี การสงเคราะห์ผู้สูงอายุและผู้ป่วย ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้สามารถนำมาประยุกต์โดยกำหนดลมหายใจเข้าออกในกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อเสริมสร้างสุขภาพตามหลักพุทธธรรม ล่าวได้ว่า หลักพุทธธรรมสามารถนำมาปรับให้เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพแบบองค์รวมได้เป็นอย่างดี เพื่อให้บุคคลมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้ง 4 ด้าน ไม่ว่าจะเป็นร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาที่พัฒนาอย่างยั่งยืนตลอดไป ดังนั้น ทั้งการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม

การนำหลักพุทธธรรม มาประยุกต์ในการสร้างเสริมสุขภาพของวัดวังขนายทายิการาม โดยผ่านกิจกรรม/โครงการ ที่วัดจัดขึ้น กล่าวคือ หลักจิตตภาวนา ผ่านกิจกรรมการปลูกต้นไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียว หลักศีลภาวนา ผ่านกิจกรรมอบรมพี่เลี้ยงอาสาสมัครดูแลผู้ป่วยสูงอายุ และโครงการฝึกสมาธิเชิงเกษตรอินทรีย์ หลักปัญญาภาวนา ผ่านกิจกรรมประกวดป้ายคำขวัญเชิงพุทธ “สื่อธรรมนำปัญญา” และทั้งหลัก หลักจิตตภาวนา และกายภาวนา ผ่านโครงการเดินวิงสมาธิการกุศลวัดวังขนายทายิการาม หลักอิทธิบาท 4 (ฉันทะ) ผ่านกิจกรรมจิตอาสาสังคมสงเคราะห์ หลักสัมมาปธาน (อนุรักษนาปธาน) ผ่านโครงการปลูกไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียว หลักอาชีวปาริสุทธิ ผ่านโครงการปลูกไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียว หลักอินทรีย์ 6 ผ่านกิจกรรมเดิน วิ่งการกุศล หลักสังคหวัตถุ 4 (ทาน, ปิยวาจา) ผ่านการให้บริการแก่ผู้มารับบริการ หลักสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ ผ่านกิจกรรมประกวดป้าย “สื่อธรรมนำปัญญา” แขนงใต้ต้นไม้ของเยาวชน สามารถสรุปเป็นตารางได้ ดังนี้

หลักพุทธธรรม	การบูรณาการเข้ากับ กิจกรรม/โครงการ	ผลที่ได้
จิตตภาวนา	- โครงการปลูกต้นไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียว	สุขภาพจิตที่ดี
กายภาวนา	- โครงการเดินวิงสมาธิการกุศลวัดวังขนายทายิการาม	สุขภาพทางกาย
ศีลภาวนา	- โครงการอบรมพี่เลี้ยงอาสาสมัครดูแลผู้ป่วยสูงอายุ - โครงการฝึกสมาธิเชิงเกษตรอินทรีย์	สุขภาพทางศีล
ปัญญาภาวนา	กิจกรรมประกวดป้าย “สื่อธรรมนำปัญญา” แขนงใต้ต้นไม้	สุขภาพทางปัญญา
อิทธิบาท 4 (ฉันทะ)	กิจกรรมจิตอาสาสังคมสงเคราะห์	ผู้ป่วย ผู้ยากไร้ ผู้มารับบริการ ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง

หลักพุทธธรรม	การบูรณาการเข้ากับ กิจกรรม/โครงการ	ผลที่ได้
สัมมปธาน 4 (อนุ รักษนาปธาน)	โครงการปลูกไผ่เพิ่มพื้นที่สีเขียว	รักษาพื้นที่สีเขียวภายใน บริเวณวัด
อาชีวปาริสุทธิ	โครงการฝึกสมาธิพิเศษอินทรีย์	ความเข้มแข็งด้านอาชีพ ของชุมชน
อินทรีย์ 6	กิจกรรมเดิน วิ่ง การกุศล	ลดอุบัติเหตุ สุขภาพกาย ดี สุขภาพจิตดี
สังคหัตถุ 4 (ทาน, ปิยวาจา)	การให้บริการแก่ผู้มารับบริการ	สุขภาพกายได้รับการ ฟื้นฟู สุขภาพจิตดี
สัมมาทิฐิ สัมมา สังกัปปะ	กิจกรรมประกวดป้าย “สื่อธรรมนำปัญญา” แขนงใต้ต้นไม้	สุขภาพทางปัญญา

9. สรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่า การใช้หลักพุทธธรรม มาเสริมสร้างสุขภาพของวัดทายาทาราม อำเภอนาทม จังหวัดกาญจนบุรี สามารถนำหลักพุทธธรรม คือ อนุรักษนาปธาน ฉันทะ ทาน ปิยวาจา สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ อาชีวปาริสุทธิ และหลักการสำรวมอินทรีย์ 6 เข้ามาสนับสนุนในเรื่องกายภาวนา ศิลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนาได้ โดยผ่านโครงการ/กิจกรรม ที่ได้กล่าวแล้ว โดยสามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นได้เป็นต้นว่า โครงการปลูกไผ่เพิ่มพื้นที่สีเขียว (จิตตภาวนา) โครงการอบรมพี่เลี้ยงอาสาสมัครดูแลผู้ป่วยผู้สูงอายุวัดวังขนายทายาทาราม (ศิลปภาวนา) โครงการฝึกสมาธิพิเศษอินทรีย์ (สุขภาพทางศีล) และโครงการเดินวิ่งสมาธิ การกุศล วัดวังขนายทายาทาราม (สุขภาพทางกาย) กิจกรรมทั้งหมดเหล่านี้ สามารถทำให้มีขึ้นได้ และบุคคลที่สามารถปฏิบัติได้ครบถ้วนตามหลักธรรมดังกล่าว ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าภาวิต 4 กล่าวคือ ภาวิตกาย ผู้มีกายพัฒนาแล้วสำเร็จแล้ว ภาวิตศีล ผู้มีพัฒนาศีลแล้วสำเร็จแล้ว ภาวิตจิต ผู้มีพัฒนาจิตแล้วสำเร็จแล้ว และภาวิตปัญญา ผู้มีพัฒนาปัญญาสำเร็จแล้ว

เอกสารอ้างอิง

- เกษม ชูรัตน์. (2559). *การสร้างเสริมสุขภาพเพื่อชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2560). *การคิดเชิงประยุกต์*. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2567, จาก https://www.novabizz.com/NovaAce/Intelligence/Thinking_Applicative.htm.
- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. (2558). *ประสบการณ์วิชาชีพส่งเสริมการเกษตร*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บรรจบ ชุณหสวัสดิกุล. (2550). *เอกสารการสอนชุดวิชาธรรมนามัย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บุญยง เกี่ยวการค้า, กิตติ ไชยลาภ. (2551). *การสาธารณสุขทั่วไป*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปกรณ์ ปรียากร. (2545). *การบริหารกับการพัฒนาชนบท*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2540). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภรณ์ ต่างวิวัฒน์. (2557). *การพัฒนาชุมชนเกษตร*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เยาวภา ปิ่นทุพันธุ์. (2551). *การสาธารณสุขทั่วไป*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรมศัพท์รัฐศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด.
- วิไลพร อุณเจ้าบ้าน. (2560). *การเสริมสร้างสุขภาพชุมชนด้วยอภินิหารปฏิบัติ*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สดใส คุ่มอนันต์ทรัพย์. (2556). *การจัดการเครือข่ายสุขภาพจิตชุมชน ศึกษากรณีชุมชนวัดบางระโง่งและชุมชนวัดรวกบางสีทอง จังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมชาติ โตรักษา. (2558). *หลักการบริหารเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบริหารงานสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2550). *พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550*. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สหพัฒนพิบูล.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2553). *พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา ไทย-อังกฤษ, อังกฤษ-ไทย*. นครปฐม : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- อุทัย สุดสุข. (2554). *สาธารณสุขในพระไตรปิฎกบูรณาการสู่สุขภาพที่ดีชีวิตรัก*. นนทบุรี: เทพประทานการพิมพ์.
- World Health Organization. (n.d.). *Mental health?* Retrieved May 20, 2023, from https://www.who.int/health-topics/mental-health#tab=tab_1

Academic Article

DOI: 10.14456/jpv.2024.22

Exploration and Presentation of “Visual Emotion” in Dance Performance

Jingbao Xiang¹, Manissa Vasinarom² & Zhuang Tan³

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author*

1. Jingbao Xiang

คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Faculty of Fine and Applied Arts,
Suan Sunandha Rajabhat University,
Thailand.

Email: s64563806015@ssru.ac.th

2. Manissa Vasinarom

คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Faculty of Fine and Applied Arts,
Suan Sunandha Rajabhat University,
Thailand.

Email: mantissa.va@ssru.ac.th

3. Zhuang Tan

คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Faculty of Fine and Applied Arts,
Suan Sunandha Rajabhat University,
Thailand.

Email: tz810@126.com

Keywords:

Visual Emotion; Dance Performance

Article history:

Received: 25/04/2023

Revised: 11/08/2024

Accepted: 11/09/2024

Available online: 23/11/2024

How to cite:

Xiang, J. (2024). Exploration and Presentation of “Visual Emotion” in Dance Performance. *Journal of Philosophical Vision*, 29 (2), 14-20.

ABSTRACT

Emotion is the life force of dance, and it is the direct way for dancers to show the soul of the dance to the audience in dance performance. It can be said that dance without emotion is a simple patchwork of body movements, no matter how difficult or skilled. It cannot show the audience the true beauty of dance. In the process of dance performance, dancers often increase dance tension through difficult body movements, which can improve the audience's perceptual experience, but if there is no emotional foil, the final result is merely the act of using skill for skill's sake. On the basis of the exploration of "visual emotion" in the process of dance performance, this paper studied that the dancers enhance dance expression through the presentation of "visual emotion", and hoping to bring the audience a better perceptual experience and to further promote the development of dance "visual emotion" through research.

1. Introduction

Exploration and presentation of "visual emotion" in dance performance refer to the use of movement and gesture to express different emotions and convey them to the audience. In dance, the body becomes a powerful tool for communication, and dancers use their physicality to express feelings, moods, and emotions. Visual emotion in dance can be conveyed through a variety of techniques, including facial expressions, body language, use of space, dynamics, and timing (Khulusi, et al, 2020). The movements of the dancers can be subtle or exaggerated, and they can be used to create a range of emotions, from joy and happiness to sadness, anger, or fear.

Exploration of visual emotion in dance performance involves the choreographer and the dancers working together to find ways to express emotions through movement (Bläsing, & Zimmermann, 2021). This process often involves experimentation, improvisation, and collaboration, as the choreographer and dancers work to find the most effective ways to convey the emotions they are exploring. Presentation of visual emotion in dance performance involves the actual performance itself, where the dancers use their bodies to convey emotions to the audience. This can be done through a range of dance styles, from ballet to contemporary dance, and can be accompanied by music, lighting, and other visual effects.

The exploration and presentation of visual emotion in dance performance is a powerful way to communicate and connect with audiences, allowing dancers to express deep emotions and engage with audiences on a visceral level.

2. The source of the "visual emotion" of dance performance

The core of dance performance lies in the process of the dancers' presentation of dance emotions through body movements, and the root of its logic is the excavation and presentation of inner emotions. With the development of dance art, one of the core criteria of modern aesthetics for the success or failure of a dance work is whether it has abundant emotions. For dance "visual emotion", it is the deeper expression of dance emotion, that means emotional expression through body movements alone reflects the dancer's presentation, while "visual emotion" is more about the audience's perceptual experience throughout the process (Wu Zhao, 2022, 127-128 +142). The biggest difference between the two is that the source of the emotional output of the simple body emotional expression is the dancer oneself, and it's more about the understanding of the dancer on the dance emotions and his or her own expression way. While "visual emotion" is more concerned about the audience's feelings, and its core orientation is the audience's aesthetic cognition of the dance. So, since it's an audience-oriented view, then the "visual emotion" will have certain requirements for the dancer's emotional output, and these "audience's requirements for the dancer" are the sources of "visual emotion". In the following, the author will elaborate on the two key aspects, the accuracy and moderation, of "visual emotion" to dance emotions.

1) Accurate expression of dance emotions

The expression of dance emotions under the concept of "visual emotion" first requires the dancer to have a sufficiently accurate cognition of dance emotions, and accurate emotional cognition is also the precondition that the dancer can accurately convey the dance emotions to the audience. In reality, many dancers have ignored the significance of their own cognition of dance emotions, and their research and understanding of dance works are not deep enough,

and thus they haven't truly understand the spiritual core of the dances, based on this premise, it is difficult for dancers to truly understand the deep emotions in dance works, and thus dancers can not accurately grasp the spiritual theme of the dance, leading to dissonance between body movements and dance emotions in the performance process, and resulting in a deviation between the two (Wang Qiaoya, 2021, 75-77). Emotion is like the soul of dance, grasping its soul, and then innovating, breaking, releasing on its theme, and emotion will not be biased.

Secondly, the improper use of body language by dancers causes such problems, mainly because the creators do not start from the original emotion of the work when they create, and in a series of dance movements design, without the emotions that the work was meant to express, resulting in mistakes of the actors in the emotional transmission of the dance work, which cannot fully express the emotions that were originally meant to be expressed in the work, and the audience will have an inaccurate feeling about the presentation effect of the dance work when they appreciate the dance work. Therefore, body performance of the dancer will also have a certain impact on the transmission of emotions (Duan Wenwen, 2019, 123-124). So, how to accurately express the dancer's emotions is very important. And whether in the creation or performance, we should try to avoid this emotional imprecision. Before performing each work, we must comprehensively understand the historical background, social background and character background of the work, and at the same time, we must comprehensively understand the contradictions and emotional conflicts contained in the work, so as to more accurately grasp the emotions of the work. We need to use the accumulation of our own experience in life to sharply grasp similar or same emotions and use them as a reference. At the same time, we must always maintain a reasonable self-reflective thinking in the emotional artistic activities to ensure our accurate grasp of the emotional expression of dance work.

2) Moderate presentation of dance emotions

There are two extremes in the grasp of the moderation of the emotional expression of dance, one is that the infusion of emotion during the performance is insufficient, resulting in empty performances, without content or soul; the second problem is the excessive intensity of emotion during the performance, resulting in the exaggerated performance and emotions which do not in line with the dance.

First of all, emotional deficiencies are usually caused by performers that have paid insufficient attention to their emotional excavation and performance, they do not make the expression of inner emotions the first priority of dance performance, on the contrary, they focus on the completion of body movements and ignore the significance of emotions, which makes the inner thoughts and emotions contained in the dance can not be well represented, resulting in the lack of expression and infectivity, and thus the dance can not resonate well with the audience (Fu Huiling, 2019, 131-132 +230). In this way, no matter how difficult or skillful of the external body movements are, they are still meaningless. On the contrary, the dancer is too emotional, and too much investment of emotions, and too much emphasis is placed on emotions, and the dancer ignores that dance itself is an art of expressing inner emotions through body language. If the dancer is too excited, then his mastery of "moderation" will become difficult, which will likely cause him to lose control of his emotions. Although dance is an art of pleasing the mind and body and of releasing emotions, in the concept of "visual emotion", this kind of release must be conditioned on beauty, and must be based on rational thinking, and must be in line with the emotions of the work. Every art has its own rules and cannot be made out of nothing.

3. Exploration of “visual emotion” in dance performance

1) *The mobilization of emotion in dance performance*

(1) The thinking about the core of emotion

Thinking about the core of emotion is a rational use of imagination. It means that after understanding the scenario of the dance work, the dancer can imagine that he is the character himself, and imagine what kind of emotions and feelings will he have if he puts himself in the same situation. For example, Mei Lanfang pointed to the figure of the moon three times, all in different directions, while teaching a segment of *the Drunken Concubine*. At that time, the younger generation raised the question: "Where is the moon?" Teacher Mei smiled and said "you have a moon in your heart, wherever you want to put her, she's there." Teacher Mei's words have two meanings, the first meaning is that as an actor, one must have a full sense of belief and convince oneself, so that the audience would believe; the second is that the inner emotional cognition of the actor has an impact on the performance effect, and the emotions play a directional role.

(2) The exploration of the core of emotion

Dancers' exploration of the emotional core of dance works is what we often call "emotional capture", which is the act of acquiring and collecting the same feelings through their own keen observation in their daily lives after the understanding of the themes of the works. The difference of the “capture” approach between the borrowing approach is that the dancer consciously captures the same emotion after it appears unconsciously, and the borrowing method consciously borrows the same emotion. The method of “how to capture” is also interpreted in dramatic art. In the *Path Analysis of the Emotional Mobilization of Actors in the Dramatic Performing Arts*, Pan Qiong pointed out that: "in the initial reading of the text, the original emotional feedback to the content is the key to the emotional core exploration, which requires the actor to have more sensitivity and more keen observation of life and things around him than ordinary people."

(3) The expression of the core of emotion

The term "inner monologue" was first coming from the famous playwright Stanislavsky, and it is an internal spiritual and emotional creation method, which refers to the way of thinking of setting characters' behavior on the stage. Along with the interaction and development of various cultures and arts, this creative technique is absorbed by the dance performing arts, in the process, actors can better express their dance emotions according to their emotional tone and the specific situation (Yang Siyuan, 2019, 146). The inner monologue is also an important way for dancers to enhance their beliefs and further improve their emotional presentation ability, thereby improving the expression of "visual emotion".

2) Emotional control in dance performance

(1) Textual analysis of dance

The textual analysis of dance work refers to the retrieval of textual information related to dance, the understanding of historical background and other information related to the work, and the use of typical characteristics such as geography, humanities and dance forms to explore the emotional uniqueness of the characters, so as to better grasp the specific emotions of the characters or plots in dance works, so as to be able to interpret the characters' personalities and conflicts more accurately. The textual analysis of the dancers in the creation is similar to "Cai Feng" of other artistic creations, which is an indispensable and important link in the creation. For example, in order to produce the dance work *Confucius*, director Kong Dexin consulted the Confucius family pedigree and went to the hometown of Confucius, Qu fu, to find the root of Confucius. Director Zhou Liya spent several months in Shawan to create the great dance work *the Past of Shawan*, where she listened to people's stories and experienced people's lives. It is precisely because they are familiar with the real background of the dance and the humanistic form they want to create, so that they can make a wonderful presentation of the core of dance which they want to express truly.

(2) Borrowing and grafting of emotions from events

The "emotional reference" of events refers to borrowing the emotional experience of others in dance creation, rather than one's own emotional experience. For example, in *the Newlywed*, Shen Peiyi plays a bride who is going to say goodbye to her husband that is about to go to the battlefield on the wedding night, at that time, Shen Peiyi was not married, and naturally cannot imagine the feeling as a bride to say goodbye to her husband on the wedding night, so she wanted to make up for her own shortcomings by borrowing other people's experience and make her performance more perfect.

Emotional grafting is somewhat similar to emotional borrowing in some respects, but the object of emotional pursuit is different, and the emotional grafting method refers to the dancer's grafting of his own certain emotion into the performance of dance works with the same or similar emotions. For example, in the famous Peking Opera *Shi Zi Jing Feng*, Hushi lost her son, and her emotions, from fear to madness, are like those of a person who have lost the most precious thing in life or whose loved one has died, so we can transfer the emotions in life to the performance, and then adjust the intensity of the emotion according to the plot of the performance.

(3) Emotional enhancement brought by self-aesthetics

From the perspective of the director of dance creation, the so-called "self-aesthetics" refers to that after the initial completion, the director can jump out of his creative state of mind and review his artistic creation from the standpoint of an outsider, so as to objectively evaluate the advantages and disadvantages of his own work. As an actor, the use of review involves two aspects when performing, one is the perspective of the emotional performance as an actor, and the other is to use the detached and rational perspective of an audience to review the actor's own performance (Ma Jing, 2018, 234-235). In this review, both the degree of precision of dance emotional expression and whether the actor's treatment of his emotional expression on stage is rational or more ornamental is included. For dancers, this is a big challenge.

In the process, we can control emotional precision through imitation and “emotional capture”. These different ways of emotional control are all designed to provide some help and reference for our performances, rather than restrict our exploration of emotions, it is hoped that with the joint efforts of many scholars, these theories and methods can be more perfect and systematic in the future.

4. Presentation of “visual emotion” in dance performance

1) The coordination of the dancer's body and emotion

The harmony and unity between inner emotions and outer body movements is a major feature of the differentiation between dance and other movements. However, some dancers misinterpret dance as “purely physical performance” in the process of creation and performance, and blindly pursue “physical” and ignore the performance of “emotion”, and only focus on skill and neglect “emotion” (Duan Fei, 2016, 26-29). However, there are also some dancers who only focus on emotions in the process of creation and performance and neglect physical performance, which cannot achieve high-quality performance. First of all, dancers must master the ability of physical expression, namely, basic skills, otherwise, without physical expression, emotions won't work. There are also some dancers with very sufficient feelings, they do not pay attention to the performance of the body and pay attention to the emotions instead of the body, their internal emotions are very rich, but they are not able to use the external body to express their emotions, therefore, the emotion can only be "self-admiring" and cannot be effectively transmitted to the audience, which is not in line with the "visual emotion" thinking. Only by effectively balancing the relationship between emotions and physical presentation during the creative stage can the dancer truly “visualize” the emotion that is inherently “invisible” in the stage performance.

2) The expression of emotions of the dancer's body

Emotions are generated from the heart, dance movements also arise from the heart, therefore, dance with emotions, express emotions with dance, is actually the internal and external coordination of the dancer's body during the dance. To dance with emotions, it is necessary for dancers to put emotions before the body movements (Liu Man, 2014, 55-56), the external movements of the dance will appear after the inner emotions. And convey emotions through the dance and use the emotions to drive body movements. And integrate the emotions of dance into their own bodies, and thus achieve the ultimate goal of the dance, that is, to convey emotions through the beautiful body movements.

5. Conclusions

"Art" is a concrete manifestation of emotion, and the expression of "emotion" is the basic starting point of dance. As a relatively intuitive art form of emotional expression, dancers must strictly require themselves to have a better performance. However, the body's movements cannot replace emotions as the center of dance performance, otherwise, it is an empty and mechanical art, rather than an art that can convey emotions and trigger resonance, which also violates the basic law of the existence and development of art. On this basis, the author consulted a large number of relevant literature and further confirmed the important role of emotions in dance performance. At the same time, the author realized that the current research on the domination and grasping of emotions in dance performance is not perfect on the basis of the exploration of "visual emotion" in the process of dance performance, this paper studied that the dancers enhance dance expression through the presentation of "visual emotion", and hoping to bring the audience a better perceptual experience and to further promote the development of dance "visual emotion" through research.

6. References

- Bläsing, B., & Zimmermann, E. (2021). Dance Is More Than Meets the Eye—How Can Dance Performance Be Made Accessible for a Non-sighted Audience?. *Frontiers in Psychology*, 12, 643848.
- Duan Wenwen. (2019). Discussion on the role of emotional expression in dance performance. *Song of the Yellow River*, (15), 123-124. doi: 10.19340/j.cnki.hhzs.2019.15.100.
- Duan Fei. (2016). Dancing emotions in the aesthetic expression of dance performance. *Art Research* (02), 26-29. doi: 10.13944/j.cnki.ysyj.2016.0116.
- Fu Huiling. (2019). Analysis of the importance of emotional expression in dance performance. *China National Exhibition*, (05), 131-230.
- Khulusi, R., Kusnick, J., Meinecke, C., Gillmann, C., Focht, J., & Jänicke, S. (2020, September). A survey on visualizations for musical data. In *Computer Graphics Forum* (Vol. 39, No. 6, pp. 82-110).
- Liu Man. (2014). How to accurately grasp the emotional tone in dance performance. *Northern Music*, (13), 55-56.
- Ma Jing. (2018). The expression of dancing emotions in the aesthetic expression of dance performance. *Northern Music*, (10), 234-235.
- Wang Qiaoya. (2021). Analysis of the importance of emotional expression in dance performance. *Art Evaluation*. (20), 75-77.
- Wu Zhao. (2022). Exploring the emotional quality of dance performance. *Home Drama*. (01), 127-142.
- Yang Siyuan. (2019). Analysis of the unity of techniques and emotions in dance performance. *Home Drama*, (07), 146.

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2024.23

The Application of Multimedia Technology in the Presentation of “Visual Emotion” in Dance

Jingbao Xiang¹, Manissa Vasinarom² & Zhuang Tan³

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author*

1. Jingbao Xiang

คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Faculty of Fine and Applied Arts,
Suan Sunandha Rajabhat University,
Thailand.

Email: s64563806015@ssru.ac.th

2. Manissa Vasinarom

คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Faculty of Fine and Applied Arts,
Suan Sunandha Rajabhat University,
Thailand.

Email: mantissa.va@ssru.ac.th

3. Zhuang Tan

คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Faculty of Fine and Applied Arts,
Suan Sunandha Rajabhat University,
Thailand.

Email: tz810@126.com

Keywords:

Multimedia Technology; Presentation;
Visual Emotion; Dance

Article history:

Received: 22/04/2023

Revised: 12/07/2024

Accepted: 11/09/2024

Available online: 23/11/2024

How to cite:

Xiang, J. et al. (2024). The Application of Multimedia Technology in the Presentation of “Visual Emotion” in Dance. *Journal of Philosophical Vision*, 29 (2), 21-32.

ABSTRACT

In a sense, the wide application of multimedia technology has opened up new ways of thinking of traditional dance, expanded the space for its creation, and promoted the development of its art form. In modern society, the combination of various art forms such as music, dance, and stage art has made the art form of dance more widely expanded. As a new means of expression, multimedia technology can not only improve the performance of dancers, but also build a bridge for them, and can give the dancers another way to connect with the audience, and will become an important direction for the development of dance art in the future.

1.Introduction

Background And Issue Presentation

With the continuous progress of multimedia technology, the use of all kind of multimedia technologies on the stage is also increasing, especially Holographic Projection, Surround Sound, LED Screen etc., have penetrated into every corner of the stage, and multimedia technology has greatly improved the visual, auditory and spatial aspects (Fu Yan, 2022, 124-126). In recent years, multimedia technology was applied to a batch of outstanding dance plays, such as *Small City Rain Lane*, *Beijing Image*, *Golden Mask Dynasty*, *Dream Island*, all of which are effective application of multimedia technology, and have greatly improved the performance effect and ornamental effect of the dance play. In addition, through the application of video technology, the fusion of dance and other art forms is becoming more and more common. For example, the real-life dance photography works like the *Rain Bell* and *Old Things in Luoyang* shot by Netease in cooperation with Tang Shiyi show that in modern society, with the development of modern science and technology, dance art will have a broader development prospect, and this situation can also make people more and more interested in dance.

Based on the current application of multimedia technology in dance performance, this study studies the improvement of artistic expression brought by the presentation of dance "visual emotion". During the study, various research methods, such as survey method, observation method and field visit, are applied in data collection and actual experience. The results of the questions are presented through the audience's actual perception feedback of dance performance using multimedia technology.

2. Research Objectives

Through the observation of the samples and the collection and statistics of the questionnaires of the audience, study the actual application of multimedia technology in dance performance at the present stage. According to the results of the survey and observations, analyze and discuss the improvement of the presentation effect of "visual emotion" in dance performance using the multimedia technology, and explore the future development trend and direction.

3. Research Methods

1) Research planning

Step 1, propose the preliminary research direction, propose the preliminary research direction around self-research - "visual emotion" of dance

Step 2, prepare the relevant literature according to the preliminary research direction, and classify, organize and study the literature.

Step 3, clarify the research content, sort out the background and propose questions according to the research content.

Step 4, clarify the research methods and samples and prepare relevant research tools.

Step 5, apply research tools to study the actual situation, and data collection and organization.

Step 6, conduct quality inspection of the survey process and analyze the collected data.

Step 7, draw the conclusions of the study.

Step 8, discuss the conclusions and put forward reasonable suggestions.

2) Population and sample data sources

Study population: the samples of this study are dance works using multimedia technology in recent years and presented with "visual emotion". The survey population is the audience of some of the above works.

Sample data sources: the observation samples were sampled by the author on site, and the survey data were collected from the questionnaires distributed after the audience watched the dance works.

3) Data provider

Name	Professional Title	Work Unit
Xu Yuejun	Associate Professor	Hubei Normal University
Song Jiaying	Lecturer	Jiangnan University
Dong Xin	Lecturer	Hubei Normal University

4) Research tools

The main research tools in this study are questionnaires, which are formulated in combination with the research question on the application of multimedia technology in the presentation of dance "visual emotions". The questionnaires raise ten questions based on the sampled works. These questions are raised around the aesthetic improvement of dance works brought by multimedia technology and the actual perception feedback of the audience.

5) Tools

Questionnaire design:

Feedback about the perceptual experience of dance works
In order to better understand the perceptual experience brought to you by the application of multimedia technology in the presentation of "visual emotion" in this dance work, we have specially made this questionnaire, hoping to take up a little valuable time of you to let you fill in, so that the presentation of dance "visual emotion" using multimedia technology can be better developed and bring you better works.
1. Did you clearly perceive the application of multimedia technology in this dance performance?

Feedback about the perceptual experience of dance works
Yes () No ()
2. In what aspect did you feel the application of multimedia technology in this dance performance?
Screen () Light () Music () Stage Props () Other
3. Do you feel that the emotional presentation in this dance performance is more visual because of the application of multimedia technology?
Yes () No ()
4. What do you think is the core of the emotional presentation in this dance performance?
Actors Performance () Lighting, Screen and Stage Visuals () Music and Sound Effects ()
5. Do you feel that the 3D effect in the dance has improved the emotional expression?
Yes () No ()
6. Through watching this dance, can you clearly feel the emotion contained in the whole performance?
Yes () No ()
7. Do you think whether the use of multimedia technology in dance will enhance your perceptual experience?
Yes () No ()
8. Do you have any other suggestions for our approach to applying multimedia technology in the presentation of dance "visual emotions"?

6) Quality Test

This study sampled four dance works, i.e. *Small Town Rain Lane*, *Golden Mask Dynasty*, *Scattered* and *Thought of You*. According to age ratio of the total audience of each work, 50 people were selected as the survey population, among which 15% of the audience aged 10-20. 65% aged 21-45; 20% aged over 46.

A total of 200 questionnaires were distributed, 192 valid questionnaires were collected, and 8 questionnaires were invalid or not collected, with an effective rate of 96%, which met the survey and research standards, and made it possible to extract real feedback data from the collected valid questionnaires, so it was judged that the questionnaire quality test was passed.

7) Data Collection

The following data are summarized through the collection and organization of questionnaires:

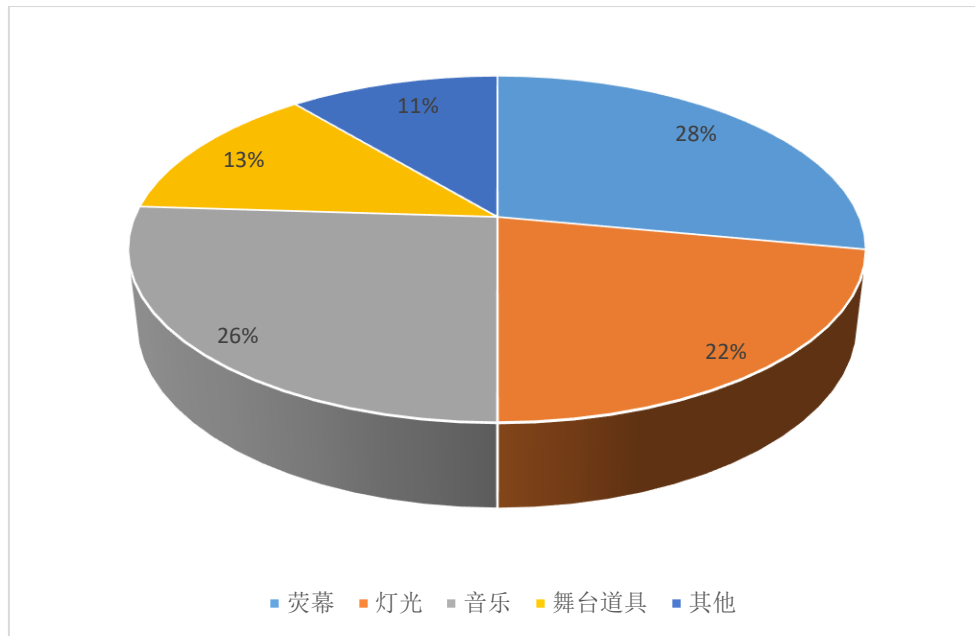

Figure 1 Audience perception of the application of multimedia technology in the dance performance

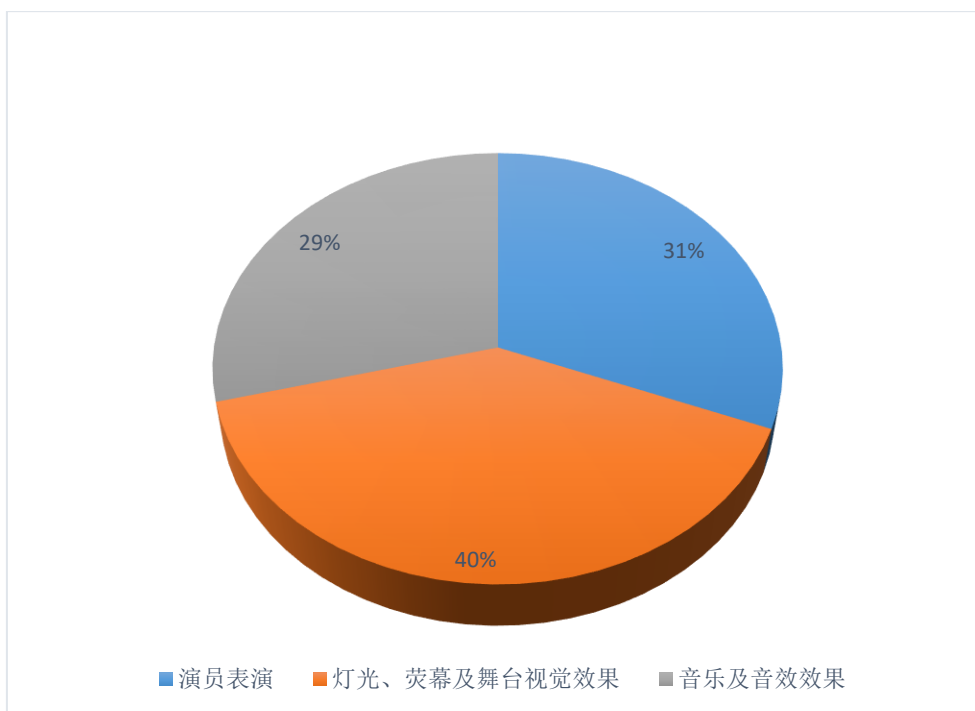

Figure 2 Audience emotional recognition of the dance performance using multimedia technology

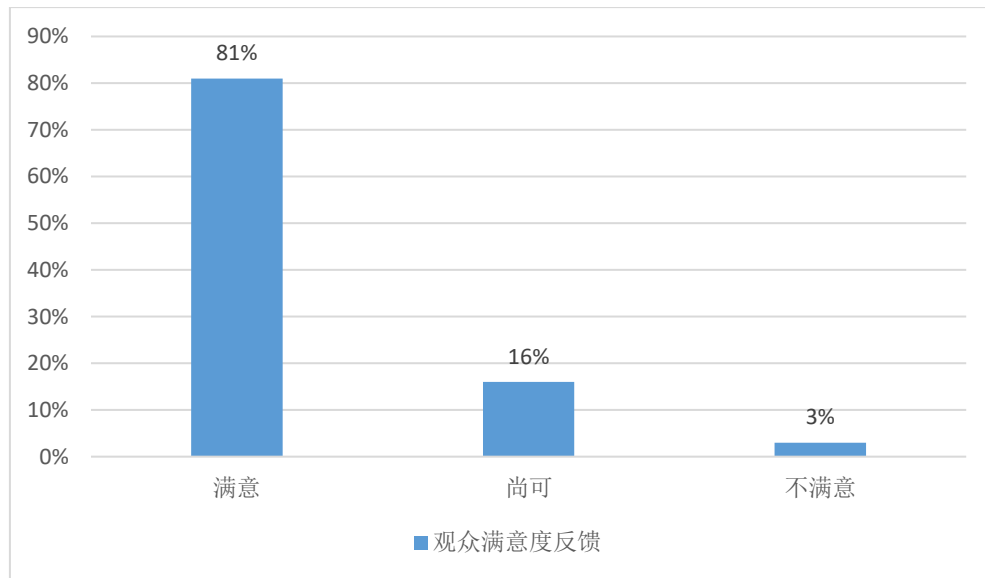

Figure 3 Audience acceptance of the dance performance using multimedia technology

8) Data analysis

Through data collection, organization and analysis, it can be seen that: In terms of audience perception of the application of multimedia technology in dance performance, 28% of the audience believes that the screen is the main performance mode of multimedia technology application in dance performance; 22% of the audience believes that they have experienced the presentation of multimedia technology from lighting; 26% of the audience has felt the application of multimedia technology from the performance of music; 13% and 11% of the audience respectively have experienced the application of multimedia technology in dance performance from stage props and other aspects. Data analysis shows that 76% of the audience has felt the application of multimedia technology in the dance performance through the screen, lighting and music, which accounting for a large proportion, therefore, more attention should be paid to screen, lighting and music in the application of multimedia technology in dance performance.

In terms of the emotional recognition of dance performance using multimedia technology, 31% of the audience believes that the performance of actors is the core of dance emotional expression; 40% of the audience believes that the comprehensive presentation of lights, screens and stage visual effects in the whole performance brings more emotional expression; 29% of the audience said that the performance of music and sound effects better represented the emotion of the work.

It can be seen from the data analysis that in the dance performance using multimedia technology, the performance of actors, music and sound effects is almost equal to the emotional presentation results brought to the audience by lighting, screen and stage visual effects. This result is significantly different from the traditional dance feedback results without the application of multimedia technology. The most majority of the traditional dance audience believes that the emotional core lies in the performance of the actors, while other elements such as lighting and music are merely the foil tools for the performance of actors. It can be seen that the application of multimedia technology in dance performance can bring more diversified

emotional experience to the audience, and intuitively show the emotions of the work to the audience from more dimensions.

In terms of audience recognition of dance performance using multimedia technology, after viewing is completed, 81% of the audience thinks that the performance effect has reached or exceeded their expectations and gives satisfactory evaluation; 16% of the audience thinks that the performance effect is fair and within the acceptable range; only 3% of the audience is dissatisfied with the performance.

The above results, combined with the summary and analysis of the data in Figure 1 and Figure 2, show that the application of multimedia technology in dance performance can effectively enhance the perceptual experience of the audience, and multimedia technology with screen, lighting and music as the core can also make audience feel the emotions of the work more intuitively, and can greatly enhance the audience's satisfaction.

4. Conclusion

1) Application of video technology in dance performance

Nowadays, many technologies and equipment that do not belong to the stage are being used more and more widely in dance performance, first of all, more commonly used are technologies such as projection and LED electronic displays, their application has greatly promoted the in-depth development of dance art (Wu Yapeng, 2022, 156-158). To some extent, multimedia technology is a visual effect that can present virtual objects, people, and environments on the display from multiple angles and dimensions. The display of virtual technology uses light, electricity and other technical means, this technology is used in contemporary art performance, it emphasizes the sense of reality and stimulates the comprehensive feeling of audience's multiple sense organs, and with 3D display technology, it brings the more realistic image to the audience and give them the immersive feeling. The way to make it more realistic is to rely on 3D computer displays, on the processing of images, on the one hand, using software processing technology, on the other hand, using 3D modeling technology, so that the processed 3D video images can be displayed on the plane.

At the same time, there are projection and aerial imaging and other technologies, this diversified video projection can be changed from a flat effect to a multi-level display, but also with the help of other auxiliary equipment, such as 3D, 4D glasses, etc., which can improve the reality of human eyes to receive the image information (Huang Dejun, 2020, 53-54).

Aerial imaging is a technique that has been developed in recent years and can directly display images in the air. For example, CCTV once broadcast a dance play called *Small Town Rain Lane*, the opening was a projection, the picture brought everyone to Jiangnan, accompanied by wonderful music and architecture of Jiangnan style, such as the white wall and black tiles, oil-paper umbrellas and cheongsam, all of which brought a vivid feeling to the stage and made it look real. The picture was accompanied by soft music, and the hazy rain seemed to be scattered in the air, and brought everyone to Jiangnan Watertown. In *Small City Rain Lane*, lift up the skirt and cross the bridge, hold and wave the umbrella. These all show the delicate beauty of women in Jiangnan. It shown the scene of women in Jiangnan avoiding rain and playing, which gave people a dreamlike illusion, and accompanied by soft light, the strong

smell of Jiangnan came to everyone's face. In this performance, whether the dancer's single move or a multimedia image, has taken the local custom of Jiangnan as the theme and made people have the sense of traveling through time and space and crossing Jiangnan.

2) Application of audio technology in dance performance

Audio is a coding technology around stereo sound, and can bring a variety of sound sensations to the audience through different sound source directions, in which the generated playback sound field, in addition to the fixed source of the sound, will also have different presentation effects according to different environments, this technology is realized from the perspective of psychology with audio equipment. The first is to transmit the sound directly to the designated location, and then stretch it with reverberation, which will not damage the original sound and can cover up the mixing, and highlight its surrounding effect, in a certain environment, make it surround before and after, and that is the stereo (Li Haige, 2020, 124-126). Digital audio records the melody of the music through certain technical means, and then edits and stores it, which is called "listening to music and dancing". Dance is tangible and silent in people's sight, while music is sound and intangible and in people's hearing. Then, mix music with dance, and the stage effect is completed in a way that music cooperates with dance. In *Golden Mask Dynasty* performed in the Octopus City Theater, a high-level voice-activated technology was used to amplify the singing of each actor, and then played back multiple tracks, forming a good stereo field. From the content, you can feel farming, sacrifice, flood and other links. At last, a queen wearing a golden mask, who has built an extremely glorious dynasty with her wisdom. The atmosphere of stereo surround sound can help some scenes better reproduction, and at the same time, the surrounding effect of sound also can bring the dance performance to the climax, so that people can get an organic fusion in audio-visual when watching. The combination of the auditory artistic effect produced by multi-channel digital audio technology, the wonderful performance of live dancers and various art forms such as stage lighting can make the stage performance of dance become more novel (Pan Yang, 2020, 165-166).

3) Stage screens supported by multimedia technology are different from the traditional "background"

Compared with the conventional stage background, stage screen can enhance the performance effect on the stage more conveniently and quickly. This paper takes multimedia dance work *Scattered* as a case to study. *Scattered* is produced by the British Dynamic Multimedia Dance Company, and has its world premiere at the Warwick Arts Centre on October 2 in 2009, with its unique artistic creativity and difficult performance, win the praise of countless audience, and even is hailed as "the stunning program of the Sibiu International Theatre Festival" in Romania.

A successful multimedia dance work, of course, has its subtleties. First of all, the title of this work is *Scattered*, and its theme is "People and Water". In "Extreme Shock", people have also tried to move water on the stage, people want to achieve this process and complete the harmony between water, the relatively uncontrollable prop harmonizes with the dance, which is a waste of time and energy and very troublesome, therefore, in practice, in accordance with the requirements of the script, a small amount of water was moved to the stage, so that it is easy to clean up without affecting the later performance. However, in *Scattered*, although

"water" is not unreal, it is better than real. From its content, it uses changing scenarios and the interaction between people and water, and highlights the fusion of people and water. It combines stage projection and dance. At present, many modern dances use the element of projection. Therefore, Kevin Finan also applied it to his own work, and the "curved structure screen" design has made it different from other work and has unique creativity. The "waterfall" can be simulated by projecting the existing picture of water onto it. The curved stage, although increasing the difficulty of the dancers, but can create more novel stage arrangements, with the combination of the two factors, the audience is "immersed" in the presence of the water flow.

4) The combination and development of virtual animation and dance

The research sample of the combination of virtual animation and dance is an animated dance work *Thought of You*. The author is Ryan J Woodward, an associate professor in the Department of Visual Arts at Brigham Young University, who has worked as an animated screenwriter in two films, *Iron Man* and *Spider-Man*, and as an excellent animated screenwriter and director, his work is impeccable. For the original meaning of "animated dance", Ryan J Woodward wrote in his we-media: "1. Explore new ways to characterize the outer form of the character; 2. Simple 2D animation makes 2D animation more vitality; 3. The exploration of modern dance. Although he is not a dancer, he hopes to express a body language that can cross artistic barriers in an artistic way. 4. The Return of Art. A long career in artistic creation can cultivate a kind of artistic inspiration, and the best reward is to promote this art." This is both a return to oneself and a pursuit and love of art.

The theme of *Thought of You* is to "explore new development directions of modern dance". "I'm not a dancer," Ryan J Woodward says, "but I want to express body language in an artistic way that can cross the barriers between arts." In this work, the design of the dance step is very professional, but it is a bit awkward for a layman like Ryan J Woodward. In the early stages of preparation, he completed the conceptual design with a choreographer. After the "animation" dance is finally completed, *Thought of You* will be restored to a pure "dance" by means of animation according to the actual arrangement of "animation".

What is the difference between "animated dance" and "physical dance" in terms of expression? "Animated dance" is a multimedia dance form that combines "dance" and "two-dimensional animation". The biggest difference between "animated dance" and "traditional dance" is the difference between "real" and "virtual", each of which has its own advantages (Li Xueyu, 2019, 59-61). From the perspective of action performance, "animated dance" restores the real human body with "lines", and carries out a secondary creation, and the action is unrestrained and ever-changing, which can break through the limitations of the human body and enrich the connotation of the work. This is the limitation of "physical dance". The active performance of "physical dance" can only be completed by the dancer's own physical quality. In the absence of any help, "leap" and "instantaneous disappearance" in "animation" are difficult to achieve. Even so, "physical dance" still has a unique beauty, that is, physical dance is more realistic, at this point, it is much better than the "animated dance", although the lines also contain "emotion", but it is an illusory feeling (Zhang Can, 2018, 136).

It can be seen from the mode of creation of "virtual" and "real" that both modes are well-founded. "Animation" can complete the movement that "entity" cannot complete, and "entity" can express the real emotions that "animation" can hardly show. At the same time, the combination of the two modes can also promote each other. It is believed that, in the future, the integration of "animation" and "dance" will become more and more frequent. With the development of technology, the mutual promotion between the two will also promote the rapid development of "animated dance", a new development direction of dance, and achieve the perfect integration of "real" and "virtual".

5. Discussion

The combination of multimedia technology and dance art is multi-angle and multi-level artistic presentation that integrates various elements such as music, art, form and culture. What multimedia technology brings to the audience is a sensory stimulus, and it creates a huge stage for choreographers, dancers, and combines multimedia technology with dance, and has become a trend in the development of modern dance art (Li Yu, 2018, 125-126). Multimedia technology has three core expressions: first, present the core of the work and its situation in an "immersive" way and let the audience more directly experience the charm of dance; secondly, in the "emotional bond" of "actors" and "audience", multimedia technology builds a bridge between actors and holographic images, actors and TV screens, actors and audience, making art creation more interactive; finally, use the combination of multimedia and stage mechanism to provide more alternative spaces for the presentation of the stage, the spatial scope of choreography, the scheduling change of choreography, etc. that although consists of the study of Xia, et al, (2019) in "Spatiotemporal recurrent convolutional networks for recognizing spontaneous Micro-expressions" was due to the subtle spatiotemporal changes of micro-expressions. Therefore, the narrative mode of dance also has a new development in the changes of time and space, nonlinear narrative and so on.

Art is the great product of human development, with the blessing of modern science and technology, as an important artistic expression, dance is developing rapidly in a more dimensional, more real and more interactive direction. For the "visual emotion" in dance performance, the application of multimedia technology, from the music, background, light effect and the overall presentation effect of the dance, has built an effective bridge between the work and the audience, so that the audience can more directly and truly experience the emotional core contained in the work, which is the essence of the "visual emotion" of the dance that consists of the study of Meletaki (2022) who studied investigating emotion perception using expertise and found the first time the heart-brain interactions on dancers and controls on the identical visual emotion recognition test and compared heartbeat, visual and somatosensory evoked potentials, and interoceptive capacities between groups. Heartbeat Evoked Potentials did not modulate mood or dancing expertise, but they were substantially associated with interceptive abilities and personality attributes for both groups. The third experiment was an online pilot research comparing dancers and controls on a visual emotion discrimination test based on visual object recognition literature. Dance skills correlated with empathy, interceptive awareness, and behavioral performance. The fourth experiment examined different embodiment signatures for different emotions and the potential influence of psychological traits on the embodiment. It found that angry and happy facial expressions were processed differently and that alexithymia levels affected the Somatosensory Evoked Potential of anger. With the continuous progress of technology, dance performance has also

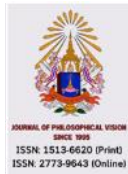
evolved from the single stage performance to a comprehensive performance combining technology and art. This greatly improves the performance effect in all aspects of dance, and the future development in the field of dance performance also needs to combine the two organically, so as to move our dance career forward.

6. Recommendations

The application of multimedia technology in dance not only meets the needs of modern society's fast pace and high efficiency, but also brings new development opportunities and visual enjoyment to dancers and audience. From the perspective of the dance creator, the combination of multimedia technology and dance provides a new art form for the dance creator, which will greatly change the way the creator thinks and creates, because computer technology, design language and new influence presentation methods can make multimedia design more convenient and flexible. And as a new type of expression, multimedia technology can show every detail of the dance, so as to better show the audience the "visual emotion" of the dance, and that's why multimedia technology requires the creator to put forward higher requirements for the three-dimensional space sense, the accuracy of the picture, the color, the language, etc. At the same time, the quality of the dance creator in terms of lighting, expression and so on also needs to be greatly improved. With the help of multimedia technology, the audience can feel the infinite expansion and extension of dance creation, and use virtual display to enhance the creative effect of dance, and display the design concept and conception, design origin, cultural background, and design details in three-dimensional space, so that the audience can comprehensively understand the depth and breadth of the dance and put forward their own opinions. Multimedia technology can adjust the work according to the feedback from the audience in a shorter period of time, thus building a convenient bridge for the work to communicate and interact with the audience.

7. References

- Fu Yan. (2022). Analysis on the influence of multimedia interaction on dance development. *Home Drama* (36), 124-126.
- Huang Dejun. (2020). Application of multimedia technology in dance choreography. *Cultural Industries* (26), 53-54.
- Pan Yang. (2020). Thinking on the artistic value of the integration of dance and multimedia. *Art and Literature for the Masses* (01), 165-166.
- Li Haige. (2020). Integration of multimedia and dance teaching. *Journal of Higher Education* (05), 124-126.
- Li Yu. (2018). Analysis of the application of multimedia technology in dance works. *Art Education* (22), 125-126.
- Li Xueyu. (2019). Analysis of the application of multimedia technology in dance art innovation. *Cultural Industries* (01), 59-61.
- Meletaki, V. (2022). Investigating emotion perception using expertise: A multidisciplinary approach between cognitive neuroscience and performing arts (Doctoral dissertation, City, University of London).
- Wu Yapeng. (2022). An introduction to the innovation and development of dance art in the multimedia era. *China National Exposition* (06), 156-158.
- Xia, Z., Hong, X., Gao, X., Feng, X., & Zhao, G. (2019). Spatiotemporal recurrent convolutional networks for recognizing spontaneous micro-expressions. *IEEE Transactions on Multimedia*, 22(3), 626-640.
- Zhang Can. (2018). Innovation and development of dance art in the multimedia era. *Song of the Yellow River* (19), 136.

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2024.24

วิเคราะห์หลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาท
**An Analytical Study of The Meditation
 in Theravada Buddhism**

พระชินนรส อัครคัมโม เทพเมือง¹

Phra Shinorasa Akkhadhammo Thepmueang¹

ARTICLE INFO**Name of Author & Corresponding Author***

1. พระชินนรส อัครคัมโม (เทพเมือง)

Phra Shinorasa Akkhadhammo Thepmueangมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรี
ธรรมมาโศกราชSrithammasokkaraj Campus,
Mahamakut Buddhist University,
Thailand.**Email:** shinorasa.a@gmail.com**คำสำคัญ:**

สมาธิ; เถรวาท; วิมุตติ

Keywords:

Meditation; Theravada; Nirvana

Article history:

Received: 25/05/2023

Revised: 12/07/2024

Accepted: 12/09/2024

Available online: 23/11/2024

How to cite:Thepmueang, P.S.A. (2024). An
Analytical Study of The Meditation
in Theravada Buddhism. *Journal of
Philosophical Vision*, 29 (2), 33-44.**ABSTRACT**

The objective of an analytical study of meditation principles in Theravada Buddhism this time is to study other types of meditation and study meditation principles in Theravada Buddhism in order to analyze the principles of meditation in Theravada Buddhism as documentary research using the Thai Tripitaka Maha Chulalongkorn Royal College B.E. 2539 as a primary document. In other studies of meditation, meditation in different religions is similar: it focuses on faith. Praise. Concentrate on God. Other types of meditation are applied to other sciences, such as applying the mindfulness 4 in medicine to help reduce various unpleasant emotional states with the objective of achieving happiness in life.

Studies have shown that the main principles of meditation in Theravada Buddhism are the main Dharma bodies, namely Bodhipakkhiya Dharma (Dharma for the attainment of virtue), namely Mindfulness 4, Samma Padhan 4, Itthibat 4, Indriya 5, Bala 5, Bojjhahga 7, Attthatigika-magga 8, there are as many as 40 practices (Kammata 40). "Precepts" develop the mind to meditate with samatha Bhavana until "contemplation" and develop wisdom with vipassana Bhavana until enlightenment is achieved. "Wisdom" meditation completes the Dharma of enlightenment (Poshchank) and has a complete practice of the 8th Path. The main goal of practicing meditation in both Samtha and Vipassana is to attain Dharma as Arhat (liberation by concentration and liberation through wisdom), which is a special feature of meditation in Theravada Buddhism.

บทคัดย่อ

การศึกษาวิเคราะห์หลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาทในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักสมาธิแบบอื่น ๆ และศึกษาหลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อวิเคราะห์หลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาท เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร โดยใช้พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539 เป็นเอกสารปฐมภูมิในการศึกษาสมาธิแบบอื่น ๆ พบว่าสมาธิในศาสนาต่าง ๆ มีความคล้ายกันคือเน้นที่ศรัทธา ด้วยการสวดภาวนา คำสอน คำสรรเสริญ มีสมาธิอยู่กับพระเจ้า เทพเจ้า มีการนำสมาธิมาปรับใช้กับศาสตร์อื่น ๆ เช่น นำหลักสติปัฏฐาน 4 มาประยุกต์ใช้ในการแพทย์ เพื่อช่วยลดสภาวะทางอารมณ์อันไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความสุขในการดำเนินชีวิต

จากการศึกษาพบว่าหลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาทมีองค์ธรรมที่สำคัญคือโพธิปักขิยธรรม (ธรรมเพื่อการบรรลุธรรม) ได้แก่ สติปัฏฐาน 4, สัมมปธาน 4, อิทธิบาท 4, อินทรี 5, พละ 5, โพชฌงค์ 7, มรรคมงคล 8 มีวิธีปฏิบัติมากถึง 40 วิธี (กัมมัฏฐาน 40) หลักการปฏิบัติใช้กระบวนการไตรสิกขา คือพัฒนากายให้บริสุทธิ์ด้วย “ศีล” พัฒนาจิตให้เป็นสมาธิด้วยสมถะภาวนาจนเกิด “ฌาน” และพัฒนาปัญญาด้วยวิปัสสนาภาวนาจนเกิดความรู้แจ้ง “ปัญญาญาณ” สมาธิทำให้องค์ธรรมแห่งการตรัสรู้ (โพชฌงค์) สมบูรณ์ และมีแนวปฏิบัติตามมรรคมงคล 8 ครบถ้วน เป้าหมายหลักในการปฏิบัติสมาธิทั้งสมถะและวิปัสสนาคือการบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ (เจโตวิมุตติ และปัญญาวิมุตติ) ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาท คือเป็นการปฏิบัติเพื่อมุ่งหวังความสุขในระดับโลกุตระ บรรลุวิมุตติ เข้าสู่ “นิพพาน”

1. บทนำ

สมาธิเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ เพื่อให้เกิดความสุข การปฏิบัติสมาธิจึงมีอยู่ในทุกศาสนาหลักๆ ของโลก และในปัจจุบันมีการนำสมาธิมาพัฒนาใช้ประโยชน์ร่วมกับศาสตร์ต่างๆ อย่างกว้างขวาง ดังนั้นหลักสมาธิจึงมีความแตกต่างกันออกไปตามศรัทธาความเชื่อ และวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติ สำหรับหลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาทนั้น เป็นสิ่งพระพุทธเจ้าค้นพบด้วยปัญญาญาณที่ผ่านการปฏิบัติจริงด้วยพระองค์เอง และได้รับผลคือการพ้นทุกข์ (นิพพาน) จริง จึงได้สั่งสอน แนะนำแนวทางให้ผู้อื่นได้ปฏิบัติตาม โดยสืบทอดกันมาผ่านทางพระเถระ ด้วยการสวด และต่อมาได้บันทึกไว้เป็นหลักฐานในพระไตรปิฎก (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554) รวมถึงคัมภีร์ในชั้นอรรถกถาและปกรณ์วิเสส ซึ่งพุทธศาสนาเถรวาทได้ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติมาจนถึงทุกวันนี้

หลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ยึดถือตามพระไตรปิฎกเป็นหลัก โดยมีคำอธิบายเพิ่มเติมอยู่ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสต่าง ๆ แต่เนื่องจากเป็นตำราโบราณ ภาษาที่ใช้จึงปัญหาสำหรับบุคคลทั่วไปที่จะทำความเข้าใจ มีคำศัพท์พิเศษที่เข้าใจเฉพาะในกลุ่มผู้รู้ภาษาบาลี หรือกลุ่มผู้ศึกษาอภิธรรม (Dr. Ven P. Vajiranana, 2508) แม้แต่ในพระไตรปิฎกภาษาไทยเอง หากไม่ศึกษาวิเคราะห์ให้ดีก็อาจทำให้เกิดความสับสนได้ เพราะความหมายในแต่ละพระสูตรขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และสถานการณ์ที่ต่างกัน ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคอธิบายถึงวิธีการปฏิบัติ

สมาธิ 2 แบบ การปฏิบัติสมาธิจึงหมายรวม ทั้งสมถะ และ วิปัสสนา ในกัศสปสืหนาทสูตร กล่าวถึงการปฏิบัติสมาธิภาวนาไว้ว่า สมาธิมี 2 ประการ คือ สมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน (ที.ปา. (ไทย) 11/352/369)

การจะเข้าใจหลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาทได้นั้น จำเป็นศึกษาใน 3 ด้าน คือ ด้านปริยัติ คือ หลักธรรม องค์ธรรมเกี่ยวกับสมาธิ ด้านปฏิบัติ หรือวิธีปฏิบัติสมาธิ (กัมมัฏฐาน) ด้านปฏิเวธ คือผลที่ได้รับจากการปฏิบัติสมาธิ คือการบรรลุธรรม ซึ่งการบรรลุธรรม,ญาณ ในแต่ละระดับเป็นสภาวะที่ผู้ปฏิบัติต้องสัมผัสด้วยตนเองจึงจะเข้าใจ การศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบตลอดจนลักษณะของฌาน ญาณในแต่ละระดับ ไปจนถึงการบรรลุวิมุตติ ช่วยให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจสภาวะธรรมต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติ รู้วิธีการที่จะรับมือ หรือแก้ไขสภาวะนั้น ๆ รู้วิธีการที่จะยกระดับการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความก้าวหน้า ยกระดับขั้นสู่ฌาน ญาณ ในขั้นที่สูงขึ้น ช่วยกำจัดความลังเลสงสัย ซึ่งเป็นนิวรณ์ อุปสรรคในการบรรลุธรรม ช่วยให้การปฏิบัติสมาธิมีความก้าวหน้าได้เร็วขึ้น จนสามารถบรรลุเป้าหมายของการปฏิบัติสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาท นั่นคือบรรลุวิมุตติ เข้าสู่นิพพานได้ในที่สุด

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาหลักสมาธิแบบอื่น ๆ
- 2.2 เพื่อศึกษาหลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาท
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์หลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาท

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) จากพระไตรปิฎกและข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) จากอรรถกถา คัมภีร์ปกรณ์วิเสสที่สำคัญทางพุทธศาสนา รวมถึงหนังสือที่เขียนโดยนักวิชาการทางด้านพุทธศาสนา และวิทยานิพนธ์ บทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย (Research Process) ดังนี้

- 3.1 ขั้นรวบรวมศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง คือ
 - เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ ศึกษาจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539
 - เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ คัมภีร์วิสุทธิมรรค, คัมภีร์วิมุตติมรรค, คัมภีร์อภิธรรมมัตสังคห
 - ตำราและเอกสารอื่น เช่น พุทธธรรม, สมาธิในพระไตรปิฎก, สูตรเว่ยหล่าง, The Secret of The Golden Flower, Buddhism Meditation, รวมทั้งเอกสารและงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาท ศาสนาอื่น ๆ และการปฏิบัติสมาธิแบบบุคคลทั่วไป

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์ปกรณ์วิเสส เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทั้งที่เป็นเอกสาร และในระบบอินเทอร์เน็ต

3.2 ขั้นวิเคราะห์ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

- เรียบเรียงข้อมูลตามลำดับปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ
- ศึกษา สรุปข้อมูล
- วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา
- สรุปผลการวิเคราะห์

3.3 ขั้นนำเสนอผลการศึกษาวิเคราะห์

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์นำเสนอเป็นรูปเล่มของวิทยานิพนธ์ และการคำบรรยายต่อคณาจารย์ของมหาวิทยาลัย

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 4.1 ได้รับความรู้เรื่องหลักสมาธิแบบอื่น ๆ
- 4.2 ได้รับความรู้เรื่องหลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาท
- 4.3 ได้ทราบเป้าหมายและวิธีการปฏิบัติสมาธิ

5. ผลการวิจัย

5.1 จากการศึกษาหลักสมาธิแบบอื่น ๆ พบว่าหลักสมาธิตามแนวพุทธศาสนาหายน แบบเซนของญี่ปุ่น (Japanese Zen) มีการปฏิบัติ 4 ขั้นตอน เป็นการปฏิบัติแนวธรรมชาติเพื่อพัฒนาจิตให้พัฒนาสู่สภาวะ ซาโตริ ซึ่งมีลักษณะคล้าย นิพพานในเถรวาท ส่วนสมาธิแบบวัชรยานเป็นการผสมผสานกันระหว่างการภาวนามนตรา แบบทิเบตดั้งเดิม และสมาธิแบบพุทธมหายานแบบจีนเข้าด้วยกัน จึงมีพิธีกรรมมากกว่า แต่มีลักษณะคล้ายกัน คือเน้นเรื่องสัจธรรม ความว่าง ความเป็นจิตเดิมแท้

หลักสมาธิในคริสต์ศาสนา (Christianity) และศาสนายิว (Judaism) จะมีลักษณะคล้ายกัน มีพิธีกรรมหลายอย่างที่ถือว่าการปฏิบัติสมาธิ ได้แก่ การสวดภาวนา สวดสรรเสริญขอพร การสวดลูกประคำ หรือการเดินสวดมนต์อย่างเจียวๆ เป็นการเอาจิตใจจดจ่ออยู่กับสวดมนต์ให้เกิดสมาธิ เพื่อให้เกิดการระลึกรู้ต่อความสุข ฝ่าละอองความสุข และเกิดความศรัทธา การทำสมาธิเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะทำให้จิตบริสุทธิ์ เกิดความสงบสุข และอารมณ์ที่พึงประสงค์ของผู้ปฏิบัติ (คณะกรรมธิการศาสนาฯ, 2562)

ในศาสนาฮินดู (Hinduism) สมาธิเป็นการฝึกความสงบทางกาย ลดความทุกข์ทางใจ เกิดความสมดุลทางร่างกายและจิตใจ เป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความสงบสุขในชีวิตได้ สมาธิแบบฮินดูมีหลายแบบ เช่น การใช้เสียงและแสงในการทำสมาธิ ซึ่งวิธีปฏิบัติจะแตกต่างกันไปตามคัมภีร์ที่สืบทอดมาแต่โบราณ เช่น คัมภีร์อุปนิษัท คัมภีร์ภควทเป็นต้น

หลักสมาธิในศาสนาอิสลาม (Islam) ในศาสนาอิสลาม เป็นการพัฒนาจิตให้เข้าถึงพระเจ้า โดยเน้นเรื่องการปฏิบัติตนและการสวดอ้อนวอนให้ชีวิตได้เดินทางไปสู่พระหัตถ์ของพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งมีส่วนคล้ายกับหลักสมาธิในศาสนาซิกข์ (Sikhism) ที่คุรุนานัก (Guru Nanak) ได้สอนไว้คือการทำสมาธิด้วยการสวดอ้อนวอนพระเจ้าเพื่อชำระจิตใจให้ผ่องใส ระลึกถึงพระเจ้าทุกลมหายใจเข้าออกจะช่วยให้จิตใจผ่องใส

หลักสมาธิในศาสนาเต๋า (Taoism) เป็นการปฏิบัติเพื่อฝึกจิตและร่างกายให้สู่ความสงบ โดยอาศัยปรัชญาในเรื่องของความสมดุลของหยินหยางอันเป็นพลังของจักรวาล ใช้สมาธิเพื่อควบคุมจิต แล้วรวบรวมเป็นพลังที่ขับเคลื่อนไปทั่วร่างกาย มีการควบคุมลมหายใจเข้าออก ในขณะที่ออกกำลังกายหรือในขณะที่พักผ่อน (Marcus Aurelius, 2006)

สำหรับหลักสมาธิในทางการแพทย์ (Mindfulness Base Therapy) เป็นการนำหลักสติปัฏฐาน 4 (พิจารณา กาย จิต เวทนา ธรรม) มาประยุกต์ใช้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความคิดให้ยอมรับธรรมชาติของชีวิต ในทางจิตวิทยา สมาธิถูกนำไปใช้ในการลดความเครียด ภาวะซึมเศร้า ความไม่สบายกายใจ ทำให้มีสุขภาพดี (แพทย์พงษ์ วรพงศ์พิเชษฐ, 2539)

5.2 จากการศึกษาหลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาทพบว่า องค์คุณสำคัญของการปฏิบัติสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาทคือ ฌาน และ ญาณ

ฌาน เป็นสภาวะของสมาธิที่เกิดจากการปฏิบัติสมถะภาวนา และเป็นระดับของสมาธิ มีอยู่ 4 ระดับ คือ ปฐมฌาน ทุตยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน โดยมีองค์ฌาน คือ วิตก วิจาร ปีติ สุข และ เอกัคคตา (ที.สี. (ไทย) 9/91/45) เมื่อละวิตก วิจาร ได้ ก็จะบรรลุปฐมฌาน เป็นต้น ในคัมภีร์อภิสัมมุตตัมได้แบ่งฌานออกเป็น 5 ระดับ คือแยก วิตก และ วิจาร ออกเป็นปฐมฌาน และ ทุตยฌาน และผู้ปฏิบัติอาจได้รับสภาวะพิเศษจากการบรรลุฌานเรียกว่าอภิญญา ซึ่งได้แก่วิชา 3 และ อภิญญา 6 เช่น การแสดงอิทธิฤทธิ์ได้ การมีหุทิพย์ตาทิพย์ การระลึกชาติได้ หรือแม้แต่การบรรลุวิมุตติแบบ เจโตวิมุตติ คือการสิ้นอาสวะด้วยพลังแห่งฌาน

ญาณ เป็นผลมาจากการเจริญวิปัสสนา มี 16 ระดับ ตามระดับความก้าวหน้าของการปฏิบัติ เช่น ญาณ 1 นามรูปปริเฉทญาณ คือ สามารถแยกนาม รูป ได้ เป็นต้น ในพระไตรปิฎกไม่ได้กล่าวถึงอาการของญาณ 16 ไว้โดยตรง แต่มีคำกล่าวถึงสภาวะของญาณ อยู่ในหลายพระสูตร เช่น อนัตตลักขณสูตร ซึ่งต่อมาพระเถระจารย์ได้นำมาจัดเป็นลำดับเรียกว่า “โสฬสญาณ” ญาณเป็นเครื่องวัดความก้าวหน้าในการปฏิบัติวิปัสสนาสมาธิ

ในขั้นการของการปฏิบัติสมาธินั้น เริ่มจากการเตรียมตัวก่อนการปฏิบัติต้องชำระศีลให้บริสุทธิ์ เลือกัมมัญฐานที่เหมาะสมกับจริตของตน เลือกสถานที่ เวลา โดยปกติจะใช้ทำนั้งขัดสมาธิเพชร ซึ่งเป็นวิธีที่พระพุทธเจ้า โดยเฉพาะในการปฏิบัติอานาปานะสติ เพราะจะทำให้ร่างกายตั้งตรง ท้องแผ่ขยาย หายใจได้สะดวก หรืออาจจะยืน หรือเดินจงกรม โดยวิธีการปฏิบัตินั้นจะแบ่งเป็นวิธีการปฏิบัติ 7 หมวด 40 วิธี เรียกว่า กัมมัญฐาน 40 อันได้แก่ (วิมุตติ 47/182)

1) กลืนสมาธิ เป็นการเพ่งนิมิต ซึ่งมี 10 อย่างด้วยกัน เช่น เพ่ง ดิน น้ำ ลม ไฟ เพ่งสี เพ่งแสง เป็นต้น การเพ่งกลืนนอกจากจะทำให้เกิดสมาธิแล้วอาจมีภิกขุญาวิชาพิเศษต่าง ๆ เช่น ย่อแผ่นดิน บังคับไฟ เป็นต้น

2) อสุภะกัมมัฏฐาน เป็นการพิจารณาความน่าเกลียดของร่างกายโดยผ่านซากศพชนิดต่าง ๆ เช่น ศพพอง อืด ศพมีหนอนคล้ำ เป็นต้น อสุภะกัมมัฏฐานสามารถเจริญจนเข้าสู่อัปปนาสมาธิได้ แต่จะอยู่ระดับฌานขั้นต้น เพราะมีองค์ธรรม วิตกอยู่

3) อนุสติ เป็นการระลึกถึง 10 อย่าง เช่น พระรัตนตรัย เป็นการเพิ่มศรัทธาในทรีย์ ทำให้เกิดปิติ เกิดความสงบ ในบรรดาอนุสติการปฏิบัติอานาปานะสติ เป็นวิธีการเจริญสมาธิที่นิยมมากที่สุด และเหมาะสมสำหรับบุคคลทุกจริต และสามารถนำไปใช้ได้ทั้งใน สมถะ และ วิปัสสนา และเป็นวิธีที่พระพุทธองค์ทรงปฏิบัติ

4) พรหมวิหาร เป็นการฝึกจิตโดยใช้ธรรม คือ เมตตา กรุณา มุติตา อุเบกขา ซึ่งเป็นธรรมพื้นฐานของพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาจิตให้ก้าวสู่สถานะ “มหัคคตจิต” ซึ่งจะนำไปเกิดในพรหมโลก

5) อรูปกัมมัฏฐาน เป็นการเจริญสมาธิในขั้นอรูปฌาน ไม่ยึดติดกับนิมิต หรือรูปต่าง ๆ

6) อาหาเรปฏิกูลสัญญา เป็นการพิจารณาความเป็นปฏิกูลในอาหาร

7) จตุธาตุวัตถตาน เป็นการพิจารณาธาตุ 4 คือ ปฐวี (ดิน), อาโป (น้ำ), เตโช (ไฟ), วาโย (ลม), โดยมองเห็นว่าสิ่งต่าง ๆ ล้วนเป็นการรวมตัวกันของธาตุทั้ง 4 หรือมหาภูตรูป คือเป็นมายา ที่หลอกเราธาตุที่มารวมตัวกันนั้นเป็นสัตว์ บุคคล เรา เขา

ผู้ปฏิบัติควรเลือกกัมมัฏฐานที่เหมาะสมกับจริตของตัวเอง สำหรับแนวทางในการปฏิบัติสมาธิซึ่งจะมีเพียง 2 แนวทางคือ สมถกัมมัฏฐาน และ วิปัสสนากัมมัฏฐาน

สมถกรรมฐานนั้น จะเน้นปฏิบัติเพื่อฝึกจิตให้แน่วแน่เป็นเอกัคคตาจิต หรือ จิตเป็นสมาธิในระดับฌาน โดยยึดหลักสัมมาสมาธิ ตามเส้นทางมรรคมงคล 8 เป็นสำคัญ แม้การเจริญสมาธิแบบสมถะจะสามารถบรรลุเจโตวิมุตติ แต่ก็เป็นการสิ้นอาสวะด้วยอำนาจแห่งจิต หรือถูกกดไว้ด้วยอำนาจของฌาน ซึ่งอาจเสื่อมลงได้

วิปัสสนากัมมัฏฐาน ถือเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิบัติสมาธิในแบบเถรวาท วิปัสสนา หมายถึงการมีปัญญารู้แจ้งตามความเป็นจริง หลักวิปัสสนาในพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ส่วนใหญ่จะใช้แนวทางสติปัฏฐานสูตร คือ การปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 โดยฝึกใช้สติและปัญญาเพื่อพิจารณา กาย เวทนา จิต ธรรม โดยเริ่มต้นจากการพิจารณาแยกรูปนาม เห็นการเกิดดับของรูปนาม ความเป็นไปตามกฎไตรลักษณ์ ธรรมสำคัญในการเจริญวิปัสสนาคือ ธาตุ 4 ชั้น 5 (รูปนาม) และ กฎไตรลักษณ์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของชีวิต การเจริญวิปัสสนาจึงเป็นการพิจารณาเพื่อให้รู้แจ้ง เห็นความจริงในชีวิตนั่นเอง

ในการปฏิบัติสมาธิที่จะเกิดผลสำเร็จได้นั้นต้องอาศัยทั้งสมถะ และวิปัสสนา เพราะต้องอาศัยความตั้งมั่นของจิตจากฌานซึ่งเป็นผลจากการปฏิบัติสมถะ มาเป็นบาทฐานในการปฏิบัติวิปัสสนา ในขณะที่เจริญวิปัสสนาก็จะเกิดจิตนิ่งเป็นสมาธิด้วยเช่นกัน

5.3 การวิเคราะห์หลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาท หลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาทเป็นคำสอนที่เกิดจาก “ปัญญาญาณ” ซึ่งพระพุทธเจ้าได้รับจากการตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง หลักจากทรงทดลองปฏิบัติสมาธิในหลาย ๆ แบบ ลักษณะพิเศษของสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาทคือมุ่งเน้นในการพัฒนาปัญญาจนถึงขั้นสูงสุดคือเป็นปัญญาวิมุตติ เพื่อเข้าสู่ “นิพพาน” เป็นหลักปฏิบัติที่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยการลงมือปฏิบัติ ดังบทสรรเสริญพระธรรมที่มีว่า

สันติภูมิโก เป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาและปฏิบัติพึงเห็นได้ด้วยตนเอง, อะกาลิโก เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้และเห็นผลได้ไม่จำกัดกาล, เอหิปัสสิโก เป็นสิ่งที่ควรกล่าวกับผู้อื่นว่าท่านจงมาดูเถิด โอปะนะยิโก เป็นสิ่งที่ควรน้อมเข้ามาใส่ตัว ปัจจุบันัง เวทิตัพโพ วัณณหิตติ เป็นสิ่งที่ผู้รู้ก็รู้ได้เฉพาะตน โดยผ่านกระบวนการไตรสิกขา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนากาย จิต และปัญญา ที่มีองค์ธรรมสำคัญคือสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นองค์ธรรมสำคัญที่สุดในอริยอัฏฐังคิกมรรค ลักษณะการปฏิบัติเป็นไปในทางสายกลาง คือไม่เป็นการปฏิบัติที่ทรมานตนเอง แต่ก็ไม่ติดสุขจนเกินไป ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในปฐมเทศนาว่า “ปฏิปทาสายกลางนั้น ได้แก่อริยมรรค มีองค์ 8 นี้แหละ คือปัญญาอันเห็นชอบ, ความดำริชอบ, เจรจาชอบ, การงานชอบ, เลี้ยงชีวิตชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบ ตั้งจิตชอบ (วิม.พ. (ไทย) 4/13/15) ซึ่งทั้งหมดเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ให้ค้นพบความสุขด้วยตนเอง รู้เท่าทันตนเอง เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น เข้าใจธรรมชาติตามที่เป็นอย่างจริง ในขณะเดียวกันสมาธิก็เป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับสัมโพชฌงค์ องค์แห่งการตรัสรู้ 7 อย่าง อันได้แก่สติ ความระลึกได้, ธัมมวิจยะ สนใจไฝธรรม, วิริยะ ความเพียร, ปีติ ความอิ่มใจ, ปัสสัทธิ ความสงบ, สมาธิ ความมีใจตั้งมั่น, อุเบกขา วางใจเป็นกลาง เห็นตามเป็นจริงตามที่ปรากฏใน โพชฌงค์วิภังค์ว่า “สัมโพชฌงค์ ย่อมเป็นไปเพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน” (อภิ.วิ. (ไทย) 35/543/310-313)

พระพุทธองค์ทรงค้นพบว่า สมาธิแบบดั้งเดิมนั้นเป็นการปฏิบัติสมาธิในลักษณะสมถภาวนาล้วน หรือที่เรียกว่าการบำเพ็ญเพียร โดยมุ่งเน้นแสวงผลในปิตุสุข และความสุขที่ได้รับจากฌาน ทรงพบว่า “ฌาน” เป็นเพียงความสุขในระดับโลกียะ และมีวันเสื่อมได้ ไม่ได้เป็นความสุขที่แท้จริง จึงทรงค้นหาวิธีการปฏิบัติที่จะให้ได้พบความสุขอย่างแท้จริง คือไม่กลับมาทุกข์อีก นั่นก็คือการบรรลุ “วิมุตติ” เป็นพระอรหันต์เข้าสู่นิพพาน ซึ่งเป็นความสุขในระดับโลกุตระ ในที่สุดก็ทรงค้นพบว่าการปฏิบัติสมาธิจนจิตตั้งมั่นหรือเกิดฌานและการเจริญวิปัสสนาพัฒนาปัญญาจนเกิดปัญญารู้แจ้งตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ดังนั้นหลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาทจึงได้รับการพิสูจน์แล้วว่า สามารถช่วยให้มนุษย์ได้พบความสุขอย่างแท้จริงในระดับโลกุตระ พบความอิสระทางจิตคือไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจกิเลส สิ่งชั่วร้าย บรรลุมรรคผล และหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ หรือเข้าสู่นิพพานได้จริง ด้วยวิธีการทั้ง 2 แบบคือ สมถะ และ วิปัสสนา ในพระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ได้กล่าวถึงธรรม 2 ประการที่ควรเจริญ คือ 1.สมถะ (การฝึกจิตให้สงบเป็นสมาธิ) 2.วิปัสสนา (ความเห็นแจ้ง) นี้คือธรรม 2 ประการที่ควรเจริญ (ที.ปา. (ไทย) 11/351/367) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า หลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาทคือหลักการปฏิบัติเพื่อบรรลุธรรม ด้วยสมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 หลักสมาธิแบบอื่น ๆ เกิดจากความต้องการพัฒนาตนเองของมนุษย์ให้ได้รับความสุขในการดำเนินชีวิตทั้งในชาตินี้และชาติหน้า การปฏิบัติสมาธิจึงขึ้นอยู่กับความเชื่อในเรื่องต้นกำเนิดของมนุษย์ในแต่ละศาสนาที่มีความแตกต่างกัน ศาสนาประเภทเทวนิยมมีความเชื่อว่า เทพเจ้า พระเจ้า เป็นผู้สร้างโลกและทุกสรรพสิ่งรวมถึงมนุษย์ ส่วนศาสนาประเภทอเทวนิยมก็เชื่อว่าสรรพสิ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือการรวมตัวกันของวัตถุธาตุ แต่บทสรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบของมนุษย์ก็เป็นในทิศทางเดียวกันคือ มนุษย์มีองค์ประกอบอยู่สองส่วนคือ ร่างกาย และจิตใจ ซึ่งจิตมีอำนาจเหนือกาย ดังนั้นมนุษย์จะมีความสุขได้ก็ต้องพัฒนาที่จิต คำสอนของแต่ละ

ศาสนาจึงมุ่งเน้นในการพัฒนาจิตให้บริสุทธิ์ ด้วยวิธีการที่ไม่แตกต่างกัน สมบัติที่เกี่ยวข้องกับศาสนาจะการใช้การสวดมนต์ภาวนา ระลึกถึงพระคุณ พระเมตตา ตลอดจนทบทวนคำสอนของผู้นำศาสนา ทำให้เกิดความสงบ เกิดศรัทธา ปิติ สุข เช่นการสวดภาวนาในศาสนาคริสต์ การละหมาดในศาสนาอิสลาม การสวดบูชาเทพในศาสนาฮินดู การสวดอรรถาในศาสนาซิกข์ รวมถึงการสวดมนต์บูชาพระโพธิ์สัตว์ในพุทธศาสนาหายาน เชื่อว่าสมบัติช่วยให้จิตบริสุทธิ์ เมื่อตายไปแล้วจะได้ไปอยู่ในดินแดนที่มีความสุข มีชีวิตนิรันดร์ ในดินแดนของพระเจ้า

นอกจากนั้นยังพบว่า การปฏิบัติสมาธิถูกนำมาใช้ในทางการแพทย์เพื่อการบำบัดรักษาด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต เช่น MBSR (Mindfulness Base Stress Release) เป็นต้น ซึ่งเป็นการนำหลัก สติปัฏฐาน 4 ในพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ โดยการฝึกสติให้อยู่กับปัจจุบัน ปรับเปลี่ยนความคิดให้ยอมรับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีความสุขอยู่กับปัจจุบันขณะ ซึ่งช่วยให้ความเครียด และอาการซึมเศร้าลดลง การปฏิบัติสมาธิแบบ AT ที่ใช้การท่องคำซ้ำๆ ในลักษณะการสะกดจิต โดยใช้คำที่ให้ความรู้สึกดี เช่น รู้สึกอบอุ่น สบาย เป็นต้น สมายังถูกนำมาปรับใช้ในองค์กรธุรกิจ เพื่อฝึกให้เกิดสมาธิในการปฏิบัติงาน ช่วยประสิทธิภาพในการทำงาน และความสุขในการทำงาน ดังนั้นเป้าหมายสำคัญทำให้จิตเป็นสมาธิ เกิดปิติ มีสติอยู่กับปัจจุบัน มีความสุขในการดำเนินชีวิตการทำงาน แต่อย่างไรก็ตามสมาธิที่ประกอบด้วยจิตที่เป็นกุศล หรือสัมมาสมาธิเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิต

6.2 หลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาท ยึดถือปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าที่สืบทอดผ่านทางพระเถระที่ได้รับการถ่ายทอดต่อกันมา นับตั้งแต่ปฐมสังคายนา โดยมีการบันทึกไว้ในพระไตรปิฎก การเผยแผ่พระศาสนาตลอดเวลา 45 พรรษา ก็ทรงสั่งสอนให้พระสาวกทั้งหลายปฏิบัติสมาธิ (สมถะภาวนาและวิปัสสนาภาวนา) เพื่อให้บรรลุธรรม หลักธรรมคำสอนสำคัญโดยส่วนใหญ่ก็เป็นไปเพื่อให้เกิดความสงบทางกาย ทางจิต โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อการพัฒนาปัญญาสู่การบรรลุธรรม หลักไตรสิกขาโดยรวมแล้วก็คือหลักการปฏิบัติสมาธินั่นเอง แทบจะกล่าวได้ว่าหนทางในการพัฒนามนุษย์ให้ค้นพบความสุขทั้งในระดับโลกียะ และโลกุตระ ในพุทธศาสนาเถรวาทนั้นล้วนต้องอาศัยการปฏิบัติสมาธิทั้งสิ้น

การปฏิบัติสมาธิเป็นกระบวนการในการทำให้จิตมีความสงบ ตั้งมั่น เพื่อเป็นบาทฐานไปสู่การพิจารณาธรรมต่อไป โดยทั่วไปแล้วจะเรียกปฏิบัติสมาธิว่าการปฏิบัติกัมมัฏฐาน คือเป็นฐานต่อการงาน (วิปัสสนา) นั่นเอง ในสมาธิสูตรได้กล่าวถึงสมาธิที่เป็นความตั้งมั่นของจิต (สมถะ) และการเห็นความเกิดดับของสภาวะธรรม (วิปัสสนา) ซึ่งถือเป็นหลักสมาธิในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ต้องการให้ผู้ปฏิบัติรู้แจ้งเห็นจริงด้วยการปฏิบัติสมาธิจนสามารถละสังขโยชน์ และบรรลุธรรม หลุดพ้นจากอำนาจของกิเลสทั้งปวงได้ในที่สุด สารสำคัญของหลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาทจึงประกอบด้วยหลักธรรมและหลักปฏิบัติที่เป็นแนวทางไปสู่ความหลุดพ้น สมาธิจึงเป็นองค์มรรค และเป็นสัมโพชฌงค์คือเป็นองค์แห่งการตรัสรู้ หลักสมาธิจึงมุ่งเน้นไปที่การบรรลุธรรม เป็นการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาเพื่อการบรรลุธรรม หลุดพ้นจากอวิชชา

หลักในการปฏิบัติสมถภาวนานั้นจะใช้นิมิตหรือที่เรียกว่าอารมณ์กัมมัฏฐานเป็นหลักในการเจริญภาวนา อารมณ์กัมมัฏฐานมีอยู่ 40 ชนิด ได้แก่ กสิณ 10 อสุภ 10 อนุสติ 10 พรหมวิหาร 4 อรูปฌาน 4 อาหारेปิกุล สัณญา 1 จตุธาตววัตถาน 1 โดยจุดประสงค์หลักในการปฏิบัติสมถภาวนาคือเอกกัคคตาจิต หรือ ฌาน ซึ่งความก้าวหน้าจากการปฏิบัติจะเกิดสมาธิในแต่ละระดับเริ่มตั้งแต่เกิดสมาธิชั่วขณะ ขนิกสมาธิ อุปจารสมาธิ

อัปนาสมาธิ หรือเกิดฌาน ซึ่งการฝึกฝนปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความชำนาญ หรือ วสี สามารถเข้าออก ฌานในแต่ละระดับได้อย่างคล่องแคล่ว ก็จะยกขึ้นสู่วิปัสสนา ฌานจากสมาธิที่ได้จึงเป็นบาทฐานในการปฏิบัติ วิปัสสนาภาวนา องค์ธรรมของฌาน ประกอบไปด้วย วิตก วิจาร์ ปิติ สุข เอกกัคคตา แต่อาภรณ์กัมมัญฐานก็ให้ผล ต่อการบรรลุฌานที่แตกต่างกัน คือ มีอาภรณ์กัมมัญฐาน 16 ประเภทที่ให้ผลสำเร็จถึงฌาน 4 ได้แก่ กสิณ 10, อาณาปานสติ, อุเบกขา, อรูปฌาน 4 ส่วนการเจริญพรหมวิหาร 3 กองที่เหลือ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา ให้ผลสำเร็จได้เพียงแค่ฌาน 3 ส่วนอีก 11 ประเภท ได้แก่ อสุภะ 10, กายคตาสติ ให้ผลสำเร็จได้เพียงแค่ ปฐมฌาน และอีก 10 ประเภทคืออาหาราปฏิกุศลสัญญา, จตุรวัตถาน และอนุสสติ 10 (ยกเว้น กายคตาสติ กับ อาณาปานสติ) จะให้ผลสำเร็จในระดับอุปจารสมาธิ แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะไม่สามารถสำเร็จได้ถึงฌาน 4 ก็สามารถใช้ฌานที่ได้ยกขึ้นสู่วิปัสสนาภาวนา โดยการพิจารณาการเกิดดับในไตรลักษณ์โดยไม่ต้องบรรลุฌาน 4 ใดๆก็ตามการเลือกอาภรณ์กรรมฐานให้เหมาะสมแก่จริตของตน เพราะมันเป็นอาภรณ์เกื้อกูลให้จิตสงบเป็น สมาธิได้ง่ายและเร็ว

ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนามีหลักปฏิบัติอยู่ 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) สมถปุพพังคมวิปัสสนาภาวนา การเจริญวิปัสสนาโดยเจริญสมณนาหน้าเรียกว่า สมถยานิก 2) วิปัสสนาปุพพังคมสมถภาวนา การเจริญสมณะโดย เจริญวิปัสสนานำหน้า เรียกว่า วิปัสสนายานิก 3) สมถวิปัสสนายุคัณทภาวนา เป็นการปฏิบัติที่ผสมผสาน สลับกันระหว่างสมถกับวิปัสสนา 4) ธัมมูทัจจวิคคหิตมานัส เมื่อผู้ปฏิบัติตามกำหนดรู้รูปนามจนเห็นไตรลักษณ์ เกิดจิตพุ่งขึ้นหรือวิปัสสนูปกิเลสเกิดขึ้น ให้กำหนดพิจารณาวิปัสสนูปกิเลสที่นั้นจนเห็นว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา จนเกิดปัญญารู้เท่าทันวิปัสสนูปกิเลส จิตมีความบริสุทธิ์ ซึ่งการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาทั้ง 4 ประเภท นี้ สามารถสรุปเป็น 2 แนวทางใหญ่ๆ คือ วิปัสสนาที่อาศัยสมถเป็นบาทฐาน หรือ สมถยานิก และ วิปัสสนาที่ไม่ ต้องอาศัยสมถเป็นบาทฐานแต่จะเกิดผลของสมถคือฌานได้ด้วย เรียกว่า วิปัสสนายานิก

ดังนั้นในการที่จะบรรลุธรรม จึงควรปฏิบัติสมาธิจนเกิดฌานในระดับใดระดับหนึ่งจนเป็นเกิดวสี มีคล่องแคล่วในการเข้าออกฌานในแต่ละระดับ แล้วจึงใช้ฌานเป็นบาทฐานในการเจริญวิปัสสนาต่อไป ในการ กำหนดรู้องค์ฌานของผู้เจริญสมถภาวนานั้นควรจะเลือกปิติเป็นอาภรณ์ เพราะปิติเป็นองค์ธรรมที่ปรากฏชัด ปิติ ยังคงปรากฏแม้ว่าจะออกจากฌานแล้ว ปิติช่วยให้เกิดฉันทะ และวิริยะ มีใจจดจ่อในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาจิต พัฒนาปัญญาจนบรรลุวิมุตติในที่สุด

ผู้วิจัยพบว่าประโยชน์ที่ได้รับจากการปฏิบัติสมาธิมี 4 ประการคือ 1) ดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขในปัจจุบัน 2) พิจารณาอารมณ์ที่เกิดขึ้นด้วยด้วยความมีสติสัมปชัญญะ 3) ได้โลกียอภิญญา 4) บรรลุวิมุตติ ซึ่งสอดคล้องกับ ที่ในสมาธิสูตรกล่าวไว้คือ 1) สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญแล้วทำให้มากแล้วย่อมเป็นไปเพื่ออยู่เป็นสุขในปัจจุบัน 2) สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญแล้วทำให้มากแล้วย่อมเป็นไปเพื่อได้ญาณทัสสนะ 3) สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้ มากแล้วย่อมเป็นไปเพื่อสติสัมปชัญญะ 4) สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นอา สวะ (อง.จตุก. 21/41/52) สมาธิจึงเป็นวิธีการพัฒนามนุษย์เพื่อให้เกิดความสุขในการดำเนินชีวิต เป็นวิธีการ ปฏิบัติให้เกิดญาณทัสสนะ เกิดสติสัมปชัญญะ สมาธิเป็นองค์ของมรรคที่นำไปสู่การสิ้นอาสวะ

6.3 จาก การวิเคราะห์หลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาทพบว่า หลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาทเป็นการนำ วิชากรรมมาอธิบายวิธีการ ขั้นตอนในการลงมือปฏิบัติ ความหมายของสมาธิคือความตั้งมั่นของจิต เป็นสภาวะ อารมณ์หนึ่งเดียวของกุศลจิต หรือเป็น “สัมมาสมาธิ” สภาวะจิตที่ตั้งมั่นหรือ “ฌาน” นั้น เป็นผลของปฏิบัติสมถ ภาวนา แต่คุณลักษณะพิเศษของหลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาทที่แตกต่างจากสมาธิแบบอื่น ๆ นั้นคือการ พัฒนาปัญญา ดังนั้นเป้าหมายสูงสุดจึงเป็นการปฏิบัติเพื่อการบรรลุ “ญาณ” หรือการปฏิบัติสมาธิแบบวิปัสสนา ภาวนา ซึ่งสมาธิทั้งสองแบบจะสนับสนุนเกื้อกูลกันและกัน คือการปฏิบัติสมถภาวนาเป็นบาทฐานเบื้องต้น วิปัสสนาภาวนา และเมื่อปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาก็จะเกิดเอกัคคตาจิตแบบที่ได้รับจากสมถภาวนาด้วยเช่นกัน

การปฏิบัติสมาธิมีจุดประสงค์เพื่อการพัฒนาปัญญาให้ถึงวิมุตติ ด้วยหลักธรรมที่สำคัญคือสติปัฏฐาน 4 สัมมปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โขขณังค 7 มรรค 8 รวมเรียกว่าโพธิปักขิยธรรม 37 โดยมุ่งเน้นให้ มนุษย์พบกับความสุขในระดับโลกุตระ ที่เรียกว่าโลกุตระธรรม 9 อันได้แก่มรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1 หลักสมาธิใน พุทธศาสนาเถรวาทใช้การเจริญสมาธิแบบสมถภาวนาเป็นบาทฐาน ในการเจริญปัญญา หรือวิปัสสนาภาวนาโดย มีจุดประสงค์คือการบรรลุธรรม โดยใช้กระบวนการของไตรสิกขาเป็นหลัก คือเริ่มจากการถือศีลเพื่อให้เกิดความ บริสุทธิ์ทางกาย แล้วเลือกอารมณ์กัมมัญฐานที่เหมาะสมกับจริตของตน ซึ่งจะส่งผลให้จิตเป็นสมาธิ หรือบรรลุ ฌานได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น เมื่อจิตเป็นสมาธิตั้งมั่น หรือบรรลุฌานแล้ว ก็จะเข้าสู่การขั้นตอนในการพัฒนาปัญญา ด้วยการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาซึ่งมีเป้าหมายสูงสุดคือการบรรลุวิมุตติด้วยปัญญาญาณ หลุดพ้นจากอวิชชาและ เข้าสู่นิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนาเถรวาท

ความรู้ที่ผู้วิจัยได้รับในครั้งนี้คือ หลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาท มีหลักธรรมสำคัญอยู่ 7 อย่างคือ สมาธิ ฌาน สุขในปัจจุบัน ญาณทัสสนะ สติสัมปชัญญะ ชั้น 5 และไตรลักษณ์ ผลของสมาธิคือฌาน มีองค์ธรรม 5 ประการคือ วิตก วิจาร์ ปิติ สุข และเอกัคคตา ซึ่งปิติ สุข เป็นองค์ธรรมที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต ณ ปัจจุบัน เป็นความสุขในระดับโลกียะ และยังทำให้เกิดฉันทะ เกิดวิริยะ มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรม ใน กระบวนการเกิดญาณทัสสนะนั้นต้องอาศัยสมาธิในฌานที่เป็นเอกัคคตาจิต เพื่อเป็นบาทฐานในการยกขึ้นสู่วิปัสสนา โดยมีชั้น 5 เป็นอารมณ์ พิจารณาตามหลักสติปัฏฐาน 4 เห็นการเกิดดับของรูปนามตามกฎไตรลักษณ์จนเกิด ปัญญาญาณ บรรลุวิมุตติ เป็นพระอรหันต์ เข้าสู่ นิพพาน ตามรอยองค์พระพุทธศาสดา

7. สรุป

หลักสมาธิในทางศาสนาเกี่ยวเนื่องด้วยความเชื่อเรื่องต้นกำเนิด และชีวิตหลังความตายของมนุษย์ ดังนั้น การปฏิบัติสมาธิจึงเน้นไปที่การชำระจิตให้บริสุทธิ์เหมือนจิตดั้งเดิม รวมถึงการเพิ่มพูนศรัทธาต่อพระเจ้าผู้มี อิทธิพลต่อความสุขในการดำเนินชีวิตในชาติปัจจุบัน และความสุขของชีวิตหลังความตาย ส่วนหลักสมาธิในทาง การแพทย์นั้นจะเน้นที่การใช้สมาธิเพื่อปรับความคิดให้สามารถมีความสุขอยู่กับปัจจุบัน

หลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาทนั้นมองว่า ความสุขโดยทั่วไปทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ไม่ใช่ความสุขที่ แท้จริง เป็นเพียงความสุขแบบโลกียะ ซึ่งมีวันเสื่อม และจะกลับมาพบกับความทุกข์อีก พระพุทธเจ้าจึงทรงค้นหา วิธีที่สามารถดับทุกข์ได้อย่างถาวร ในปฐมเทศนาทรงตรัสถึงหลักอริยสัจ 4 คือต้องดับทุกข์ที่ต้นเหตุแห่งทุกข์นั้น คือการเกิด ดังนั้นเป้าหมายหลักของการปฏิบัติสมาธิคือการหยุดการเวียนว่ายตายเกิดด้วยการดับอวิชชา ดับอา

สวะ เข้าสู่ “นิพพาน” ไม่กลับมาเกิดอีก แนวทางในการปฏิบัติสมาธิมี 2 แบบคือ สมถะ และ วิปัสสนา ผลที่ได้จากสมถะภาวนาคือ “ฌาน” การบรรลุเป็นสภาวะที่หลุดพ้นจากเลสด้วยอำนาจของจิต “เจโตวิมุตติ” และผลที่ได้จากวิปัสสนาภาวนาคือ “ญาณ” การบรรลุเป็นสภาวะที่หลุดพ้นด้วยปัญญา “ปัญญาวิมุตติ” โดยมีวิธีปฏิบัติมากถึง 40 แบบ เรียกว่า “กัมมัฏฐาน 40” ซึ่งผู้ปฏิบัติสามารถเลือกวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมกับจริต หรือวัตถุประสงค์ของตน หลักธรรมที่เอื้อต่อการปฏิบัติสมาธิให้บรรลุนิพพานคือโอฬาริกขยธรรม 37 ได้แก่สติปัฏฐาน 4, สัมมปธาน 4, อธิบาธ 4, อินทรีย์ 5, พละ 5, โพชฌงค์ 7, และมรรคมองค์ 8 ในการปฏิบัติจะใช้กระบวนการไตรสิกขา คือชำระกายให้บริสุทธิ์ด้วยศีล ผูกจิตให้ตั้งมั่นด้วยสมาธิ แล้วพัฒนาปัญญาให้ถึงขีดสุดเป็น “ปัญญาวิมุตติ” ซึ่งหากปฏิบัติสมาธิด้วยความเพียร มีความก้าวหน้าในการปฏิบัติ ก็จะสามารถบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์บุคคลในระดับต่างๆ ตามองค์ธรรมที่สามารถละได้ คือ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์เข้าสู่ นิพพาน อันเป็นการยุติการเกิด ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งทุกข์ทั้งปวง

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าสมาธิแบบอื่น ๆ ใช้ศรัทธาเป็นพลังในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดสมาธิ เกิด ปิติ สุข ซึ่งหากนำสมาธิในฌาน ปิติ สุข มาต่อยอดในการเจริญวิปัสสนาภาวนา เพื่อให้เกิดปัญญา เข้าใจชีวิต (ธาตุ 4, ขันธ์ 5) เข้าใจโลก (กฎไตรลักษณ์) โดยไม่ได้ติดยึดกับศาสนา ก็จะเป็นประโยชน์การดำเนินชีวิตของมนุษย์โลก

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาท เป็นกระบวนการไตรสิกขา คือเริ่มต้นจากศีล ตามด้วยสมาธิซึ่งทำให้เกิดความสงบ ตั้งมั่น แม้สภาวะในระดับต้นๆ คือ ขณิกะสมาธิ อัปปณาสมาธิ ซึ่งเกิดผลดีต่อการทำงาน ซึ่งทุกคนต้องทำงาน ดังนั้นการปฏิบัติสมาธิจึงช่วยส่งเสริมให้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าเป้าหมายหลักของการปฏิบัติสมาธิในพุทธศาสนาเถรวาทคือการพัฒนาปัญญาให้ถึงจุดสูงสุด เป็น “ปัญญาวิมุตติ” หลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาล้วนมีเป้าหมายมุ่งตรงไปที่การบรรลุธรรม ซึ่งจะสำเร็จผลได้ก็ด้วยการปฏิบัติสมาธิ ดังนั้นองค์กรสงฆ์จึงควรส่งเสริมการทั้งการด้านศึกษา และการปฏิบัติสมาธิ โดยเฉพาะการเพิ่มจำนวนพระวิปัสสนาจารย์ให้พอเพียง สามารถฝึกสมาธิให้กับพระภิกษุ และประชาชนโดยทั่วไป

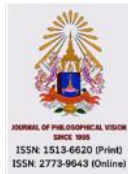
8.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ส่งเสริมให้มีการวิจัยสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการใช้สมาธิร่วมกับศาสตร์อื่น ๆ เช่นการใช้สมาธิในทางการแพทย์ ในวงการธุรกิจ การแก้ปัญหาสังคม เช่นหัวข้อวิจัยเกี่ยวกับ

- การใช้สมาธิเพื่อลดความเครียดในผู้ป่วยเรื้อรัง
- การใช้สมาธิเพื่อแก้ปัญหาผลการเรียนต่ำของนักเรียนมัธยม

9. เอกสารอ้างอิง

- พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539), มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระพุทธโฆสเถระ. (2562). คัมภีร์วิสุทธิมรรค (สมเด็จพระพุทธปาหัง (อาจ อาสภมหาเถระ) แปล) พิมพ์ครั้งที่ 14. วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ : พิมพ์ในประเทศไทย
- พระ ดร.พี. วชิรญาณมหาเถระ. (2504). สมาธิในพุทธศาสนา. (ชูศักดิ์ ทิพย์เกสร รศ แปลจากหนังสือ Buddhist Meditation). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543) พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2543). พุทธธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 9, ฉบับปรับปรุงและขยายความ, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- แพทย์พงศ์ วรพงศ์พิเชษฐ์ นพ. (2539). การเจริญสติบำบัด. เอกสารเผยแพร่กองการแพทย์ทางเลือก กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข
- คณะกรรมการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม. (2562). รายงานการศึกษาการเสนอให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสมาธิโลก, (พิชิต ควรเดชะคุปต์ ประธานคณะกรรมการการศึกษาศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม สภานิติบัญญัติแห่งชาติ 26 เมษายน 2562)
- Marcus Aurelius. (2006). Meditation (e-book) <http://en.wikipedia.org/wiki/Meditation>. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2565

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) x ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2024.25

การใช้นวัตกรรมทางการเงินแก้ไขปัญหการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของ SMEs Using Financial Innovation To Solve Problem of Lack of Financial Resources of SMEs

ชภัช นิมมานเหมินท์^{1*}, สังกิต พิริยะรังสรรค์²

Kapach Nimmanheminda^{1*}, Sungsidh Piriyaarsan²

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author*

1. ชภัช นิมมานเหมินท์

Kapach Nimmanheminda

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

College of Social Innovation, Rangsit University, Thailand.

Email: kapanch.nim@gmail.com

2. รศ. ดร.สังกิต พิริยะรังสรรค์

Assoc.Prof. Sungsidh

Piriyaarsan

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

College of Social Innovation, Rangsit University, Thailand.

Email: sungsidh.piri@gmail.com

คำสำคัญ:

นวัตกรรมทางการเงิน; ฟินเทค; ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม

Keywords:

Financial Innovation; Fintech; P to P lending; The small and medium enterprises (SMEs)

Article history:

Received: 05/02/2023

Revised: 30/08/2024

Accepted: 14/09/2024

Available online: 30/11/2024

How to cite:

Nimmanheminda, K. & Piriyaarsan, S. (2024). Using Financial Innovation To Solve Problem of Lack of Financial Resources of SMEs. *Journal of Philosophical Vision*, 29 (2), 45-59.

ABSTRACT

The aim of this qualitative research is: 1. To study financial innovation models to solve the problem accessing funding sources of SMEs. 2. To study problems and limitations in development financial innovation and 3. To suggest policy guidelines and roles of the government and the financial sector in financial innovation development. This is qualitative research. The research tool is an in-depth interview. The data is analyzed using content analysis. The results of the study showed that. The funding sources of SMEs are divided into internal funding sources is retained earnings and external funding sources is loan from financial institutions or government agencies. It is necessary for the borrower to have collateral for the loan guarantee. As a result, the borrower having to borrow from other people instead and borrowing from Loan shark, in this case the borrower will be charged a higher interest rate than required by law. In the Presents, there are channels of financial innovation or Fintech is P to P lending. That is a financial innovation that becomes a financial intermediary to serves the needs and reduce the asymmetry of information between borrowers and investors at lower operating costs than other approaches and yield higher returns to borrowers and investors than banks, together with increasing the productivity of the financial industry and increase accessing to financial services especially small businesses that do not have access to bank credit. The P-to-P Lending is a new innovation in the development of social enterprises and create new accessing funding sources and new markets in the financial sector, businesses can contribute to development through business processes. At present, P to P lending is still unpopular in Thailand due to legal ambiguities and the Thai financial and banking sector may be affected by P-to-P lending to stealing market share of banking business whose main income source from interest and lending fees.

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษารูปแบบนวัตกรรมทางการเงินมาใช้แก้ปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของธุรกิจ SMEs 2. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อจำกัดในการพัฒนานวัตกรรมทางการเงิน และ 3. เพื่อเสนอแนะแนวทางนโยบายและบทบาทของภาครัฐ และภาคการเงิน เป็นงานวิจัยประเภทวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เครื่องมือวิจัยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (indepth interview) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ประเด็นสำคัญ (Content Analysis) ในการพัฒนานวัตกรรมทางการเงิน ผลการศึกษา พบว่า แหล่งที่มาของเงินทุนสำหรับธุรกิจ SMEs แบ่งออกเป็นแหล่งเงินทุนภายใน คือ กำไรสะสม และแหล่งเงินทุนภายนอก คือ แหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงิน หรือหน่วยงานภาครัฐ โดยการกู้ยืมเงินนั้นต้องมีหลักประกันในการค้ำประกัน จึงส่งผลให้ต้องมีการไปกู้ยืมจากบุคคลอื่น และเงินกู้ยืมระบบ ซึ่งในกรณีนี้ผู้กู้จะถูกคิดดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าตามที่กฎหมายได้กำหนด ซึ่งในปัจจุบันมีช่องทางของนวัตกรรมทางการเงิน หรือ ฟินเทค คือ P to P lending ที่เข้ามาเป็นตัวกลางทางการเงินทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการ และลดความไม่สมมาตรของข้อมูลระหว่างผู้กู้และนักลงทุนด้วยต้นทุนการดำเนินงานที่ต่ำกว่าแนวทางอื่น ๆ และให้ผลตอบแทนได้สูงกว่าธนาคาร นับเป็นการเพิ่มผลผลิตของอุตสาหกรรมการเงิน และเพิ่มการเข้าถึงบริการทางการเงิน ให้กับกิจการขนาดเล็กที่เข้าไม่ถึงสินเชื่อของธนาคาร และเป็นนวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคม สร้างที่มาของแหล่งเงินทุนและตลาดใหม่ในภาคการเงินที่ภาคธุรกิจสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วยกระบวนการทางธุรกิจ แต่ในปัจจุบัน P to P lending ยังไม่เป็นที่นิยมในประเทศไทย เนื่องจากความคลุมเครือของกฎหมาย และธุรกิจธนาคารอาจได้รับผลกระทบเนื่องจากอาจเข้ามาแย่งส่วนแบ่งตลาด ซึ่งมีแหล่งรายได้หลักมาจากดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมในการปล่อยสินเชื่อ

1. บทนำ

ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ถือเป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ ปัญหาและอุปสรรคของ SMEs ไทยที่กำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ คือปัญหาไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน และเทคโนโลยีแหล่งเงินทุนที่ธุรกิจสามารถเข้าถึงได้ คือ สถาบันทางการเงิน ดังนั้นสถาบันทางการเงินจึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจการเงินของประเทศ โดยทำหน้าที่ระดมและจัดสรรเงินทุนแก่ภาคเศรษฐกิจอย่างแท้จริง การบริหารความเสี่ยงรวมถึงการให้ข้อมูลทางการเงินเพื่อสนับสนุนธุรกิจ SMEs ดังนั้นในมิติของการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ธนาคารพาณิชย์เป็นตัวกลางสำคัญอันดับแรกในการให้สินเชื่อกับ SMEs (กึ่งกาญจน์ เกษศิริ และนุชนารถ ปานทอง, 2559) การไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนของสถาบันการเงินเพื่อนำมาพัฒนาต่อยอดธุรกิจ พบว่าแต่ละกลุ่มเผชิญปัญหาที่แตกต่างกัน ซึ่งจากการศึกษาสามารถแบ่งปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนตามประเภทของ SMEs ได้ดังนี้ (พชร อารยะการกุล, 2020) 1. ME (Medium Enterprises) หมายถึง กลุ่มที่มีรายได้ระหว่าง 50-500 ล้านบาท สำหรับปัญหาของ ME คือ หลักประกันไม่เพียงพอสำหรับขอสินเชื่อให้ได้วงเงินตามที่ต้องการ ซึ่งจากจำนวน ME ทั้งหมด 44,290 ราย ข้อมูลจาก Bluebird Analysis พบว่า มีธุรกิจที่เข้าไม่ถึงแหล่งเงินทุนสถาบันจำนวน 12,401 ราย คิดเป็นประมาณ 28% 2. SE (Small Enterprises) เป็นกลุ่มที่มีรายได้

ระหว่าง 1.8-50 หรือ 100 ล้านบาท (ขึ้นอยู่กับภาคธุรกิจ) โดยจากจำนวน SE ทั้งหมด 415,722 ราย พบว่ามีธุรกิจที่เข้าไม่ถึงแหล่งเงินทุนสถาบันจำนวน 216,496 ราย คิดเป็นประมาณ 52% และ 3. กลุ่มนอกระบบ เช่น กลุ่มร้านหาบเร่ แผงลอย โดยจากจำนวนกลุ่ม SMEs นอกระบบทั้งหมด 2,148,199 ราย พบว่ามีธุรกิจที่เข้าไม่ถึงแหล่งเงินทุนสถาบันจำนวน 1,476,086 ราย คิดเป็นประมาณ 68% ในกลุ่มนอกระบบเมื่อธุรกิจมีปัญหาทางการเงินและไม่สามารถขอกู้จากสถาบันการเงินได้ เนื่องจากการอยู่นอกระบบส่งผลให้คุณสมบัติไม่ตรงกับหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) กำหนด เมื่อธุรกิจเจอปัญหาทางการเงินจึงต้องกู้ยืมเพิ่มและเกิดหนี้ค้ำจำนวนมาก

เมื่อ SMEs มีข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน และต้องเผชิญกับสถานการณ์โควิด ประกอบกับปัจจุบันสำหรับธนาคารหรือบริษัทด้านการเงินต่าง ๆ อาจจะให้เงินกู้ยืม โดยต้องการเอกสาร และหลักประกัน ซึ่งขึ้นกับความเสี่ยงแต่ละประเภท กระบวนการเหล่านี้ใช้เวลาและมีต้นทุนที่สูงมากสำหรับบริษัทขนาดเล็ก และหลักประกันที่เป็นรายได้จะต้องมีมากพอที่ธนาคาร หรือสถาบันการเงินจะให้วงเงิน ซึ่งบริษัทขนาดเล็กมักไม่สามารถที่จะทำตามข้อตกลงของธนาคารหรือสถาบันการเงินได้ วิธีการที่ง่ายที่สุดสำหรับบริษัทขนาดเล็กในการได้รับเงินทุน คือ การกู้ยืมแหล่งเงินทุนจากครอบครัว ญาติพี่น้องและเพื่อน นอกจากนี้คือ สินเชื่อส่วนบุคคล หรือการใช้เงินสดจากบัตรเครดิต ซึ่งข้อดี คือ สามารถยืดระยะเวลาชำระเงินสดในส่วนของบัตรเครดิตไปได้อีกประมาณ 30-55 วัน (ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่ตกลงไว้ในการทำบัตรเครดิตนั้น ๆ) และถ้าวงเงินที่ต้องชำระไม่พอก็สามารถใช้วิธีเปิดบัตรเครดิตมากกว่าหนึ่งใบก็ได้ถ้าช่วงนั้นจำหน่ายสินค้าแล้วได้เงินมาเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็นำเงินทยอยจ่ายให้ครบจำนวนตามเวลาที่กำหนด จุดเด่นของการใช้เงินทุนจากบัตรเครดิต คือไม่ต้องเสียเงินค่าดอกเบี้ย (ในกรณีที่ชำระเงินเต็มจำนวนและไม่เลยระยะเวลาที่กำหนด) แต่ข้อเสียหากธุรกิจนั้นไม่ชำระเงินเต็มจำนวนให้กับบัตรเครดิต หรือการกู้ยืมเงินจากสินเชื่อส่วนบุคคล คือ อัตราดอกเบี้ยสูงถึง 18% ต่อปีและการถอนเงินจากบัตรเครดิตมีอัตราดอกเบี้ยสูงถึง 28% ต่อปี และแหล่งกู้เงินสุดท้ายคือการกู้นอกระบบซึ่งมักจะมีอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าปกติ ซึ่งไม่เป็นไปตามกฎหมาย แต่เป็นไปตามข้อตกลงของผู้ให้กู้ ซึ่งอาจจะมีดอกเบี้ยที่สูงมากกว่าที่กฎหมายกำหนด

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับ SMEs จึงมีการพัฒนาเทคโนโลยีทางการเงิน หรือ “ฟินเทค” (Fintech) (ภคมน โภคะธีรกุล, 2563) ซึ่งเป็นนวัตกรรมด้านการเงินที่นำเทคโนโลยีและการจัดการข้อมูลมาผสมผสานกันเพื่อนำมาออกแบบบริการทางการเงินให้มีประสิทธิภาพ โดยในงานวิจัยฉบับนี้ จึงให้ความสำคัญ และสนใจจะศึกษาเรื่องนวัตกรรมทางการเงิน ในแบบของ P to P lending ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางการเงินแบบหนึ่งเป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ทำหน้าที่ในการเชื่อมผู้ที่ต้องการเงินกับผู้ที่มีเงินเหลือให้มาเจอกัน เป็นทางเลือกใหม่ให้ผู้ต้องการเงินทำให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้สะดวกรวดเร็วผ่านช่องทางออนไลน์ จากการนำเทคโนโลยีมาทำหน้าที่ตัวกลางทางการเงินซึ่งจะส่งผลให้ต้นทุนทางการเงินของผู้กู้ต่ำลง อีกทั้งยังเพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการทางการเงินให้ประชาชนและบุคคลผู้ประกอบการธุรกิจที่ไม่สามารถเข้าถึงการกู้ยืมเงินจากธนาคารได้ โดยไม่ต้องไปกู้นอกระบบซึ่งอาจมีดอกเบี้ยที่สูงมาก นอกจากนี้ P to P lending ยังเป็นทางเลือกสำหรับผู้ให้กู้ในการกระจายความเสี่ยงที่สามารถเลือกรูปแบบการลงทุนใหม่ ๆ ซึ่งอาจให้ผลตอบแทนที่ดีกว่าผลิตภัณฑ์ทางการเงินรูป

แบบเดิมในระดับความเสี่ยงที่ผู้ให้กู้ยอมรับได้ อย่างไรก็ตาม การทำธุรกรรมสินเชื่อผ่านแพลตฟอร์มดังกล่าวก็มีความเสี่ยงในหลายด้าน อาทิ ความเสี่ยงที่ผู้กู้จะก่อหนี้เกินความสามารถในการชำระหนี้ของตน หรือความเสี่ยงที่ผู้ให้กู้อาจไม่ได้รับชำระหนี้คืนตามสัญญา เนื่องจากการให้สินเชื่อไม่ใช้การฝากเงิน ผู้ให้กู้จึงไม่ได้รับการคุ้มครอง หรือความเสี่ยงที่ผู้ให้กู้จะขาดสภาพคล่องเนื่องจากไม่สามารถยกเลิกการให้สินเชื่อหรือเรียกให้ผู้กู้ชำระหนี้ก่อนครบกำหนดสัญญาได้ และที่สำคัญ P to P lending เป็นธุรกรรมการให้สินเชื่อผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงผู้ใช้บริการในวงกว้าง สัญญาสินเชื่อสามารถเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วโดยที่ผู้กู้และผู้ให้กู้ไม่จำเป็นต้องรู้จักกัน จึงมีโอกาสเกิดการหลอกลวงทั้งจากแพลตฟอร์มและผู้กู้

ดังนั้นการพัฒนาระบบ P to P lending ของประเทศไทย จึงกลายเป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญที่ภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ ดังนั้น เพื่อสนับสนุนและเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันให้ธุรกิจ P to P lending ให้สามารถมีบทบาทที่สร้างสรรค์ต่อเศรษฐกิจและสังคมไทยในอนาคต โดยเข้ามาเป็นตัวเลือกในการให้บริการทางการเงินที่เพิ่มขึ้นให้กับธุรกิจ SMEs จึงจำเป็นต้องศึกษาธุรกิจ P to P lending เพื่อนำมาแก้ไขปัญหการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของธุรกิจ SMEs ให้เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษารูปแบบนวัตกรรมทางการเงินมาใช้แก้ปัญหการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SMEs)
- 2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อจำกัดในการพัฒนานวัตกรรมทางการเงิน
- 2.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางนโยบายและบทบาทของภาครัฐ (Government) และภาคการเงิน (Finance) ในการพัฒนานวัตกรรมทางการเงิน

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัยงานวิจัยนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)
2. ประชากร ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ในงานวิจัยนี้ คือ 1. นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญด้านการเงินและการธนาคาร 2. ผู้เชี่ยวชาญทางด้าน fin tech 3. ผู้ประกอบการ SMEs 4. ผู้บริหารธนาคารพาณิชย์ 5. ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเงินของทางภาครัฐ
3. ผู้วิจัยได้ใช้วิธีค้นคว้าเอกสาร
4. เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (indepth interview)
5. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ประเด็นสำคัญ (Content Analysis)

4. ผลการวิจัย

1) P to P lending: นวัตกรรมทางการเงิน

ฟินเทค (FinTech) คือ นวัตกรรมทางการเงิน หมายความว่านวัตกรรมที่เกิดจากการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยให้การดำเนินกิจกรรมทางการเงินมีความสะดวกต่อผู้ใช้และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสอดคล้องกับการใช้ชีวิตของผู้บริโภค ดังนั้นจะเห็นได้ว่า Fintech เข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน ส่งผลกระทบกับสถาบันการเงิน การเปลี่ยนแปลงระบบการชำระเงินออนไลน์ เครื่องมือเปรียบเทียบประกัน และการเข้าถึงข้อมูลการลงทุนได้รวดเร็วและสะดวกสบายมากขึ้น อีกหนึ่งรูปแบบของ Fintech คือการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการ ขอสินเชื่อดิจิทัล ที่เรียกว่า Digital Lending

Peer-to-Peer Lending Platform เป็นหนึ่งใน 7 รูปแบบ ของ Digital Lending ที่ออกแบบโดย โดย Accion International องค์การด้าน Financial Inclusion ของประเทศสหรัฐอเมริกา Peer-to-Peer Lending เป็นพื้นที่กลางที่ผู้ขอสินเชื่อและผู้ให้สินเชื่อไม่จำเป็นต้องเป็นสถาบันการเงินหรือรายย่อยถูกจับคู่ผ่านเทคโนโลยีอย่าง AI ซึ่ง Peer-to-Peer Lending Platform เป็นตัวกลางในทุกขั้นตอน ตั้งแต่สนับสนุนการส่งมอบเงินและชำระหนี้บน Platform โดยให้คะแนนประเมินผู้ให้สินเชื่อและผู้ขอสินเชื่อ จนถึงช่วยคิดค้น Product เงินกู้ใหม่ ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่ง Peer-to-Peer Lending เป็นการกู้เงินผ่านตลาดสินเชื่อออนไลน์ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความต้องการขอสินเชื่อกู้เงินจากนักลงทุนด้วยอัตราดอกเบี้ยที่เป็นมิตรกว่าการขอสินเชื่อจากธนาคารหรือสถาบันการเงินอื่น ๆ โดยธุรกรรมทั้งหมดทำผ่านผู้ให้บริการตลาดสินเชื่อออนไลน์ ซึ่งรับหน้าที่คัดกรองและให้คะแนนเครดิต (Credit Scoring) ของผู้ขอสินเชื่อ จากนั้นนำเสนอโปรไฟล์ผู้ขอสินเชื่อให้นักลงทุนเลือก โดยหนึ่งวงเงินสินเชื่อสามารถมีนักลงทุนหลายคนร่วมลงขันกันในลักษณะเดียวกันกับการระดมทุนสาธารณะ (Crowd funding) ประโยชน์ของ Peer-to-Peer Lending Platform คือ การทำหน้าที่เป็นตัวกลางทางการเงินแทนธนาคาร ช่วยลดข้อจำกัดทางการเงินในการกู้ยืมเงินหลายด้าน จากการกู้ยืมในรูปแบบดั้งเดิมที่ผ่านธนาคารซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลางทางการเงินมีต้นทุนสูง ประชาชนฝากเงินกับธนาคาร ผู้ฝากได้รับดอกเบี้ยเงินฝากเป็นผลตอบแทน จากนั้นธนาคารให้สินเชื่อแก่ผู้กู้ และรับรายได้จากส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ย โดยปกติตัวกลางลักษณะนี้จะมีต้นทุนการให้สินเชื่อสูงประมาณร้อยละ 6.95 ของมูลค่าสินเชื่อทั้งหมด เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายการดำเนินการติดต่อสัมพันธ์กับลูกค้า การตั้งสาขานาคารรวมถึงค่าใช้จ่ายจากกระบวนการพิจารณาอนุมัติสินเชื่อ ขณะที่การกู้ยืมแบบ Peer-to-peer lending ทำธุรกรรมบนแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งมีระบบอัตโนมัติในการจับคู่ผู้กู้กับนักลงทุน การใช้เทคโนโลยีมาทำหน้าที่ตัวกลางทางการเงินแทนช่วยลดต้นทุนในการดำเนินกิจการอย่างมาก ซึ่งสำนักวิเคราะห์ได้มีการประเมินว่า แพลตฟอร์ม Peer-to-peer lending มีต้นทุนการดำเนินการให้สินเชื่อต่ำเพียง ร้อยละ 2.7 ของมูลค่าสินเชื่อทั้งหมด ทำให้สามารถเพิ่มผลตอบแทนให้แก่ลงทุน และลดดอกเบี้ยเงินกู้ให้แก่ผู้กู้ได้ นอกจากนี้ธนาคารจะมีต้นทุนในการดำเนินกิจการที่สูงการขอสินเชื่อกับธนาคารต้องมีประวัติทางการเงิน และสินทรัพย์ค้ำประกัน ทำให้ผู้กู้บางกลุ่มโดยเฉพาะกิจการขนาดเล็กไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการเงินได้

การเกิดขึ้นของ P2P จึงเป็นการสะท้อนแนวคิดของ Patrick (2017) ที่ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า คลื่นลูกใหม่ทั้ง Fin Tech และ Startup กำลังก้าวสู่ยุคเฟื่องฟูในศตวรรษที่ 21 เป็นคลื่นที่ต้องจับตามองอย่างใกล้ชิดเพราะจะเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินธุรกิจสถาบันการเงินด้วยนวัตกรรมใหม่ ช่วยให้ผู้ใช้บริการเกิดความสะดวก รวดเร็วและมีค่าใช้จ่ายถูกกว่า Fin Tech กำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายทั่วโลก โดยจะเข้ามาแทนที่การทำธุรกรรมทางการเงินแบบเก่า เป็นผลมาจากเทคโนโลยี 4 ด้าน ประกอบด้วย Social Media, Mobile, Analytics และ Cloud ที่เกิดการประยุกต์ใช้บนแนวโน้มการเติบโตด้านอินเทอร์เน็ตที่มีผู้ใช้งานจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้หรือสร้างบริการในธุรกิจการเงินแบบนี้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคอย่างสิ้นเชิง เช่นเดียวกับ Härle P., Havas A., และ Samandari H. (2016) ที่ได้สรุปว่ามีกลุ่มเทคโนโลยีบางชนิด ที่ถือว่าเป็นโครงสร้างพื้นฐานของการสร้างนวัตกรรมในธุรกิจฟินเทค โดยเทคโนโลยีเหล่านี้ ไม่เพียงเพิ่มความเร็ว ความถูกต้องแม่นยำ และปริมาณในการทำธุรกรรม แต่ยังเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการนำเสนอบริการทางการเงินแบบใหม่ ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อนอีกด้วย ซึ่งแนวคิดของ Skinner (2016) ที่กล่าวถึง “สัญญาอัจฉริยะ” (Smart Contracts) ซึ่งจะประมวลผลฐานข้อมูลขนาดใหญ่ ถ้าหากเป็นไปตามเงื่อนไขในข้อตกลงที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ระบบก็จะดำเนินการตามสัญญาโดยอัตโนมัติ “สินทรัพย์อัจฉริยะ” (Smart Assets) จะบันทึกข้อมูลธุรกรรมโดยละเอียดตามเวลาจริง (Real-Time) ทำให้สามารถตรวจสอบข้อมูลสำคัญของสินทรัพย์ ณ เวลาใดก็ได้ อีกทั้งสินทรัพย์บางประเภท ยังสามารถแลกเปลี่ยน และชำระเงินตามเวลาจริงได้อีกด้วย บล็อกเชนยังทำให้การชำระราคา และส่งมอบหลักทรัพย์ (Clearing and Settlement) มีต้นทุนที่ต่ำลง เพราะใช้ข้อมูลดิจิทัล ทั้งยังบันทึกตรวจสอบ และทำธุรกรรมได้สมบูรณ์ในทันที นอกจากนี้ ยังมีการใช้บล็อกเชนในการพัฒนาระบบชำระเงิน (Payments) โดยธนาคารทั่วโลกตั้งกลุ่มอาร์สาม (R3) เพื่อสร้างระบบโอนเงินระหว่างกัน ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นระบบการชำระเงินของคนทั่วโลก เป็นต้น

อย่างไรก็ดีปัจจัยสำคัญที่ P2P ต้องการคือ ระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ซึ่งเป็นเทคโนโลยีการเก็บข้อมูล ระบบประมวลผลคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล และโทรศัพท์มือถือที่รองรับระบบปฏิบัติการ (Smartphone) ได้มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทั้งความจุข้อมูล และความเร็วในการประมวลผลข้อมูล แต่ราคากลับถูกลง ทำให้ผู้บริโภคเข้าถึงอุปกรณ์ได้มากขึ้น ประกอบกับการขยายการให้บริการโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งขอบข่ายพื้นที่ และคุณภาพบริการ ซึ่งสนับสนุนการใช้งานอินเทอร์เน็ต และการติดต่อสื่อสาร รวมถึงการส่งข้อมูล ต่าง ๆ ที่สะดวกรวดเร็วกว่าในอดีต นักคิดอย่าง Chen, Chiang, และ Storey (2012) สรุปไว้ว่ากิจกรรมที่เกิดจากการซื้อขายสินค้าและบริการ ก่อให้เกิดฐานข้อมูลขนาดใหญ่ที่ภาครัฐ และเอกชน สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจ และสร้างมูลค่าเพิ่ม จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคโนโลยี การประมวลผลที่มีประสิทธิภาพ เช่น การเก็บข้อมูลประชาชน ระบบฐานข้อมูลลูกค้า การวิเคราะห์ความต้องการและความพึงพอใจของกลุ่มลูกค้า การวิเคราะห์ความเสี่ยง การให้คำแนะนำการลงทุน การตรวจสอบอาชญากรรมทางการเงิน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญของการใช้งานระบบฐานข้อมูลคือ กฎหมายที่เกี่ยวกับการละเมิดความเป็นส่วนตัวของประชาชน

2) P2P กับความก้าวหน้าของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม SMEs

กรณีศึกษาจากต่างประเทศเป็นตัวอย่างที่ดีในประเด็นนี้ บริษัท P2P Lending แรกของโลกคือ “Zopa” ถูกก่อตั้งขึ้นในเดือนมีนาคมปี 2005 ที่ประเทศอังกฤษ ต่อมาโมเดลธุรกิจนี้ได้รับความนิยมจึงขยายไปยังกลุ่มประเทศอื่น ๆ ในยุโรป รวมถึงประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศจีน เป็นต้น ผ่านผู้พัฒนาแพลตฟอร์มเกิดใหม่จำนวนมาก ทั้งนี้ ในปี 2015 มูลค่าตลาด (market value) ของ P2P Lending ทั่วโลก อยู่ที่ประมาณ 26,064 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยประมาณการว่ามูลค่าตลาดอาจมีการขยายตัวสูงขึ้นจนถึงระดับ 460,312 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2022 โดยในปัจจุบันผู้ให้บริการ P2P Lending ที่เป็นที่นิยมในต่างประเทศ ได้แก่ Lending Club และ Prosper (สหรัฐอเมริกา), Zopa (สหราชอาณาจักร), และ Lufax (จีน) ฯลฯ

ทั้งนี้สำหรับในต่างประเทศนั้น P2P Lending มีทั้งกรณีศึกษาทั้งในด้านดีและไม่ดี กล่าวคือแม้ว่าจะมีข้อดี ด้านการส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนแก่รายย่อยให้มากยิ่งขึ้น แต่ในบางกรณีที่ขาดการกำกับดูแลหรือขาดการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพก็อาจส่งผลเสียได้เช่นกัน ตัวอย่างเช่น ใน สหราชอาณาจักร สวีเดน และจีน ที่มีผู้พัฒนาแพลตฟอร์ม P2P Lending บางรายล้มละลายลงจากปัญหาทุจริต จนทำให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจมูลค่ามหาศาล ส่วนด้านผลกระทบของการมี P2P Lending ต่อภาคการเงินการธนาคารในต่างประเทศนั้น ยังไม่มีหลักฐานของผลกระทบที่มีนัยสำคัญ เนื่องจากทั้งสองโมเดลธุรกิจมีกลุ่มลูกค้าแตกต่างกันพอสมควร รวมถึงส่วนใหญ่มักจะจับมือเป็นพันธมิตรกันเสียมากกว่า

มูลค่า Peer-to-peer lending ทั่วโลกเติบโตอย่างรวดเร็วในช่วงที่ผ่านมา แต่ยังคงเป็นส่วนน้อยเมื่อเทียบกับมูลค่าของสินเชื่อเพื่อการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคลในระบบการเงินและ ยังกระจุกตัวที่ประเทศจีน โดยในปี 2017 มีมูลค่ามากกว่า 3.27 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา หรือประมาณร้อยละ 93 ของมูลค่าสินเชื่อ Peer-to-peer lending รวมทั่วโลก รองลงมาคือสหรัฐอเมริกา และ สหราชอาณาจักร ตามลำดับ ขณะที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มูลค่าสินเชื่อประเภทนี้เติบโตอย่างมากในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา โดยกระจุกตัวในประเทศสิงคโปร์และอินโดนีเซียเป็นสำคัญ

หากแยกประเภทสินเชื่อของ Peer-to-peer lending เป็นสินเชื่อสังหาริมทรัพย์ สินเชื่อเพื่อการอุปโภคบริโภค และสินเชื่อธุรกิจ จะพบว่าปริมาณสินเชื่อแต่ละประเภทจะมีความแตกต่างระหว่างกลุ่มประเทศอย่างชัดเจน สินเชื่อ Peer-to-peer lending ในสหรัฐฯ และจีนถูกปล่อยให้กับผู้กู้ประเภทบุคคลธรรมดาเป็นหลัก สินเชื่อในสหราชอาณาจักรมีการกระจายตัวในทุกประเภท ขณะที่สินเชื่อในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกือบทั้งหมดเป็นประเภทสินเชื่อธุรกิจ และมีสินเชื่อประเภทอุปโภคบริโภคในส่วนน้อย ซึ่งส่วนสำคัญมาจากกฎระเบียบของทางการที่ห้ามหรือมีความเข้มงวดกับการให้สินเชื่อกับกลุ่มบุคคลธรรมดา

วิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นกิจการที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม สิ่งแวดล้อม ที่มีการนำนวัตกรรมสังคม (Social Innovation) เข้ามาใช้ในการแก้ไขปัญหา เป็นการสร้างความยั่งยืนในการแก้ปัญหาจากการดำเนินงานทางด้านธุรกิจ และการดำเนินงานทางด้านสังคม สิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป นอกจากนี้ การดำเนินกิจการในรูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคม ยังเป็นการลดการพึ่งพาการแก้ไขปัญหาจากหน่วยงานภาครัฐที่ไม่ทั่วถึงและไม่ครอบคลุม ลดความเสี่ยงในการดำเนินโครงการที่ไม่ประสบความสำเร็จของภาคสังคมและภาคประชาชนที่เกิดขึ้นจากการขาดเงินทุนในการสนับสนุน การให้เงินทุนสนับสนุนเพื่อให้วิสาหกิจเพื่อสังคมสามารถเริ่มต้นได้ ตลอดจนการมีมาตรการต่าง ๆ เข้ามาช่วยเหลือ เป็นเครื่องมือพื้นฐานที่หลายประเทศให้ความสำคัญ เครื่องมือเหล่านี้มีความจำเป็นต่อการสร้างเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมอย่างเป็นระบบและเป็นองค์รวม ดังนั้นการนำ P2P Lending เข้ามาใช้น่าจะเป็นการเสริมกำลังของ SMEs ให้มีความกล้าแกร่งยิ่งขึ้น

3) P2P กับโอกาสของไทยในการพัฒนาแหล่งเงินทุน

การพัฒนาแหล่งเงินทุนของวิสาหกิจเพื่อสังคมนั้น พบว่า จุดเริ่มต้นของแหล่งทุนสำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคม ส่วนมากได้จากเงินบริจาคเงินสนับสนุนจากผู้ที่มีส่วนในกิจกรรมที่จะช่วยก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน โดยผนวกกับความเชื่อถือของผู้ที่ริเริ่มดำเนินการ ในส่วนที่ได้จากภาครัฐนั้นไม่ได้มาโดยตรง แต่ผ่านกิจกรรมอื่นๆ แหล่งทุนสำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคมจึงมีได้หลากหลายตั้งแต่ เงินบริจาคเงินรายได้จากการประกอบธุรกิจเพื่อสังคม เงินสนับสนุนจากองค์กรระหว่างประเทศ เงินร่วมลงทุนจากผู้ประกอบการหรือนักลงทุนรายย่อย แหล่งทุนสนับสนุนจากภาครัฐกองทุนรวม (Mutual fund) ธุรกิจเงินร่วมลงทุน (Venture Capital) เป็นต้น สำหรับการพัฒนาลดการลงทุนเพื่อสังคมยังคงอยู่ในช่วงเริ่มต้นซึ่งต้องเผชิญกับอุปสรรคการดำเนินงานที่ซับซ้อนอีกมาก ดังนั้นจึงควรมีตัวอย่างของความสำเร็จ (Best-Practice) ในการขับเคลื่อนการพัฒนาทางสังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อจุดประกายกระแสการลงทุนเพื่อสังคมและดึงดูดเงินทุนสู่ตลาดใหม่นี้ ความหลากหลายของประเภทการลงทุนที่เอื้อความสะดวกต่อนักลงทุน สิ่งจูงใจให้แก่นักลงทุน เช่น การลดหย่อนภาษี มาตรการบริหารจัดการความเสี่ยง และมาตรฐานในการวัดผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมและการจัดทำรายงาน

การเกิด P2P Lending จึงถือเป็นนวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคม ตลอดจนสร้างที่มาของแหล่งเงินทุนและตลาดใหม่ในภาคการเงินที่ภาคธุรกิจสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วยกระบวนการทางธุรกิจ และในอีกส่วนหนึ่งส่งเสริมการพัฒนาชุมชนโดยที่ไม่ต้องพึ่งพาเงินบริจาคสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ในการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ต่อไป

สำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ต้องยอมรับว่ามีไม่เท่ากันเพราะบางผู้ประกอบการอาจมีเงินทุนในการดำเนินงานค่อนข้างจำกัด เพราะมาจากเงินทุนของผู้ประกอบการเอง หรือเกิดจากการระดมทุนจากบุคคลกลุ่มเล็ก ๆ ธุรกิจ SMEs จะเริ่มต้นด้วยการผลิตหรือค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ยังไม่ต้องการเงินทุนมากนัก เมื่อธุรกิจมีกำไรเงินที่ได้มาส่วนหนึ่งจะกลายเป็นเงินทุนดำเนินงาน ซึ่งสามารถนำมาขยายธุรกิจทีละเล็กทีละน้อย ผู้ประกอบการต้องจัดหาต้นทุนให้เพียงพอ แต่บ่อยครั้งผู้ประกอบการมีเงินลงทุนไม่เพียงพอในการเริ่ม

ธุรกิจ สิ่งสำคัญที่สุดของการเริ่มธุรกิจคือ เงินทุน การเริ่มต้นธุรกิจด้วยการขาดเงินทุนจะเป็นการทำลายโอกาสของความสำเร็จได้ โดยมีกำไรเป็นเป้าหมายสุดท้าย แต่ถ้ามีเงินทุนไหลเวียน ไม่เพียงพอก็จะเกิดปัญหาการขาดสภาพคล่องทางการเงิน ซึ่งจำเป็นต้องมีการหาเงินทุน การวางแผนจะสามารถประมาณได้ว่าจะใช้เงินทุนประมาณเท่าใด จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า เงินทุนการดำเนินการไม่เพียงพอ ธุรกิจ SMEs ส่วนใหญ่ใช้เงินดำเนินการของเจ้าของที่มีอยู่อย่างจำกัด การกู้ยืมจากแหล่งภายนอกทำได้ยากหรือทำไม่ได้เลย ดังนั้นฐานะทางการเงินของธุรกิจ SMEs ถือว่าด้อยกว่าธุรกิจขนาดใหญ่ซึ่งไม่น่าเชื่อถือในสายตาของเจ้าหนี้ จึงถูกปฏิเสธการกู้ยืมได้ง่ายหรือต้องกู้ในอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่า หรืออาจทำให้ต้องพึ่งพาเงินกู้ธนาคารและต้องจ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่สูง นอกจากนั้นอาจมีการใช้จ่ายเงินอย่างไม่ถูกต้อง เช่น ให้เครดิตลูกค้านานเกินไป จ้างพนักงานไร้ประสิทธิภาพ หรือมากเกินไป

นอกจากนั้นปัญหาการเข้าถึงการส่งเสริมของรัฐ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นจำนวนมากเป็นการจัดตั้งกิจการที่มีรูปแบบไม่เป็นทางการ เช่น ผลิตตามบ้าน ผลิตในลักษณะโรงงานห้องแถวไม่มีการจดทะเบียนโรงงาน ทะเบียนพาณิชย์หรือทะเบียนการค้า ดังนั้นกิจการหรือโรงงานเหล่านี้จึงค่อนข้างปิดตัวเองในการเข้ามาใช้บริการของรัฐ หรือแม้แต่กิจการหรือโรงงานที่มีการจดทะเบียนถูกต้อง ก็มักไม่ค่อยอยากเข้ามายุ่งเกี่ยวกับหน่วยงานของรัฐ เนื่องจากปฏิบัติไม่ค่อยถูกต้องเกี่ยวกับการเสียภาษี การรักษาสภาพสิ่งแวดล้อม หรือการรักษาความปลอดภัยที่กำหนดตามกฎหมาย นอกจากนี้ในเรื่องการส่งเสริมการลงทุนก็เช่นเดียวกัน แม้ว่ารัฐบาลจะได้ลดเงื่อนไขขนาดเงินลงทุนและการจ้างงาน หรือจูงใจให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเสนอโครงการขอรับการส่งเสริมการลงทุนให้มากขึ้น แต่จากข้อมูลการศึกษาวิจัยพบว่าวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพียง 8.1 % เท่านั้นที่มีโอกาสได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากรัฐบาล

การมี P2P lending จึงถือเป็นโอกาสของการพัฒนาแหล่งเงินทุนที่สำคัญ โดยเฉพาะผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคมและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม SMEs

4) ข้อจำกัดของการพัฒนา P2P ในประเทศไทย

ปัจจุบัน P2P Lending ในไทยยังไม่ได้รับการอนุมัติให้มีการดำเนินการ ซึ่งจากข้อมูลที่น่าเสนอจะพบว่า ถ้า P2P Lending มีหลักเกณฑ์และได้รับการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจของประเทศเติบโตได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังอาจช่วยลดปัญหานี้ของระบบของประเทศได้อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม มีข้อที่ควรคำนึงอยู่บ้างก็คือ ภาคธุรกิจการเงินการธนาคารของไทยอาจได้รับผลกระทบเนื่องจาก P2P Lending อาจเข้ามาแย่งส่วนแบ่งตลาดของธุรกิจธนาคาร ซึ่งมีแหล่งรายได้หลักมาจากดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมในการปล่อยสินเชื่อ ทั้งนี้ปัจจุบันมีผู้ประกอบการด้านเทคโนโลยีทางการเงิน (FinTech) หลายรายที่เริ่มดำเนินการพัฒนาและสร้างแพลตฟอร์มไว้เตรียมพร้อมสำหรับรองรับการให้บริการแล้ว เช่น Beehive, Moneywecan และ Peerpower ฯลฯ ดังนั้นหากหลักเกณฑ์/กรอบกติกาดังกล่าวได้รับการอนุมัติก็จะสามารถดำเนินการให้บริการ P2P Lending ในไทยได้ทันที

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากแนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) สามารถสรุปได้ว่า ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ถือเป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ ที่สร้างการหมุนเวียนในระบบการค้า การผลิต การแข่งขัน สร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในระบบตลาดการค้าทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาที่ผ่านมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ทุกประเทศทั่วโลกเผชิญกับสถานการณ์แพร่ระบาดของ COVID-19 ซึ่งกระทบกิจกรรมทางเศรษฐกิจในวงกว้าง ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ถือเป็นหนึ่งในกลุ่มที่ได้รับผลกระทบค่อนข้างมากจากความต้องการสินค้าและบริการที่ลดลง โดยมรสุม COVID-19 ส่งผลกระทบต่อธุรกิจในวงกว้าง โดย SMEs ที่มีฐานะการเงิน ความสามารถในการชำระหนี้และสภาพคล่องที่ค่อนข้างต่ำ ซึ่งหากธุรกิจต้องปิดกิจการ ย่อมกระทบกับเศรษฐกิจในภาพรวม และยากที่เศรษฐกิจจะกลับมาฟื้นตัวได้ในระยะเวลาอันสั้น ดังนั้นแหล่งเงินทุนจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐบาลรวมไปถึงธนาคาร และบริษัทเงินทุนเอกชนต่าง ๆ จึงกลายเป็นแหล่งเงินทุนสำคัญสำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ดังนั้นการศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับการเข้าถึงแหล่งเงินทุน นั้นทำให้ทราบว่า แหล่งที่มาของเงินทุนสำหรับธุรกิจ SMEs โดยมีการแบ่งประเภทของแหล่งเงินทุนออกเป็นแหล่งเงินทุนภายใน อันได้แก่ กำไรสะสม (Retained Earnings) ถือว่าเป็นแหล่งเงินทุนภายในที่สำคัญซึ่งเป็นกำไรที่กิจการดำเนินงานหาได้ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกิจการมาจนถึงปัจจุบัน โดยจะนำเอากำไรสุทธิที่เหลือภายหลังจากที่มีการจ่ายส่วนแบ่งกำไร หรือเงินปันผลคืนให้แก่เจ้าของ หรือผู้ประกอบการแล้ว กลับมาลงทุนต่อในกิจการในลักษณะสะสม ซึ่งจะเพิ่มขึ้นหากกิจการมีกำไร และจะลดลงหากกิจการขาดทุน (สิริเกียรติ รัชชานติ, 2553) และ แหล่งเงินทุนภายนอก คือ แหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงิน หรือหน่วยงานภาครัฐ โดยอาจเป็นเงินกู้ยืมระยะสั้นที่สามารถนำมาใช้เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียน หรืออาจเป็นเงินกู้ยืมระยะยาวสำหรับใช้พัฒนาขยายกิจการ โดยการกู้ยืมเงินนั้นมีความจำเป็นที่ผู้กู้จะต้องมีหลักประกันสำหรับไว้ใช้ในการค้ำประกันการกู้ยืม ไม่ว่าจะเป็นอสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์ ซึ่งผู้ประกอบการที่มักจะขาดหลักประกันเพื่อใช้สำหรับค้ำประกันการกู้ยืมประเภทนี้ จึงต้องไปกู้ยืมจากบุคคลอื่นแทนไม่ว่าจะเป็นจากญาติ พี่น้อง หรือเพื่อนฝูง ซึ่งโดยปกติแล้ว ขนาดของเงินทุนที่ได้รับมักจะมีปริมาณค่อนข้างจำกัด แต่จะมีต้นทุนในรูปของดอกเบี้ยอยู่ในอัตราที่ต่ำ ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้กู้ และผู้ให้กู้ นอกจากนี้ ยังอาจรวมไปถึงการกู้ยืมจากนายทุนเงินกู้ หรือที่เรียกกันว่า “เงินกู้นอกระบบ” อีกด้วย ซึ่งในกรณีนี้ผู้กู้จะถูกคิดดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าตามที่กฎหมายได้กำหนด อีกหนทางหนึ่งของผู้ประกอบการในปัจจุบัน คือ นวัตกรรมทางการเงิน (Financial Innovation) ซึ่งต้องประกอบด้วยความไว้วางใจของลูกค้าดังการศึกษาของ Karun Bhujell และคณะ (Bhujell, K., et al. 2021) ที่แสดงไว้ว่า คุณลักษณะของเศรษฐกิจแบ่งปันและขยายข้อมูลตั้งแต่ความไว้วางใจของลูกค้าไปจนถึงการปรับปรุงจากมุมมองความตั้งใจของลูกค้าในเศรษฐกิจแบ่งปันที่ขึ้นอยู่กับทั้งแบบจำลองการสร้างความน่าเชื่อถือ (Trust Building Model: TBM)

ปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เกิดขึ้นกับ SMEs จึงมีความจำเป็นต้องมีการนำนวัตกรรมทางการเงินมาสนับสนุน SMEs ดังนั้นภายในงานวิจัยนี้จึงมีการนำแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรม (Innovation) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรมทางการเงิน (Financial Innovation) เข้ามาทำการศึกษา ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า

นวัตกรรม คือ แนวคิดใหม่ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ที่ต่อยอดและใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ทันสมัยยิ่งขึ้น โดยอาศัยความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อนำไปสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น ซึ่งนวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จ สามารถช่วยสร้างมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจได้ เทคโนโลยีได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตประจำวัน หนึ่งในนั้น คือ เทคโนโลยีทางการเงิน (Financial Technology) หรือ “ฟินเทค” (Fintech) ซึ่งเป็นนวัตกรรมด้านการเงินที่นำเทคโนโลยีและการจัดการข้อมูลมาผสมผสานกัน เพื่อนำมาออกแบบบริการทางการเงินให้มีประสิทธิภาพ เปลี่ยนโฉมรูปแบบการให้บริการทางการเงิน การธนาคาร และการลงทุนให้มีความทันสมัย เข้าถึงบริการได้ง่าย สะดวกรวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่าย เพื่อรองรับพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปในยุคที่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ง่าย ในงานวิจัยฉบับนี้ จึงให้ความสำคัญและสนใจจะศึกษาเรื่องนวัตกรรมทางการเงิน ในแบบของ P to P lending ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางการเงินแบบหนึ่งเป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ทำหน้าที่ในการเชื่อมผู้ที่ต้องการเงินกับผู้ที่มีเงินเหลือให้มาเจอกัน P2P lending ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในต่างประเทศ โดยกระแสดังกล่าวเริ่มเข้ามาในประเทศไทยกลายเป็นทางเลือกใหม่ให้ผู้ต้องการเงินสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้สะดวกรวดเร็วผ่านช่องทางออนไลน์ จากการนำเทคโนโลยีมาทำหน้าที่ตัวกลางทางการเงินซึ่งจะส่งผลให้ต้นทุนทางการเงินของผู้กู้ต่ำลง อีกทั้งยังเพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการทางการเงินให้ประชาชนและบุคคลผู้ประกอบการธุรกิจที่ไม่สามารถเข้าถึงการกู้ยืมเงินจากธนาคารได้ (เพราะไม่มีรายได้ประจำหรือไม่มีสินทรัพย์ค้ำประกัน) โดยไม่ต้องไปกู้ยืมในระบบซึ่งอาจมีดอกเบี้ยที่สูงมาก

จากการศึกษาและวิจัยถึง การใช้นวัตกรรมทางการเงินแก้ไขปัญหาของการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของ SMEs ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุน และการเข้าถึงการพัฒนาเทคโนโลยีของ SMEs ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนั้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงแนวคิดของนวัตกรรมทางการเงิน โดยใช้แนวคิดของ P to P lending ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางการเงินแบบหนึ่งเป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ทำหน้าที่ในการเชื่อมผู้ที่ต้องการเงินกับผู้ที่มีเงินเหลือให้มาเจอกัน โดยสอดคล้องกับการศึกษาของ ธิติ พรหมสูงวงศ์ (2564: 54) ที่ค้นพบว่าระดับความรู้ความเข้าใจในธุรกิจสินเชื่อระหว่างบุคคล P2P Lending (Peer to Peer Lending) มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.000 โดยแนวคิดดังกล่าวนี้เชื่อมโยงถึงแนวคิดของ วิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) ระบบการค้าจากภาคธุรกิจที่คำนึงถึงเงินทุนสำหรับการแข่งขันเป็นหลักจนทำให้การเติบโตทางเศรษฐกิจดังกล่าวขาดความสมดุลต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพทางสังคม ส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้น เช่น ปัญหาจำนวนทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของคนในสังคม ปัญหาคุณภาพของสิ่งแวดล้อม จำนวนขยะและมลพิษที่สูง ปัญหาคนยากจนที่สูงขึ้นจากการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียม ปัญหาการถูกเอาเปรียบของแรงงานจากนายทุน ซึ่งปัญหาทั้งหมดล้วนแสดงถึงความละเลยและขาดความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจ ดังนั้นเมื่อกลุ่มผู้ประกอบการเริ่มเล็งเห็นถึงปัญหาข้างต้น จึงทำให้เกิดการพัฒนาแนวคิดเรื่อง กิจกรรมเพื่อสังคม (Social Enterprise: SE) ขึ้นเพื่อเป็นรูปแบบการดำเนินกิจการเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจอย่างสมดุล ซึ่งการดำเนินงานของวิสาหกิจเพื่อสังคมอาจมุ่งเน้นเป้าหมายทางสังคม สิ่งแวดล้อม และการเงินไปพร้อม ๆ กันที่เรียกว่า “Triple Bottom Line” ซึ่งเป็นแนวคิดของ John Elkington ในการดำเนินองค์กรโดยพิจารณาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นใน 3 มิติร่วมกัน คือ มิติทางด้านเศรษฐกิจหรือมิติ

ทางด้านธุรกิจ มิติทางด้านสังคม และมิติทางด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการดำเนินธุรกิจที่คำนึงถึงผลกำไรหรือผลตอบแทนในทางธุรกิจ แต่ในขณะเดียวกันก็มีความรับผิดชอบต่อที่มีต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าไว้ด้วยกันเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางด้านธุรกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในระยะยาว (Elkington, 1998)

สำหรับการพัฒนาแหล่งเงินทุนของวิสาหกิจเพื่อสังคมนั้น พบว่า จุดเริ่มต้นของแหล่งทุนสำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคม ส่วนมากได้จากเงินบริจาคเงินสนับสนุนจากผู้ที่มีส่วนได้เสียในกิจกรรมที่จะช่วยก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน โดยผนวกกับความเชื่อถือของผู้ที่ริเริ่มดำเนินการ ในส่วนที่ได้จากภาครัฐนั้นไม่ได้มาโดยตรง แต่ผ่านกิจกรรมอื่นๆ แหล่งทุนสำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคมจึงมีได้หลากหลายตั้งแต่ เงินบริจาคเงินรายได้จากการประกอบธุรกิจเพื่อสังคม เงินสนับสนุนจากองค์กรระหว่างประเทศ เงินร่วมลงทุนจากผู้ประกอบการหรือนักลงทุนรายย่อย แหล่งทุนสนับสนุนจากภาครัฐกองทุนรวม (Mutual fund) ธุรกิจเงินร่วมลงทุน (Venture Capital) เป็นต้น ความหลากหลายของประเภทการลงทุนที่เอื้อความสะดวกต่อนักลงทุน สิ่งจูงใจให้นักลงทุน เช่น การลดหย่อนภาษี มาตรการบริหารจัดการความเสี่ยง และมาตรฐานในการวัดผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมและการจัดทำรายงาน อีกปัจจัยสำคัญคือการสร้างตลาดแหล่งลงทุนโดยเฉพาะตลาดวิสาหกิจเพื่อสังคมที่เป็นเป้าหมายหลักของทุนเพื่อสังคม ทั้งนี้ความสอดคล้องในการเติบโตของตลาดทั้งสองนี้ “การลงทุนเพื่อสังคม และวิสาหกิจเพื่อสังคม” จะนำไปสู่การเกิดนวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในส่วนหนึ่งสร้างตลาดใหม่ในภาคการเงินที่ภาคธุรกิจสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วยกระบวนการทางธุรกิจ และในอีกส่วนหนึ่งส่งเสริมการพัฒนาชุมชนโดยที่ไม่ต้องพึ่งพาเงินบริจาคสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ในการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ต่อไป

ในงานวิจัยนี้ได้นำเสนอ 3 ส่วนหลัก ๆ คือ ในงานวิจัยนี้ได้นำเสนอ 3 ส่วนหลัก ๆ คือ รูปแบบนวัตกรรมทางการเงินมาใช้แก้ปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SMEs) ปัญหาและข้อจำกัดในการพัฒนานวัตกรรมทางการเงิน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ปรีดี เกตุวรสุนทร (2564) ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยอุปสรรคที่มีต่อผู้ประกอบการฐานนวัตกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่มีต่อการตัดสินใจของผู้ให้บริการทางการเงินธุรกิจและนักลงทุนของประเทศไทย และแนวทฤษฎีนโยบายและบทบาทของภาครัฐ (Government) และภาคการเงิน (Finance) ในการพัฒนานวัตกรรมทางการเงิน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า เทคโนโลยีทางการเงิน Peer-to-peer lending เกิดขึ้นมาเพื่อตอบโจทย์ทางการเงินสำหรับผู้ที่ต้องการสินเชื่อและนักลงทุน โดยเข้ามาเป็นตัวกลางทางการเงินทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการ และลดความไม่สมมาตรของข้อมูลระหว่างผู้กู้และนักลงทุนด้วยต้นทุนการดำเนินงานที่ต่ำกว่า และให้ผลตอบแทนแก่ผู้กู้และนักลงทุนได้สูงกว่าธนาคาร เทคโนโลยีทางการเงิน Peer-to peer lending นับว่าเป็นการเพิ่มผลิตภาพของอุตสาหกรรมการเงิน (Productivity) และเพิ่มการเข้าถึงบริการทางการเงิน (Inclusivity) โดยเฉพาะกิจการขนาดเล็กที่เข้าถึงไม่ถึงสินเชื่อของธนาคาร กระนั้น ประสพการณ์จากต่างประเทศแนะว่าผู้ใช้บริการทางการเงินบนโลกออนไลน์นี้มีความเสี่ยงจากการถูกโจมตีทาง ไซเบอร์ แพลตฟอร์มล้ม และการฉ้อโกงอื่น ๆ ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้บ่อยและสร้างความเสียหายอย่างมากต่อนักลงทุน และอาจกลายเป็นความเสี่ยงทางการเงินทั้งระบบได้ เทคโนโลยีทางการเงินใหม่นี้จะเป็นระบบการเงินที่ดีได้จำเป็นต้องมีระบบการติดตามและการกำกับดูแลที่เหมาะสมและเท่าทัน เพื่อสามารถคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้ใช้บริการและสร้างความเชื่อมั่นต่อระบบการเงิน

ใหม่ ดังนั้น หน่วยงานกำกับดูแลจำเป็นต้องมีความเข้าใจระบบการเงินที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และรู้เท่าทันความเสี่ยงที่ตามมาโดยมีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการกำกับดูแล เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน (Immunity) ให้กับระบบเศรษฐกิจและการเงิน

6. สรุป

สรุปผลการวิจัยเรื่อง การใช้นวัตกรรมทางการเงินแก้ไขปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของ SMEs ในบริบทของฟินเทคและผลกระทบต่อธุรกิจ SMEs และวิสาหกิจเพื่อสังคม พบว่า นวัตกรรมทางการเงิน (P2P Lending) โดยการนำ ฟินเทค (FinTech) เทคโนโลยีมาปรับปรุงการบริการทางการเงินเพื่อให้สะดวกและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น หนึ่งในรูปแบบที่โดดเด่นคือ P2P Lending ซึ่งเป็นการกู้ยืมเงินผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ โดยไม่ต้องพึ่งพารณาคาร ผู้กู้และผู้ให้กู้ถูกจับคู่ผ่านเทคโนโลยี AI ช่วยลดต้นทุนการดำเนินการ ทำให้สามารถให้ดอกเบี้ยที่ต่ำกว่า และผลตอบแทนที่สูงกว่า P2P Lending ยังมีบทบาทสำคัญในการเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่ได้รับบริการจากรณาคารสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ P2P Lending กับธุรกิจ SMEs พบว่า P2P Lending ช่วยส่งเสริมการเติบโตของ SMEs โดยให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนที่สะดวกและรวดเร็วกว่า กรณีศึกษาจากต่างประเทศ เช่น Zopa ในสหราชอาณาจักรและ Lending Club ในสหรัฐอเมริกา แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของโมเดลธุรกิจนี้ อย่างไรก็ตาม ความเสี่ยงด้านการทุจริตและการล้มละลายของแพลตฟอร์มบางรายยังคงเป็นปัญหาที่ต้องการการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ โอกาสของ P2P Lending ในการพัฒนาประเทศไทย พบว่า ในประเทศไทย P2P Lending มีศักยภาพในการสนับสนุนการพัฒนาแหล่งเงินทุนสำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคมและ SMEs โดยเฉพาะในกลุ่มที่ยังขาดแหล่งเงินทุน การพัฒนา P2P Lending ในไทยจะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและลดปัญหานั่นนอกระบบ หากมีการกำกับดูแลที่ดีและเปิดโอกาสให้แพลตฟอร์มเหล่านี้สามารถดำเนินการได้ ข้อจำกัดและความท้าทายปัจจุบัน P2P Lending พบว่า ในไทยยังไม่ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการ เนื่องจากความเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อธุรกิจการเงินและธนาคารดั้งเดิม การกำกับดูแลที่ไม่เพียงพออาจทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและการเงิน แต่หากมีการพัฒนากฎระเบียบและการควบคุมที่เหมาะสม P2P Lending จะกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทย

7. ข้อเสนอแนะ

กระทรวงการคลังควรมีบทบาทนำและร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะเพื่อดำเนินการสนับสนุน FinTech ในลักษณะเดียวกับต่างประเทศเพื่อ ทำหน้าที่เป็นศูนย์บ่มเพาะทดสอบ พัฒนาผลิตภัณฑ์ และบริการทางการเงินบนสภาพแวดล้อมเสมือนจริง และเป็นผู้เร่งการพัฒนาอุตสาหกรรม FinTech ในประเทศไทย รวมทั้งส่งเสริมการสร้างสรค์นวัตกรรมบริการด้าน FinTech ของสถาบันการเงินเฉพาะกิจเพื่อให้สถาบันการเงินเฉพาะกิจสามารถดำเนินการตามแนวนโยบายการดำเนินการที่ได้รับจากรัฐบาล ได้แก่ การสนับสนุนการเข้าถึงบริการทางการเงินให้แก่ประชาชนและผู้ประกอบการรายย่อยที่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนของสถาบันการเงินเชิงพาณิชย์ และการให้ความรู้ทางการเงินแก่ประชาชนรายย่อย

8. เอกสารอ้างอิง

กึ่งกาญจน์ เกษศิริ และ นุชนารถ ปานทอง. (2559). แหล่งเงินทุนสำหรับ SMEs ไทย...หัวใจนักสู้. สืบค้น 18 มิถุนายน 2565 จาก

https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/DocLib_/Article27_10_59.pdf

ปรีติ เกตุวรสุนทร. (2564). การศึกษาปัจจัยอุปสรรคที่มีต่อผู้ประกอบการฐานนวัตกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่มีต่อการตัดสินใจของผู้ให้บริการทางการเงินธุรกิจและนักลงทุนของประเทศไทย. มหาวิทยาลัยมหิดล. สืบค้นจาก

<https://archive.cm.mahidol.ac.th/handle/123456789/3992>

พชร อารยะการกุล. (2020). เรื่องเงิน เรื่องใหญ่ ผุด SMEs ติดหล่มวิกฤต. สืบค้น 18 มิถุนายน 2565 จาก

<https://thestandard.co/smes-money-problem>

ภคมน โภคะธีรกุล. (2563). แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูป. วารสารวิชาการการจัดการภาครัฐและเอกชน, 1(2), 116-125.

ธิตี พรหมสูงวงศ์. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจในธุรกรรมสินเชื่อระหว่างบุคคล P2P Lending (Peer to Peer Lending) ประเทศไทย. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรังสิต.

สืบค้นจาก <https://rsuir-library.rsu.ac.th/handle/123456789/1554>

สิริเกียรติ รัชชานติ. (2533). การจัดหาเงินทุน VS การเตรียมตัวเพื่อขอสินเชื่อ. สืบค้น 18 มิถุนายน 2565 จาก

<http://mis2.rmutt.ac.th/>

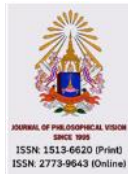
Bhujell, K., Khemraj, S., Chi, H. K., Lin, W. T., Wu, W., & Thepa, P. C. A. (2021). Trust in the Sharing Economy: An Improvement in Terms of Customer Intention. *Indian Journal of Economics and Business*, 20(1), 713-730. Retrieved from https://www.ashwinanokha.com/resources/55.%20Karun%20Bhujel%20and%20Others_pagenumber.pdf

Chen, H., Chiang, R., & Storey, V. (2012). Business Intelligence and Analytics: From Big Data to Big Impact. *MIS Quarterly*, 36(4), 1165-1188.

Elkington, J. (1998). Partnerships from cannibals with forks: The triple bottom line of 21st-century business. *Environmental Quality Management*, 8(1), 37-51.

Härle, P., Havas, A., & Samandari, H. (2016). *The Future of Bank Risk Management*. Publisher House: McKinsey & Company.

Patrick, R. (2017). *For Whose Benefit? The Everyday Realities of Welfare Reform*. Bristol: Policy Press.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) x ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2024.26

มายาคติของการสักบนเรือนร่างของผู้หญิง

The Myth of Tattooing on Women's the Body

ทิฆัมพร จุฑานพรัตน์^{1*}, ชันฐนันท์ ม่วงวิเชียร²

Tikumporn Jutanopparat ^{1*}, Chanatnan Muangwichian²

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author*

1. ทิฆัมพร จุฑานพรัตน์*

Tikumporn Jutanopparat

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

College of Social Innovation,
Rangsit University, Thailand.

Email: nursepimpisa@outlook.com

2. ดร.ชันฐนันท์ ม่วงวิเชียร

Dr.Chanatnan Muangwichian

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

College of Social Innovation,
Rangsit University, Thailand.

Email: nursepimpisa@outlook.com

คำสำคัญ:

มายาคติ; การสัก; มายาคติของการสัก; การสักบนเรือนร่างของผู้หญิง; มายาคติของการสักบนเรือนร่างของผู้หญิง

Keywords:

Myths; Tattoos; Myths of Tattoos; Tattoos on Women's Bodies; Myths of Tattoos on Women's Bodies

Article history:

Received: 15/05/2023

Revised: 12/07/2024

Accepted: 11/08/2024

Available online: 30/11/2024

How to cite:

Jutanopparat, T.& Muangwichian, C. (2024). The Myth of Tattooing on Women's the Body. *Journal of Philosophical Vision*, 29 (2), 59-70.

ABSTRACT

This research article aims to reveal the power of myth that acts through the practice of knowledge, beliefs that express intentions and define the identity of otherness for women with tattoos in the context of Thai society, communication of women through body tattoos based on their beliefs, hopes, needs and intentions of women in creating new identity and knowledge for body tattoos for the acceptance of people in society. The study found that, Tattoos on a woman's body are a symbol of inferiority, the stigma of slavery and punishment, there is only the otherness of the negative behavior, but nowadays, women value tattoos differently by creating a new identity. Thus, tattoos have become a place to record beautiful and painful memories, a doorway to the opportunity to live a valuable life. and is an aesthetic work of art on beautiful skin. The myth of tattoos in Thai society should be conducive to the provision of equal opportunities, create a society that values life accepts the difference, create a positive attitude towards yourself and others by changing the way of thinking, believing because people's lives should not be judged and valued by a single set of knowledge within the framework of mainstream knowledge theory. The associative power that is hidden under context and experience should be taken into account, and the owner of that experience must be involved in creating a set of identity knowledge and identity formation, it wasn't from others who created myths, knowledge that was weak and full of questions to have the power to determine judge and determine people's destiny.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ ต้องการเผยให้เห็นถึงอำนาจของมายาคติ ที่กระทำการผ่านภาคปฏิบัติของการความรู้ ความเชื่อที่แสดงเจตจำนงและกำหนดอัตลักษณ์ของความเป็นอื่นให้กับผู้หญิงที่มีรอยสักในบริบทของสังคมไทย การสื่อสารของผู้หญิงผ่านรอยสักบนเรือนร่างตามความเชื่อ ความหวัง ความต้องการ และเจตจำนงของผู้หญิงในการสร้างอัตลักษณ์และความรู้ใหม่ให้กับรอยสักบนเรือนร่างเพื่อการยอมรับของคนในสังคม ผลการศึกษาพบว่า ด้านหนึ่งรอยสักบนเรือนร่างของผู้หญิงเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งชี้ความต่ำต้อย ตราบาปของการเป็นทาส และการต้องโทษ มีค่าเพียงความเป็นอื่นของพฤติกรรมเชิงลบ แต่ปัจจุบันผู้หญิงให้คุณค่าของรอยสักแตกต่างออกไป โดยการสร้างอัตลักษณ์แห่งตัวตนใหม่ รอยสักจึงกลายเป็นพื้นที่ของการบันทึกความทรงจำที่งดงาม และเจ็บปวด คือประตูปื้นที่ทางโอกาสของการมีชีวิตอย่างมีคุณค่า และเป็นสุนทรียงานศิลปะบนผิวหนังที่สวยงาม มายาคติ รอยสักในสังคมไทยควรเอื้อต่อการให้โอกาสของความเท่าเทียม สร้างสังคมที่เห็นคุณค่าของชีวิต ยอมรับในความแตกต่าง สร้างเจตคติที่ดีทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ด้วยการเปลี่ยนวิธีคิด ความเชื่อ เพราะชีวิตของคนไม่ควรได้รับการตัดสินและกำหนดคุณค่าจากชุดความรู้ชุดเดียวภายใต้กรอบของทฤษฎีความรู้กระแสหลัก ควรคำนึงถึงอำนาจเชื่อมโยงที่แอบแฝงอยู่ภายใต้บริบทและประสบการณ์ และเจ้าของประสบการณ์นั้นต้องมีส่วนในการสร้างชุดความรู้เกี่ยวกับตัวตนและการสร้างอัตลักษณ์ ไม่ใช่จากคนอื่นที่สร้างมายาคติขึ้นมาชุดความรู้ที่อ่อนแอและเต็มไปด้วยคำถาม ให้มีอำนาจในการกำหนด ตัดสินและชี้ชะตาผู้คน

1. บทนำ

การสักคือ การเขียนสีและลวดลายต่าง ๆ ลงบนร่างกายของมนุษย์ ซึ่งรอยสักอาจคงอยู่เพียงชั่วคราวหรือถาวร ด้วยการใช้เหล็กแหลมจุ่มหมึกหรือน้ำมันแล้วแทงที่ผิวหนังให้เป็นอักขระ เครื่องหมายหรือลวดลาย ถ้าใช้หมึกเรียกว่า สักหมึก ถ้าใช้น้ำมันเรียกว่า สักน้ำมัน การสัก รอยสัก หรือ Tattoo คือการทำลายผิวเพื่อให้เกิดภาพ หลังจากสักไปแล้วผิวก็จะตกสะเก็ดเป็นกระบวนการที่ร่างกายรักษาตัวเอง ก่อนจะหลุดลอกและปรากฏออกเป็นภาพที่สัก (กัญญาณัฐ เตโชติอัสนีย์, 2566) การสักมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน โดยมีเหตุผลในการสร้างรอยสักที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละบริบทและความสำคัญในยุคแต่ละสมัย ในยุคประวัติศาสตร์กรีกโบราณที่ได้มีการนำการสร้างรอยสักมาใช้ในการสอดแนม (อารียา คหะวงศ์, 2564) นอกจากนี้ การสร้างรอยสักถือเป็นการสักเพื่อการทำสัญลักษณ์ในการสร้างหลักฐานต่าง ๆ รวมถึงเพื่อบ่งสถานะของความเป็นไพร่ หรือการสักเพื่อตีตราฐานะของความเป็น “แรงงาน” หรือเป็น “ทรัพย์สิน” หรือสัญลักษณ์อื่น ๆ ที่แสดงความหมายหรือสัญลักษณ์ที่แตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อของแต่ละพื้นที่ ประวัติศาสตร์การสักในทวีปยุโรปเกิดขึ้นจากการที่คณะเดินเรือชาวยุโรปได้เดินเรือไปไกลจนถึงหมู่เกาะนิวซีแลนด์ และชนชาวพื้นเมืองมีรอยสักตามร่างกาย การสักซึ่งแสดงถึงความเป็นผู้ใหญ่ จึงนำวัฒนธรรมการสักเข้าไปในยุโรป ส่วนทวีปแอฟริกาพบว่าการสักโดยการกรีดผิวหนังให้เป็นรอยเพื่อให้เกิดความสวยงามซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชนเผ่า ในสังคมของหมู่เกาะโพลินีเซียนชาวเมารีก็เป็นที่รู้จักในการสักโดยเฉพาะการสักที่บริเวณใบหน้าอันแสดงถึงความน่าเกรงขามและสถานะทางสังคม

สำหรับในประเทศไทยแต่อดีตนั้น ได้มีการสร้างรอยสักที่ข้อมือเพื่อแสดงว่าบุคคลผู้นั้นได้ขึ้นทะเบียนไพร่หลวงมีสังกัดกรมกองแล้ว หรือหากสักที่หน้าผากหรือท้องแขนก็จะเป็นการแสดงว่าเป็นผู้ที่เคยต้องโทษจำคุก เป็นการประจานความผิดตามกฎหมายเถียร (อารียา คหะวงศ์, 2564) การสักจึงมักเป็นการทำสัญลักษณ์เฉพาะบนร่างกายของทาสและอาชญากร และผู้ที่มีสถานะเป็น “แรงงาน” หรือเป็น “ทรัพย์สิน” ของเจ้าขุนมูลนาย สะท้อนให้เห็นสถานะของความเป็นไพร่ และ “รอยสัก” ยังแสดงถึงมิติทางเพศภาวะที่น่าสนใจ ดังนั้นการสร้างรอยสักนอกจากจะเป็นเครื่องหมายบ่งชี้ถึงความเป็นไพร่ เป็นทาสแล้ว รอยสักรยังเป็นเครื่องหมายแสดงสถานะของความเป็นชาย และความกล้าหาญอีกด้วย รอยสักลงยันต์จะมาปรากฏให้เห็นเด่นชัดในสมัยอยุธยาตอนต้น ในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พ.ศ. 1991-2031 เพื่อเป็นการทำเครื่องหมายแสดงหลักฐาน เช่น สักข้อมือ แสดงว่าได้ขึ้นทะเบียนเป็นชายฉกรรจ์ หรือเป็นเลกมีสังกัดกรมกองแล้ว การมีรอยสักในสมัยโบราณ ผู้ชายเกือบทุกคนจะมีรอยสักบนร่างกายเพื่อบ่งบอกว่าตนเป็น “ลูกผู้ชาย” หรือ “ชายชาติตรี” โดยเฉพาะในเขตวัฒนธรรมไทใหญ่ วัฒนธรรมล้านนาและวัฒนธรรมอีสาน ผู้ชายจะสักหมึกสีดำบริเวณขาตั้งแต่เอวถึงหัวเข่า เรียกว่า “สักขาลาย” หรือ “สับขายาว” (สักเดี่ยวก้อม หรือสักขาก้อม) บางคนสักลงมาถึงกลางขา ลวดลายที่สักจะเป็นลายสัตว์ ลายใบไม้ ตัวเลข อักษรและตัวอักษร (สังคีต จันทนะโพธิ, 2552 : 93) รอยสักบนร่างกายผู้ชายล้านนา/อีสาน จะทำหน้าที่แตกต่างกัน เช่น การสักขามคง เพื่อ “การอยู่ยงคงกระพัน” “หนังเหนียว” การสักขามพิชเพื่อป้องกันไม่ให้สัตว์มีพิษมาทำร้าย และการสักขาลาย เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของ “ความแข็งแรง” “ความกล้าหาญ” และเป็นเครื่องหมายบ่งบอกว่าผู้ชายคนนั้นเติบโตเป็น “ผู้ชายเต็มตัว” ผู้ชายคนใดไม่มีรอยสักที่ขา (ขาขาว) จะถูกอธิบายว่าเป็นคนขี้ลาดอ่อนแอ รอยสักจึงเป็นการแสดงออกทางสังคมที่ผู้ชายมีไว้เพื่อประกาศความเป็นชายที่สมบูรณ์ ในแง่อีกหนึ่งจะเห็นว่าการสักลายทำให้เกิดการแบ่งว่าใครคือ “ผู้ชาย” และใครที่ไม่ใช่ “ผู้ชาย” รอยสักจึงเป็นดัชนีที่ผู้ชายมีไว้สำหรับตรวจสอบความเป็นชายของกันและกัน ในวัฒนธรรมล้านนาและอีสาน “ความเป็นชาย” กับการมีรอยสักหมึกบนร่างกายจึงเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ ขณะเดียวกันเมื่อศึกษาในแง่มุมมองของผู้หญิงก็พบว่าผู้หญิงก็สามารถมีรอยสักได้ เช่น สักแขน สักข้อมือ เพื่อป้องกันมิให้งูและสัตว์มีพิษมากัด การลงน้ำมันทาตัว เพื่อให้เหนียวอยู่ยงคงกระพัน ความเป็นมาของรอยสักในสังคมไทย จึงเป็นสิ่งที่มีความหมายที่ค่อนข้างจะสลับซับซ้อนและมีย่านหลากหลายซึ่งได้แก่ การเป็นสัญลักษณ์เครื่องหมายแสดงการประจานความผิด การเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ผู้ใหญ่หรือการเกณฑ์แรงงาน การแสดงถึงความมีเสน่ห์และความเป็นชายชาติตรีของชายหนุ่มที่สามารถสะท้อนความมีเสน่ห์ดึงดูดต่อเพศตรงข้าม และประโยชน์ของความอยู่ยงคงกระพันในรูปแบบของการสักยันต์ เพื่อความศักดิ์สิทธิ์รักษาชีวิตรอด อย่างไรก็ตามมีผู้ที่มีความเห็นและความเชื่อที่แตกต่าง เช่นมีการวิจารณ์ว่าผู้ที่สักเหล่านี้พระท่าน เรียกว่า “อวิชชา”

ในงานวิจัยนี้เน้นและให้ความสำคัญกับรอยสักบนเรือนร่างของหญิงสาว เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการศึกษาที่มีความเฉพาะและแตกต่างไปจากงานศึกษาชิ้นอื่น ๆ จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับรอยสักผู้วิจัยพบว่าในยุคปัจจุบันรอยสักและการสักมีพัฒนาการอย่างไม่หยุดนิ่ง มีความประณีตละเอียดละมัย มีความบรรจงและประติมากรรมมากขึ้น และมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปตามความเชื่อ ความชอบและความทันสมัยในแต่ละสังคมและวัฒนธรรมที่ทำให้การสักมีการพัฒนาทางศิลปะเพิ่มเติมรูปแบบ

ลวดลาย ให้มีความน่าสนใจมีคุณค่าแก่ผู้ที่รัก ปัจจุบันมีหญิงสาวจำนวนมากที่ชื่นชอบการสักแบบเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ และอาจมีแนวโน้มว่าการสักลายบนร่างกายผู้หญิงอาจเป็นเรื่องของศิลปะบนเรือนร่างที่สวยงาม ไม่ใช่ความแปลกแยกแตกต่าง มุมมองของสังคมที่มีต่อผู้หญิงที่มีรอยสัก จึงเป็นมายาคติทางความเชื่อที่ควรได้รับการคลี่คลาย เพราะผู้วิจัยเป็นผู้หญิงคนหนึ่งที่ชอบในรอยสัก และรักที่จะมีรอยสักบนเรือนร่างของตนเอง ผู้วิจัยจึงต้องการจะตีแผ่ และเปิดเผยต่อสังคมถึงความภาคภูมิใจในรอยสักบนเรือนร่างของตนเองหรือที่อยู่บนเรือนร่างของผู้หญิงคนอื่นในเส้นทางเดียวกัน ผู้วิจัยทำงานนี้ด้วยความเชื่อเสมอว่ามนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพของความปลอดภัยแห่งตัวตนในการเลือกที่จะอยู่หรือเลือกที่จะเป็น มนุษย์ทุกคนมีอิสระในการเลือกที่จะกระทำ หรือไม่กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด แม้สิ่งนั้นจะมีความเหมาะสมถูกต้อง มนุษย์เราทุกคนมีทางเลือกเสมอ เพียงแต่ว่ายากเลือกหรือไม่ พร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงตนเองหรือไม่ ผู้วิจัยมีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนพร้อมที่จะกระทำบางอย่างเพื่อให้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมของตนเองเป็นไปอย่างมีคุณค่า หญิงสาวที่มีรอยสักจึงควรตระหนักที่จะลุกขึ้นมาเรียกร้องสิทธิของการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ด้วยการสร้างตัวตน และเปิดเผยความเป็นตนเองให้ปรากฏต่อสังคม สร้างความหมายอย่างชัดเจนให้รอยสักบนเรือนร่างและตนเอง ด้วยตัวเอง บนทางเลือกที่หลากหลาย ด้วยการเริ่มต้นที่การรู้เท่าทันในอัตลักษณ์ที่มายาคติส่งผ่านสังคมให้เป็นผู้กระทำและตอกตรึง ประทับตราของความเป็นอื่นที่ไม่คู่ควรต่อการยอมรับ ด้วยการสร้างความหมายใหม่ ด้วยการไม่จำนน อยู่ภายใต้อัตลักษณ์ของมายาคตินั้น ไม่ใช่สิ่งที่ไปไม่ได้หากผู้หญิงที่มีรอยสักจะลุกขึ้นมาสำรวจตรวจสอบตนเองและเรียนรู้จักตนเองจากประสบการณ์ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตว่า การที่ตนเองถูกมองว่าเป็นบุคคลที่มีสัญลักษณ์ ที่บ่งบอกความเป็นคนสิ้นคิด สร้างความสกปรกให้กับเรือนร่างของตนเอง เสี่ยงต่อการติดเชื้อโรค เสพติด เสพติดความเจ็บปวด ขยายบริการทางเพศ และเป็นคนปิดโอกาสทางสังคมของตนเอง แท้ที่จริงแล้วสิ่งต่างๆ เหล่านั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากการกระทำของเหล่าหญิงสาวที่มีรอยสัก และนั่นไม่ใช่สิ่งที่ตนเองต้องการ หากแต่เกิดขึ้นจากภาวะแวดล้อม ที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจทางความรู้และการสื่อสารของมายาคติ ผู้หญิงที่มีรอยสักจึงได้รับผลกระทบจากการกระทำของมายาคติในสังคม และตนเองไม่ใช่มนุษย์ที่เป็นเพียงสภาพของวัตถุซึ่งเป็นเหยื่อจากการกระทำของมายาคติ ที่สื่อสารส่งต่อผ่านระบบทางสังคม แต่ตัวตนของตนเองกำลังถูกละเมิด กำลังถูกกระทำ และถูกด้อยค่า เมื่อเป็นเช่นนี้หญิงสาวที่มีรอยสัก สามารถมีความรู้สึก สามารถที่จะแสดงออกซึ่งความต้องการที่จะเรียกร้อง ให้ตนเองหลุดพ้นจากสถานะของการเป็นบุคคลที่คนอื่นเห็นว่าน่ารังเกียจ สกปรก เสี่ยงต่อการติดเชื้อโรค ติดยาเสพติด ขยายบริการทางเพศ ไร้อนาคต และเป็นคนปิดโอกาสทางสังคมของตนเอง ด้วยการสร้างวิถีทางของการดำเนินชีวิตที่เป็นที่ยอมรับทั้งในเรื่องของความต้องการ ความเชื่อ ทศนคติและค่านิยมต่างๆ ให้เป็นไปตามเส้นทางที่สังคมกำหนดไว้ และสร้างตัวตนที่หลากหลายของตนเองด้วยตนเองในฐานะที่เป็นองค์ประธานของการกระทำได้อีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อให้ตนเองสามารถเป็นอิสระจากการตอกตรึงของมายาคติ และหลุดพ้นจากพันธนาการของสังคมและสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขและไม่ต้องซ่อนเร้นศิลปะบนเรือนร่างที่สวยงาม หากแต่พร้อมที่จะเปิดเผยความทรงจำที่มีคุณค่าที่ปรากฏอยู่บนเรือนร่างของตนเองอย่างภาคภูมิใจ

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และการสื่อสารของผู้หญิงผ่านรอยสักบนเรือนร่างภายใต้บริบทของสังคมไทย
- 2.2 เพื่อศึกษาแนวคิด มุมมอง และวัฒนธรรมการยอมรับของคนในสังคมต่อรอยสักบนเรือนร่างของผู้หญิง
- 2.3 เพื่อศึกษามายาคติที่สร้างความเป็นอื่นให้กับผู้หญิงที่มีรอยสักบนเรือนร่าง

คำถามการวิจัย

- 2.2.1 คำอธิบายถึงอัตลักษณ์และการสื่อสารผ่านรอยสักบนเรือนร่างของผู้หญิงภายใต้บริบทของสังคมไทยเป็นอย่างไร
- 2.2.2 แนวคิด มุมมอง และวัฒนธรรมการยอมรับของคนในสังคมต่อรอยสักบนเรือนร่างของผู้หญิงเป็นอย่างไร
- 2.2.3 มายาคติที่สร้างความเป็นอื่นให้กับผู้หญิงที่มีรอยสักบนเรือนร่างเป็นอย่างไร

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 2.2.2.1 เพื่อความเข้าใจชีวิตและเรื่องราวของผู้หญิงที่มีรอยสัก
- 2.2.2.2 เพื่อความเข้าใจมายาคติทางสังคม วัฒนธรรม ในการกำหนดคุณค่าเชิงลบต่อการกระทำของผู้หญิงต่อเรือนร่าง
- 2.2.2.3 เพื่อการทำความเข้าใจกับการสร้างความหมายใหม่ให้กับรอยสักใหม่บนมายาคติของรอยสัก
- 2.2.2.4 เพื่ออธิบายให้ความหมายและคุณค่าทางสังคมของรอยสักที่ปรากฏอยู่บนเรือนร่างของผู้หญิง
- 2.2.2.5 เพื่อเปิดพื้นที่ทางความคิดหรือการตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นอยู่ในสังคม ได้ชุดความรู้ใหม่ที่ใช้ในการอธิบายความจริงในสังคมด้วยการเปิดเผยให้เห็นความจริงที่อยู่เบื้องหลังของปรากฏการณ์ที่ดำรงอยู่ในสังคม
- 2.2.2.6 เพื่อเสนอเป็นชุดความรู้ใหม่ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถจัดโครงการเพื่อให้ความรู้ เพื่อการพัฒนาหรือการให้บริการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความต้องการและความเหมาะสม เพื่อฐานะทางสังคม และสร้างแนวความคิดทางสังคมและมุมมองที่มีต่อสภาพความเป็นอยู่และวิถีของการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนที่มีรอยสัก

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีค้นคว้าเอกสาร และ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (indepth interview) ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ในงานวิจัยนี้ คือ 1. นักปราชญ์ , ผู้คร่ำหวอดในวงการสัก , อาจารย์สัก

2. ครูในโรงเรียน Click Art Tatto ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้เรื่องสักลายมืออาชีพ 3. ผู้หญิงที่เป็นผู้รับการสัก
4. บุคคลทั่วไปที่ไม่มีรอยสัก (รับได้ , รับไม่ได้)

4. ผลการวิจัย

4.1 อัตลักษณ์ และมายาคติ: จุดเริ่มของรอยสัก

อัตลักษณ์ของกลุ่ม คือการรับรู้ความเหมือนหรือความแตกต่างของคนในสังคม คนในสังคมจะค่อยๆ ซึมซับวัฒนธรรมของสังคมนั้นทำให้คนในสังคมนั้นมีลักษณะที่คล้ายกันหรือกลายเป็นภาพพจน์ของสังคม (Imagined community) ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้กรอบคิดของอัตลักษณ์ในการวิเคราะห์เรื่องของการสักและรอยสัก โดยใช้องค์ประกอบของพัฒนาการการมีอัตลักษณ์ไว้ 3 ลักษณะ ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบแรกคนแต่ละคนยอมรับว่าตนเองมีความเหมือน และความต่อเนื่องอยู่ภายในตน องค์ประกอบที่สองผู้อื่นในสังคมมองอย่างเดียวกันกับที่เรามองตนเอง และองค์ประกอบสุดท้าย บุคคลจะมีความเชื่อมั่นและติดต่อสัมพันธ์ระหว่างโลกภายในและภายนอก และยอมรับผลสะท้อนกลับที่เกิดขึ้นได้ ข้อค้นพบจากงานวิจัยพบว่า ในประเด็นเกี่ยวกับรอยสัก พฤติกรรมของคนอื่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างอัตลักษณ์ตัวตนของผู้รับรอยสัก มีไม่น้อยที่ไม่เห็นด้วยกับการสัก และไม่ให้คุณค่ากับการสัก ไม่ว่าผู้รับการสักจะอธิบายว่า เรือนร่างที่รับการสักเป็นพื้นที่แห่งการจดจำความทรงจำ เป็นพื้นที่ที่ให้คุณค่าความหมายของตัวตนผู้รับการสัก เป็นพื้นที่ของศิลปะบนเรือนร่างที่เป็นความชื่นชอบส่วนตัวของผู้รับการสัก หรือเป็นพื้นที่ที่ได้ใช้รอยสักปกปิดรอยแผลเป็นที่เกิดขึ้น และรอยสักได้ช่วยสร้างความอบอุ่นใจที่ได้ใช้รอยสักปกปิดความไม่สวยงามเหล่านั้น

โรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) อธิบายว่า มายาคติเป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยระบบการสื่อความหมายทางคติความเชื่อ ซึ่งก่อตัวอยู่บนกระแสหรือวัตถุที่มีอยู่ก่อนแล้วผ่านสื่อสัญญาณ (sign) ในลักษณะต่าง ๆ มายาคติเป็นผลผลิตทางสังคมและวัฒนธรรมของคนกลุ่มหนึ่ง หรือหลายชนชั้น เพราะมายาคติแฝงอยู่กับความคิด ความเชื่อของคนในสังคมนั้น ๆ กระบวนการสร้างมายาคติ (Mythologies) คือ การกระทำหรือกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ลดทอน ปกปิด อำพรางฐานะของการเป็นสรรพสิ่งในสังคมให้กลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาหรือเป็นธรรมชาติ ข้อค้นพบจากงานวิจัย พบว่า มีมายาคติที่ฝังรากอยู่ในความคิดความเชื่อและส่งผลต่อการสัก มีความเชื่อของชาวจีนที่บอกว่าคนเราไม่ควรที่จะกระทำร้ายต่อร่างกายของตนเอง เพราะนั่นคือความอกตัญญูต่อพ่อแม่ที่เฝ้าเลี้ยงดูมา ในความเชื่อของคริสต์เตียนที่บอกว่าร่างกายเป็นสิ่งทรงสร้างของพระเจ้าจึงควรดูแลให้สะอาดและดีงาม มายาคติเหล่านี้ถูกผูกโยงกับศาสนา วิถีชีวิตของครอบครัวจนกลายเป็นความคิดความเชื่อชุดหนึ่งที่ส่งผลต่อคนที่มีรอยสัก จุดเริ่มของมายาคติเกี่ยวกับรอยสัก ในอดีตรอยสักถูกให้ทำหน้าที่เชิงสัญลักษณ์ของคนที่เป็นคนชั่ว คนที่เป็นอาชญากรของสังคม การสักเลข เพื่อบอกสถานะของความเป็นไพร่ทาส ได้สร้างมายา

คติในเชิงลบต่อคนในสังคม รอยสักจึงไม่ใช่เป็นเพียงรอยหมึกที่จัดการลงบนผิวหนัง หากแต่เป็นสัญลักษณ์ของผู้มีอำนาจที่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล トラประทับเพื่อบ่งบอกว่าคนผู้นี้เป็นคนอีกจำพวกหนึ่งซึ่งแตกต่างไปจากคนปกติทั่วไปในสังคม มายาคติในอดีตกาล ยังคงทำงานอย่างแข็งแกร่งในสังคมปัจจุบัน บ่อยครั้งที่คนที่มียอยสักได้รับการแสดงพฤติกรรมจากคนในครอบครัว และคนในสังคมด้วยสายตาดูหมิ่น ผู้คนต่างพิพากษา และลงทัณฑ์ ความห่างเหินและการไม่รับรู้ต่อเรื่องราวและสิ่งที่คนที่มียอยสักเป็น และสิ่งที่เขากำลังสื่อสารผ่านรอยสัก สายตาที่มองผู้หญิงที่มีรอยสัก คือมองว่าเธอเหล่านั้นคงมีเรื่องราวเบื้องหลังอันน่ารังเกียจ ไม่รักกระทั่งตัวเอง ให้เรือนร่างที่สวยงามกลายเป็นเรือนร่างที่น่ารังเกียจ ด้วยยินยอมให้มีสัญลักษณ์ของความเป็นอื่นมาปรากฏบนเรือนร่างของตนเอง ชุตความรู้และมายาคติในอดีตยังคงมีอำนาจในการครอบงำความคิดของคนในสังคมอย่างฝังแน่น ผู้หญิงที่มีรอยสักจึงมีโอกาสนี้ได้แค่เพียงผู้หญิงที่เลือกยืนอยู่บนพื้นที่ของความเป็นชายขอบตามฐานะที่เลือกเอง

ในปัจจุบันการสักจะที่เน้นความสวยงามมากกว่าความเชื่อในการป้องกันภัยเหมือนในอดีต รอยสักในปัจจุบันเทียบได้กับการแต่งตัวที่บ่งบอกถึงรสนิยมแต่ก็ยังมีบางส่วนที่สักตามความเชื่อของศาสนา แม้บางคนจะมองว่าการสักคือศิลปะแต่ก็ยังมีบางคนที่มีมองว่าการสักเป็นสัญลักษณ์ของความน่ากลัว ความรุนแรง ความเลวร้ายอยู่ รอยสักจึงลอยตัวเหมือนดังสัญลักษณ์ที่ล่องลอยอยู่เหนือมายาคติหนึ่ง แต่ยังคงมีอำนาจในการควบคุมความคิดของผู้คน ในขณะเดียวกันยังสามารถสร้างมายาคติใหม่ขึ้นมาเพื่อต่อสู้และก้าวข้ามมายาคติเดิมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ ในขณะเดียวกันก็สร้างอำนาจใหม่ขึ้นมาครอบงำที่ต้องนำรอยสักมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อต้านอำนาจ เพื่อนำมาใช้ในการกล่อมเกล้าและควบคุมมนุษย์ให้มีความเชื่อเชื่ออยู่ภายใต้อำนาจของมายาคติ

มาสโลว์ (Maslow) ได้กล่าวว่า มนุษย์มีระดับของความต้องการ คือความต้องการทางร่างกายเพื่อการมีชีวิตอยู่คือความต้องการด้านที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่มและความต้องการยารักษาโรค เมื่อมนุษย์ได้สิ่งเหล่านี้ ความต้องการของมนุษย์จะยังไม่พอและเดินต่อไปสู่การตอบสนองต่อความต้องการอื่นๆที่มากขึ้นเรื่อยๆ คือความต้องการ ความปลอดภัย ความรัก การยอมรับจากกลุ่ม การเข้าใจและรู้จักตนเอง (Muto Yasuaki and Fukao Mitsuhiro, 2005) เมื่อวิเคราะห์คุณค่าของรอยสักตามแนวคิดข้างต้น พบว่า มนุษย์ใช้รอยสักเพื่อเป็นเครื่องมือในการตอบสนองความต้องการของตนเอง ดังจะเห็นได้จากการที่นักรบในยุคเซ็นโกกุสักลวดลายเทพเจ้าที่ตนเองนับถือ การสักลายเทพเจ้าเป็นการกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการความปลอดภัย ทำให้มนุษย์รู้สึกอุ่นใจว่าตนเองได้รับการคุ้มครองจากสิ่งเหนือธรรมชาติ หญิงขายบริการในยุคเอโดะสักชื่อคนรักที่ขอมือเพื่อแสดงความรักและต้องการให้อีกฝ่ายตอบสนองความต้องการความรักของตน รอยสักจึงเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่หญิงขายบริการใช้ในการเรียกลูกค้า กล่าวคือ เมื่อหญิงขายบริการใกล้ชิดสนิทสนม หลงรักกับลูกค้าคนไหนแล้ว ก็จะให้ลูกค้าหรือเพื่อนสักชื่อของลูกค้าคนนั้นลงบนแขนของตนเอง หรือบริเวณปลายนิ้วโป้ง ข้อแขน ไหล่ เพื่อแสดงความรัก และคำมั่นสัญญาว่าจะไม่ปันใจให้ชายอื่น การสักเพื่อแสดงคำมั่นสัญญาต่อคนรัก เรียกว่า “อิระโบะคุโระ” (Irebokoro) (ธนิส พูนวงศ์ประเสริฐ, 2557)

4.2 การประทับตรา และความเป็นอื่น: การจำกัดพื้นที่ให้กับรอยสัก

เครง (Crang, 1998) นิยาม “ความเป็นอื่น” (otherness) ว่าหมายถึง กระบวนการในการสร้างตัวตน (identity) ในความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียม ความเป็นอื่น คือการสร้างและบ่งบอกตัวตน (self-identification)

ของตนเองในกลุ่ม ๆ หนึ่ง (in-group) และให้ค่ากลุ่มอื่นว่าไม่ใช่ตัวตนเดียวกัน เมื่อไม่ใช่ตัวตนเดียวกัน จึงกลายเป็นอื่น หรือคนนอกกลุ่ม (out-group) ในสมัยโบราณบางยุค นักโทษที่จะพ้นโทษออกไป ต้องถูกสักที่หน้าผากหรือส่วนสำคัญของร่างกาย เพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงให้คนภายนอกรู้ว่า เขาเคยเป็นนักโทษหรืออาชญากรมาก่อน จะได้มีความระมัดระวัง ตระหนักถึงภัยที่จะมาถึงตัว นั่นคือการตีตราบาปหรือประทับตราในเชิงกายภาพแก่ผู้กระทำผิด แนวโน้มที่คนส่วนใหญ่มีการประทับตราในเชิงลบให้กับพฤติกรรมนั้น ๆ ที่เขาเห็นว่าผิดแผกแตกต่างไปจากบรรทัดฐานที่สังคมคาดหวังหรือต้องการให้เป็น

รอยสักที่เป็นตราประทับบนเรือนร่างนั้นกลับเป็นเครื่องหมายในการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้หญิง (การสักประจาน) เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน สังคมยุคความทันสมัย (Modern) เป็นยุคที่รอยสักเปรียบได้กับ Cosmetic การตกแต่งหน้าตา เนื้อตัว ร่างกาย รวมทั้งเป็นการดึงดูดทางเพศ (Sex appeal) ดังนั้น รอยสักในยุคนี้จึงเป็นเครื่องประดับชนิดถาวร เหมือนการสะท้อนความเป็นตัวตนของตนเอง และเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้แก่ร่างกายตนเอง สำหรับในสังคมยุคหลังความทันสมัย (Post-Modern) สื่อได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความหมายและอิทธิพลต่อความเข้าใจ เพื่อให้สังคมยอมรับถึงอิทธิพลและมีอำนาจต่อการสร้างภาพลักษณ์ของผู้หญิง ที่รอยสักเป็นการสื่อให้เห็นภาพตัวแทนของผู้หญิงที่มีรอยสักว่าเป็นผู้หญิงใจกล้า ห้าวหาญ กล้าแสดงออก หรือในทางตรงกันข้ามมองว่า ผู้หญิงสักเป็นเรื่องแปลกประหลาด และเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ ผู้หญิงสักเป็นผู้หญิงเปรี้ยว ใจแตก แหกกรอบคำสอนของการเป็นกุลสตรี ยิ่งเป็นการสร้างชุดวาทกรรมและภาพตัวแทนในเชิงลบให้แก่ผู้หญิงที่มีรอยสักและที่สุดก็เป็น การตอกย้ำระบบสังคมที่ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ต่อไป

การสักในอดีตของความเป็นสังคมไทย มักจะมีให้เห็นบนร่างกายของผู้ชาย และถูกให้ความหมายว่าเป็นเรื่องของความเข้มแข็ง ความอดทน การแสดงตัวตนของทาส นักเลงหัวไม้และการประทับตามแทนค่าความผิดของความเป็นอาชญากร แต่ในปัจจุบันสังคมไทยยังให้ความหมายต่อผู้หญิงที่มีรอยสักในเชิงลบ แม้จะไม่พบหลักฐานที่แน่ชัด แต่สำหรับผู้หญิงการสัก เคยพบว่าทำเพื่อตอกตรึงผู้หญิงไว้กับความผิดฐานคบชู้ (ก้องสกล กวินรวีกุล, 2545) ยังมีคนจำนวนไม่น้อยที่ยังให้คุณค่าของผู้หญิงที่มีรอยสักว่าเป็นตนระดับล่าง ซึ่งไม่ได้แตกต่างอะไรกับการมองคนที่มีรอยสักในสังคมตะวันตกที่มองรอยสักที่ปรากฏอยู่บนเรือนร่างว่าเป็นสัญลักษณ์ของกะลาสีซีซีเม่า หรือคนจรจัดที่ไม่มีใครอยากให้คุณค่ามากไปกว่าคุณค่าในเชิงลบ ด้วยเพราะเป็นลักษณะบ่งชี้ถึงกลุ่มคนที่ไม่รักตนเอง

เมื่อรอยสักไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไร้ที่มา เมื่อรอยสักไม่ได้เติบโตมาพร้อมกับคุณค่าทางศิลปะ หากแต่รอยสักเป็นเครื่องหมายของการลงโทษต่อผู้กระทำผิด และหญิงโสเภณี ใช้รอยสักเพื่อแสดงความจงรักภักดีและเป็นการทำสัญญากับลูกค้า โดยสักชื่อของลูกค้าจะต้องลงท้ายด้วย คำว่า Inochi ที่แปลว่าชีวิต, คำสั่ง แสดงให้เห็นว่าชีวิตนี้ของฉันทมอบให้กับเขาคนนั้นแล้วอย่างหมดสิ้น รอยสักคือสัญลักษณ์บ่งบอกความเป็นนักเลงอันธพาล สังคมญี่ปุ่นเองกลับไม่ได้ภูมิใจกับศิลปะบนเรือนร่างดังกล่าวนี้ ซ้ำร้ายยังมองคนที่มีรอยสักในเชิงลบ และเลือกปฏิบัติต่อคนที่มีรอยสักอย่างชัดเจน จนกลายมาเป็นสิ่งที่ติดตราในสังคมญี่ปุ่นว่า ‘รอยสัก’ เท่ากับ ‘ผู้กระทำผิด’ และสำหรับผู้หญิงแล้วรอยสักเป็นการกระทำที่ผู้หญิงจำนนต่อการตอกตรึงตนเองไว้ได้อำนาจของการครอบครองยอมให้ร่างกายตกอยู่ใต้บังคับ กลายเป็นร่างกายที่เชื่อเชื่อของความเป็นทาสทางเพศ เมื่อปรากฏการณ์รอยสัก

บนเรือนร่างของผู้หญิงได้บอกเล่าเรื่องราวที่น่าหดหู่ จึงไม่อาจจะแปลกใจว่าเหตุใดสังคมคนปกติในญี่ปุ่นจึงไม่อาจจะยอมรับและให้คุณค่าเชิงบวกต่อรอยสักที่ปรากฏบนเรือนร่างของผู้หญิงได้ หากที่ต้องยอมจำนนต่ออำนาจของรอยสักที่ลดทอนคุณค่าของความเป็นคน การสักกลายเป็นเสมือนการเพิ่มอำนาจทางเรือนกายให้พวกเธอ การสักเป็นเรื่องราวของความทรงจำ ความหวัง และความกลัว และแรงกดดันทางสังคม

5. อภิปรายผลการวิจัย

หลังจากได้ข้อมูลจากการทำงานวิจัยนี้แล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นด้วยอย่างยิ่งกับแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ ที่ให้ความเห็นว่า แก่นของ Barthes ในเรื่องมายาคติ อยู่ที่เรื่อง “Power” ซึ่งสามารถอธิบายเพิ่มเติมใน 2 ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ (Power) โดยอธิบายว่า

1) อำนาจ ทำให้สามารถยกระดับความหมาย (Upgrade Connotative Meaning) ให้กลายเป็นความหมายโดยตรง (Denotative Meaning) ได้เพราะความหมายโดยตรงคือความหมายที่ทุกคนยอมรับ เช่นคำว่า “ยิว” คือเชื้อชาติหนึ่งแต่คนส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ในความหมายของเชื้อชาติ แต่ใช้ในความหมายว่า “ยิว” คือ คนหน้าเลือด คนงก ซึ่งคำว่า หน้าเลือดเป็นเพียงความหมายโดยนัย (Connotative Meaning) ของพจนานุกรมหนึ่ง ดังนั้นคำว่า “ยิว” คนส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ในความหมายเรื่องเชื้อชาติ แต่นำมาทำเป็นคำคุณศัพท์ (Adjective) ก็จะเป็นการฝังมายาคติเอาไว้ หรือดังตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมคือ “แม่” แม่คืออะไร คือผู้หญิงที่ให้กำเนิดลูกแต่หากถามแต่ละคนก็จะให้ความหมายคำว่า “แม่” ที่แตกต่างกัน แต่ละคนก็จะมีหลายๆ ความหมายโดยนัย (Connotative Meaning) แต่ถ้าใครที่มีอำนาจมากกว่าก็สามารถจะย้ายความหมายโดยนัยขึ้นไปเป็นความหมายโดยตรง (Denotative Meaning) ได้

2) การจำกัดความหมาย ล็อก (Lock) ของความหมายโดยนัย (Connotative Meaning) บางอย่างเอาไว้ในรูปแบบรหัส (Code) เช่น เวลาใช้คอมพิวเตอร์เวลาจะสั่งพิมพ์ (Print) เปิดเครื่องมาจะขึ้นเลยว่า All หรือ Current page คือ lock ไว้แล้ว หรือคำว่า “ยิว” คนส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ในความหมายของความเป็นคนหน้าเลือดแต่หมายถึง คนงก ซึ่งการให้ความหมายก็เหมือนกัน คำบางคำจะถูก lock ความหมายไว้แล้วและเราก็ไม่รู้จะไปแก้ไขอย่างไร ได้แก่ การเล่าเรื่อง (Narrative) และการให้ความหมาย (Definition) ซึ่งถือว่าเป็นเทคนิคที่ง่ายที่สุดแต่ก็เสี่ยง เพราะถ้าคนรับไม่ได้ก็ไม่ได้ผลเลย แต่ถ้าได้ผล ก็จะได้ผลได้ระดับดีมาก เช่น เวลาเราลอกความหมายของคำบางคำมาอ้างอิง เช่น การสื่อสารคืออะไร เราก็หยิบความหมายของคำว่า การสื่อสารของ Lasswell มาลอกใส่ลงไป การกระทำเช่นนี้เป็นการปฏิบัติการซ้ำเพื่อจะยอมรับทำให้ตัวเองตกอยู่ในมายาคติ และเมื่อลอกความหมาย (Definition) ก็จะเป็นการปฏิบัติการทางสังคมเพื่อยอมรับมายาคตินั้น

รอยสักจึงได้รับการให้ความหมายและปฏิบัติต่อกันมา การอ้างอำนาจในการละเมิดสิทธิมนุษยชน ในการจดจำเนื้อตัวของคนให้มีรอยสัก และตราประทับว่าเขาเหล่านั้น เป็นคนกลุ่มนั้น กลุ่มนี้ เป็นคนน่ารังเกียจ ไม่น่าคบ อันตราย หรือใดๆก็ตาม รอยสักจึงไม่ได้เป็นเพียงแค่ร็วรอยที่ปรากฏอยู่บนเรือนร่างมนุษย์ แต่ได้ยกระดับความหมายของรอยสักให้เป็นตัวแทนของความน่ารังเกียจ ไม่น่าคบ และมายาคตินี้ได้ผ่านการลอกซ้ำจนเป็นปฏิบัติการที่ติดตรึงในใจของผู้คน

ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ผู้หญิงที่มีรอยสัก ยังต้องแต่งกายปกปิด เพื่อซ่อนรอยสักของตนเอง โดยเฉพาะดารา นักแสดง ไม่ว่าไทยหรือต่างประเทศ เพราะการมีร่องรอยเหล่านี้ติดตัวนั้นอาจทำให้รับบทบาทในการแสดงได้ไม่มากนัก อีกทั้งยังมีภาพจำที่คนอาจยึดติดกับนักแสดงมากกว่าตัวละครเนื่องจากความโดดเด่นของรอยสัก ปัจจุบันจึงมีผู้หญิงจำนวนมากที่พยายามสร้างความหมายใหม่ว่าคือร่องรอยของรอยสักคือศิลปะบนเรือนร่าง

การให้ความหมายใหม่คือความพยายามที่จะสร้างความหมายใหม่ให้กับรอยสัก เพื่อเปิดพื้นที่แห่งการดำรงอยู่ เพราะถ้าปราศจากมายาคติชุดเดิมและการตีความ รอยสักอาจจะไม่ใช่ภาพลักษณ์ของความตกต่ำ หรือไม่ใช่สัญลักษณ์ของความเลวร้าย หากแต่เป็นเพียงภาพวาดบนผิวหนัง ที่เจ้าของรอยสักต้องแลออกมาด้วยความยากลำบากต้องอดทนกับความเจ็บปวดมากมาย ความพยายามในการรักษาดูแลจนได้เป็นรอยสักที่น่าภาคภูมิใจ ค่าตอบแทนที่เขาและเธอได้รับควรเป็นภาพของความชื่นชมในความอดทน ไม่ใช่ภาพของความแปลกแยก ความหมายใหม่ของรอยสักควรมีพลังอำนาจมากเพียงพอที่จะลบล้างมายาคติเดิม

การให้ความหมายใหม่กับรอยสัก คือการที่ต้องตระหนักถึงสิทธิมนุษยชน รอยสักไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไร้ความหมาย แต่ทุกรอยสักมาพร้อมกับความหมาย และความหมายเหล่านั้นกำลังบอกเล่าเรื่องราวบางประการที่เป็นความทรงจำทั้งดีและไม่ดี รอยสักนั้นในทางหนึ่งได้ทำหน้าที่ควบคุมชีวิตและพฤติกรรมของเจ้าของรอยสัก เจ้าของรอยสักก็เลือกแล้วว่าที่จะจดจาดสิ่งนี้ในความทรงจำ ไกลตัว ไกลความรู้ ความรู้สึกและไกลหัวใจที่สุด

การสร้าง ความหมายใหม่ให้กับรอยสัก จนเกิดเป็นค่านิยมอันแข็งแกร่งนั้น ยังต้องการคอยการถูกผลิตซ้ำคุณค่าทางความหมายอย่างต่อเนื่องจนเป็นมายาคติที่ควรค่าแก่การยอมรับ อันเป็นการยอมรับที่ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงคำบอกเล่า หากแต่ปรากฏให้เห็นในเชิงประจักษ์ว่าผู้หญิงที่มีรอยสักนั้นมีคุณค่าในความหมายที่ถูกมองเห็น จนไม่อาจจะเปิดโอกาสให้มายาคติรอยสักแบบเดิม ๆ มาปิดกั้นไว้ได้ ถึงตรงนี้มีมุมมองของรอยสักยังคงแคบอยู่ถึงโลกปัจจุบันจะเปิดกว้าง แต่สุดท้ายค่านิยมที่ฝังรากลึกอาจไม่ได้ถูกถอนได้ภายในระยะเวลาหลักปีแต่ยังต้องการการปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องและตลอดไป

การที่ใครสักคน หรือกลุ่มคนสักกลุ่มจะลุกขึ้นมาเปลี่ยนแปลงมายาคติทางความเชื่อของคนในสังคมเกี่ยวกับรอยสักด้วยการสร้างความหมายใหม่นั้น ไม่ใช่เรื่องที่ย่ายแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าไปไม่ได้ อาจจะไม่ใช่ในวันนี้เท่านั้น เหตุผลประการหนึ่งที่ไม่สามารถทำให้คุณค่าในความหมายของรอยสักเปลี่ยนแปลงไปได้ในวันนี้ อาจจะเป็นเพราะจำนวนของคนที่มีรอยสัก และประสบความสำเร็จในชีวิตและหน้าที่การงานปรากฏตัวต่อสังคมนั้นยังมีในปริมาณที่น้อย ซึ่งในประเด็นนี้ผู้วิจัยเองก็เห็นคนที่มีรอยสักและกระทำความผิดทั้งในการก่ออาชญากรรม และการใช้ความรุนแรงที่ปรากฏ

การก้าวข้ามอำนาจความรู้ของมายาคติ และกระบวนการสร้างความหมายใหม่ของรอยสักผ่านเรื่องเล่าของรอยสักบนเรือนร่างของผู้หญิง ยังคงต่างต้องฝ่าอุปสรรคมากมาย ความเข้าใจจะทำให้แรงเสียดทานที่กระทบต่อการก้าวเดินของผู้หญิงเหล่านั้นลดลง เพราะหากผู้หญิงเหล่านั้นทนต่อแรงเสียดทานนั้นไม่ไหวและเราจะเข้าใจความรู้นั้นได้อย่างไร ถ้าเราไม่เปิดใจฟังและละทิ้งวัฒนธรรมแบบเหมารวม หากแต่ให้พื้นที่ยืนกับคนที่แตกต่าง ที่ไม่เหมือนพวก และมีความเป็นอื่น ทำอย่างไร เราจึงจะสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดเหล่านี้ และเปิดรับความแตกต่าง ให้พื้นที่ยืนกับคนที่ไม่เหมือนเรา

6. สรุป

ในสภาพสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางวัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนค่านิยมต่างๆ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ของวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่รับและตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ประเพณี พฤติกรรม และค่านิยมต่างๆ ได้รวดเร็วกว่าผู้ใหญ่ ไม่ว่าความเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมหรือไม่ก็ตาม พฤติกรรมของวัยรุ่นก็จะแสดงออกมาเสมอไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง จึงทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันหรือยึดสถานที่บางแห่งเป็นจุดศูนย์รวมในการถ่ายทอดพฤติกรรมและการแสดงออกถึงค่านิยมในรูปแบบต่าง ๆ โดยพฤติกรรมการเลียนแบบที่เกิดขึ้นหลายครั้งทำให้เยาวชนต้องมีพฤติกรรมเสี่ยงทั้งในเรื่องความปลอดภัยและความเหมาะสมตามวัยวัยรุ่น การสักก็เป็นอีกหนึ่งของพฤติกรรมการเลียนแบบที่เกิดขึ้นในสังคมไทย และในกลุ่มวัยรุ่นหญิงที่เป็นวัยอยากรู้อยากลอง และต้องการความตื่นเต้น สิ่งเหล่านี้เริ่มมีให้เห็นมากขึ้นในกลุ่มวัยรุ่นหญิง ที่เริ่มมีพฤติกรรมการใช้ชีวิตแข่งขันกับผู้ชาย อะไรที่ผู้ชายทำได้ ผู้หญิงก็จะอยากทำ ภายใต้มายาคติของความเท่าเทียมในสิทธิและเสรีภาพ ดังนั้นเราจึงเห็นภาพของผู้หญิงดื่มสุรา สูบบุหรี่ ถ่ายภาพเปลือยของตนเองโพสต์ลงสื่อออนไลน์ เพื่อเรียกร้องความสนใจ เพื่อขายตามอินเทอร์เน็ต การสักก็เป็นอีกหนึ่งพฤติกรรมที่กำลังกลายมาเป็นกระแสของการเลียนแบบ ผ่านมายาคติที่ว่าด้วยการสักคือแฟชั่น พฤติกรรมเลียนแบบกับค่านิยมการสักของผู้หญิงมีผลต่อพฤติกรรมของผู้หญิงเป็นอันดับหนึ่ง โดยพบว่าปัจจัยทางด้านการเลียนแบบพฤติกรรมการสักของผู้หญิงนั้น เป็นการสักตามกลุ่มเพื่อนและการถูกชักชวนจากกลุ่มเพื่อน ซึ่งการเลียนแบบนั้นเกิดขึ้นภายหลังจากที่ผู้หญิงได้มีการสังเกตพฤติกรรมการสักจากเพื่อน โดยที่เพื่อนเป็นตัวแบบ ในการลอกเลียนแบบพฤติกรรมดังกล่าว ซึ่งปัจจัยทางด้านความถี่ กับการคบหาสมาคมกับบุคคลที่สักบ่อยครั้งมีผลต่อพฤติกรรมของผู้หญิงเป็นอันดับที่สอง โดยพบว่าการคบหาสมาคมส่วนใหญ่ของผู้หญิงนั้น รู้จักหรือพบปะกับบุคคลที่มีรอยสักมาก่อน ผู้หญิงใช้เวลาว่างส่วนใหญ่ในการพบปะกับเพื่อนในกลุ่มแล้วเกิดการชักชวนกันไปทำการสัก สำหรับปัจจัยทางด้านสื่อมีผลต่อค่านิยมการสักของผู้หญิงเป็นอันดับที่สาม โดยพบว่าสื่อเป็นส่วนหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการสักของกลุ่มผู้หญิงในเรื่องของ รูปแบบวิธีการนำเสนอทางด้านดารา นักร้อง นักกีฬา และระยะเวลาในการดูโทรทัศน์มีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ การจดจำ โดยมีช่วงระยะเวลาและค่านิยมตามกระแสสังคมที่กลุ่มผู้หญิงมองว่าเป็นสิ่งที่ดี เป็นสิ่งที่ทันสมัยและเป็นสิ่งที่น่าเลียนแบบ จึงทำให้เกิดการซึมซับ และเกิดแรงจูงใจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม ซึ่งเป็นการค้นพบที่สอดคล้องกับงานของ รัฐกานต์ กณพิพัฒน์ (2557) การเลียนแบบอย่างที่ตนเองเห็นว่าดีและควรทำตามหรือแม้กระทั่งการสักบนร่างกายก็กลายมาเป็นค่านิยมอย่างหนึ่งของหญิงสาว เมื่อเห็นว่าเพื่อนสัก ก็สักบ้างตามๆกันไปโดยไม่เคยมีคำตอบให้กับตนเองว่าต้องการสักไปเพื่ออะไร บอกแล้วว่าเพื่อนชวนมาและมันก็สวยดี ทั้งที่ในความเป็นจริงอีกด้านหนึ่งหญิงสาวเหล่านี้เลือกที่จะสักในบริเวณที่คนอื่นมองไม่เห็น เพราะไม่ว่าจะอยากสักตามกระแสแค่ไหนก็ยังคงหวาดระแวงต่อมายาคติที่มีต่อรอยสักในสังคม ทำให้ยังกล้าที่จะสวนกระแสของมายาคติที่ว่ารอยสักเป็นสัญลักษณ์ของผู้หญิงที่จัดจ้าน ก้าวร้าวรุนแรงและหยาบคาย

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

7.1.1 ควรมีภาคปฏิบัติการของสังคมที่เพิ่มมากขึ้นในการจัดเวทีให้กับคนที่มีรอยสัก เช่นการจัดนิทรรศการ จัดประชุม และจัดพิพิธภัณฑ์ที่แสดงถึงพัฒนาการ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ และศิลปะผ่านการสัก

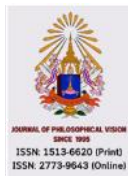
7.1.2 ควรมีการยกระดับการรื้อถอนมายาคติชุดเดิม การสร้างความหมายใหม่ให้กับแนวคิดต่าง ๆ ในสังคม เช่นการละเมิดสิทธิมนุษยชนผ่านการตีตราด้วยมายาคติชุดเดิม การละเมิดสิทธิความเป็นแม่และภรรยา ตลอดจนความสัมพันธ์ชายหญิง และภาวะความเปราะบางต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการจัดทำข้อเสนอถึงภาครัฐ ในการลบล้างมายาคติชุดเดิม ที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนในตัวบุคคล อาทิ ยังมีการรับสมัครเข้างานของหน่วยงานรัฐบางแห่งที่ระบุว่า ไม่รับสมัครผู้สมัครที่มีรอยสัก รวมถึงการถกเถียงกันอย่างไร้เหตุผลที่ตอกตรึงมายาคติชุดเดิม และควรมีการตรวจสอบ (scan) กฎระเบียบคำสั่งที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนเช่นนี้ในประเด็นอื่น ๆ ทางสังคม

8. เอกสารอ้างอิง

- ก้องสกล กวินรวีกุล. (2545). การสร้างร่างกายพลเมืองไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2487. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนีส พูนวงศ์ประเสริฐ. (2558). รอยสักในสังคมญี่ปุ่น : ยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงยุคเมจิ. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ, 17(1), (ก.ค.-ธ.ค. 2558), 20-29.
- รัฐกานต์ กัณพิพัฒน์. (2557). พฤติกรรมเลียนแบบกับค่านิยมการสักของวัยรุ่นหญิงในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 25(3), 39-47.
- สังคีต จันทนะโพธิ. (2552). รอยสักสยาม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยามบันทึก.
- อารีญา คหะวงศ์. (2564). การสัก บริบทของความเชื่อสู่ความงามบนเรือนร่าง: สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2566 จาก <http://ica.swu.ac.th/news/detail/2/151>
- Crang, M. (1998). Cultural Geography. London; New York: Routledge.
- Muto, Y., & Fukao, M. (2005). Keizai Bijinesu Yougo Jiten. Tokyo: Nihonkeizaishinbunsha.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2024.27

A Study on the Cultural Interaction of Drunken Dragon Dance between Zhongshan, Guangdong and Macau

Jiaxuan Du^{1*}, Manissa Vasinarm², & Zhuang Tan³

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author*

1. Jiaxuan Du

คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Faculty of Fine and Applied Arts,
Suansunandha Rajabhat University,
Thailand.

Email: s64563806010@ssru.ac.th

2. Manissa Vasinarm

คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Faculty of Fine and Applied Arts,
Suan Sunandha Rajabhat University,
Thailand.

Email: mantissa.va@ssru.ac.th

3. Zhuang Tan

คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Faculty of Fine and Applied Arts,
Suan Sunandha Rajabhat University,
Thailand.

Email: tz810@126.com

Keywords:

Drunken Dragon Dance, Interactive,
Zhongshan, Macau, Development

Article history:

Received: 19/05/2023

Revised: 12/07/2024

Accepted: 14/08/2024

Available online: 01/12/2024

How to cite:

Du, J. et al. (2024) A Study on the Cultural Interaction of Drunken Dragon Dance between Zhongshan, Guangdong and Macau. *Journal of Philosophical Vision*, 29 (2), 71-78

ABSTRACT

The aim of this paper is to study the multi-faceted development pathways of the Drunken Dragon Dance in Zhongshan and Macau as a research objective, and to analyse the causes of the interaction between the Drunken Dragon Dance in Zhongshan and Macau in Guangdong Province as the scope of the study, using the literature method, questionnaire survey method and observation method to analyse and find answers for the research findings, for the research objectives, research areas and research themes. The Dragon Dance (Drunken Dragon) is listed within the list of national intangible cultural heritage representative items for protection, as the Drunken Dragon culture in Zhongshan and Macau, China has always been an important part of the excellent Chinese traditional culture. With the ongoing construction of the Guangdong-Hong Kong-Macao Greater Bay Area, the cooperation and exchange of Drunken Dragon culture between Zhongshan and Macau has been facilitated by external conditions.

1. Introduction

The Drunken Dragon Dance is an integral element of Chinese traditional culture, renowned for its vibrant expression of community spirit and cultural heritage. Originating in Zhongshan, Guangdong Province, and later extending its cultural influence to Macau, the Drunken Dragon Dance embodies a rich tapestry of historical significance, religious customs, and folklore. As a performance art listed in the national intangible cultural heritage representative items for protection, the dance is celebrated not only for its artistic appeal but also for its cultural and societal values. In particular, the interplay between Zhongshan and Macau has created unique pathways for cultural exchange and development, which serve as a focal point of this research. With the rapid advancement of the Guangdong-Hong Kong-Macao Greater Bay Area, opportunities for cultural cooperation and mutual enrichment have significantly increased. In this context, the Drunken Dragon Dance represents a compelling case study for understanding how traditional cultural practices adapt, interact, and evolve within contemporary frameworks of regional integration. This study aims to investigate the mechanisms of interactive communication and the channels of development for the Drunken Dragon Dance in Zhongshan and Macau. Furthermore, it seeks to explore strategies to promote the sustainable development of this cultural tradition, ensuring its preservation and relevance in modern society. To achieve these objectives, a combination of qualitative and quantitative research methodologies is employed. The documentary method provides a foundation for understanding the historical and cultural context, as well as the dance's ontological characteristics. Field surveys offer an empirical lens to capture the dynamics of local practices and the role of government support. Additionally, a structured questionnaire survey gathers diverse perspectives, enabling a comprehensive analysis of stakeholder engagement and cultural interaction.

Through this multifaceted approach, the study aims to illuminate the factors driving the collaborative evolution of the Drunken Dragon Dance in Zhongshan and Macau. By doing so, it contributes to broader discourses on intangible cultural heritage preservation, regional cultural cooperation, and the enduring significance of traditional practices in contemporary contexts

2. Objective

1. To study interactive communication and development channels of drunken dragon dance in Zhongshan and Macao.
2. To study promote the development of drunken dragon dance culture in both places.

3. Research Methodology

1. Documentary method

Collect and review relevant literature, including national policy documents on intangible cultural heritage, literature related to the Drunken Dragon Dance, folklore and cultural studies, as well as religion and folklore. From the historical background and literature of Zhongshan and Macao, the ontology of the Drunken Dragon Dance and the related customs and traditions are understood.

2. Field survey method

Through visits to the folklore and in-depth survey interviews, we learn about the activities of the Drunken Dragon Dance in the folklore, as well as the government's concern and support for it. (Author fieldwork)

3. Questionnaire survey method

Questionnaire survey is a method of collecting information through the development of a detailed questionnaire, which requires respondents to answer each question and collect information according to the questions asked.

During our conversation with the heritage dance "Drunken Dragon", we learnt the following:

- ① How do you see the exchange between the two places as the Drunken Dragon Dance also exists in Macau?
- ② When is the latest performance?
- ③ How often do the Zhongshan Drunken Dragon and the Macau Drunken Dragon exchange?

Interview with the Head of the Cultural Centre

- ① The form of exchange between Zhongshan Drunken Dragon and Macao Drunken Dragon
- ② What facilitation has the government given to the exchange between the two places?
- ③ What do you think is the need to strengthen the ties between the drunken dragons of the two places?

4. Results

Origin of Drunken Dragon

According to legend, one year during the Buddha Bathing Festival, a monk who had travelled to the area was bathing in a small river near the twin tree pits in Longtang, Xiangshan County, when he suddenly saw a python running towards him, picked up his sword and chopped it into several pieces and threw it into the river. A drunken old fisherman happened to pass by and grabbed the severed head and tail of the snake and danced around drunkenly. The dance actually brought the python back to life, combining the head and tail into a flying dragon, while the remaining sections became a few small trees by the river, this tree is now the LuanXi tree. The villagers then picked the leaves of the LuanXi tree, washed with water to make cakes, and actually cured the village of the epidemic.

Interactive basis for the Drunken Dragon Dance in both places

1. Firstly, the Guangdong-Hong Kong-Macao Greater Bay Area Economic Circle has constructed a rapid transportation network in the Greater Bay Area, bringing Zhongshan and Macau closer together, strengthening the ties between the two places, accelerating the flow of people between Zhongshan and Macau, and providing convenient transportation for the exchange of talents between Zhongshan and Macau for the Drunken Dragon Dance. The unique geographical location of both Zhongshan and Macau allows for a better transmission of the Drunken Dragon culture. If Zhongshan and Macau were to promote Drunken Dragon culture separately, there would always be a missing part of the market, which would be a loss for both countries. Only if the two cooperate and complement each other, it will not only enhance the cultural identity of the people of China, but also increase our voice in the international arena, achieving a win-win effect.

2. Secondly, in recent years, China has been vigorously building the Guangdong-Hong Kong-Macao Greater Bay Area and has given many preferential policies to support it. Zhongshan and Macau are located in the economic circle of the Guangdong-Hong Kong-Macao Greater Bay Area and have good policy advantages. The advantages of Macau Drunken Dragon can complement the disadvantages of Zhongshan Drunken Dragon, which has a more complex performance programme and lacks an international market. At the same time, the Macao Drunken Dragon has no fixed form and a limited audience, but it has not departed from the essence of the Zhongshan Drunken Dragon. It is based on the Zhongshan Drunken Dragon and

combines the local social life to form a unique dance expression, which can also return to the Zhongshan region to absorb the essence.

3. The Guangdong-Hong Kong-Macao Greater Bay Area economic circle has deepened the reform of the regional innovation system mechanism and set up a special fund for joint innovation to facilitate the cooperation and exchange of talents between the Mainland, Hong Kong and Macau, which has provided financial support for the cooperation and complementarity between Zhongshan Drunken Dragon and Macao Drunken Dragon. Emphasis is also placed on the protection of intellectual property rights, making the cooperation between Zhongshan Drunken Dragon and Macao Drunken Dragon a solid legal guarantee.

A Study on the Cultural Heritage of Drunken Dragon Dance in Zhongshan and Macau with Complementary Advantages

With the continuous growth of people's spiritual needs, Zhongshan Drunk Dragon and Macao Drunk Dragon, based on the "Drunk dragon spirit" as the core, on the basis of "meeting the social needs" as the guidance, in accordance with the win-win mode of complementary advantages to explore the interactive way suitable for the drunken dragon culture in the two places. The author tries to put forward the following suggestions as a way to inherit culture under the mutual cooperation between the two.

(1) Use of new media to promote drunken dragon culture

In this day and age, the influence of new media is gradually increasing, and the publicity through new media platforms, whether it is Zhongshan Drunken Dragon or Macau Drunken Dragon, is a boost to the social influence of Drunken Dragon culture.

Firstly, we can use the new media platform as one of the means of drunken dragon culture propaganda, while strengthening the docking of drunken dragon culture propaganda with the new media platform, which can enhance the cultural influence of the drunken dragon dance in both places. Secondly, we should dig deeper into the cultural attributes of the Drunken Dragon Dance in both places, adding its unique edification function and unique artistic aesthetics to the cultural propaganda of the Drunken Dragon Dance, so that the propaganda of the Drunken Dragon Dance has both the commonality of the excellent Chinese traditional culture and the individuality belonging to the Drunken Dragon Culture. As the new media exposure of the Drunken Dragon culture continues to increase, it raises people's attention to the culture and strengthens their understanding of it, thus increasing social recognition and enhancing the nation's cultural identity. The use of new media technology to promote, preserve and pass on the culture of the Drunken Dragon has broadened the means of propaganda and has enhanced the breadth of communication by choosing methods commonly used by the public. At the same time, the new media technology spreads for the development of the drunken dragon culture heritage to do a good job of paving the way.

(2) Co-creation of excellent dance works

Throughout the development of domestic dance, as teacher Yu Ping said, it is still in a period of plateau without peak, and there are many similar and homogeneous dances. The deep cultural deposits and unique regional styles behind Drunken dragon dance have given it the potential for development. For example, Yang Liping's Yunnan Image is also an "original ecological" song and dance collection based on the combination of regional styles of various ethnic minorities in Yunnan, revealing the primitive and mysterious features of China. For another example, Charm Xiangxi is a must-see folk performance in Zhangjiajie. It adds local music and dance elements, exquisite dance design and gorgeous lighting effect, bringing tourists an unprecedented aesthetic experience, which plays a certain role in the development of drunken dragon dance in the two places.

(3) Creation of teaching materials for the Drunken Dragon Dance

Starting from education, from schools, the importance of the study of Drunken Dragon culture and its core competencies is emphasized. The process of developing the Drunken Dragon Dance by making up teaching materials is the process of enriching the artistic and cultural system of the Drunken Dragon Dance and refining it scientifically.

Firstly, the talents of the Drunken Dragon Dance in Zhongshan and Macau and the teachers of Guangdong universities should learn from the dancers themselves, so that they can protect their existing dances and preserve the original movements through video and imitation. Just as in the case of the Chinese Dance Association's "deep roots" activities, from Inner Mongolia to Guangxi and so on, learning the purest dance movements from old artists along the way, preserving its original flavour. The most important and fundamental part of the heritage of the Drunken Dragon Dance is the preservation of its original form.

Secondly, on the basis of its original heritage, it can break the rhythm of its movements, the sequence of its movements and change the orientation of its movements. Elements of the Drunken Dragon Dance are extracted and then incorporated into the aesthetics of the times, taking the core rhythms and spiritual connotations of the Drunken Dragon Dance. For example, "Nuo Love" retains the core rhythms of the Nuo dance, and through artistic processing, creates a work of contemporary value. In the development of the Drunken Dragon Dance, it is also possible to study and refine the rhythms to create excellent dance works with contemporary values. The creators continue to explore the process of choreography and develop teaching materials for the Drunken Dragon Dance, so that it can be better developed and its contemporary values can be brought into play.

Finally, the refined Drunken Dragon Dance teaching materials will be pushed into the campuses of schools and colleges, so that more students can learn about the Drunken Dragon Dance, enhancing its cultural influence and also selecting and training the inheritors of the Drunken Dragon Dance from a young age. For example, many primary schools in Shenzhen have already turned their recess exercises into dancing English songs, which has provided a reference for the development of the Drunken Dragon Dance in both places. The dance can enhance students' aesthetic awareness while strengthening their bodies, and with such cultural connotations, the Drunken Dragon Dance can also subconsciously enhance students' cultural identity and national pride.

(4) Organising diverse cultural activities

Diversified cultural exchange activities not only enhance the art, but also increase the exposure of the Drunken Dragon Dance. Zhongshan and Macau jointly organise cultural activities such as seminars, public service lectures, competitions and performances, and use new media technology to encourage universities to create and actively participate in them. Organising seminars, competitions, performances and other group appeals to increase the popularity of the Drunken Dragon Dance, constantly broaden the knowledge of the masses, deepen the understanding of its Drunken Dragon culture among the people of both places, and gain a deeper appreciation of the spirit of the Drunken Dragon. The joint cultural exchange activities will not only bring together the Drunken Dragon talents from both places to jointly create the dance characteristics of the Guangfu region, but will also make use of the geographical advantages of both sides to launch the Drunken Dragon dance culture into the Guangdong, Hong Kong and Macau Greater Bay Area. The cultural exchange activities will allow more people to understand the connotation of the spirit of Drunken Dragon and allow more regions to see the charm of Drunken Dragon dance.

5. Discussion

1, according to the first objective of the research results found that with the people are material life is improving, the Bay Area planning and development implementation, people's understanding of the drunken dragon dance culture is no longer a simple folk cultural activities, hope from more to angle way to know understanding, through art works, teaching construction, cultural activities these ways to open up the development of space, let the exchange and interaction latitude broaden, of course, the author is now more has been the people's Of course, the author is now talking more about the perspective of development from the perspective of the people's needs, but not from the perspective of a leader and government worker, which also needs to be more involved in the administrative departments to listen to suggestions in the later research.

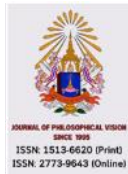
2. According to the results of the second research objective, the development of the Drunken Dragon dance culture is not only a matter of the depth of the dance itself, but also a need for latitude. Opening up the latitude of development also achieves the need for the diversified development of the Drunken Dragon Dance culture, adapting to the current development demands, bringing the people of Zhongshan and Macau closer together, and energising the economic and social development of both places.

6. Conclusion

The Drunken Dragon culture is an important part of the excellent Chinese culture and a treasure of traditional Chinese culture. This essay analyses the origin of the Drunken Dragon Dance and the interaction between Zhongshan and Macao, and proposes feasible suggestions for the cultural transmission of the Zhongshan and Macao Drunken Dragon Dances in the light of their complementary advantages. Through the analysis of folklore and social values, the article proposes cooperation with the "spirit of the Drunken Dragon" as the core and the artistic model of "meeting social needs" as the guide. Further, it is hoped that the Drunken Dragon Dance will become more widely known and understood for its unique cultural charm, promote the excellent Chinese traditional culture and enhance cultural confidence.

7. Reference

- Chen Q W,2017. Artistic expression characteristics of "Drunken Dragon Dance" in Zhongshan under the influence of Lingnan Guangfu culture [J]. Journal of Beijing Dance Academy,(03):91-96.
- Chen Q, Song C Z,2014. Tracing the origin of Drunken Dancing Dragons in Macao [A]. Sports History Branch of Chinese Society of Sports Science and Chinese Taipei Sports History Society.2014 Proceedings of the Second Symposium on the History of Sports across the Taiwan Straits [C]. Chinese Society of Sports Science Sports History Branch, Chinese Taipei Society of Sports History: Chinese Society of Sports Science :521-526.
- Duan Q, Cheng X L,2011. A brief study on the national intangible cultural heritage "Changzhou Drunken Dragon" [J]. Bulletin of Sports Science and Technology Literature,19(07): 107-108.
- Lin F Q,2013. Inheritance pattern of drunken dragon dance and its significance [J]. Cultural Heritage,(06):151-156.
- Lu J T,2019. On the protection and development of the Fish, Travel and Drunken Dragon Festival of Macao intangible Cultural Heritage [J]. Prose Hundred (New Chinese Loose-leaf),(06):251.
- Song Y L,2021. The double observation of the whole and the reality -- Comments on the Study of Chinese Dragon Culture: Centered on the Drunken Dragon Dancing in Macao and other Cases [J]. Journal of Puyang Vocational and Technical College,34(04):4-7.
- Xiao C H,2016. Research on the social value of Xiangshan Drunken Dragon Folk culture [J]. Journal of Hotan Normal College,35(04):63-65.
- Yan G W, Cui Y J,2020. Study on the influence of fish and Drunken Dragon Festival in Macao [J]. Frontier Economy and Culture,(01):97-98.
- Yan Ming,2022. Inheritance and development of Lingnan Regional Culture under Cultural Integration -- Reflections on the creation of Lingnan Dance work Drunken Dragon [J]. Drama House,(01):123-124.
- Yang M F,2020. Intangible Cultural Heritage in Macao, a place where Eastern and Western cultures meet [J]. Overseas Chinese Garden,(12):58-63.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) x ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2024.28

ความก้าวหน้าที่เปลี่ยนสายอาชีพนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่

Disruption That Will Transform Communication Arts in Chiang Mai Province

พิชชาญา เจียมกิจวัฒนา^{1*}, รัตน์พงษ์ สอนสุภาพ²

Pitchaya Jeamkitwattana^{1*}, Rattaphong Sonsuphap²

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author*

1. พิชชาญา เจียมกิจวัฒนา

Pitchaya Jeamkitwattana

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

College of Social Innovation, Rangsit University, Thailand.

Email: teyapitchaya@gmail.com

2. ผศ.ดร.รัตน์พงษ์ สอนสุภาพ

Asst. Prof.Dr.Rattaphong Sonsuphap

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

College of Social Innovation, Rangsit University, Thailand.

Email: rattsonsuphap@gmail.com

คำสำคัญ:

เทคโนโลยี; สังคมออนไลน์; นิเทศศาสตร์; จังหวัดเชียงใหม่

Keywords:

Technology; Social Media; Communication Arts; Chiang Mai

Article history:

Received: 25/04/2023

Revised: 30/08/2024

Accepted: 26/09/2024

Available online: 01/12/2024

How to cite:

Jeamkitwattana, P.& Sonsuphap, R. (2024). Disruption That Will Transform Communication Arts in Chiang Mai Province. *Journal of Philosophical Vision*, 29 (2), 79-90.

ABSTRACT

This research aimed to 1) examine the emergence of disruptive technology that affected career security in the field of communication arts in Chiang Mai Province, 2) analyze the effects of disruptive technology on the change in career path for the field of communication arts in Chiang Mai Province, and 3) explore the adaptation to survive the effects on the change in career path for the field of communication arts in Chiang Mai Province. This qualitative research collected data from 15 informants in the following groups: 1) individuals with careers/positions involving organizational communication arts, 2) individuals who graduated from the Faculty of Communication Arts and students who were studying at the Faculty of Communication Arts, and 3) freelancers in the field of communication arts. The research instrument included in-depth interviews. The results revealed that 1) there was no effect at the organizational level, but entrepreneurs must develop their organizations to catch up with the trend; 2) there were severe effects at the institutional level in terms of curriculum, and 3) the primary effect at the individual level was the inability to catch up with the trend. Consequently, in the age of disruptive technology, it is recommended to “understand, adapt, and change”.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการก่อตัวของ Disruptive Technology ส่งผลต่อความมั่นคงในสายอาชีพนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบจาก Disruptive Technology ต่อการเปลี่ยนแปลงสายอาชีพนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อศึกษาการปรับตัวเพื่อเอาตัวรอดจากผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสายอาชีพนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ 1) กลุ่มประกอบอาชีพ/ตำแหน่ง ที่เกี่ยวข้องกับสายนิเทศศาสตร์ในระดับองค์กร 2) กลุ่มสถาบันที่จบจากคณะนิเทศศาสตร์และนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะนิเทศศาสตร์ 3) กลุ่มประกอบอาชีพรับจ้างอิสระที่เกี่ยวข้องกับสายนิเทศศาสตร์ จำนวนทั้งสิ้นรวม 15 คน เครื่องมือการวิจัยที่สำคัญคือ การสัมภาษณ์แบบเฉพาะเจาะจง ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับองค์กรไม่ได้เป็นผลกระทบ แต่ผู้ประกอบการจะต้องมีการพัฒนาองค์กร ตามทันกระแส 2) ระดับสถาบันการศึกษา เกิดผลกระทบอย่างหนัก ในด้านหลักสูตรการศึกษา 3) ระดับปัจเจกบุคคล ผลกระทบหลักคือการตามกระแสไม่ทัน สุดท้ายผลกระทบที่มาจาก Disruptive Technology สิ่งที่เราควรทำคือการ “เข้าใจ ปรับตัว และเปลี่ยนแปลง”

1. บทนำ

เทคโนโลยีคือสิ่งสำคัญในยุคปัจจุบัน ไม่ว่าประเทศไทยหรือต่างประเทศ เทคโนโลยีถือว่าเป็นสิ่งแรกที่มนุษย์จะนึกถึงเมื่อเกิดปัญหา ทำให้ประเทศไทยจึงต้องมีการปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ 4 ทำให้กลายเป็นยุคที่เทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิต จึงมีการกล่าวว่า “ การปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ 4 ยุคที่มีคนรู้ว่าเราคิดอะไร ก่อนที่เราจะคิด ” ซึ่งต่างจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ 1 ที่เป็นการปฏิวัติแรงงานคนและสัตว์มาเป็นเครื่องจักรไอน้ำ การปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ 2 Mass Product ยุคที่มีการผลิตสินค้าที่คล้าย ๆ กันอยู่เป็นจำนวนมาก และ การปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ 3 ยุคที่มีการกำเนิดคอมพิวเตอร์ที่ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทางเทคโนโลยี จนทำให้เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ 4 (Klaus, 2018)

จากการที่เทคโนโลยีเข้ามามีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตของมนุษย์ ทำให้มนุษย์ได้พบว่าเทคโนโลยีนั้นเป็นทั้งโอกาสและภัยคุกคามแก่มนุษย์อย่างแท้จริง เทคโนโลยีสามารถแก้ปัญหา และลดแรงงานมนุษย์ได้อย่างดี แต่กลับกัน เทคโนโลยีก็ยังเข้ามาทำให้เกิดผลกระทบกับมนุษย์ หากมนุษย์ไม่สามารถปรับตัวตามเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงได้ทัน ก็อาจจะทำให้ขาดโอกาสหลาย ๆ อย่างได้ จึงทำให้เกิดคำว่า “ Disruptive Technology ” ขึ้น ซึ่งหมายถึงเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่เข้ามาทำให้เกิดการกระทบต่อการทำงาน หรือการใช้ชีวิต เนื่องจากเทคโนโลยีหรือนวัตกรรม เข้ามา Disrupt บางสิ่งบางอย่างจากเดิมให้เปลี่ยนไป และมนุษย์จะต้องปรับตัวในด้าน การศึกษา การทำงาน และการใช้ชีวิต เพื่อให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเพื่อเอาตัวรอด (Klaus Schwab, 2018)

การก่อตัวของ Disruptive Technology กลุ่มที่ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากคือสาย “ นิเทศศาสตร์ ” ทั้งในระดับองค์กร สถาบันการศึกษา และกลุ่มบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ที่เทคโนโลยีสารสนเทศกลายเป็นปัจจัยสำคัญของมนุษย์ และเกิดการพัฒนาย่างไม่หยุดนิ่ง จนทำให้การศึกษา และการทำงานทางด้านนิเทศศาสตร์ได้รับ

ความนิยมเป็นอย่างมากในอดีต ปัจจุบัน Social media กลายเป็นสิ่งสำคัญอันดับต้น ๆ จึงนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่ 5 ของมนุษย์ ยิ่งไปกว่านั้นคนไทยยังถูกจัดอันดับว่าเป็นประเทศที่เสพติด Social media ติด 1 ในท๊อป 10 ทัวโลก แต่กลับกันความมั่นคงในอาชีพสายนิเทศศาสตร์กลับลดน้อยลง สวนทางกับความนิยมในการใช้ Social media เนื่องจากปัจจุบัน เทคโนโลยีเทคโนโลยีสารสนเทศได้ถูกพัฒนาจนมีประสิทธิภาพในการทำงานเทียบเท่ากับมนุษย์ ทำให้องค์กร สถาบันการศึกษา และกลุ่มบุคคลทั่วไป ต้องเร่งปรับตัวเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้น

คำถามสำคัญ คือ Disruptive Technology จึงกลายเป็นอีกหนึ่งปัจจัยเร่งที่ส่งผลกระทบต่อสายงานนิเทศศาสตร์โดยตรง ดังนั้นงานวิจัยนี้ จึงต้องการค้นหาคำตอบ โดยเริ่มจากการก่อตัวและผลกระทบจาก Disruptive Technology ในสถานการณ์ปัจจุบันอย่างไรในภาพรวม หลังจากนั้นผู้วิจัยจะเสนอในแง่มุมมองพื้นที่โดยศึกษากรณีจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้ภาวะ Disruptive Technology ส่งผลต่อความมั่นคงในสายอาชีพนิเทศศาสตร์อย่างไร องค์กรและสถาบันการศึกษา มีการปรับตัวเพื่อเอาตัวรอดจากการเปลี่ยนแปลงนั้นอย่างไร

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการก่อตัวของ Disruptive Technology ส่งผลต่อความมั่นคงในสายอาชีพนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่

2.2 เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบจาก Disruptive Technology ต่อการเปลี่ยนแปลงสายอาชีพนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่

2.3 เพื่อศึกษาการปรับตัวเพื่อเอาตัวรอดจากผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสายอาชีพนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความก้าวหน้าที่เปลี่ยนสายอาชีพนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่” เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับสื่อใหม่ , ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม , ทฤษฎีการเปลี่ยนผ่าน และทฤษฎีการพัฒนาอาชีพ

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้หลักเหตุผลในการเลือกคือ กลุ่มประชากรตัวอย่างจะต้องเป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพ หรือศึกษาในสายนิเทศศาสตร์ โดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่ 1) กลุ่มประกอบอาชีพ/ตำแหน่ง ที่เกี่ยวข้องกับสายนิเทศศาสตร์ในระดับองค์กร 2) กลุ่มสถาบันจิตที่จบจากคณะนิเทศศาสตร์และนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะนิเทศศาสตร์ 3) กลุ่มประกอบอาชีพรับจ้างอิสระ ที่เกี่ยวข้องกับสายนิเทศศาสตร์ ผลิตภัณฑ์ โดยทำการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวนทั้งสิ้นรวม 15 คน

สำหรับความก้าวหน้าที่เปลี่ยนสายอาชีพนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้แบ่งแบบสัมภาษณ์เป็น 4 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ 2) การก่อตัวของ Disruptive Technology ส่งผลต่อความมั่นคงในสายอาชีพนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่ 3) ผลกระทบจาก Disruptive Technology ต่อการเปลี่ยนแปลงสายอาชีพ และ 4) การปรับตัวเพื่อเอาตัวรอดจากผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสายอาชีพนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร เอกสารที่จะใช้ในการวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ก. เอกสารขั้นต้น (Primary Data) ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลโดยตรง ทั้งในด้านการก่อตัว , ด้านผลกระทบ และด้านการปรับตัวเพื่อเอาตัวรอดจากผลกระทบที่เกิดจาก Disruptive Technology และ ข. เอกสารชั้นรอง (Secondary Data) เป็นเอกสารที่มีการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มีการรวบรวมไว้ก่อนแล้ว นำมาใช้เพื่อเชื่อมโยงเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิธีการสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (Interview Guide)

ในการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยดำเนินการเป็นลำดับโดย 1) จัดแฟ้ม แยกแยะ และจัดหมวดหมู่ของข้อมูล 2) นำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทป และการบันทึกภาคสนามมาอ่านหลาย ๆ ครั้งโดยละเอียด เพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมของข้อมูลที่ได้ พิจารณาประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับความก้าวหน้าที่เปลี่ยนสายอาชีพนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่ 3) นำข้อความหรือประโยคที่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมาไว้กลุ่มเดียวกัน โดยมีรหัสข้อมูลกำกับทุกข้อความหรือทุกประโยค แล้วจึงตั้งชื่อคำสำคัญ ซึ่งจะจัดเป็นทั้งกลุ่มใหญ่ (Themes) และกลุ่มย่อย (Sub - Theme) ที่อยู่ภายใต้ความหมายของกลุ่มใหญ่ อันเป็นการสร้างหัวข้อสรุปในรูปข้อความทางภาษา (Textual Primary Data) ที่และนำข้อมูลดังกล่าวมาจำแนกออกเป็น ส่วนย่อย (Breaking Down) ตามหน่วยความหมาย (Meaning Unit) หรือหน่วยวิเคราะห์ (Analysis Unit) ในระดับเบื้องต้น จากนั้นทำการกำหนดข้อความสั้น ๆ เพื่อใช้เป็นโน้ตส์หรือหัวข้อสรุปแนวคิดที่สะท้อนความหมายสำคัญ ทั้งที่ปรากฏชัดแจ้ง และแฝงอยู่ในข้อมูลส่วนย่อยนั้น แล้วจึงนำหัวข้อสรุปแนวคิดที่มีความหมายคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันมาจัดเป็นกลุ่มหัวข้อสรุปแนวคิด (Conceptual Categories) ต่าง ๆ กลายเป็นหน่วยความหมายของข้อมูลที่มีขนาดใหญ่และมีระดับความเป็นธรรมมากขึ้น และสุดท้าย 4) ใช้การเขียนบรรยายสิ่งที่ค้นพบอย่างละเอียดและชัดเจน โดยจะไม่มี การนำทฤษฎีไปควบคุมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งยกตัวอย่างคำพูดประกอบคำหลักสำคัญที่ได้ เพื่อแสดงความชัดเจนของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า Disruptive Technology ที่มาจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วนั้น ในด้านการก่อตัวของ Disruptive Technology ที่ส่งผลต่อความมั่นคงในสายงานด้านนิเทศศาสตร์ในจังหวัด เชียงใหม่ พบว่าส่วนมากบุคลากรในองค์กรมักมองว่า การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว นั้น ไม่ได้เป็นผลกระทบต่องค์กรแต่อย่างใด แต่กลับเป็นประโยชน์ต่องค์กรมากกว่า เนื่องจากการทำงานบางอย่าง ผู้ประกอบการสามารถใช้เทคโนโลยีแทนแรงงานมนุษย์ได้ สามารถลดจำนวนบุคลากรลง และเทคโนโลยียังมีความแม่นยำมากกว่า อีกทั้งยังทำให้การทำงานมีต้นทุนที่ต่ำ ลงด้วย ตามแนวคิดการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี อย่างพลิกผัน ที่กล่าวว่า การที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่มีคุณภาพมากกว่าหรือเทียบเท่าเทคโนโลยีเดิมที่เคยมี แต่ด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่า ทำให้สามารถออกสู่ตลาดด้วยราคาที่ถูกลง ทำให้ลูกค้าสามารถเข้าถึงได้ง่าย ผู้ผลิตจึงต้องพัฒนาองค์กรในด้านเทคโนโลยี เพื่อเอาตัวรอดในอุตสาหกรรมนี้

แต่จุดที่สำคัญที่สุดคือผู้ประกอบการจะต้องมีการพัฒนาองค์กร และทันกระแส กับการเปลี่ยนแปลงของ เทคโนโลยีเสมอ The theory of disruptive innovation Christensen and Raynor (2549, น.21) ในการปรับตัวที่ดีที่สุดขององค์กรคือการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในองค์กรให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ลดขั้นตอนในสิ่งที่ไม่จำเป็นลง เพื่อให้บุคลากรในองค์กรได้ใช้เวลาในการพัฒนาองค์กรได้อย่างเต็มที่ ไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของ เทคโนโลยี และมากไปกว่านั้นจากการศึกษาพบว่าลักษณะขององค์กรที่จะสามารถอยู่รอดได้ในยุค Disruptive Technology ได้นั้น นอกจากจะเป็นองค์กรที่มีการปรับตัวตามเทคโนโลยีแล้ว การมีวิสัยทัศน์ที่ดี และมีนโยบายที่สามารถรักษามูลค่าบุคลากรที่ดีไว้จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ และคนส่วนใหญ่มักจะร่วมงานกับองค์กรที่มีการพัฒนาทั้งด้านเทคโนโลยี และพัฒนาทางด้านความคิด และไม่ล่าหลัง แต่อีกมุมหนึ่งองค์กรก็ต้องการบุคลากรที่มีความสามารถหลากหลาย เรียนรู้ และพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ ตามความสามารถที่ตลาดแรงงานต้องการ การเกิด Disruptive Technology จึงสามารถทำให้อาชีพสายนิเทศศาสตร์ มีความมั่นคงน้อยลงจากเดิม จนทำให้ผู้ประกอบการอาชีพสายนิเทศศาสตร์ต้องเผชิญกับปัญหาความมั่นคงทางอาชีพในยุค Disruptive Technology และมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงวัย (Super, 2496: 12-20)

ความมั่นคงทางอาชีพสายนิเทศศาสตร์ จะมั่นคงหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสายงานที่ทำ หากเป็นด้านการคิดไอเดีย หรือการติดต่อ อาจจะสามารถเรียนรู้ได้ตาม internet และไม่จำเป็นต้องศึกษาในระดับอุดมศึกษา จึงเกิดคำถามที่ว่ายังจำเป็นต้องมีคณะนิเทศศาสตร์อยู่หรือไม่ ? กลุ่มตัวอย่างจึงชี้ว่า แต่หากเป็นสายงานที่มีความเฉพาะทาง เช่นงานทางด้านการตลาด การเขียนข่าว หรือแม้แต่งานด้านวิชาการ ที่ต้องมาจากประสบการณ์ของผู้สอบวกกับความรู้ทางด้านเทคโนโลยี

เหตุนี้ทำให้สถาบันการศึกษาในสายนิเทศศาสตร์เกิดผลกระทบอย่างหนัก จากการที่โลกกำลังเข้าสู่ยุค Disruptive Technology อันดับแรกคือหลักสูตรการศึกษา ที่อาจไม่ถูกปรับเปลี่ยนไปตามทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี อาจารย์ต้องมีการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับนักศึกษา และในปัจจุบันปัญหาหลักคือนักศึกษาไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยี หรือปัจจัยทางการศึกษาได้อย่างเท่าเทียม เนื่องจากการตามทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีนั้น มักต้องมีค่าใช้จ่ายในด้านเทคโนโลยีที่มีราคาสูงเกินไปสำหรับบางคน ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่ นักศึกษาใน

สายนิเทศศาสตร์ มักจะเป็นกลุ่มตามสมัย (Late Majority) ที่ถือว่าเป็นกลุ่มที่เข้าถึงนวัตกรรมและเทคโนโลยีก็ต่อเมื่อนวัตกรรมนั้น ๆ ได้รับการยอมรับในกลุ่มใหญ่ และมีกำลังทรัพย์ในการซื้อ แต่ก็มีอีกกลุ่มที่ถือว่าเป็นกลุ่มสุดปลายสมัย (Laggards) ที่จะเป็นกลุ่มสุดท้ายที่จะเข้าถึงนวัตกรรมและเทคโนโลยี เนื่องจากหลายปัจจัย เช่น ราคาที่สูงเกินไป ตามทฤษฎีการแพร่กระจายของนวัตกรรม Everett Roger (1962) โดยการปรับตัวของสถาบันการศึกษา สายนิเทศศาสตร์ ที่ดีที่สุดคือการปรับหลักสูตรให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี มีหลักสูตรย่อยเพื่อรับรองการเปลี่ยนแปลงที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา และมุ่งเน้นพัฒนาในด้านเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ และนักศึกษาสามารถนำเอาความรู้ที่ได้ ไปปรับใช้ในอนาคต และพัฒนาศักยภาพเพื่อให้ตนเองเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานได้ และในแง่ผลกระทบในระดับปัจเจกบุคคล พบว่าผลกระทบหลักคือการตามกระแสไม่ทัน ทำให้บุคคลในสายอาชีพนี้ต้องมีการปรับตัวอย่างหนัก เพื่อต้องตามให้ทัน และสร้างผลงานออกมาได้ทันทั่วทั้ง และเป็นที่น่าดึงดูดใจ โดยกลุ่มนี้จะต้องอยู่ในกลุ่มล้ำสมัย (Pioneer หรือ Innovators) ที่ต้องเป็นกลุ่มที่มีการใช้นวัตกรรมใหม่ ยอมรับ และพร้อมจะเรียนรู้ มีความสนใจเกี่ยวกับนวัตกรรมและเทคโนโลยี

สุดท้ายไม่ว่าจะเป็นในแง่ขององค์กร สถาบัน หรือปัจเจกบุคคลที่กำลังประสบปัญหา และเจอผลกระทบที่มาจาก Disruptive Technology สิ่งที่เราควรทำคือการ “เข้าใจ ปรับตัว และเปลี่ยนแปลง” โดยการเข้าใจในเทคโนโลยี และปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง ให้เหมาะสมกับอาชีพสายนิเทศศาสตร์ และไม่ตกเป็นเหยื่อในยุค Disruptive Technology

- 1) ด้านการก่อตัวของ Disruptive Technology ส่งผลต่อความมั่นคงในสายงานด้านนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่
- 2) ด้านผลกระทบจาก Disruptive Technology ต่อการเปลี่ยนแปลงสายงานด้านนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่
- 3) ด้านการปรับตัวเพื่อเอาตัวรอดจากผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสายงานด้านนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 ด้านการก่อตัวของ Disruptive Technology ส่งผลต่อความมั่นคงในสายงานด้านนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่

จากข้อมูลด้านความมั่นคงที่ผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์ พบว่าระดับองค์กร บุคลากรในองค์กรส่วนใหญ่นั้นมองว่าสายงานนิเทศศาสตร์ในยุค Disruptive Technology ไม่มั่นคงเท่าที่ควรเนื่องจากการที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว เป็นสิ่งที่มีผลประโยชน์ต่อองค์กร มากกว่าผลกระทบ หากองค์กรสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้ถูกต้อง แม้เทคโนโลยีจะมีราคาที่สูง แต่เรื่องคุณภาพในงานบางอย่าง ก็รับประกันได้ว่ามีความแม่นยำมากกว่าการทำงานของมนุษย์ ข้อจำกัดในการทำงานของมนุษย์จะมีมากขึ้น มนุษย์ทำงานด้านการคิดไอเดีย งานที่สามารถนำประสบการณ์มาใช้ได้ เนื่องจากงานพวกนี้ เทคโนโลยีไม่สามารถที่จะมาทดแทนมนุษย์ได้

ระดับสถาบัน กลุ่มตัวอย่างกลับมองความมั่นคงทางสายอาชีพนี้แตกต่างกัน โดยมีทั้งความมั่นคง , มั่นคงน้อย และไม่มั่นคง โดยผู้ที่มองว่าสายอาชีพนี้เทคโนโลยีในยุคนั้น Disruptive Technology ที่มีความมั่นคงเนื่องจากมองว่าเทคโนโลยีเป็นตัวช่วยที่จะทำให้นักมนุษยทำงาน และทำการศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าและมองว่าแม้บางสายอาชีพที่มีการทำงานเป็นระบบ เทคโนโลยีจะสามารถแทนที่มนุษย์ได้จริง แต่สายอาชีพนี้เทคโนโลยีที่เป็นสายงานที่ต้องใช้ไอเดีย ความคิดสร้างสรรค์ และประสบการณ์ของมนุษย์เพื่อออกมาถ่ายทอดให้แก่มนุษย์ด้วยกันนั้น ยากที่จะให้เทคโนโลยีมาทำงานแทนที่ตรงนี้ได้ ในส่วนผู้ที่มองว่าสายอาชีพนี้มีความมั่นคงน้อยลงนั้น ให้เหตุผลว่า การที่เกิด Disruptive Technology นั้น เทคโนโลยีไม่ได้เป็นสิ่งที่จะทำให้ความมั่นคงของผู้ที่เรียนจบสายนี้เทคโนโลยี และจะทำงานนี้เทคโนโลยีนั้น มีความมั่นคงน้อยลง แต่เทคโนโลยีจะทำให้ผู้ที่ไม่ได้เรียนสายนี้เทคโนโลยีมาสามารถเรียนรู้การทำงานจาก internet และเข้ามาทำลายความมั่นคงของผู้ที่เรียนจบสายนี้มาโดยตรง สอดคล้องกับพิชญ์สินี มะโน (Mano, 2019) ที่กล่าวว่า ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษา เนื่องจากเทคโนโลยีสามารถทำให้นักมนุษยเรียนรู้เนื้อหาต่าง ๆ ผ่านการสืบค้น ถือว่าเป็นการเรียนรู้แบบไร้พรมแดน ไม่มีข้อจำกัด อายุ เพศ สถานที่ และเวลา จึงทำให้การเรียนรู้ในห้องเรียนอาจจะไม่จำเป็นเท่าเดิม

และกลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มที่มองว่าสายอาชีพนี้ไม่มีความมั่นคง เนื่องจากเดิมมองว่าสายงานนี้เทคโนโลยีไม่มั่นคงอยู่แล้ว เนื่องจากเป็นสายงานที่ต้องตามทันกระแส ใช้ความคิด และไอเดียใหม่ ๆ อยู่เสมอ เลยมองว่ากลุ่มคนที่เป็นวัยรุ่นอายุ 23-30 ปี จะมีความได้เปรียบมากกว่ากลุ่มคนวัย 31 ปีขึ้นไป เนื่องจากการตามทันกระแส และความสดใหม่ทางไอเดียตามช่วงวัยนั้น ๆ การที่เกิด Disruptive Technology จึงทำให้เกิดผลกระทบกับความมั่นคงทางอาชีพที่น้อยอยู่แล้ว ให้น้อยลงไปอีก

ระดับปัจเจก กลุ่มคนส่วนใหญ่จะมองว่าการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ไม่ได้เป็นผลกระทบต่อคนกลุ่มนี้มากมาย เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้จะมีอาชีพรับจ้างอิสระ และเป็นกลุ่มที่ต้องตามทันการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอยู่แล้ว จัดว่าอยู่กลุ่มทันสมัย (Early Majority) ในทฤษฎีการแพร่กระจายของนวัตกรรม ที่เป็นกลุ่มที่มีการเปิดใจ และยอมรับในการเข้าถึงนวัตกรรม แต่จะทดลองใช้ก็ต่อเมื่อรู้สึกปลอดภัย เนื่องจากมีคนลองใช้มาก่อนแล้ว กลุ่มนี้จะใช้ก็ต่อเมื่อเห็นว่านวัตกรรมนั้นปลอดภัย มีประโยชน์ และสามารถทำให้ชีวิตของเขานั้นดีขึ้นจริง Everette Roger (1962) กลุ่มนี้จึงมองว่าการที่เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นผลดีต่อพวกเขามากกว่าผลกระทบ เพราะเทคโนโลยีจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้พวกเขาทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และถูกใจลูกค้ามากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของคงกระพัน อินทรแจ้ง ที่กล่าวว่า (Intarachaeng, 2019) ภาคเอกชนควรนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาใช้ให้เหมาะสมกับองค์กรของตน และเพิ่มความรู้ความสามารถของคนในองค์กร ภาครัฐควรมีการปรับเปลี่ยนระเบียบ กฎหมายให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสนับสนุนบุคลากรรุ่นใหม่ให้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนานโยบายของประเทศเนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่เข้าใจ Technology และมีการปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว ภาคการศึกษาควรมีการทบทวนและพัฒนาหลักสูตรการเรียน เพื่อเป็นพื้นฐานมีการปรับตัวในยุค Disruptive Technology และผลิตบัณฑิตที่มีความสามารถสอดคล้องกับความต้องการของเอกชน และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือประชาชนทุกคนต้องมีการปรับ Mindset ทั้งบุคลากรและวัฒนธรรมองค์กรให้พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจากการสรุปผลในด้านความมั่นคงทางอาชีพในสายงาน

นิเทศศาสตร์ระดับองค์กร สถาบัน และปัจเจก ในยุค Disruptive Technology พบว่าการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีนั้น หากมนุษย์สามารถนำเทคโนโลยีไปใช้ให้เหมาะสมกับอาชีพของตน และสามารถใช้อย่างถูกต้อง

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีก็ไม่ถือว่าเป็นผลกระทบต่อความมั่นคงในสายอาชีพนี้ได้ กลับกันหากมนุษย์เองไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง ยุค Disruptive Technology ก็จะกลายเป็นสิ่งที่ทำลายความมั่นคงในสายงานนิเทศศาสตร์ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นระดับองค์กร สถาบัน และปัจเจก

5.2 ด้านผลกระทบจาก Disruptive Technology ต่อการเปลี่ยนแปลงสายงานด้านนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่

ในด้านของผลกระทบในส่วนขององค์กร ที่มาจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์ พบว่าองค์กรส่วนใหญ่มองว่า ทางองค์กรได้รับผลประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีมากกว่าผลกระทบ แต่ปัญหาที่เจอหลังจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว นั้น คือการที่ คนในองค์กรตามไม่ทันเทคโนโลยี และไม่สามารถใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ นอกจากนี้ การที่องค์กรต้องนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาในองค์กร มักมาคู่กับการลงทุนที่มีราคาสูง แต่เมื่อลงทุนไปแล้ว องค์กรสามารถลดจำนวนคนในองค์กรลงได้ จึงถือว่าคุ้มค่าแก่การลงทุน และถือว่าเป็นประโยชน์ต่อองค์กร แต่ส่งผลกระทบให้แก่บุคลากรที่อยู่ในองค์กรมากกว่า ตามแนวคิด นวัตกรรมก่อกรวน (Disruptive Innovation) ที่กล่าวว่า ผู้ประกอบการไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ได้ แม้แต่นวัตกรรมนั้น จะก่อกรวนคนในองค์กรก็ตาม Christensen and Raynor (2546: 69)

ในด้านของผลกระทบในส่วนของสถาบันการศึกษา ผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนที่สุดต่อสถาบันการศึกษา ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว คือ หลักสูตรการศึกษาตามไม่ทันเทคโนโลยี เนื่องจากปกติแล้วหลักสูตรการศึกษาในแต่ละสถาบัน จะมีระยะเวลาในการปรับเปลี่ยนหลักสูตรตามระยะเวลาที่กำหนด ไม่ว่าจะเป็น 3 ปี หรือ 4 ปี แต่การเกิด Disruptive Technology เป็นปัญหาใหญ่ที่ทำให้หลักสูตรการศึกษาไม่สามารถเปลี่ยนได้ตามระยะที่กำหนด หลักสูตรการศึกษาต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้ใกล้เคียงต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันให้ได้มากที่สุด หากไม่มีการเปลี่ยนแปลง ปัญหาที่ผู้เรียนต้องเจอคือ “สิ่งที่เรียนไม่สามารถนำมาใช้ในชีวิตการทำงานได้” เหตุนี้หลักสูตรการศึกษา และอาจารย์ผู้สอนจึงต้องพยายามเรียนรู้ และปรับเปลี่ยนไปพร้อม ๆ กับเทคโนโลยี อาจารย์และนักศึกษาเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อที่สถาบันการศึกษา จะสามารถเอาตัวรอดในยุค Disruptive Technology ได้ สอดคล้องกับหนึ่งหทัย ขอมผลกลาง (Khopphonklang, 2002) ที่กล่าวว่า หลักสูตรในอนาคตควรจะมีการคัดเลือกนักศึกษาตามความสมัครใจและควรปรับทิศทางในเข้ากับความต้องการทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ปรับรูปแบบการเรียนการสอนให้เป็นแบบที่นักศึกษาต้องการมากที่สุด คือการศึกษาจากการปฏิบัติจริง จากสถานประกอบการด้านสื่อมวลชนจริง ๆ และทุกวิชาในหลักสูตรควรเป็นวิชาที่สามารถนำไปใช้ในการทำงานได้จริง ไม่เพียงแค่นั้น ทฤษฎีเพียงเท่านั้น

ในด้านของผลกระทบในส่วนของปัจเจก กลุ่มตัวอย่างมองว่าการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี นั้น มีทั้งผลประโยชน์ และผลกระทบ ในแง่ของผลประโยชน์ ผู้ให้สัมภาษณ์มองว่าการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี จะช่วยส่งเสริมในด้านของการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เปิดโอกาสในการทำงานในสาย

อาชีพวิทยาศาสตร์ได้มากขึ้น แต่ผลกระทบของมันคือการที่เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงเร็วจนจับจุดไม่ได้ ทำให้มนุษย์ต้องมีการเตรียมตัว ปรับตัว และมีกำลังทรัพย์มากพอ เพื่อที่จะตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีให้ทัน

5.3 ด้านการปรับตัวเพื่อเอาตัวรอดจากผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสายงานด้านนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่

แนวทางการปรับตัวขององค์กร เพื่อเป็นองค์กรที่จะเอาตัวรอดในยุค Disruptive Technology

1) ใช้เทคโนโลยีอย่างคุ้มค่าและเหมาะสมกับงาน

การที่องค์กรสามารถดึงเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้กับงานในองค์กรนั้น สามารถทำให้องค์กรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้มากกว่าเดิม และการที่มีเทคโนโลยี ยังสามารถลดขั้นตอนในการทำงานลงเพื่อให้บุคลากรในองค์กรมีโอกาสในการสร้างผลงานให้แก่องค์กรได้มากขึ้นกว่าเดิม ในเวลาเท่าเดิม

2) องค์กรที่ไม่ล้าหลังทางการทำงานในด้านเทคโนโลยี และความคิดของบุคลากรในองค์กร

องค์กรที่มีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี และทางด้านความคิด จะเป็นองค์กรที่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ดีที่สุด เนื่องจากหากในองค์กร มีการปรับตัวไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และมีบุคลากรที่เปิดใจยอมรับต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ องค์กรจะสามารถขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง

3) มีสวัสดิการที่ดี และมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาในองค์กรเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่พนักงานในองค์กร

การมีสวัสดิการที่ดี ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่บุคลากรในองค์กรควรจะได้รับ รวมไปถึงการที่องค์กรนำเทคโนโลยีเข้ามาในองค์กรเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่พนักงานในองค์กรนั้น จะเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สามารถช่วยให้บุคลากรที่มีประสิทธิภาพ อยู่ทำงานร่วมกับองค์กรไปได้นาน

แนวทางการปรับตัวของสถาบันการศึกษา ในยุค Disruptive Technology

4) พัฒนาหลักสูตรการศึกษาให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอยู่เสมอ

ปัญหาของสถาบันการศึกษาสายนิเทศศาสตร์ ปัญหาหลักที่เกิดหลังจากเข้าสู่ยุค Disruptive Technology นั้น คือการที่สถาบันการศึกษา ไม่สามารถพัฒนาหลักสูตรการศึกษาให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีได้ จึงเกิดปัญหากับผู้เรียน การปรับตัวที่ดีที่สุดของสถาบันการศึกษา คือการที่หลักสูตรต้องมีการมีการปรับเปลี่ยนได้ตลอด อาจจะเป็นการปรับเปลี่ยนตามรายวิชาย่อย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และเท่าทันเทคโนโลยีได้เช่นกัน

5) นำเทคโนโลยีให้เข้ามาอยู่ในการศึกษาให้ได้มากที่สุด

การนำเทคโนโลยีให้เข้ามาอยู่ในการศึกษานั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างมากต่อการศึกษาในสายนิเทศศาสตร์ เนื่องจากการที่ผู้เรียนได้ลองใช้เทคโนโลยีตั้งแต่ในระดับการศึกษา จะสามารถทำให้ผู้เรียนมีพื้นฐานในการใช้เทคโนโลยี และสามารถใช้ประโยชน์จากการเรียนได้จริงในอนาคต

6) ผลักดันให้นักศึกษามีสิทธิเข้าถึงเทคโนโลยีได้อย่างเท่าเทียมกัน

การเข้าถึงเทคโนโลยีอาจจะเป็นสิ่งที่ง่าย และอยู่รอบตัวของกลุ่มคนที่มีกำลังทรัพย์ แต่กลับกัน กลุ่มคนที่ไม่ม่มีกำลังทรัพย์มากพอ อาจจะไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้มากเท่าที่ควร และอาจจะเป็นสิ่งที่ทำให้ไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การผลักดันให้นักศึกษามีสิทธิเข้าถึงเทคโนโลยีได้อย่าง

เท่าเทียมกัน จึงเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ที่จะทำให้ทั้งสถาบันการศึกษา และผู้เรียนสายนิเทศศาสตร์ สามารถเอาตัวรอดในยุค Disruptive Technology ได้

7) อาจารย์ต้องมีการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว นั้น นอกจากที่สถาบันต้องมีการปรับตัวทั้งด้านหลักสูตร การนำเทคโนโลยีเข้ามาในการศึกษา และนักศึกษาที่ต้องเรียนรู้ สิ่งหนึ่งที่สำคัญคืออาจารย์ต้องมีการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ เช่นกัน เนื่องจากอาจารย์เป็นกลุ่มคนที่ต้องให้ความรู้แก่ผู้เรียน หากอาจารย์ยังมีการสอนในรูปแบบเดิม เนื้อหาเดิม ๆ และไม่มีความรู้ในด้านเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป ก็จะทำให้เกิดปัญหาต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และผู้เรียนจะไม่สามารถที่จะนำความรู้ในการเรียน ไปใช้ในอนาคตได้อย่างแน่นอน

แนวทางการปรับตัวปัจเจกบุคคลที่ทำงานในสายนิเทศศาสตร์ และแนวทางการปรับตัวของผู้ที่ต้องการทำงานสายนิเทศศาสตร์ ในยุค Disruptive Technology

1) พัฒนาความสามารถให้ตรงกับความต้องการของตลาดอยู่เสมอ

การปรับตัวในยุค Disruptive Technology มีวิธีมากมายในการปรับตัว แต่สิ่งที่จะทำให้ต้องการทำงานสายนิเทศศาสตร์สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างตรงจุดที่สุด คือการพัฒนาความสามารถให้ตรงกับความต้องการของตลาดอยู่เสมอ หากว่าตลาดต้องการบุคลากรแบบไหน มีความสามารถในด้านไหน จะทำให้สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างรวดเร็ว และไม่เสียเวลา

2) ตื่นตัว และเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในยุคนี้มีอยู่ทุกวัน การตื่นตัวและเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะบุคคลที่ตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จะได้เปรียบกลุ่มคนที่ช้า และไม่สามารถเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีได้

3) ทำให้ตนเองรู้จักเทคโนโลยีให้มากที่สุด

การทำให้ตนเองรู้จักเทคโนโลยีให้มากที่สุด รู้ถึงวิธีใช้งานที่ถูกต้อง จะทำให้เรามีพื้นฐานในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดี และสามารถใช้เทคโนโลยีได้ทุกรูปแบบ และหากเราสามารถใช้งานเทคโนโลยีได้อย่างถูกต้อง เทคโนโลยีก็จะสร้างผลประโยชน์ให้แก่มนุษย์ มากกว่าสร้างผลกระทบ

4) เป็นตัวของตัวเอง และปรับตัวตามความสามารถของตนเอง

การปรับตัวมีมากมาย หลายรูปแบบ แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล แต่สิ่งที่ควรจะทำคือการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ตามความสามารถของตนเอง เพราะสิ่งนี้จะทำให้เราสามารถชูความสามารถของตนเองออกมา และโดดเด่นกว่าคนอื่น ๆ ที่ต้องการทำงานในอุตสาหกรรมเดียวกันได้

5) ใส่ใจข้อมูลที่ต้องการ ตามหลักจรรยาบรรณ

นักนิเทศศาสตร์ที่ดี นอกจากจะต้องตามทันเทคโนโลยีแล้ว การใส่ใจข้อมูลที่ต้องการ ตามหลักจรรยาบรรณ ก็เป็นสิ่งที่ไม่ควรขาด เพราะในปัจจุบัน ที่ทุกคนสามารถเป็นสื่อได้ ก็ทำให้เห็นว่าจริง แต่กลับกับทุกคนไม่ได้เป็นสิ่งที่ดี และมีจรรยาบรรณของการเป็นสื่อ นักนิเทศศาสตร์จึงต้องมีคุณสมบัตินี้ เพื่อให้ผู้ที่รับสารจากสื่อ นั้น ได้รับสารที่ถูกต้องมากที่สุด

6) อัปเดตข่าวสารทางเทคโนโลยี และตามกระแส

การอัปเดตข่าวสารทางเทคโนโลยี และตามกระแส จะทำให้ผู้ที่ทำงานสายนิเทศศาสตร์ สามารถตามทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และเอาตัวรอดในยุค Disruptive Technology ได้ เพราะการทำงานสายนี้ ทั้งในด้านการใช้ไอเดีย หรือการส่งต่อข้อมูล กระแสในช่วงเวลานั้น ๆ เป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุด และจะสามารถดึงดูดให้ผู้รับสารสนใจในข้อมูลและผลงานได้

6. สรุป

เทคโนโลยีเป็นทั้งโอกาสและภัยคุกคามแก่มนุษย์ จึงทำให้เกิดคำว่า “ Disruptive Technology ” โดย การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว นั้น เป็นประโยชน์ต่อองค์กรมากกว่าผลกระทบ เนื่องจากการทำงานบางอย่าง ผู้ประกอบการสามารถใช้เทคโนโลยีแทนแรงงานมนุษย์ได้ องค์กรจึงควรใช้เทคโนโลยีอย่างคุ้มค่าและเหมาะสมกับงาน แต่ในด้านความมั่นคงทางอาชีพสายนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่ จะมั่นคงหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสายงานที่ทำ อาจจะสามารถเรียนรู้ได้ตาม internet และไม่จำเป็นต้องศึกษาในระดับอุดมศึกษา แต่หากเป็นสายงานที่มีความเฉพาะทาง ควรจะเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้สอน บวกกับความรู้ทางด้านเทคโนโลยี แต่ปัญหาที่ผู้เรียนต้องเจอคือ “สิ่งที่เรียนไม่สามารถนำมาใช้ในชีวิตการทำงานได้” จึงควรมีการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาให้เท่าทัน นำเทคโนโลยีให้เข้ามาอยู่ในการศึกษาให้ได้มากที่สุด และในระดับปัจเจก “ Disruptive Technology ไม่ได้เป็นผลกระทบต่อคนกลุ่มนี้มากมาย เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้จะมีอาชีพรับจ้างอิสระ ต้องตามทันการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอยู่แล้ว เพียงต้องพัฒนาความสามารถให้ตรงกับความต้องการของตลาดอยู่เสมอ พัฒนาตนเองได้อย่างตรงจุดที่สุด เพื่อเอาตัวรอดในยุค Disruptive Technology ไปได้

7. ข้อเสนอแนะ

7.1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) จากผลการวิจัยในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์กร องค์กรควรมีการพัฒนาทั้งโครงสร้างองค์กร เทคโนโลยีภายในองค์กร และการพัฒนาความสามารถของบุคลากรในองค์กร เพื่อให้มีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี การมีสวัสดิการที่ดี และมีนโยบาย ที่สามารถรักษาบุคลากรที่ดีไว้จึงเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากคนส่วนใหญ่มักจะอยากจะร่วมงานกับองค์กรที่มีการพัฒนาทั้งด้านเทคโนโลยี และพัฒนาทางด้านความคิด และไม่ล่าหลัง

2) จากผลการวิจัยในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลต้องมีการพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ เนื่องจากคนส่วนใหญ่มองว่าความมั่นคงของสายงานนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่ ขึ้นอยู่กับความสามารถ และการพัฒนาของแต่ละบุคคล ปัจเจกบุคคลควรพัฒนาในด้านความสามารถของการใช้เทคโนโลยี การตามทันกระแสที่เปลี่ยนแปลง เพื่อเพิ่มให้อาชีพนิเทศศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่มีความมั่นคงขึ้น

3) จากผลการวิจัยในด้านการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษาในสายนิเทศศาสตร์ควรมีการพัฒนาหลักสูตรตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี มิใช่ตามวันเวลาที่กำหนดในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เนื่องจากเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอยู่เสมอ การพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้บุคลากร ได้เรียนรู้เหมือนกับการทำงานจริง ที่ต้องมีการปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยีเสมอ จะทำให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง

7.2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยครั้งต่อไป

1) งานวิจัยนี้ได้มีการศึกษาในสายงานนิเทศศาสตร์ ในพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น แต่สายงานนิเทศศาสตร์เป็นสายอาชีพที่สามารถประกอบอาชีพได้ทุกพื้นที่ และไม่่ว่าจะพื้นที่ใดก็ได้รับผลกระทบจากการเกิด Disruptive Technology เช่นกัน จึงควรทำการวิจัยศึกษาความก้าวหน้าที่จะเปลี่ยนสายงานด้านนิเทศศาสตร์ในพื้นที่อื่นเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ศึกษาความก้าวหน้าที่จะเปลี่ยนสายงานด้านนิเทศศาสตร์ในกรุงเทพมหานคร ฯ

8. เอกสารอ้างอิง

ชุตินันต์ เกิดวิบูลย์เวช. (2558). นวัตกรรมสื่อดิจิทัลใหม่สำหรับนิเทศศาสตร์. *วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม การจัดการ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*.

ดร.คงกระพัน อินทรแจ้ง. (2562). การเตรียมความพร้อมของอุตสาหกรรมพื้นฐานและโครงสร้างพื้นฐานของโครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก จากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรง. *วารสารวิชาการด้านความมั่นคง วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร*. สืบค้นจาก <https://so05.tcithaijo.org/index.php/ratthapirak/issue/view/15557>

พงษ์ วิเศษสังข์. (2562). ปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจให้นักศึกษาเข้าศึกษาต่อในสาขาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์. *มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, กรุงเทพฯ*.

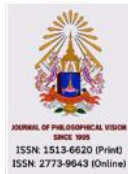
ศรีบวช เอี่ยมวัฒน์. (2561). แนวโน้มของ Disruptive Technology และความเป็นไปได้ของรูปแบบธุรกิจอนาคตของเครื่องถ่ายเอกสารในประเทศไทย. *มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ*.

หนึ่งหทัย ขอผลกลาง. (2545). แนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย. *จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ*.

อรอุมา เจริญสุข. (2564). บทเรียนด้านการผลิตบัณฑิตหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในยุคดิจิทัล. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ*.

อวยพร พานิช. (2562). ทิศทางวิชาชีพ แนวโน้มของหลักสูตรการโฆษณา การประชาสัมพันธ์และความคาดหวังในการศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตร์ยุคพลิกผัน. *มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, กรุงเทพฯ*.

เอกณรงค์ วรสีหะ. (2544). ศึกษาความต้องการและความคาดหวังของผู้ประกอบการสายสื่อสารมวลชนที่มีต่อบัณฑิตนิเทศศาสตร์. *มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพฯ*.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2024.29

การพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
จังหวัดสมุทรสาคร

Development of Leadership according to Theravada Buddhist Philosophy in Local Government Organization, Samut Sakhon Province

องอาจ เขียวงามดี^{1*}, บุญร่วม คำเมืองแสน², & กฤตสุขชิน พลเสน³

Ongart Kheawngamdee^{1*}, Boonruam Khammuangsaen², & Kitsuchin Ponsen³

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author*

1. องอาจ เขียวงามดี*

Ongart Kheawngamdee

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

Email: ongart2510@gmail.com

2. บุญร่วม คำเมืองแสน

Boonruam Khammuangsaen

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

Email: khammuangsaen.brm@gmail.com

3. กฤตสุขชิน พลเสน

Kitsuchin Ponsen

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

Email: Ponsen.kc@gmail.com

คำสำคัญ:

การพัฒนาภาวะผู้นำ; พุทธปรัชญาเถรวาท; องค์กรปกครองท้องถิ่น

Keywords:

Leadership; Theravada Buddhist Philosophy; Local Government Organization

Article history:

Received: 19/05/2023

Revised: 27/05/2024

Accepted: 26/06/2024

Available online: 01/12/2024

How to cite:

Kheawngamdee, O. et al. (2024). Development of Leadership according to Theravada Buddhist Philosophy in Local Government Organization, Samut Sakhon Province. *Journal of Philosophical Vision*, 29 (2), 91-101.

ABSTRACT

This research article has the following objectives: 1) to study leadership, 2) to study the principles of Theravada Buddhist philosophy, 3) to analyze leadership development according to Theravada Buddhist philosophy in local administrative organizations in Samut Sakhon Province; and 4) to present a leadership development model based on Theravada Buddhist philosophy in the local government organization, Samut Sakhon Province. There is qualitative research, using in-depth interview. The key informants were divided into 1) a group of 6 monks and 2) a group of 9 lay people, totaling 15 persons in 3 districts, namely 1) Mueang Samut Sakhon District, 2) Amphoe Ban Phaeo, and 3) Krathum Baen District in Samut Sakhon Province. The results were showed that leaders are people who apply their knowledge and abilities to the point of power, influence, or acceptance until they were able to motivate others or lead others to carry out group work tasks or organization to achieve its objectives or goals set by leaders or organizations. Leadership may refer to the process by which the leader exerts influence. or authority in the administration of art both telling and instructing, directing or directing to convince subordinates to do their best in order for the operations of the organization to achieve the common objectives of transferring ideas into practice. In other words, leadership is the process of motivating and interacting with everyone in the organization to understand the circle of the organization so that the organization can carry out activities to achieve its objectives and goals.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำ 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาท 3) เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร และ 4) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือผู้เชี่ยวชาญ โดยเลือกแบบเจาะจง 15 รูป/คน ในเขตพื้นที่ 3 อำเภอ คือ 1) อำเภอเมืองสมุทรสาคร 2) อำเภอบ้านแพ้ว และ 3) อำเภอกระทุ่มแบน ในจังหวัดสมุทรสาคร

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำ หมายถึง คนที่ประยุกต์ใช้ความรู้ ความสามารถ จนก่อให้เกิดอำนาจ อิทธิพล หรือเกิดการยอมรับ จนสามารถจูงใจผู้อื่นหรือชักพาผู้อื่น ให้ปฏิบัติตามภารกิจการทำงานของกลุ่ม หรือองค์กรให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่ผู้นำหรือองค์กรตั้งไว้ และภาวะผู้นำนั้น จึงอาจจะหมายถึงกระบวนการที่ผู้นำใช้อิทธิพล หรืออำนาจหน้าที่ในการบริหารงานอย่างมีศิลปะ ทั้งการบอกและชี้แนะ สั่งการ หรืออำนวยความสะดวก เพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติหน้าที่ให้ดีที่สุด เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ ร่วมกันในการถ่ายทอดแนวคิดไปสู่การปฏิบัติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการในการจูงใจและปฏิสัมพันธ์ให้ทุกคนในองค์กรเข้าใจวิสัยทัศน์ขององค์กรเพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินกิจกรรมได้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้นั่นเอง

1. บทนำ

จากทิศทางตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกิดขึ้นมานั้น ได้ทำให้การจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะในส่วนที่ว่าด้วยการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องปรับเปลี่ยนไปในประการสำคัญที่มุ่งหมาย ที่จะให้ท้องถิ่นมีการบริหารจัดการงานท้องถิ่นที่ดี (Good Local Governance) และตลอดทั้ง การจัดบริการสาธารณะให้เป็นไปตามมาตรฐาน ตามที่ประชาชนมุ่งหวัง เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น หรือเพื่อประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม อย่างไรก็ตาม เมื่อคำนึงถึงข้อเท็จจริงของการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในประเทศไทยที่ผ่านมานั้นพบว่า ระบบการกำกับดูแลที่เป็นอยู่นั้น ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้ได้ทันกับการขยายตัวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในสภาพการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งยังไม่สอดคล้องกับทิศทางการปรับบทบาทภารกิจของภาครัฐดังกล่าว

องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศไทย มีจังหวัดละหนึ่งแห่ง ยกเว้นกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีเขตพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมทั้งจังหวัด จัดตั้งขึ้นเพื่อบริการสาธารณะประโยชน์ในเขตจังหวัด ตลอดทั้งช่วยเหลือพัฒนางานของ เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อไม่ให้งานซ้ำซ้อน ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2546 อบจ. มีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยมีพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมเขตจังหวัด และเป็นการบริหารราชการส่วน

ท้องถิ่น โครงสร้างองค์การบริหารส่วนจังหวัด ประกอบด้วย สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด และรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งทั้งสองส่วนมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนนั่นเอง

จากรายงานของสำนักวิชาการ (2558) เกี่ยวกับสภาพปัญหาและผลกระทบของการกระจายอำนาจ พบว่า “ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียม แม้จะมีการปรับปรุงแก้ไขและปฏิรูปตามกระบวนการกระจายอำนาจก็ยังประสบกับปัญหาอุปสรรคมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการที่รัฐไม่สามารถจัดแบ่งสัดส่วนรายได้ให้ท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ การถ่ายโอนภารกิจในการให้บริการสาธารณะเฉพาะบางเรื่องให้แก่ท้องถิ่นเกี่ยวกับงบประมาณเพียงเล็กน้อย ทศนคติและค่านิยมของข้าราชการส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคที่เชื่อว่า มีสถานะสูงกว่า การไม่สามารถจัดเก็บรายได้เองอย่างเพียงพอในการนำมาพัฒนาท้องถิ่นของตน และการมีแนวคิดที่แตกต่างกันระหว่างความคิดที่ว่า เป็นองค์กรที่มีความอิสระ หรืออยู่ในกำกับดูแลเล็กน้อยเพียงใดจึงจะมีความเหมาะสม รวมทั้งปัญหาเชิงโครงสร้างที่มีการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ระหว่างการบริหารราชการในส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น หรือท้องถิ่นกับท้องถิ่นด้วยกันเอง ก็ยังคงมีบางส่วนทับซ้อนกัน ก่อให้เกิดช่องว่างของการบริหารและการให้บริการประชาชน ระบบการบริหารงานมีแนวโน้มเป็นแบบระบบราชการมากขึ้น ทำให้ขาดความคล่องตัวไม่สามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหล่านี้เป็นเพียงปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้องบางส่วนที่เกิดขึ้นกับการปกครองท้องถิ่น

การบริหารองค์กรใด ๆ ก็ตาม หากการมีผู้นำที่ดี จึงถือเป็นผู้ที่มีความสำคัญยิ่งในการที่จะนำพาหมู่คณะหรือองค์กรไปสู่จุดหมายที่ตั้งงาม คือความสำเร็จลุล่วงตรงตามเป้าหมายที่ได้วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำความสุข ความเจริญรุ่งเรือง และสันติสุขมาสู่คนทั้งหลาย ผู้อยู่ภายใต้การปกครองได้อย่างดีขึ้นนั่นเอง หากสังคมหรือองค์กรใดมีผู้นำ ที่มีความสามารถและมีประสิทธิภาพ สังคมหรือองค์กรนั้น ๆ ย่อมสามารถพ้นฝ่าวิกฤตหรืออุปสรรคต่าง ๆ และดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ในทางตรงกันข้ามถ้าสังคมมีผู้นำที่ไม่มีความสามารถหรือมีประสิทธิภาพ ก็อาจจะส่งผลให้สังคมหรือองค์กรนั้น ๆ เกิดความวุ่นวาย เกิดการแย่งชิง หรือนำความหายนะมาสู่องค์กรได้ ดังนั้น จึงเกิดผู้นำที่สำคัญ ๆ หลายท่าน ทั้งผู้นำในด้านการพัฒนาประเทศ เช่น พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ผู้นำด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่เป็นผู้นำในการพัฒนาด้านคอมพิวเตอร์ ผู้นำทางศาสนา เช่น พระพุทธเจ้า ศาสดาของพระพุทธศาสนา

ดังนั้นผู้วิจัย จึงสนใจศึกษาในเรื่องการพัฒนาก้าวหน้าตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสาคร จากความเป็นมาดังกล่าว เพราะผู้วิจัยเห็นว่า แนวความคิดการพัฒนาของภาวะผู้นำตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท จะสามารถขับเคลื่อนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาครภายใต้บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 หมวด 14 ในการปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปในทิศทางอันพึงประสงค์ ตามพุทธปณิธานที่เป็นหลักการใหญ่ได้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำ
- 2.2 เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำ
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสาคร
- 2.4 เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสาคร

3. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎี การพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสาคร โดยอาศัยข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกและหนังสือ เอกสาร หรือบทความอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตลอดงานวิจัยและบทความอื่น ๆ ศึกษาวิเคราะห์สภาพแนวทางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านบริหารงานบุคคล 2. ด้านการศึกษา 3.ด้านบริหารงบประมาณ 4. ด้านสาธารณสุข 5. ด้านบริการสาธารณะ

2) ศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาท เกี่ยวกับหลักธรรมที่จะนำมาพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งมีประเด็นค้นคว้า คือ หลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่เหมาะสมกับการพัฒนาภาวะผู้นำ ประกอบด้วย สัปปุริสธรรม 7 ธรรมของคนดี หลักธรรมที่ทุกคนสามารถนำมาประยุกต์ใช้และถือปฏิบัติ

3.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

พระสงฆ์ฆาติการที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดสมุทรสาคร และผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร นายกเทศบาล นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาและปรัชญา จำนวน 15 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง

3.3 ขอบเขตด้านสถานที่

พื้นที่การลงภาคสนามในการวิจัย ได้แก่ พื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก (Review Literature) และมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งกระบวนการและขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ คือ

4.1 การศึกษาเอกสาร เป็นการศึกษาวិเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัย ที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังต่อไปนี้

1) สืบค้นข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก พร้อมทั้งข้อมูลจากเอกสาร ทุติยภูมิ เช่น ตำรา หนังสือ ที่เกี่ยวกับหลักการบริหารงาน ภาวะผู้นำ หลักพุทธปรัชญา

2) รวบรวมและศึกษา เอกสาร ตำรา รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการปกครอง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยการศึกษาเป็นยุค ๆ เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของระบบการบริหารองค์กร รวมทั้งหลักธรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อการบริหารจัดการองค์กรในปัจจุบัน

3) นำข้อมูลที่ได้มาจัดประเภท วิเคราะห์ อธิบายความ พร้อมกับการตีความ แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

4) ขอคำแนะนำ ปรีกษา ความเห็นจากคณะกรรมการควบคุมคุณวุฒินิพนธ์

4.2 การสัมภาษณ์ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ 15 รูป/คน โดยแบ่งกลุ่มที่ทำการสัมภาษณ์ ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่พระสังฆาธิการในจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 5 รูป และกลุ่มคฤหัสถ์ ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร นายกเทศบาล นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา และปรัชญา และผู้เชี่ยวชาญทางด้านพุทธศาสนาและปรัชญา รวม 10 คน

ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้มีหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อติดต่อขออนุญาตสัมภาษณ์และไปสัมภาษณ์ตามวันและเวลาที่ท่านผู้ทรงคุณวุฒิสะดวก โดยขออนุญาตบันทึกเทปการให้สัมภาษณ์ หลังจากนั้นผู้วิจัยนำบทสัมภาษณ์มาถอดเทป และวิเคราะห์ข้อมูล

4.3 การนำเสนอรูปแบบ การพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และเอกสาร ตำรา พร้อมด้วยบทสัมภาษณ์

5. ผลการวิจัย

5.1 ภาวะผู้นำ โดยผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีบารมีและมีบทบาท รวมทั้งมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น สามารถชักจูงสั่งการ หรือชักนำบุคคลอื่นให้ปฏิบัติงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นผู้มีความสามารถจนได้รับความยกย่องยอมรับให้เป็นผู้นำ ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ซึ่งรับบทบาทเป็นผู้บริหารประสานประโยชน์ในกลุ่ม มีอิทธิพลและอำนาจ สามารถบังคับบัญชาบุคคลในกลุ่มให้ปฏิบัติงาน จนบรรลุผลตามเป้าหมายที่องค์กรกำหนดไว้ได้ โดยผู้นำนั้น คือบุคคลที่ได้รับการยกย่องให้เป็นหัวหน้า อาจเป็นบุคคลที่ได้รับมอบหมายโดยการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งให้นำกลุ่มมีอิทธิพลต่อสมาชิกและกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มมีบทบาทสำคัญ

ในการนำกลุ่มให้สามารถดำเนินงานจนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล และในการเป็นผู้นำได้นั้นจะต้องมีภาวะผู้นำ ในส่วนภาวะผู้นำ หมายถึง ศิลปะวิธีที่ผู้นำได้ประยุกต์ใช้ความรู้ความสามารถ จนก่อให้เกิดอำนาจ อิทธิพล หรือเกิดการยอมรับ จนสามารถจูงใจผู้อื่นหรือชักนำผู้อื่น ให้ปฏิบัติตามกิจการงานของกลุ่ม หรือองค์กรให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่ผู้นำหรือองค์กรตั้งไว้ และภาวะผู้นำนั้น จึงอาจจะหมายถึงกระบวนการที่ผู้นำใช้อิทธิพล หรืออำนาจหน้าที่ในการบริหารงานอย่างมีศิลปะ ทั้งการบอกและชี้แนะ สั่งการ หรืออำนวยความสะดวก เพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติหน้าที่ให้ดีที่สุด เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันในการถ่ายทอดแนวคิดไปสู่การปฏิบัติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการในการจูงใจและปฏิสัมพันธ์ให้ทุกคนในองค์กรเข้าใจวงจรขององค์กรเพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินกิจกรรมได้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้นั่นเอง

5.2 หลักพุทธปรัชญาเถรวาท คือ หลักธรรมในการพัฒนาผู้นำและภาวะผู้นำตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น หลักธรรมของผู้นำและภาวะผู้นำ ถือเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาแก้ปัญหาจริยธรรมของผู้นำและภาวะผู้นำเนื่องจากเป็นหลักที่ทำให้เกิดการพัฒนาที่ดี แก่ผู้นำผู้ปกครองและผู้บริหารบ้านเมืองระดับต่าง ๆ ซึ่งผู้นำและภาวะผู้นำที่จะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องมีหลักธรรมในการเป็นผู้นำและภาวะผู้นำ และคุณสมบัติของผู้นำและภาวะผู้นำที่ดี นั้นหมายถึงความเป็นผู้มีศรัทธาภาพในตัวเอง ทั้งทางร่างกาย จิตใจ ความรู้ และความสามารถ พร้อมทั้งจะปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างชาญฉลาด และประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ตามที่ได้วางเป้าหมายเอาไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล หลักสัปบุริสธรรม 7 (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11, 2539: 333) ในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นหลักธรรมสร้างเสริมผู้นำและภาวะผู้นำ ให้เป็นผู้นำและมีภาวะผู้นำที่มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารจัดการทั้งสิ้น ผู้นำและภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมได้อาศัย “ธรรม” เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการกิจการงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อประโยชน์สุขแห่งหมู่คณะ องค์กร สังคมอย่างมั่นคง และยั่งยืนตลอดไป

5.3 วิเคราะห์การพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร นักพัฒนาชุมชนได้ให้ความหมายของการพัฒนา คือเป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงมนุษย์และสังคมมนุษย์ให้ดีขึ้น แต่นักพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นที่มนุษย์ในชุมชนต้องร่วมกันดำเนินงานและได้รับผลจากการพัฒนาร่วมกันนั่นเองการพัฒนา ในทางพุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึงการพัฒนาคนให้มีความสุข มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมการพัฒนาในความหมายนี้มีลักษณะเดียวกันกับการพัฒนาในความหมายทางการวางแผน คือเป็นเรื่องของมนุษย์เท่านั้น แตกต่างกันเพียงการวางแผนให้ความสำคัญที่วิธีการดำเนินงาน ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาทมุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้น คือความสุขของมนุษย์เท่านั้น และการพัฒนา มีความหมายที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างการออกไปบ้าง ซึ่งถ้าหากพิจารณาจากความหมายเหล่านี้ อาจสรุปว่าการพัฒนา หมายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น ทั้งทางด้านคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผนโครงการและดำเนินงานโดยมนุษย์เพื่อประโยชน์แก่ตัวของมนุษย์เอง การพัฒนาองค์กรเป็นกระบวนการในการเพิ่มพูนสมรรถนะภายในองค์กร โดยมีการวางแผนล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดเปลี่ยนแปลงอย่างมีระเบียบแบบแผนไปสู่เป้าหมาย ที่กำหนดไว้ ซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้สภาพเศรษฐกิจสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร (อปท. สมุทรสาคร) มีความต้องการที่จะผลักดันการพัฒนาองค์กรของตนเอง ให้มีกระบวนการในการเพิ่มพูนสมรรถนะภายในองค์กร โดยมีการวางแผนล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดเปลี่ยนแปลงอย่างมีระเบียบแบบแผนไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้สภาพเศรษฐกิจสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง และอปท. สมุทรสาคร มองว่าแนวคิดของการพัฒนาองค์กรเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การแข่งขัน ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ระบบการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัย การตอบสนองความต้องการของบุคคล การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเพื่อลดและเกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีศักยภาพ มีการวางแผนล่วงหน้าและกำหนดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกันเพื่อให้องค์กรสามารถดำรงอยู่ได้อย่างเหมาะสม และดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอปท. สมุทรสาคร มีวัตถุประสงค์ของการพัฒนาองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร ส่งเสริมให้บุคลากรทุกระดับมีการวางแผนและปฏิบัติงานโดยยึดเป้าหมายเป็นหลัก มีทัศนคติที่ดีร่วมมือร่วมใจในการทำงาน สร้างความเชื่อมั่นให้แก่บุคลากร ตลอดจนการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างบุคคลภายในองค์กร รวมถึง อปท. สมุทรสาคร ได้มองว่ากระบวนการพัฒนาองค์กรต้องให้ความสำคัญต่อการกำหนดความต้องการจำเป็นในการปรับปรุงองค์กร การวินิจฉัยองค์กรโดยการรวบรวมข้อมูล ปัญหา และสถานการณ์ในปัจจุบันการออกแบบวิธีการพัฒนาองค์กร และการประเมินผลเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และประการสุดท้ายที่ อปท. สมุทรสาคร ได้เน้นย้ำถึงกลยุทธ์ในการพัฒนาองค์กร เป็นแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้องค์กรได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบและรวดเร็วมากขึ้น โดยต้องอาศัยการระดมพลังสมองของบุคลากร การสื่อสารภายในกลุ่ม การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ มีนโยบายในการดำเนินงานที่ชัดเจน การปรับโครงสร้างองค์กรรวมทั้งการปรับรื้อระบบการทำงานใหม่ ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งองค์กรนั่นเอง

5.4 การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร นั้นพบว่า รูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร เน้นไปแนวทางของผู้ที่ยึดถือหลักการ (Hawkins & Coney, 2001: 124-125) เป็นพวกอนุรักษนิยม ยึดถือตามธรรมเนียมซึ่งเคยปฏิบัติกันมา เช่น การปฏิบัติต่อครอบครัว การปฏิบัติต่อชุมชน การเป็นคนดีของประเทศ ผู้ที่ยึดถือจะแสดงลักษณะด้านศีลธรรมตามกฎเกณฑ์ สิ่งที่เคยปฏิบัติเกี่ยวข้องกับองค์กรต่าง ๆ ครอบครัว สังคม ศาสนา ที่เข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ กลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มอนุรักษนิยมชอบใช้ของจากพื้นถิ่นของตนเอง การศึกษาและรายได้ปานกลาง แต่เพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งตามแนวหลักพุทธธรรมในทางปรัชญาเถรวาทนั้น มีความสอดคล้องกับหลักสัปปริสธรรม 7 ทำให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ในการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร “HICM” Model ดังนี้

1) Honestly = ความซื่อสัตย์ เกิดจากการค้นคว้าข้อมูล วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลตามที่ได้ศึกษาค้นคว้าตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท โดยมุ่งเน้นไปที่หลักสัปปริสธรรม 7 ประการ คือ 1) อัมมัญญาตา คือ การรู้จักเหตุ 2) อัตถัญญาตา คือ การรู้จักผล 3) อัตตัญญาตา คือ การรู้จักตน 4) มัตตัญญาตา คือ การรู้จักประมาณ 5)

กาลัญญตา คือ การรู้จักกาล 6) ปริสัญญุตตา คือ การรู้จักชุมชน และ 7) บุคคลัญญุตตา คือ การรู้จักบุคคล ทั้ง 7 ประการนี้ เป็นหลักธรรมที่พัฒนาความเป็นผู้นำที่รู้หลักสำคัญที่สุดในการบริการปกครอง ทราบทุกองค์ประกอบในองค์กร ตามแนวหลักสัปปริสธรรม เป็นเหตุให้ผู้นำได้รับรู้ปัญหาต่าง ๆ ในองค์กรทั้ง 5 ด้าน เข้าใจถึงปัญหาเหล่านั้นดี และรู้ว่าสิ่งแรกที่ต้องแสดงให้เห็นในองค์กร คือ การมีความซื่อสัตย์ สุจริต มีพฤติกรรมที่เหมาะสม มีความจริงใจในการทำงาน ดำรงตนอยู่ในคุณธรรมจริยธรรม เป็นแบบอย่างที่น่าเคารพ สร้างความเชื่อถือตัวผู้นำให้เกิดขึ้น

2) Intelligence ความฉลาดรอบรู้ เกิดจากการค้นคว้าข้อมูล วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลตามที่ได้ศึกษาค้นคว้าตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท โดยมุ่งเน้นไปที่หลักสัปปริสธรรม 7 ประการ เป็นหลักธรรมที่พัฒนาความเป็นผู้นำให้เกิดมีปัญญาในการบริหารงานในองค์กร ทั้ง 5 ด้าน ถือได้ว่า การรอบรู้ตามแนวหลักสัปปริสธรรม สร้างความน่าเชื่อถือในงานด้านต่าง ๆ ได้ ผู้นำที่มีความฉลาดทั้งทางโลก ทั้งทางธรรม มีความฉลาดรอบรู้ มีวิสัยทัศน์รอบด้าน ในการบริหารจัดการความรู้ที่มี มีเหตุผล รู้ปัญหา รู้วิธีรับมือ หรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สามารถบริการคน บริหารงาน บริหารองค์กรให้เป็นไปตามแนวนโยบายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) Commitment ความมุ่งมั่น เกิดจากการค้นคว้าข้อมูล วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลตามที่ได้ศึกษาค้นคว้าตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท โดยมุ่งเน้นไปที่หลักสัปปริสธรรม 7 ประการ เป็นหลักธรรมที่พัฒนาความเป็นผู้นำให้เกิดมีความมุ่งมั่นในการทำงาน เพราะได้รู้เหตุและผลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานทั้ง 5 ด้าน มุ่งมั่นที่ป้องกันปัญหาอุปสรรคที่ยังไม่เกิดขึ้น จัดการแก้ไขอุปสรรคที่เกิดขึ้นแล้ว มุ่งมั่นพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถ นำสู่พัฒนาองค์กร บุคลากรที่อยู่ในองค์กรให้เป็นทิศทางที่ดี สิ่งเหล่านี้ช่วยสนับสนุนให้ผู้อยู่ในองค์กร เกิดความมุ่งมั่นตามไปด้วย

4) Motivation ความมีแรงจูงใจ เกิดจากการค้นคว้าข้อมูล วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลตามที่ได้ศึกษาค้นคว้าตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท โดยมุ่งเน้นไปที่หลักสัปปริสธรรม 7 ประการ เป็นหลักธรรมที่พัฒนาความเป็นผู้นำให้เกิดความมีแรงจูงใจในการทำงาน การสร้างแรงจูงใจเป็นเรื่องสำคัญที่ส่งต่อให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา มีแรงจูงใจ มีกำลังใจ สร้างความกระตือรือร้นในการขับเคลื่อนการบริหารงานทั้ง 5 ด้านให้สำเร็จตามแผนที่กำหนด

6. สรุป

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร มีความสอดคล้องกับหลักสัปปริสธรรม 7 ที่มุ่งเน้นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยองค์ความรู้ในการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร นั้นพบว่า เน้นไปแนวทางของผู้ที่ยึดถือหลักการ (Believer) เป็นพวกอนุรักษนิยม ยึดถือตามธรรมเนียมซึ่งเคยปฏิบัติกันมา เช่น การปฏิบัติต่อครอบครัว การปฏิบัติต่อชุมชน การเป็นคนดีของประเทศ ผู้ที่ยึดถือจะแสดงลักษณะด้านศีลธรรมตามกฎเกณฑ์ สิ่งที่เคยปฏิบัติเกี่ยวข้องกับองค์กรต่าง ๆ ครอบครัว สังคม ศาสนา ที่เข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ กลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มอนุรักษนิยมชอบใช้ของจากพื้นถิ่นของตน การศึกษาและรายได้ปานกลาง แต่เพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งตามแนวหลักพุทธธรรมในทางปรัชญาเถรวาทนั้น มีความสอดคล้องกับ

หลักสัปปริสธรรม 7 ที่มุ่งเน้นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาศักยภาพของภาวะความเป็นผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร ที่ควรจะต้องมีคือทุก ๆ ด้าน คือ 1) Honestly ความซื่อสัตย์ 2) Intelligence ความฉลาดรอบรู้ 3) Commitment ความมุ่งมั่น และ 4) Motivation ความมีแรงจูงใจ

1) Honestly = ความซื่อสัตย์ เกิดจากการค้นคว้าข้อมูล วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลตามที่ได้ศึกษาค้นคว้าตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท โดยมุ่งเน้นไปที่หลักสัปปริสธรรม 7 ประการ คือ 1) ฉัหมัญญตา คือ การรู้จักเหตุ 2) อัตถัญญตา คือ การรู้จักผล 3) อัตตัญญตา คือ การรู้จักตน 4) มัตตัญญตา คือ การรู้จักประมาณ 5) กาลัญญตา คือ การรู้จักกาล 6) ปริสสัญญตา คือ การรู้จักชุมชน และ 7) บุคคลัญญตา คือ การรู้จักบุคคล ทั้ง 7 ประการนี้ เป็นหลักธรรมที่พัฒนาความเป็นผู้นำที่ได้รู้หลักสำคัญที่สุดในการบริการปกครอง ทราบทุกองค์ประกอบในองค์กร ตามแนวหลักสัปปริสธรรม เป็นเหตุให้ผู้นำได้รับรู้ปัญหาด้านต่าง ๆ ในองค์กรทั้ง 5 ด้าน เข้าใจถึงปัญหาเหล่านั้นดี และรู้ว่าสิ่งแรกที่ต้องแสดงให้เห็นในองค์กร คือการมีความซื่อสัตย์ สุจริต มีพฤติกรรมที่เหมาะสม มีความจริงใจในการทำงาน ดำรงตนอยู่ในคุณธรรมจริยธรรม เป็นแบบอย่างที่น่าเคารพ สร้างความเชื่อถือตัวผู้นำให้เกิดขึ้น

2) Intelligence ความฉลาดรอบรู้ เกิดจากการค้นคว้าข้อมูล วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลตามที่ได้ศึกษาค้นคว้าตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท โดยมุ่งเน้นไปที่หลักสัปปริสธรรม 7 ประการ เป็นหลักธรรมที่พัฒนาความเป็นผู้นำให้เกิดมีปัญญาในการบริหารงานในองค์กร ทั้ง 5 ด้าน ถือได้ว่า การรอบรู้ตามแนวหลักสัปปริสธรรม สร้างความน่าเชื่อถือในงานด้านต่าง ๆ ได้ ผู้นำที่มีความฉลาดทั้งทางโลก ทั้งทางธรรม มีความฉลาดรอบรู้ มีวิสัยทัศน์รอบด้าน ในการบริหารจัดการความรู้ที่มี มีเหตุผล รู้ปัญหา รู้วิธีรับมือ หรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สามารถบริการคน บริหารงาน บริหารองค์กรให้เป็นไปตามแนวนโยบายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) Commitment ความมุ่งมั่น เกิดจากการค้นคว้าข้อมูล วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลตามที่ได้ศึกษาค้นคว้าตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท โดยมุ่งเน้นไปที่หลักสัปปริสธรรม 7 ประการ เป็นหลักธรรมที่พัฒนาความเป็นผู้นำให้เกิดมีความมุ่งมั่นในการทำงาน เพราะได้รู้เหตุและผลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานทั้ง 5 ด้าน มุ่งมั่นที่ป้องกันปัญหาอุปสรรคที่ยังไม่เกิดขึ้น จัดการแก้ไขอุปสรรคที่เกิดขึ้นแล้ว มุ่งมั่นพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถ นำสู่พัฒนาองค์กร บุคลากรที่อยู่ในองค์กรให้ไปในทิศทางที่ดี สิ่งเหล่านี้ช่วยสนับสนุนให้ผู้อยู่ในองค์กร เกิดความมุ่งมั่นตามไปด้วย

4) Motivation ความมีแรงจูงใจ เกิดจากการค้นคว้าข้อมูล วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลตามที่ได้ศึกษาค้นคว้าตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท โดยมุ่งเน้นไปที่หลักสัปปริสธรรม 7 ประการ เป็นหลักธรรมที่พัฒนาความเป็นผู้นำให้เกิดความมีแรงจูงใจในการทำงาน การสร้างแรงจูงใจเป็นเรื่องสำคัญที่ส่งต่อให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา มีแรงจูงใจ มีกำลังใจ สร้างความกระตือรือร้นในการขับเคลื่อนการบริหารงานทั้ง 5 ด้านให้สำเร็จตามแผนที่กำหนด

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรมีกระบวนการส่งเสริมการสร้างภาวะผู้นำ ในการสร้างการมีส่วนร่วมด้วยการสร้างช่องทางการสื่อสารที่ดีในทุกภาคส่วน เพื่อที่จะขับเคลื่อนความเป็นระบบและความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน คือองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสาคร และภาครัฐ เป็นผู้กำหนดนโยบายที่ชัดเจน ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่นเป็นผู้ปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีหลักพุทธธรรมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นแก่นแกน ทั้งกระบวนการกำหนดนโยบายและภาคปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

2) ควรมีการวางแผนการพัฒนาบุคลากรทุกส่วนงาน ในการส่งเสริมภาวะผู้นำ ในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง เพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนางาน และพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดธรรมาภิบาลอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนในทุก ๆ ด้านอย่างต่อเนื่อง

7.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

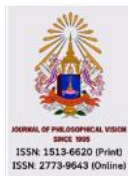
1) การพัฒนาแบบจำลองภาวะผู้นำ เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นวิวัฒน์ ที่มุ่งไปสู่ความเป็นประชาคมอาเซียนและเชิงพุทธปรัชญาของชุมชนอย่างแท้จริง

2) ควรนำหลักพุทธธรรมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท มาเป็นแก่นแกนกลาง ในการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ให้ชัดเจนตามหลักธรรมนั้น ๆ ไป โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างภาวะผู้นำ ในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาเป็นกรอบในการวิจัย เพื่อที่งานวิจัยจะได้ครอบคลุมในมิติทุก ๆ ด้าน เพื่อการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยั่งยืนต่อไป

3) ควรทำการวิจัยในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีระบบการบริหารจัดการในลักษณะเดียวกัน โดยนำเอาผลการวิจัยนี้เป็นข้อมูลและแนวทางในการวิจัยในเชิงกลุ่มเล็กยิ่งขึ้นทั้งในเชิงปริมาณเชิงคุณภาพ และเชิงบูรณาการผสมผสานต่อไป

8. เอกสารอ้างอิง

- บุญช่วย ศรีเปรม. (2553). *การดำเนินชีวิตที่ดีของเยาวชนไทยตามหลักสัปปุริสธรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียน ช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนศึกษานารีวิทยา เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตร ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.*
- พระมหาอาคม ไกรอ่อน. (2553). *การพัฒนาแผนและสื่อประกอบการเรียนรู้ วิชาธรรมวินัย เรื่องสัปปุริสธรรม 7 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.*
- พระสามารถ อานนโท (เนตรแสง). (2552). *ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.*
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- สมโพชน์ กวักหิรัญ. (2554). *บูรณาการการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วยหลักสัปปุริสธรรม. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.*
- สำนักวิชาการ. (2558). *คู่มือการจัดทำเอกสารวิชาการ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2558). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.*
- อนุวัช แก้วสว่าง. (2557). *การพัฒนารูปแบบการจัดสรรงบประมาณเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบล. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.*
- Clark, J. J. (1957). *Outline of Local Government of the United Kingdom*. London: Sir Issac Pitman and Son Ltd.
- Hawkins, L. D. and Coney, K. A. (2001). *Consumer Behavior: Building Marketing Strategy*. (8th ed). McGraw-Hill: Companies.
- Holloway, W. V. (1959). *State and Local Government in the United States*. New York: McGraw-Hill.
- Robson, W. A. (1953). *Local Government*, in *Encyclopedia of Social Science*. New York: The Macmillan.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2024.30

Study on the Exchange of Drunk Dragon Dance in Zhongshan City, Guangdong Province and Macao Special Administrative Region Based on SWOT

Jiaxuan Du^{1*}, Manissa Vasinarom², & Zhuang Tan³

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author*

1. Jiaxuan Du

คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Faculty of Fine and Applied Arts,
Suansunandha Rajabhat University,
Thailand.

Email: s64563806010@ssru.ac.th

2. Manissa Vasinarom

คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Faculty of Fine and Applied Arts,
Suan Sunandha Rajabhat University,
Thailand.

Email: mantissa.va@ssru.ac.th

3. Zhuang Tan

คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Faculty of Fine and Applied Arts,
Suan Sunandha Rajabhat University,
Thailand.

Email: tz810@126.com

Keywords:

Drunk Dragon Dance; Zhongshan City;
Macao Special Administrative Region;
heritage and development

Article history:

Received: 23/05/2023

Revised: 12/07/2024

Accepted: 01/08/2024

Available online: 30/11/2024

How to cite:

Du, J. et al. (2024) Study on the Exchange of Drunk Dragon Dance in Zhongshan City, Guangdong Province and Macao Special Administrative Region Based on SWOT. *Journal of Philosophical Vision*, 29 (2), 102-109.

ABSTRACT

The article aims to make suggestions for the inheritance and development of Drunk Dragon Dance in Zhongshan City, Guangdong Province and Macao Special Administrative Region through the study on its origin and development. The purpose of the study was: 1. To explore the origin of Drunk Dragon Dance in Zhongshan City, Guangdong Province and Macao Special Administrative Region; 2. To study the development status of Drunk Dragon Dance in the two places; 3. To put forward feasible suggestions for its development in Zhongshan City and Macao. The research scope is Zhongshan, Guangdong and Macao Special Administrative Region, and the research subjects are the main inheritors of Drunk Dragon Dance in the two places. Research methods include literature studies, interviews and field surveys. The research results are: 1. confirmation of the development and inheritance characteristics of Drunk Dragon Dance through the study on its origin and current status in Zhongshan City of Guangdong Province and Macao; 2. three feasible suggestions for the development of the dance in the two places.

1. Introduction

There are many legends about the dragon dance. In ancient times, dragon was considered an auspicious symbol, and there were many myths about dragon in traditional Chinese culture, such as "the Eastern Dragon Dance", "the Auspicious Dragon & Phoenix". Dragon dance is also related to "dance for spring" and "dance for summer", with its purpose of praying for harvest and happiness. According to legend, during the Spring Festival every year, people would "dance for spring" and "dance for summer" to pray for a rich harvest and happiness in the coming year (Chen Qingwen, 2017).

In southern China, Drunk Dragon Dance is a comprehensive art form integrating dance, martial arts and acrobatics, with a unique artistic style and strong local characteristics. Since the Han Dynasty, there was Drunk Dragon Dance. However, due to the war and turmoil in the late Qing Dynasty, the Dragon Dance gradually disappeared in southern China, except in Zhongshan City and Macao Special Administrative Region (Yan Ming, 2021).

which is indispensable part of profound traditional Chinese culture with a long history (Zhang Min, 2021). They carry the rich connotation and traditional spirit of Chinese national culture, and are loved by the broad masses of the people (Yang Zhengquan, 1999). Through the study on the development of Drunk Dragon Dance in Zhongshan City and Macao Special Administrative Region, we can better understand the status and value of dragon dance activities in the minds of the people of southern China, and its impact on the traditional culture and national spirit of our country.

2. Significance of Study

1) This study helps enrich the research materials of traditional Chinese folk art and provides new ideas and methods for the research on traditional Chinese folk art. This article has collected and collated plenty of information about Drunk Dragon Dance, providing abundant materials for follow-up in-depth research. Through the study of the development history of Drunk Dragon Dance in Zhongshan City and Macao Special Administrative Region, it can be found that the Drunk Dragon Dance in both places has experienced twists and turns in their development despite of some differences. They have different characteristics in different historical periods, which can reflect the experience and lessons in the course of their development.

2) The research in this paper contributes to enhancing the cultural identity of the Chinese nation. Through the study of the development history of Drunk Dragon Dance in Zhongshan and Macao Special Administrative Region, we can know that the dance in both places are important manifestations of Chinese national cultural identity (Lin Fengqun, 2013). Drunk Dragon Dance not only reflects the identity of descendants of the Chinese nation to ethnic culture and local culture, but also shows their protection consciousness.

3) The Drunk Dragon Dance in the two places have experienced twists and turns in the development process, including many experiences and lessons which are of great significance to the inheritance of traditional Chinese culture as well as its development.

3. Purpose of Study

1. Explore the origin of the Drunk Dragon Dance in Zhongshan City, Guangdong Province and Macao Special Administrative Region.
2. Study the current status of the Drunk Dragon Dance in Zhongshan City, Guangdong Province and Macao Special Administrative Region.
3. Put forward feasible suggestions for the development of the Drunk Dragon Dance in Zhongshan City, Guangdong Province and Macao Special Administrative Region.

4. Method of Study

SWOT was used to analyze systematically the Drunk Dragon Dance in Zhongshan City, Guangdong Province and Macao Special Administrative Region. SWOT, a competitive analysis tool proposed by Harvard professor Michael Porter in his book *Competitive Strategy*, is an important tool for strategic planning and strategic management, with the main idea to systematically analyze the advantages and disadvantages of competitors to formulate a reasonable and effective competitive strategy.

5. Scope of Study

This paper mainly focuses on Zhongshan City, Guangdong Province, China and the Macao Special Administrative Region. In 1995 and 1999, respectively, the Macao Special Administrative Region was officially declared to have returned to the motherland. With the economic growth of the two places, the living standards of the people in the two places were increasing, as well as the demand for spiritual and cultural life. In this context, folk art in both places has been promoted rapidly, in particular the Drunk Dragon Dance in Zhongshan City and the Macao Special Administrative Region which has gradually become an indispensable part of the life of the local people. In order to better understand the Drunk Dragon Dance in Zhongshan City and Macao Special Administrative Region, this paper focuses on the dance in Zhongshan City, Guangdong Province. Through interviews, a large amount of factual information was collected and analyzed.

6. The SWOT Analysis on the Drunk Dragon Dance in Zhongshan City, Guangdong Province and Macao Special Administrative Region.

6.1 Strength

The strengths of the Drunk Dragon Dance in Zhongshan City, Guangdong Province and Macao Special Administrative Region are:

- 1) a long history of more than 2,000 years since the pre-Qin period when there was the tradition of Dragon Dance in Zhongshan City and Macao Special Administrative Region.
- 2) abundant human resources of many outstanding dragon dancers such as Huang Dequan, Zhang Songsheng, Zhou Jiada and other famous talents in Zhongshan City; and Ma Jinbiao, Chen Jianzhong, Chen Dehui etc. in Macao.
- 3) profound cultural heritage both in Zhongshan City and the Macao Special Administrative Region particularly in Zhongshan City where there was the tradition of Dragon

Dance since the pre-Qin period; the tradition of Lion Dance since Han Dynasty; and the Dragon Dance Performance since Song Dynasty. And in modern time, there are plenty of performance teams dancing with dragons and lions in Zhongshan City and Macao Special Administrative Region.

6.2 Weakness

1) Lack of government support the development of the Drunk Dragon Dance cultural industry in Zhongshan City and Macao Special Administrative Region relatively lags behind other cultural industries due to less efforts in government support. In recent years, certain achievements have been made for the development of cultural industries in Zhongshan City and the Macao Special Administrative Region, but they are still in the initial stage. In addition to the financial support provided by the Government, more efforts need to be done.

2) Lack of inheritance as a traditional dance art, the Drunk Dragon Dance in Zhongshan City and the Macao Special Administrative Region has a certain popularity and influence among people. However, there is still a lack of importance attached to the inheritance and innovation of the Drunk Dragon Dance in the two places, resulting problems due to a shortage of specific talent training.

3) And the relatively weak and slow growth of the cultural industry, the Drunk Dragon Dance, in Zhongshan City and Macao is mainly caused by the insufficient financial investment of the local government.

6.3 Opportunity

1) The government has further enhanced the traditional cultural identity, including drunken dragon dance as the traditional culture has been protected and promoted significantly in recent years. For example, the Zhongshan Dancing Lion Association was established to promote the cultural industry of Dancing Lion in Zhongshan City. Meanwhile, the industry is also given the support by the Zhongshan Municipal Committee and Municipal Government through various activities.

2) Rapid growth of tourism. The rapid development of tourism has provided an important channel for the promotion of the Drunk Dragon Dance cultural industry, which has become one of the main sources for local economic growth in recent years. With the rapid development of tourism, people pay more and more attention to the role of tourism in economic growth. Therefore, the Zhongshan Municipal Government actively supports the development of the tourism and incorporates the culture industry of Drunk Dragon Dance into the tourism cause.

3) The local government attaches increasing importance to the protection and inheritance of intangible cultural heritage projects. For example, a working group on the protection of intangible cultural heritage has been set up in the Macao Special Administrative Region; The Zhongshan Dancing Lion Association, the Zhongshan Martial Arts Association and other organizations and institutions have been established and funded in Zhongshan City.

6.4 Threat

1) Changes in people's cultural demands. With the development and progress of society, people's living standards increasingly improved, people's entertainment methods constantly changed, and the increasing types and quantities of cultural products, people's cultural demands have changed correspondingly bring greater challenges to the development of traditional cultural projects. At present, our country's traditional culture is being shocked by foreign cultures. For example, popular music, television programs, etc. are all influencing people's interest in traditional culture, and also changing people's understanding and comprehending of traditional culture. In such an era of competition and challenges, it is easy to be eliminated without adjusted development strategy in time.

2) The impact of foreign culture. In recent years, with the process of economic globalization and the strengthening of international exchanges and cooperation, various foreign cultures have been pouring into China, which not only brings about changes in aesthetic concepts and aesthetic habits, but also brings new technologies and new ideas to people. However, when some foreign cultures and indigenous cultures collide, they often lead to a lack of consensus or even conflict between the two sides.

7. Result of Study

Results from SWOT analysis:

Strength: Zhongshan is a famous historical and cultural city in China, as well as a famous overseas Chinese town and cultural hometown. Drunk Dragon Dance has a deep cultural heritage in Zhongshan City, owning the advantages of a good foundation of the masses, excellent dragon dance skills and so on. The Macao Special Administrative Region has a long history of dragon dance, which is highly skilled and has strong national characteristics, and the Government also supports dragon dance as an important cultural activity. Government departments and social organizations in the two places should give full play to their respective advantages, promote the benign exchange between the two places, form a joint force, and jointly promote the inheritance and development of the Drunk Dragon Dance culture.

Weakness: insufficient awareness from the two governments. With the support of the governments, the Drunk Dragon Dance in the two places can benefit from the advantages of the tourism industry in the Macao to achieve better development and more business opportunities. At the same time, the Drunk Dragon Dance itself has the characteristics of ornamental and entertainment, which can enrich the cultural life of the masses and enhance people's awareness of traditional culture.

Opportunity: First of all, the government has further enhanced the traditional culture identity including the Drunk Dragon Dance. Secondly, the development of tourism in Zhongshan City and Macao has also brought opportunities for the development of traditional arts represented by Drunk Dragon Dance. At the same time, the local government gives importance and supports to the protection and inheritance of intangible cultural heritage, enabling the Drunk Dragon Dance to grow better.

Threat: people's cultural demands have been changed firstly. With the development and progress of society, people's living standards continue to be improved, and people's entertainment methods are constantly being changed, which compresses the living space of traditional art represented by Drunk Dragon Dance. The foreign cultures have brought impact secondly. Because when some foreign cultures and indigenous cultures collide, they often lead to a lack of consensus or even conflict between the two sides.

8. Discussion

8.1 Discussion of Study

The history of the development of Drunk Dragon Dance in Zhongshan City and Macao Special Administrative Region shows that the inheritance and development of traditional Chinese folk-dance culture should be analyzed in the context of the traditional culture of the Chinese nation and grasped from a macro perspective. It is necessary to adjust the Drunk Dragon Dance in Zhongshan City and Macao according to the economic growth and social changes in the two places. Due to the differences in economic and social development in the two places, we also need to take into consideration different ways to develop the Drunk Dragon Dance based on their culture differences.

In addition, in order to give full play to local cultural resources and enhance cultural self-confidence, it is necessary to guide their healthy development from the policy level. The governments in the two places should fully realize the importance of the development of the Drunk Dragon Dance, and should formulate corresponding policies to promote the inheritance and development of the Drunk Dragon Dance. In addition, the governments should actively encourage dancing teams in the two places to perform their strength in domestic and foreign competitions and other activities. Meanwhile, the government should also strengthen the protection of inheritors for them to better play their role of inheritance and promotion.

8.2. Put forward feasible suggestions for the development of the Drunk Dragon Dance in Zhongshan City, Guangdong Province and Macao Special Administrative Region.

1) Focus on the integration of tradition and modernity.

The history of the development of Drunk Dragon Dance in Zhongshan City and Macao Special Administrative Region shows that the integration of tradition and modernity is an important way to promote the inheritance and development of the traditional culture of Chinese folk dance. It is a long-term and arduous task to promote the inheritance and development of traditional Chinese folk-dance culture, which cannot be achieved overnight. Since the 1980s, the governments in Zhongsan City and Macao have attached great importance to the development of the Drunk Dragon Dance in the two places, and taken a series of policies to protect it. In this process, the governments have always adhered to the "people-centered" development philosophy and taken it as their responsibility to inherit and carry forward the traditional folk-dance culture of the Chinese nation, which is an important guarantee for the development of Drunk Dragon Dance in the two places.

For the inheritance and development of traditional Chinese folk-dance culture, we cannot rely on government efforts alone. Under the conditions of market economy, with the continuous strengthening of China's comprehensive national strength, the people's demand for spiritual and cultural life is growing. Constant efforts should be made to understand and meet people's demands for the Drunk Dragon Dance in Zhongshan City and Macao. The Government should vigorously support cultural undertakings in order to guarantee the right of the broad masses to participate in cultural activities. In addition, it is necessary to strengthen the training of relevant personnels, raise their awareness of the inheritance and development of traditional culture, and guide them to actively participate in the inheritance and development of traditional Chinese folk-dance culture in their daily lives.

2) Focus on talent cultivation and inheritance of team diversification.

The inheritors are indispensable for the inheritance of Drunk Dragon Dance. They are important part of it. In order to better inherit and develop the Drunk Dragon Dance, the existing inheritors need to be protected.

And more efforts should be made to train inheritors. For some inheritors who are old, in poor physical condition and have a certain family burden, they may choose to give up their inheritance duty in order to maintain their livelihood. So, the government should provide them with appropriate support to help them maintain their livelihoods.

The training contents and ways should be diverse. In terms of content, it is necessary to carry out classified guidance and training according to different ages, different cultural levels, different occupational identities, etc. In terms of methods, it is necessary to carry out differentiated guidance and training according to the inheritors' own conditions and characteristics.

3) The government should attach importance to the development of Drunk Dragon Dance.

The Drunk Dragon Dance in Zhongshan City and Macao can be inherited and promoted under the governmental supports and protection according to its historical process. For example, the "Intangible Culture Heritage Preservation Center of Zhongshan" was established in 1998, and the "Intangible Culture Heritage Preservation Association of Zhongshan" was set up in 2001. They show that the government has attached importance to the development of Drunk Dragon Dance. In addition, the Zhongshan Municipal Government has also organized drunk dragon competitions, dragon dancing competitions and other activities to let people know about drunk dragon dances and participate in them. Meanwhile, the government has also formulated relevant policies and talent training plans to promote the inheritance and development of Drunk Dragon Dance.

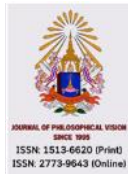
9. Conclusion

The Drunk Dragon Dance is a traditional folk dance which was originated from Zhongshan and Macao and is popular in Gungdong, Hongkong and Macao. It is a comprehensive folk-dance form with not only dancing skills such as martial arts, acrobatics, martial arts routines and others, but also integration of dance movements and music. Studies have shown that the Drunk Dragon Dance in Zhongshan City, Guangdong Province and Macao Special Administrative Region has the following characteristics: (1) long history of development; (2) different ways of inheriting in different historical periods; (3) the inheritance of traditional culture in the development process; (4) different characteristics in the development process during different historical periods.

The Drunk Dragon Dance in both Zhongshan City and Macao plays an important role in promoting the economic and social development. As a representative of local traditional culture, Drunk Dragon Dance in Zhongshan has rich historical connotation and high artistic value, while that in Macao reflects its unique artistic style and strong local characteristics. With the continuous growth in society, economy, culture, science and technology, the Drunk Dragon Dance in the two places will be further inherited and promoted.

10. References

- Yan Ming. (2021). Cultural Inheritance and Development under Cultural Integration in Lingnan Region - investigation and study on the current situation of drunk dragon in Zhongshan City, Guangdong Province. *Theatre House* (19), 114-115.
- Zhang Min. (2021). Study on the origin of the Drunk Dragon Festival in the Macao Special Administrative Region. *Modern and Ancient Innovation and Creation* (25) ,108-110. doi: 10.20024/j.cnki.cn42-1911/i .2021.25.044.
- Chen Qingwen. (2017). The Artistic Characteristics of “Drunk Dragon Dance” in Zhongshn under the Influence of Lingnan Guangfu Culture. *Journal of Beijing Dance Academy* (03) ,91-96.
- Yang Zhengquan. (1999). Southwestern Minority Dragon Dance Culture. *Research on Ethnic Art* (02), 54-58. doi: 10.14003/j.cnki.mzsysj.1999.02.008.
- Lin Fengqun. (2013). Inheritance Pattern of Drunk Dragon Dance and its Significance. *Cultural Heritage* (06), 151-156.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2024.31

การบริหารราชการแบบบูรณาการในการพัฒนาหัตถกรรมดั้งเดิม
เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน

Integrated Community-Strengthening Public Administration in The Development of Traditional Handicrafts

พรพรรณ ทศนพานนท์^{1*} & อภิรัตน์ กังสดารพร²

Pornphan Tasanapanon^{1*} & Apirat Kangsadanporn²

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author*

1. พรพรรณ ทศนพานนท์*

Pornphan Tasanapanon

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand.

Email: pornpuntas2019@gmail.com

2. อภิรัตน์ กังสดารพร

Apirat Kangsadanporn

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand.

Email: Kangsadanporn.ar@gmail.com

คำสำคัญ:

การบริหารราชการแบบบูรณาการ; การพัฒนา
หัตถกรรมดั้งเดิม; ความเข้มแข็งของชุมชน; ภูมิ
ปัญญาท้องถิ่น

Keywords:

Integrated Public Administration;
Development of Traditional
Handicrafts; Community's Strength;
Local Wisdom

Article history:

Received: 25/04/2023

Revised: 30/08/2024

Accepted: 26/09/2024

Available online: 30/11/2024

ABSTRACT

The purpose of this qualitative research was to examine the community's strength as a consequence of local wisdom and traditional handicrafts in Sri Suphan Community, Chiang Mai Province, Ban Phai Nong Community, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, and the urban community of Nakhon Si Thammarat Province; and to examine the role of integrated public administration in the development of local wisdom and traditional Thai handicrafts. The forty-five key informants include community leaders, government officials, and members of the community.

The findings revealed that the strength of indigenous knowledge, as exemplified by traditional handicrafts, is derived from the accumulated wisdom of past generations that has been acquired through empirical research and transmitted intergenerationally within the community. Additionally, the resilience of the community is bolstered by its ability to be self-sufficient, which is further reinforced by governmental assistance. In the context of production, adaptation, and modernization, there exists a potential for value addition, job creation, income generation, and enhancement of community happiness and pride. Consequently, the sustainable strengthening of the community is achieved. In addition, it was discovered that an integrated approach to public administration in the development of traditional handicraft local knowledge is the result of the public sector's participation in all phases of development, namely: 1) establishing mechanisms to promote diverse group representatives formally adhering; 2) adapting government agencies and agency officials' working methods to a network environment; 3) creating skills to collaborate with all sectors and fostering leadership for the public

How to cite:

Tasanapanon, P.& Kangsadanporn, A. (2024). Integrated Community-Strengthening Public Administration in The Development of Traditional Handicrafts. *Journal of Philosophical Vision*, 29 (2), 110-123.

sector to be educated about management techniques; and 4) evaluating performance from working with people in order to achieve results in accordance with the strategy aimed at achieving the objectives of collaborative work.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมดั้งเดิมของชุมชนศรีสุพรรณ จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนบ้านไผ่หนอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และชุมชนเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อศึกษาการบริหารราชการแบบบูรณาการในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมดั้งเดิมของไทย ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ และประชาชนในชุมชนรวม 45 คน

ผลการวิจัยพบว่าความเข้มแข็งของภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมดั้งเดิม เกิดจาก องค์ความรู้จากบรรพบุรุษที่ผ่านการศึกษาด้วยการทดลองทำ และถ่ายทอดสืบต่อกันมาผ่านปราชญ์ชาวบ้าน และความเข้มแข็งของชุมชนเกิดจากการพึ่งพาตนเองโดยผ่านการสนับสนุนจากภาครัฐทั้งด้านการผลิต การปรับประยุกต์และพัฒนาให้ทันสมัย ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่า สร้างงาน สร้างรายได้ สร้างความสุขและความภาคภูมิใจให้กับคนในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน นอกจากนี้พบว่าแนวทางการบริหารราชการแบบบูรณาการในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมดั้งเดิม เกิดจากการที่ภาครัฐให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ได้แก่ 1) การสร้างกลไกส่งเสริมให้ตัวแทนกลุ่มต่างๆ เข้ามาร่วมอย่างเป็นทางการ 2) การปรับหน่วยงานภาครัฐ วิธีการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่หน่วยงานให้มีการทำงานแบบเครือข่าย 3) พัฒนาความเป็นผู้นำให้กับภาคประชาชน สร้างทักษะการทำงานร่วมกับทุกภาคส่วน ให้ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการบริหารจัดการ 4) การประเมินผลการปฏิบัติงานจากการทำงานร่วมกับประชาชน เพื่อให้บรรลุผลตามยุทธศาสตร์ มุ่งสู่ผลสำเร็จและเป้าหมายของงานร่วมกัน

1. บทนำ

การบริหารงานราชการที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลจากการบริการสาธารณะที่มีคุณภาพและสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนเกิดประโยชน์สุขโดยการบริหารบ้านเมืองที่ดีจากการมีธรรมาภิบาล การบริหารราชการแบบบูรณาการด้วยการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ และสิ่งสำคัญเน้นการประสานการทำงาน รวมถึงการใช้ทรัพยากรของรัฐ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติหรือนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศและตอบสนองความต้องการของประชาชนที่แท้จริง ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นมีมรดกทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ที่คนในชุมชนมีความสามัคคีช่วยเหลือกัน เน้นการพึ่งพาตนเอง ร่วมกันสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ได้สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่นและมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องใช้งานและแต่ละยุคสมัย เครื่องโลหะเป็นหัตถกรรมดั้งเดิมที่ชาวบ้านทำมาเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ใน ครุภัณฑ์และเพื่อการประกอบอาชีพ มีคุณค่าทางจิตใจ ความงดงามเชิงศิลปะ

ของเหตุการณ์คู่กับประโยชน์ใช้สอย ล้วนมาจากภูมิปัญญา (wisdom) แนวคิดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาดัดแปลงเป็นผลิตภัณฑ์ออกจำหน่ายแก่ผู้บริโภคทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ อาทิ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผู้ประกอบการหัตถกรรมดั้งเดิม กลุ่มธุรกิจชุมชน เป็นต้น นับเป็นผู้ประกอบการที่สร้างสรรค์สินค้าเพื่อนำรายได้สู่ชุมชน

บทบาทและหน้าที่หน่วยงานภาครัฐต้องจัดให้ประชาชนมีส่วนร่วมซึ่งกำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ.2560 หมวด 5 มาตรา 57 รัฐต้อง (1) อนุรักษ์ฟื้นฟู ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ โดยจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย (2) อนุรักษ์คุ้มครอง บำรุงรักษาฟื้นฟูบริหารจัดการและใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืนต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการ และได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วย ตามที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้สภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 เพื่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพและการบริหารและกระบวนการผลิตในภาคเศรษฐกิจ ด้านทุนทางสังคม (social capital) ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ (human capital) ต้องเป็นคนที่มีความไว้วางใจมีน้ำใจ เอื้ออาทรและความเชื่อในระบบคุณค่าและหลักศีลธรรมที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีความซื่อสัตย์ มีจิตสำนึกสาธารณะ ทุนสถาบัน (institutional capital) สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีสถาบันหลัก อาทิ สถาบันครอบครัวที่ปลูกฝังค่านิยมที่ดี สถาบันศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคม สถาบันการศึกษา ความรู้คู่คุณธรรมสถาบันภาคธุรกิจและเอกชน และทุนภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม (local wisdom, and culture) ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่นวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ในรูปของความเชื่อความศรัทธาจารีตประเพณีที่ดีงามค่านิยมความเป็นไทยมีแหล่งประวัติศาสตร์ ฯลฯ เป็นตัวยึดเหนี่ยวคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเองเกิดความหวงแหนภูมิใจที่จะรักษาทุนภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม สามารถพัฒนาต่อยอด เพื่อประโยชน์ตนเองครอบครัวชุมชนและประเทศ การใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นปรับใช้สอดคล้องกับความต้องการตลาด และการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้อย่างเหมาะสม จากการดำเนินงานตามโครงการของรัฐที่ผ่านมา พบว่าประชาชนมีการรวมกลุ่ม อาทิ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน กลุ่มเพื่อบริหารจัดการเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งเป็นการวางรากฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน สร้างความผูกพันและความเกื้อกูลกันในชุมชนและนอกชุมชน ทั้งนี้ทุนภูมิปัญญาไทยที่อยู่ในตัวคน มีการจัดการความรู้ที่มีอยู่อย่างเป็นระบบสามารถที่จะพัฒนาต่อยอดและขยายความรู้จนนำมาใช้พัฒนาประเทศได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะ มีศักยภาพ การพัฒนาทางสังคม โดยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทุนมนุษย์ของชุมชน สามารถเสริมสร้างบทบาทครอบครัว ทำให้ชุมชนมีศาสนสถาน มีสัมพันธภาพที่ดี และการส่งเสริมการนำเสนอข่าวอย่างสร้างสรรค์พัฒนาต่อยอดการมีส่วนร่วมของชุมชนให้เข้มแข็ง กระบวนการเรียนรู้ชุมชน โดยผู้นำชุมชน ปราชญ์ พัฒนาและรวบรวมความรู้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สร้างทุนสังคม อาทิ การสะสมทุนบุคลากรภูมิปัญญาประเพณีวัฒนธรรมชุมชน กระบวนการวิจัยพัฒนาเพื่อนำผลการวิจัยมาพัฒนาชุมชน กระบวนการสร้างความหลากหลายที่ส่งผลต่อคุณภาพในการพัฒนาหัตถกรรมดั้งเดิม ทั้งนี้ ภูมิปัญญา

ท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนจึงมีคุณค่า เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนด้วยการอนุรักษ์ สืบสานและพัฒนาที่มีการต่อยอดจากพื้นฐานที่ดีของไทยโดยวิชาการสมัยใหม่เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง โดยนำวิชาการสมัยใหม่มาปรับใช้บนฐานภูมิปัญญาดั้งเดิม คือ การบริหารราชการแบบบูรณาการในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นการช่วยเหลือประคับประคองให้ท้องถิ่นสามารถสร้างมูลค่าเพิ่ม เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน

ดังนั้น จากฐานคิดดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาชุมชนที่ยังคงสืบทอดมรดก การทำหัตถกรรมท้องถิ่นที่ผลิตสินค้าของชุมชนที่มีวิสาหกิจชุมชน ผู้วิจัยพบชุมชน 3 ชุมชน ที่มี 1) วิสาหกิจชุมชนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ 2) คุณลักษณะเด่นพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการบริหารราชการแบบบูรณาการ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชน ผู้นำชุมชน และภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐ แสดงถึงการบริหารราชการแบบบูรณาการไปสู่การปฏิบัติที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ วางแผนการตัดสินใจ การดำเนินงาน และการประเมินผล วิสาหกิจชุมชนดำเนินการโดยการบริหารจัดการกลุ่ม โดยประธาน คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มผู้ที่มีบทบาทสำคัญมีประสบการณ์ในการทำงาน และแบ่งหน้าที่กันทำงานชัดเจน อาทิ การติดต่อประสานงาน ติดต่อกองตลาด สมาชิกกลุ่มเป็นผู้มีความสามารถ มีทักษะเรามีความเชี่ยวชาญ มีการช่วยเหลือกัน สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มทั้งการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติงาน ที่กลุ่มกำหนด ร่วมกันแก้ปัญหาจากการปฏิบัติงาน และให้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางของกลุ่ม การส่งเสริมการเรียนรู้ มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ของชุมชน ภาครัฐให้การสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหัตถกรรมดั้งเดิม อาทิ สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานพาณิชย์จังหวัด มหาวิทยาลัย และหน่วยงานของภาครัฐเข้ามาร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้เป็นวิสาหกิจชุมชนก้าวหน้าที่สามารถนำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดได้ เพราะ มีเอกลักษณ์ที่มีคุณภาพดีในระดับมาตรฐานสินค้าและผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ก็เป็นหนึ่งในวิสาหกิจชุมชน สำหรับการบริหารราชการแบบบูรณาการโดยภาครัฐร่วมกับ ประชาชน และเอกชนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 3 ชุมชนมีผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้ง 3 ชุมชน มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการบริหารราชการแบบบูรณาการ ในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนคำถามสำคัญคือ 1) ชุมชนดังกล่าวสามารถดำรงรักษาภูมิปัญญาที่สืบทอดมาถึงปัจจุบันได้อย่างไร 2) การมีวิสาหกิจชุมชนเป็นองค์ประกอบทำให้เศรษฐกิจของชุมชนมีความเข้มแข็งหรือไม่ ที่สำคัญการบริหารราชการแบบบูรณาการที่เป็นแนวคิดการมีส่วนร่วมระหว่างภาคส่วนที่เป็นชุมชนกับรัฐ ทั้ง 3 ชุมชนมีกระบวนการการทำงานอย่างไรถึงสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

ในบทความนี้ จะกล่าวถึงการบริหารราชการแบบบูรณาการที่รัฐมีส่วนร่วมกับประชาชนลักษณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่บริหารราชการแบบบูรณาการ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและเอื้อต่อประโยชน์สุขของประชาชน ในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมการผลิตหัตถกรรมดั้งเดิม ได้แก่ เครื่องเงิน มีดอรัญญิก เครื่องถม และกระจายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่มีอยู่ในชุมชนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นทุนทางสังคมโดยคนในชุมชน มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของชุมชน จากการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรักษาผลประโยชน์ของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดมูลค่าสร้างรายได้ให้คนในครอบครัวและชุมชน

ดังนั้น การศึกษาเรื่องการบริหารราชการแบบบูรณาการในการพัฒนาหัตถกรรมดั้งเดิมเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนครั้งนี้ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจะทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ในการดำเนินงานด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น หัตถกรรมดั้งเดิมที่เป็นเลิศของชุมชนวัฒนธรรม เครื่องเงินชุมชนศรีสุพรรณ จังหวัดเชียงใหม่ มีดอรัญญิกบ้านไผ่หนอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเครื่องถมนครชุมชนเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช และจะทำให้ได้นวัตกรรมเป็นข้อเสนอแนวทางการดำเนินงาน ด้านการบริหารราชการแบบบูรณาการกับชุมชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมดั้งเดิมของไทยในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนเป็นข้อเสนอแนวทางการพัฒนาซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการแบบบูรณาการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดซึ่งจะส่งผลการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1. เพื่อศึกษาความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากภูมิปัญญา ท้องถิ่นหัตถกรรมดั้งเดิมของหัตถกรรมเครื่องเงิน ชุมชนศรีสุพรรณ จังหวัดเชียงใหม่ มีดอรัญญิก ชุมชนบ้านไผ่หนอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเครื่องถมนคร ชุมชนเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.2. เพื่อศึกษาการบริหารราชการแบบบูรณาการชุมชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมดั้งเดิมของไทย

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย การเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับแหล่งข้อมูลบุคคลระดับผู้บริหาร กลุ่มผู้ปฏิบัติงานภาครัฐ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย และผู้นำท้องถิ่น ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลทั่วไปขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใช้ในการศึกษาจากเว็บไซต์ของหน่วยงาน ทั้งนี้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใช้เป็นกรณีศึกษา ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลนครเชียงใหม่ เทศบาลตำบลอรัญญิก เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช ที่บริหารราชการแบบบูรณาการ ซึ่งพื้นที่ของชุมชนมีการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมดั้งเดิมของไทยเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน จากนั้น ผู้วิจัยจึงได้สัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (In-depth Interview) โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบสองทาง (Two way communication) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายก/รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายก/รองนายกเทศมนตรี (เทศบาลนคร), นายก/รองนายกเทศมนตรี (เทศบาลตำบล), เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ 2) กลุ่ม ประชาชน ภาคเอกชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ชุมชนบ้านไผ่หนอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนศรีสุพรรณ จังหวัดเชียงใหม่ และชุมชนเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ กลุ่มนักปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 9 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรม จำนวน 9 คน ผู้นำชุมชน 9 คน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ 9 คน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 9 คน ได้ข้อมูล

มาแล้วผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยอิงองค์ประกอบ 4 ขั้นตอน การมีส่วนร่วม ของ Cohen and Uphoff เพื่อนำมาสรุปให้เห็นถึงรูปแบบการบริหารราชการแบบบูรณาการ

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนกับภาครัฐตามแนวคิด 4 ขั้นตอน ของ Cohen and Uphoff มาใช้เป็นกรอบใน โดยตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีเก็บข้อมูลหลายครั้ง จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยพิจารณาจากแหล่งข้อมูล บุคคล สถานที่ เวลา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถดำเนินการจนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ทั้ง 2 ประการ โดยสามารถสรุปผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

4.1. ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากภูมิปัญญา ท้องถิ่นหัตถกรรมดั้งเดิมของหัตถกรรมเครื่องเงิน ชุมชนศรีสุพรรณ จังหวัดเชียงใหม่ มีตอรัญญิก ชุมชนบ้านไผ่หนอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเครื่องถมนคร ชุมชนเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปราชญ์ ผู้รู้ในชุมชน มีความเชี่ยวชาญด้านหัตถกรรมเครื่องเงิน มีตอรัญญิก เครื่องถมนคร ภูมิปัญญาที่นำมาสู่การผลิตสินค้าที่มีคุณภาพด้านกระบวนการผลิตสินค้า พัฒนาฝีมือ จัดจำหน่ายสร้างรายได้

4.2. การบริหารราชการแบบบูรณาการชุมชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมดั้งเดิมของไทย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนกับภาครัฐตามแนวคิด 4 ขั้นตอน ของ Cohen and Uphoff ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ของ ชุมชนศรีสุพรรณ จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนบ้านไผ่หนอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ ชุมชนเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในระดับสูงส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 2 ประการผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาอภิปรายผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

ปัจจัยที่สำคัญนำไปสู่ความสำเร็จของการบูรณาการทำงาน คือ ความสามารถมองใน เชิงของปริมาณได้ ความสามารถวิเคราะห์ปัญหาในประเด็นต่างๆได้ ความสามารถในการจัดการเพื่อผลักดันให้งานเกิดขึ้นได้ และความสามารถในการประสานงานในทุกฝ่ายให้เกิดการทำงานแบบบูรณาการ ด้วยการบริหารงานให้สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ภาค ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด และยุทธศาสตร์จังหวัด เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ ประเทศมั่นคง ประชาชนมั่นคง ยั่งยืน การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมโดยภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชนและภาคประชาชนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยกระจายอำนาจ การตัดสินใจสู่ผู้ปฏิบัติที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนมากที่สุด เพื่อให้เกิดการบริหารที่รวดเร็วและ อำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ประกอบด้วย 1) ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (solidarity) 2) ความเข้มแข็ง

ของชุมชนผ่านภูมิปัญญา (strengthen wisdom) 3) กลไกของรัฐกับความเข้มแข็งของชุมชน สำหรับการนำกระบวนการบริหารแบบบูรณาการมาเป็นกรอบหรือแนวทางในการศึกษา ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนกับภาครัฐ 4 ขั้นตอน ของ Cohen and Uphoff ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วม รับผิดชอบจากโครงการ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล รวมถึงเน้นศึกษา เรื่องวิสาหกิจชุมชนด้านหัตถกรรมเครื่องเงิน มีดอรัญญิกและเครื่องถมนคร ด้วยการศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่ในการบริหารแบบบูรณาการในการพัฒนาหัตถกรรมดั้งเดิม เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้การวิเคราะห์เท่ากับการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวคิด 4 ขั้นของ Cohen and Uphoff ประกอบด้วย

เทศบาลนครเชียงใหม่ บริหารราชการแบบบูรณาการ มีบทบาทในพื้นที่ชุมชนศรีสุพรรณ โดยเริ่มจากการจัดทำยุทธศาสตร์สนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาควิชาการ อาทิจำโครงการส่งเสริมพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาดเพื่อเพิ่มยอดขายกลุ่มประกอบการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) โดยการดำเนินกิจกรรมต้องอาศัยการขับเคลื่อนจากหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก ยุทธศาสตร์การส่งเสริมเศรษฐกิจเมืองและการท่องเที่ยว ด้วยการอบรมส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ การส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้แก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน การจัดกิจกรรมถนนคนเดินเชียงใหม่ ได้แก่ ถนนคนเดินวัวลายและถนนคนเดินราชดำเนิน การส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในลักษณะบูรณาการ โดยพัฒนาชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน การมีส่วนร่วมที่ประชาชน คณะกรรมการมีส่วนร่วม ความเป็นเจ้าของร่วมกัน มีความเป็นอิสระ มีอำนาจตัดสินใจ มีกิจกรรมร่วมกัน สามารถจัดการแก้ไขปัญหาในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนศรีสุพรรณได้ด้วยตนเองเป็นพลังสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนศรีสุพรรณ สอดคล้องกับแนวคิดของโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff) ทั้งนี้ประชาชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานเทศบาลนครเชียงใหม่ กระทรวงมหาดไทย ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนเกิดความประทับใจ ภาคภูมิใจ มีความผูกพันกับชุมชนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมทั้งมีการจ้างงาน จากการผลิตเครื่องเงินของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาหัตถกรรมท้องถิ่น ทำให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้มากขึ้น สรุปได้ว่า ประชาชนในชุมชนศรีสุพรรณ คณะกรรมการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนศรีสุพรรณมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูง

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมดั้งเดิมของไทยของเทศบาลตำบลดอรัญญิก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนบ้านไผ่หนอง มีวิสาหกิจขนาดย่อม 2 กลุ่มที่มีศักยภาพ ภายใต้การบริหารราชการแบบบูรณาการของเทศบาลดอรัญญิก กลุ่มที่ 1 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ร่วมกันทำซอ้นส้มสแตนเลสและภาชนะบนโต๊ะอาหาร สแตนเลส กลุ่มที่ 2 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มมีดอรัญญิก วินัย รวยเจริญ โดยชุมชนได้ตัดสินใจ เข้าร่วมโครงการวิสาหกิจชุมชน จัดตั้งวิสาหกิจชุมชน สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอข้อมูล และร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงาน และดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์อรัญญิก สร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ตอบสนองความต้องการของชุมชน และชุมชนได้รับประโยชน์จากการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสำหรับ ผู้ประกอบการ SMEs กลุ่ม OTOP และวิสาหกิจชุมชน หน่วยงาน

ภาครัฐโดยสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน 15 พระนครศรีอยุธยา ทำให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรมแปลกใหม่การประยุกต์ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีจากการปฏิบัติงานจริง และ เทศบาลตำบลอรัญญิก ดำเนินการจัดเวทีประชาคมในชุมชนเพื่อให้มีข้อมูลและรับทราบปัญหาความต้องการของประชาชน สำหรับประกอบการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งชุมชน วิเคราะห์ปัญหาดำเนินการแก้ปัญหาเพื่อประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกับชุมชน โดยชุมชนเสนอแผนโครงการ เสนอความคิดเห็นในการพัฒนาชุมชนต่อเทศบาล จัดให้มีการเลือกตั้งประธานคณะกรรมการชุมชน เพื่อเป็นตัวแทนชุมชนในการร่วมประชุมเสนอแผนพัฒนาท้องถิ่นให้ความเห็นร่วมกับเทศบาล และภาครัฐฝึกอบรมคณะกรรมการหมู่บ้านมีดอรัญญิก เพื่อให้คณะกรรมการมีวิสัยทัศน์ นำมาประยุกต์ใช้ในการทำมีดอรัญญิกและช่วยเหลือตนเองได้ เพื่อสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับประชาชนอย่างยั่งยืน

การได้รับผลประโยชน์จากโครงการวิสาหกิจชุมชน ได้รับการส่งเสริมพัฒนากลุ่มอาชีพและสินค้า OTOP เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า ได้สร้างเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ภาครัฐจัดการอบรมยกระดับศักยภาพคณะกรรมการหมู่บ้านทำมีดอรัญญิก การจัดแสดงสินค้าการตลาดมีกองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อสนับสนุนประชาสัมพันธ์มีดอรัญญิก ช่วยสร้างรายได้แก่ชุมชน ดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนผสมผสานระหว่างผลิตภัณฑ์กับการท่องเที่ยว ส่งผลให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน มีโครงการสนับสนุนงบประมาณทำให้ประชาชนมีรายได้จากการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพส่งขายภายในประเทศและต่างประเทศ ดำเนินงานสนองนโยบายในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน คณะกรรมการสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมอรัญญิกหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยวเพื่อให้คณะกรรมการสมาชิกกลุ่มมีวิสัยทัศน์นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหัตถกรรมและในการประเมินผล ประกอบด้วย การเสนอแนะเพื่อปรับปรุงโครงการ การร่วมติดตามแผนพัฒนาท้องถิ่น การเสนอแนะเพื่อปรับปรุงโครงการ โดยคณะกรรมการชุมชน การร่วมในใช้การเผยแพร่ผลงาน การติดตามและรายงานการปฏิบัติงานกิจกรรมที่ได้เข้าร่วม และรายงานผลต่อเทศบาล และร่วมประเมินผลความพึงพอใจโครงการของเทศบาล สอดคล้องกับแนวคิดของ cohen and uphoff ประชาชนมีส่วนร่วมทั้ง 4 ขั้นตอนในระดับสูง

การบริหารราชการแบบบูรณาการในการพัฒนาหัตถกรรมดั้งเดิมเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน เมืองนครศรีธรรมราช มีวิสาหกิจชุมชนสายใยรักชีวิตเครื่องถม และมีผู้ประกอบการสินค้าเครื่องถมนครเป็นสินค้า OTOP จำนวนมาก เทศบาลนครศรีธรรมราช บริหารราชการแบบบูรณาการ ด้วยการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสังคมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ดำเนินการโครงการบริหารพิพิธภัณฑสถานเมืองนครศรีธรรมราช อาทิ การสร้างจิตสำนึกให้แก่ประชาชนให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับเครื่องถมนคร การส่งเสริมการท่องเที่ยว การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์พิพิธภัณฑสถาน และยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสังคมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมแผนงานสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเทศบาลนครศรีธรรมราช โครงการสัมมนาและพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการชุมชน ประกอบด้วย การอบรมให้ความรู้ใน การเตรียมความพร้อมด้วยบทบาทหน้าที่และภารกิจของการพัฒนาตนเองให้กับกรรมการชุมชนให้มีศักยภาพในตนเองดำเนินการพัฒนาชุมชนตามกระบวนการพัฒนาชุมชน การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการสร้างประชาคมในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม และส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนการเสริมสร้าง

ความเข้มแข็งในชุมชนโดยประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดแผนงานที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน และแก้ไขปัญหาด้วยชุมชนเอง ซึ่งเทศบาลสนับสนุนค่าใช้จ่ายวัสดุอุปกรณ์การจัดทำแผนชุมชนในเขตเทศบาล นครศรีธรรมราชการตามแผนโครงการตามแผนพัฒนาท้องถิ่นในปี พ. ศ. 2561 ถึง 2565 ของเทศบาล นครศรีธรรมราช โดยมีผู้บริหาร สมาชิกสภาเทศบาลนครศรีธรรมราช ประธานคณะกรรมการชุมชน กรรมการ ชุมชน ผู้เกี่ยวข้องมาร่วมประเมินผลกำหนดแนวทางวิธีการในการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น ดำเนินการติดตามและประเมินผล รายงานผลและเสนอแนะความเห็นและประกาศผลการติดตามและ ประเมินผลให้ประชาชนในท้องถิ่นทราบ ภาครัฐ โดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ดำเนินการ โครงการคัดสรรหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ผลิตหัตถกรรม ผู้ประกอบการชุมชนมี ส่วนร่วมในการตัดสินใจสมัครเข้ารับการคัดสรรหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ขึ้นดำเนินงานผู้ผลิตผู้ประกอบการ ของชุมชนผลิตหัตถกรรมเครื่องถมผลิตภัณฑ์ ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานหรือได้รับอนุญาตตามที่กฎหมาย กำหนดเป็นผลิตภัณฑ์ เพื่อการใช้สอยหรือประดับตกแต่งเป็นของขวัญและสิ่งประดิษฐ์ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตภูมิ ปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์เครื่องถมทำจากโลหะต่างๆที่คัดสรรผลิตภัณฑ์ OTOPตามขั้นตอนที่กรม พัฒนาชุมชนได้ดำเนินการคัดสรรผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่ง ผลิตภัณฑ์ ภาครัฐมีส่วนร่วมกับชุมชนในด้านการ ประชาสัมพันธ์และเสริมสร้างคุณค่าของผลิตภัณฑ์OTOPจากภาครัฐ ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับสูง กล่าวคือ ในด้านการประเมินความพึงพอใจของผู้ประกอบการในการจำหน่ายสินค้า OTOP ความพอใจในประโยชน์และความคุ้มค่า ช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ ทำให้ประชาชนในชุมชน เมืองนครศรีธรรมราชมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี การประเมินผลจากผลิตภัณฑ์ OTOP ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนชุมชนเมือง พบว่า มีผู้ประกอบการที่รับคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ในพื้นที่ อำเภอมือเมือง นครศรีธรรมราชเป็นกลุ่ม OTOP 5 ดาวจำนวนมาก

สรุปว่า ประชาชนได้มีส่วนร่วม สอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen and Uphoff ประชาชนมีส่วนร่วมทั้ง 4 ขั้นตอน ในระดับสูง เนื่องจากการดำเนินงาน โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ในการจัดระดับผลิตภัณฑ์ที่ นำไปสู่การพัฒนาโดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ส่งผลให้ผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP พัฒนาให้ สินค้ามีคุณภาพมาตรฐานที่ยอมรับแก่บุคคลทั่วไป สามารถใช้เป็นแหล่งรายได้และสร้างความเข้มแข็งให้กับ ชุมชน ทั้งนี้เป็นการประชาสัมพันธ์และ เสริมสร้างคุณค่าของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับแก่บุคคลทั่วไป ส่งผลให้ ผู้ผลิตผู้ประกอบการชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ OTOP เป็นการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชนรากฐานให้มีความมั่นคงกลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ได้รับผลประโยชน์จากการจำหน่าย สินค้า OTOP เป็นการเพิ่มช่องทางการตลาดสินค้าแก่ผู้ประกอบการ

จะเห็นได้ว่า การดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน ที่ภาครัฐให้การสนับสนุน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับ ผลประโยชน์จากการได้รับการรับรองตามกฎหมาย สามารถขอรับการส่งเสริมหรือสนับสนุนจากคณะกรรมการ ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน มีสิทธิ์ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนากิจการ รับผลประโยชน์จากโครงการ ผู้ประกอบการและผู้ผลิตหัตถกรรมดั้งเดิม ได้รับประโยชน์จากการฝึกอบรมโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP กลุ่มปรับตัวสู่การพัฒนาให้มีคุณภาพมาตรฐานตามกลุ่มคลัสเตอร์ โดยกรมการพัฒนาชุมชนและสำนักส่งเสริมภูมิ ปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในด้านการตลาดการออกแบบพัฒนา

ผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์การสร้างแบรนด์รวมถึงมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และการควบคุมคุณภาพสินค้าและเทคนิคการถ่ายภาพผลิตภัณฑ์ ให้ความรู้ในการต่อยอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ช่วยแก่ผู้ผลิตประกอบการ OTOP โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ OTOP ซึ่งเป็นโครงการที่มีการบูรณาการการทำงานของคุณภาพทุกภาคส่วนในการสนับสนุนให้ชุมชนใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรม เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับตนเองและชุมชน โดยมีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษาในพื้นที่และภาคประชาชนร่วมกันพัฒนาความสามารถของผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ OTOP โดยภาครัฐสนับสนุนให้ชุมชนเข้าถึงองค์ความรู้ใหม่และแหล่งเงินทุน พัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการและการตลาดเพื่อยกระดับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพมาตรฐานเป็นที่ต้องการของตลาดและสามารถสร้างนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่า และเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนสู่ตลาดทั้งงานในประเทศและ ต่างประเทศ โดยสำนักงานพัฒนาชุมชน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมให้คงอยู่ในชุมชน และสร้างงานสร้างรายได้แก่ชุมชน ตลอดจนสร้างความเข้มแข็ง ความรัก ความสามัคคีต่อคนในชุมชน อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน จากการนำสินค้า OTOP ร่วมงาน OTOP โดยผู้ราชการจังหวัดมอบหมายสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนำสินค้า OTOP 3 ถึง 5 ดาว ร่วมงาน OTOP ที่จัดขึ้นโดย กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์ในการทำงานสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมแก้ปัญหาความยากจน และพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP สู่สังคมดิจิทัล ขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้มีความเข้มแข็งและเติบโต ทำให้ระดับการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ระดับสูง และในด้านการประเมินผลกระทบการผู้นำชุมชนและภาคีผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการประเมินผล โครงการเพื่อทราบผลการดำเนินการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

องค์ความรู้การวิจัย กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารราชการแบบบูรณาการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมกับประชาชนในลักษณะหุ้นส่วน ความร่วมมือหรือภาคีเครือข่าย และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการพัฒนาหรือแก้ปัญหาในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดนครราชสีมา บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนด้าน การให้ข้อมูลข่าวสาร การรับฟังความคิดเห็น การเข้ามาเกี่ยวข้อง ความร่วมมือ การเสริมอำนาจแก่ประชาชน และผลจากการนำกลยุทธ์การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

แนวทางการบริหารราชการแบบบูรณาการขององค์กรส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย คือ วิธีการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐตั้งแต่ก่อนเริ่มโครงการ เสนอความต้องการในการดำเนินโครงการประกอบด้วย 1) มีส่วนร่วมตัดสินใจ 2)มีส่วนร่วมปฏิบัติหรือดำเนินงาน 3) มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ของโครงการ 4) มีส่วนร่วมประเมินผล โดยทำงานแบบมุ่งเน้นผลงาน (Result) ตามยุทธศาสตร์เป็นหลักในการทำงานของหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญแตกต่างกัน ทำงานภายใต้เป้าหมายและวัตถุประสงค์หลักของยุทธศาสตร์เดียวกัน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำงาน โดยใช้ทรัพยากรร่วมกัน และนวัตกรรมทางการบริหารราชการแบบบูรณาการที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย 1) กระบวนการภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมเป็นหุ้นส่วนกับประชาชน 2) การสร้างกลไกส่งเสริมให้ตัวแทนกลุ่มต่างๆ เข้ามาร่วมอย่างเป็นทางการ 3) การปรับ

หน่วยงานภาครัฐ วิธีการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่หน่วยงานให้มีการทำงานแบบเครือข่าย 4) พัฒนาความเป็นผู้นำให้กับภาคประชาชนสร้างทักษะการทำงานกับทุกภาคส่วน ให้ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการบริหารจัดการ 5) การประเมินผลการปฏิบัติงานจากการทำงานร่วมกับประชาชนเพื่อให้บรรลุผลตามยุทธศาสตร์ มุ่งสู่ผลสำเร็จ และเป้าหมายของงานร่วมกัน เพื่อความประหยัด เสริมสร้างประสิทธิผลและประสิทธิภาพประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด

6. สรุป

การบริหารราชการแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนาชุมชน

บทความนี้วิเคราะห์การบริหารราชการแบบบูรณาการที่เน้นการสร้างความร่วมมือให้ชุมชนผ่านการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและหัตถกรรมดั้งเดิม โดยมุ่งเน้นการประสานงานระหว่างภาครัฐและประชาชนในการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชน ตัวอย่างชุมชนที่ได้รับการศึกษา ได้แก่ ชุมชนศรีสุพรรณ (จังหวัดเชียงใหม่) ที่มีการผลิตเครื่องเงิน, ชุมชนบ้านไผ่หนอง (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) ที่มีการผลิตมีดอรัญญิก, และชุมชนเมือง (จังหวัดนครราชสีมา) ที่มีการผลิตเครื่องถม ทั้งสามชุมชนแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและความภาคภูมิใจในระดับชุมชน

กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ผลการศึกษาเน้นย้ำความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การตัดสินใจ การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล โดยกระบวนการนี้ช่วยส่งเสริมความเชื่อมั่นและความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ตัวอย่างการดำเนินงานที่สำคัญคือการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเพื่อสนับสนุนการผลิต การตลาด และการจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรม

แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทความยังเสนอแนวทางการบริหารราชการแบบบูรณาการที่มุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นการสร้างกลไกความร่วมมือ เช่น การพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ การสร้างเครือข่ายการทำงาน และการปรับปรุงระบบการทำงานของภาครัฐเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของชุมชน การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและการตลาดสมัยใหม่ยังเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่ช่วยเพิ่มศักยภาพของหัตถกรรมดั้งเดิมในการแข่งขันในตลาดทั้งในและต่างประเทศ

สรุปได้ว่าการบริหารราชการแบบบูรณาการเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงทรัพยากรของรัฐกับศักยภาพของชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในระดับชุมชนอย่างยั่งยืน.

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งต่อไปในการที่จะทำห้วงข้อการศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารราชการแบบบูรณาการในการพัฒนาหัตถกรรมดั้งเดิมเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน ผู้วิจัยขอเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการทำวิจัยเกี่ยวกับการบริหารราชการแบบบูรณาการในการพัฒนาหัตถกรรมดั้งเดิมเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนโดยมี วัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ ดังนี้

1) นำผลที่ค้นพบจากพื้นที่เพื่อหาความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากหัตถกรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นชุมชนวัฒนธรรมเครื่องเงินวัวลาย มีดอรัญญิก เครื่องถม ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมดั้งเดิมของชุมชนวัฒนธรรมมีดอรัญญิกบ้านไผ่หนอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เครื่องเงินชุมชนศรีสุพรรณ จังหวัดเชียงใหม่ และเครื่องถมชุมชนเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ไปเป็นต้นแบบของชุมชนอื่นๆ

2) นำกระบวนการบริหารราชการแบบบูรณาการในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมดั้งเดิมของไทย ไปเป็นแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอื่น ๆ

3) นำแนวทางที่ได้จากการพัฒนาหัตถกรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นสู่ความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนไปประยุกต์ใช้เป็นนโยบายและแผนพัฒนาชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1) ควรมีการส่งเสริมให้ชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการ ทำงานร่วมกันเพื่อสร้างความเข้มแข็ง และการสร้างเครือข่าย

2) ภาครัฐ และเอกชนควรดำเนินการรณรงค์ให้ผู้ผลิตหัตถกรรมโลหะ ด้านเครื่องเงิน มีดอรัญญิก เครื่องถมป้องกันอันตรายที่เกิดจากการผลิต เพื่อช่วยให้สุขภาพแข็งแรง อายุยืน

3) ควรมีการนำผลที่ได้จากผลการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบในการบริหารราชการแบบบูรณาการในการพัฒนาหัตถกรรมดั้งเดิมเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อให้เกิดความเป็นชุมชนที่มีความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรจะทำวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณ โดยการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อการพัฒนาภูมิปัญญาหัตถกรรมดั้งเดิม

2) ควรทำวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เกี่ยวกับการบริหารราชการแบบบูรณาการในการพัฒนาหัตถกรรมดั้งเดิมเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อให้เกิดความเป็นชุมชนที่มีความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) ควรทำวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับการบริหารราชการแบบบูรณาการในการพัฒนาหัตถกรรมดั้งเดิมเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน

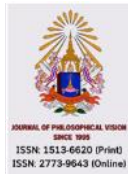
8. เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2562). *กระบวนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจ*. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- กรมศิลปากร. (2540). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติการอนุรักษ์อนุรักษ์สถานและแหล่งโบราณคดี*. กรุงเทพมหานคร: เอกสารโบราณคดี.
- กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร. (2552). *การบริหารแบบมีส่วนร่วม*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และกิตติ ตันไทย. (2560). *วัฒนธรรมและเศรษฐกิจชุมชน ภาคใต้*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด.
- ประเวศ วะสี. (2534). *การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- พัชรีย์ สีโรรส. (2551). “พลวัต นโยบายสาธารณะ จากรัฐ เอกชน สู่ประชาชน”.
- ศุภชัย ยาวะประภา. (2552). *นโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสรี พงศ์พิศ. (2536). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินติ้ง.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2560). “เอนกธรรมทัศน์ พิจารณาสังคมไทย ด้วยภูมิปัญญา ความหวัง และกำลังใจ”. สถาบันคลังปัญญาด้านยุทธศาสตร์ชาติ วิทยาลัยรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2552). *แปรถิ่น เปลี่ยนฐาน สร้างการปกครองท้องถิ่นให้เป็นรากฐานของประชาธิปไตย (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Clg & o. Paurtions plauue in rural development: Seeing clarity through specificity. *World Development*, 8, 213-235.
- Grenier, L. (1996). *Population and Development in Thailand*. Regional Institute of Higher Education Republic of Singapore.
- Briker, F., & Clark, J. J. (1954). *Management in the public service: The quest for effective performance*. New York: McGraw-Hill.
- Koontz, H. (1976). *Management: A system and contingency analysis of management function* (6th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Newstrom, J. W., & Davis, K. (1993). *Human behavior at work: Organizational behavior* (7th ed.). New York: McGraw-Hill Book Company.

Philip, H. (1990). *Development dilemmas in rural Thailand*. Oxford: Oxford University Press.

Price, A. (2004). *Human resource management in a business context* (2nd ed.). London: Thomson Learning.

Holloway, W. V. (1959). *State and local government in the United States*. New York: McGraw-Hill.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) x ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2024.32

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3

Human Resource Management of Anubansomdetphrawannarat School Suphanburi Primary Education Service Area Office 3

อรณลิน รัชนิพนธ์^{1*}, ศักดิพันธ์ ตันวิมลรัตน์²

Onnalin Ratchanipon^{1*}, Sakdipan Tanwimonrat²

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author*

1. อรณลิน รัชนิพนธ์*

Onnalin Ratchanipon

มหาวิทยาลัย ศิลปากร

Silpakorn, University, Thailand.

Email: namun_zz@hotmail.com

2. ศักดิพันธ์ ตันวิมลรัตน์

Assoc. Prof. Dr. Sakdipan Tanwimonrat

มหาวิทยาลัย ศิลปากร

Silpakorn, University, Thailand.

Email: TONWIMONRAT_S@SU.AC.TH

คำสำคัญ:

การบริหารทรัพยากรมนุษย์; โรงเรียน; เขตพื้นที่
การศึกษา

Keywords:

Human Resource Management; School;
Education Service Area

Article history:

Received: 19/05/2023

Revised: 12/07/2024

Accepted: 15/08/2024

Available online: 01/12/2024

How to cite:

Ratchanipon, O.& Tanwimonrat, S.
(2024). Human Resource Management
of Anubansomdetphrawannarat School
Suphanburi Primary Education Service
Area Office 3. *Journal of Philosophical
Vision*, 29 (2), 124-141.

ABSTRACT

The aim of this research article was to determine the following as 1) the human research management of Anubansomdetphrawannarat School. 2) The guidelines for advocating and expanding human resource management of Anubansomdetphrawannarat School. The sample group was composed of 75 individuals, including the assistant director and the teachers of Anubansomdetphrawannarat School. Research tools was 1) a questionnaire about human resource management. 2) An open-ended questionnaire for regulations in promoting and expanding human resource management. The statistics utilized in data analysis comprised the following; frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, and content analysis.

The research finding was as follows; 1) the human resource management of Anubansomdetphrawannarat School in its' entirety was measured at a high level. When determining each factor individually, it was determined that all 4 factors were measured at a high level, as well as organized in descending order of arithmetic mean. For example, training and development, performance management and appraisal, recruitment and placement, employee relations and compensation. 2) The guidelines to promote and develop the human resource management of Anubansomdetphrawannarat School were found to be multi-approach. There was a promotion in the areas with the arithmetic mean higher than 3.50 and the improvement in the areas with the arithmetic mean lower than 3.50.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต 2) แนวทางการส่งเสริมและพัฒนากิจการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต ประชากรในการวิจัยได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียนและครูของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต จำนวนทั้งสิ้น 75 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และแบบสอบถามปลายเปิดสำหรับแนวทางการส่งเสริมและพัฒนากิจการบริหารทรัพยากรมนุษย์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน โดยเรียงค่ามัชฌิมเลขคณิตมากไปหาน้อย คือ ด้านการฝึกอบรมและการพัฒนา ด้านการบริหารผลการปฏิบัติงานและการประเมินผล ด้านการสรรหาและบรรจุ ด้านพนักงานสัมพันธ์ และด้านการจ่ายค่าตอบแทน 2) แนวทางการส่งเสริมและพัฒนากิจการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัตพบว่าแนวทาง โดยมีการส่งเสริมในด้านที่มีค่ามัชฌิมเลขคณิตสูงกว่า 3.50 และมีการพัฒนาในด้านที่มีค่ามัชฌิมเลขคณิตต่ำกว่า 3.50

1. บทนำ

การพัฒนากำลังคนของไทยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่สำคัญ ได้แก่ การเป็นสังคมสูงวัย วงจรชีวิตของความรู้สั้นลงโดยเฉพาะด้านดิจิทัลและเทคโนโลยี และภาคเอกชนเริ่มให้ความสำคัญกับสมรรถนะในการทำงานมากกว่าคุณวุฒิ อีกทั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ จึงต้องมีการเร่งขยายผลและต่อยอดประเด็นการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การพลิกโฉมกำลังคนสมรรถนะสูงที่มีภาวะผู้นำสูงสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มขีดความสามารถของประเทศได้ การพัฒนาทุนมนุษย์ทุกช่วงวัยที่ผ่านมาได้มีความพยายามปรับปรุงคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ทั้งการยกระดับมาตรฐานการศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีและการพัฒนานวัตกรรมการเรียน รวมถึงการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมที่เป็นแบบอย่างด้านการศึกษา ทำให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระควบคู่กับความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น รวมถึงความพยายามในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เป็นกฎหมายแม่บทในการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น มีมาตรฐานและสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการ กำหนดให้ยึดหลักการมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในทางปฏิบัติ การมีส่วนร่วมและให้กระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์กรมหาชน, 2564: 121) ดังนั้นพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นกฎหมายที่จัดระเบียบบริหารราชการของกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้มีบทบัญญัติให้เป็นไปตาม

หลักการที่กำหนดโดยบัญญัติให้กระทรวงศึกษาธิการแบ่งการบริหารราชการเป็นส่วนกลางเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาระดับปริญญาที่เป็นนิติบุคคล และยังกำหนดให้สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเฉพาะที่เป็นสถานศึกษามีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยมีเป้าหมายให้สถานศึกษามีความคล่องตัวและมีอิสระในด้านวิชาการ งบประมาณ งานบุคคล และบริหารทั่วไป ดังนั้น เมื่อมีการกระจายอำนาจในการบริหารมายังสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีหน้าที่ในการบริหารจัดการภารกิจทุกอย่างในสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด

โรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เป็นโรงเรียนที่มุ่งจัดการศึกษาให้นักเรียนทุกคนเป็นคนเก่งและเป็นคนดี โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์และตัดสินใจ แก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผล อีกทั้งยังส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักเรียนอีกด้วย โดยเปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 จนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนทั้งสิ้น 985 คน และมีข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาจำนวน 83 คน ซึ่งในการดำเนินการที่ผ่านมา มีสภาพปัญหาและอุปสรรคที่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ อันได้แก่ ด้านการสรรหาและการคัดเลือก (รังสิณี ใจมั่น, 2565) จากปัญหาที่กล่าวในข้างต้นพบว่า หากสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์และมีระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นไปตามระเบียบและแบบแผน ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและทำให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จในการดำเนินงานด้านต่างๆ ตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการและพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน เสริมสร้างให้เกิดความเข้มแข็งในสถานศึกษาอันจะส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาดังกล่าวได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ไว้ดังนี้

- 1) เพื่อทราบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3
- 2) เพื่อทราบแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

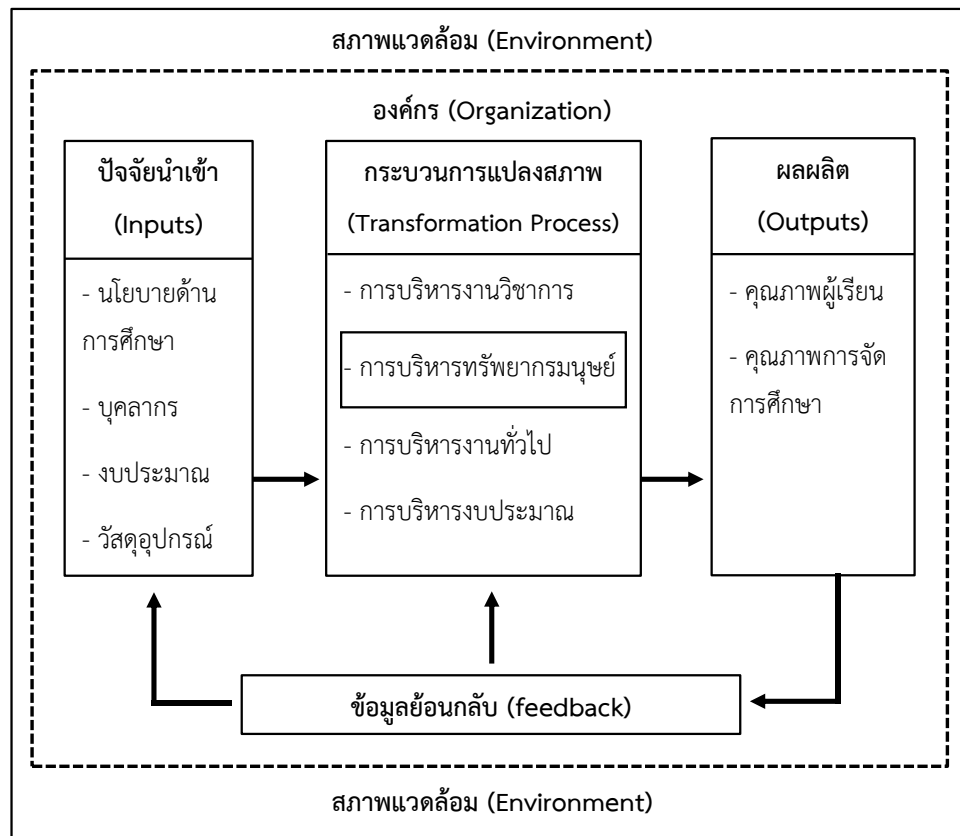
3.1 สมมติฐานของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับข้อคำถามของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสมมติฐานของการวิจัย ไว้ว่า

- 1) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 อยู่ในระดับปานกลาง
- 2) แนวทางการส่งเสริมและพัฒนากการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เป็นพหุแนวทาง

3.2 ขอบข่ายเชิงทฤษฎีของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเชิงระบบ (systems approach) ของลูเนนเบิร์กและออสเตน (Lunenburg and Ornstein) ที่ได้กล่าวไว้ว่า โรงเรียนนี้เป็นองค์การที่มีลักษณะเป็นระบบเปิด ระบบหนึ่งที่มีองค์ประกอบซึ่งสัมพันธ์กันอย่างเป็นเอกภาพเพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายขององค์กรร่วมกัน ชุดองค์ประกอบดังกล่าว มี 5 ประการดังนี้ 1) ปัจจัยป้อนเข้า (inputs) 2) กระบวนการเปลี่ยนแปลง (transformational process) 3) ปัจจัยป้อนออก (outputs) 4) ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) และ 5) สภาพแวดล้อม (environment) ซึ่งปัจจัยป้อนเข้าในการจัดการศึกษามี 4 ประการ ประกอบด้วย 1) การจัดการ (management) 2) บุคลากร (man) 3) งบประมาณ (money) และ 4) วัสดุอุปกรณ์ (materials) ซึ่งปัจจัยป้อนเข้าเหล่านี้จะถูกแปรเปลี่ยนโดยกระบวนการขององค์กรมี 3 ประการ ประกอบด้วย 1) การบริหาร 2) การนิเทศ และ 3) การจัดการเรียนการสอน จนเกิดเป็นปัจจัยป้อนออก หรือผลผลิตอันเกิดจากกระบวนการที่มีคุณภาพ นั่นคือ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร (Fred & Allan, 2020) สำหรับการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 โดยมีนักวิชาการได้อธิบายถึงบทบาทหน้าที่และกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เช่น มาร์โตซิโอ (Martocchio) ได้กล่าวถึงหน้าที่ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่ามี 6 ด้าน คือ 1) การจัดบุคคล (staffing) 2) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (human resource development) 3) การบริหารผลการปฏิบัติงาน (performance management) 4) การจ่ายค่าตอบแทน (compensation) พนักงานและแรงงานสัมพันธ์ (employee and labor relation) และความปลอดภัยและสุขภาพ (safety and health) (Joseph, 2019) โน และคณะ (Noe et al.: 6) จากที่กล่าวมาข้างต้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีตามแนวคิดของลูเนนเบิร์กและออสเตน (Lunenburg and Ornstein) มาเป็นกรอบของการวิจัย

แผนภูมิที่ 1 ขอบข่ายเชิงทฤษฎีของการวิจัย (Fred & Allan, 2020: 23-25; Gary Dessler, 2020: 132-474)

3.3 ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยโดยมุ่งศึกษาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร ข้าราชการครูและบุคลากรภายในโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต รวมทั้งสิ้น 75 คน ซึ่งตัวแปรที่ศึกษาคือ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามแนวคิดทฤษฎีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของ เดสเลอร์ (Dessler, 2020) ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การสรรหาและบรรจุ 2) การฝึกอบรมและการพัฒนา 3) การบริหารผลการปฏิบัติงานและการประเมินผล 4) การจ่ายค่าตอบแทน 5) พนักงานสัมพันธ์

3.4 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดรายละเอียดรายละเอียดการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมโครงการวิจัย เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาสภาพปัญหา และอุปสรรคต่างๆ รวมทั้งศึกษาเอกสาร ตำรา เว็บไซต์ ข้อมูล สถิติ วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำโครงร่างงานวิจัยตามคำแนะนำของอาจารย์ผู้ควบคุมการค้นคว้าอิสระ แล้วเสนอโครงร่างงานวิจัยต่อภาควิชาเพื่อขอความเห็นชอบและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัย เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล ปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือจากการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วจึงนำเครื่องมือไปใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่ศึกษา โดยจัดส่งแบบสอบถามไปยังประชากรที่ศึกษาด้วยตนเอง พร้อมทั้งแจ้งกำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง หลังจากนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ และแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัย เป็นขั้นตอนการนำเสนอโครงร่างรายงานผลการวิจัยต่ออาจารย์ผู้ควบคุมการค้นคว้าอิสระ ผู้วิจัยดำเนินการจัดพิมพ์เป็นฉบับเพื่อขอสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนแก้ไขรายงานผลตามที่คณะกรรมการชี้แนะ และจัดส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขอจบการศึกษา

3.5 แผนแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ที่มีแผนแบบการวิจัยในลักษณะกลุ่มตัวอย่างเดียว ศึกษาสภาวะการณ์ ไม่มีการทดลอง (the-one-shot, nonexperimental case study design) ซึ่งสามารถเขียนเป็นแผนภูมิ (Diagram) ได้ดังนี้

เมื่อ S หมายถึง ประชากร

X หมายถึง ตัวแปรที่ศึกษา

O หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน และครูของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี

เขต 3 จำนวนทั้งสิ้น 75 คน โดยไม่นับรวมผู้วิจัยและครูอัตราจ้างชาวต่างชาติ

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย ตัวแปรพื้นฐาน และตัวแปรที่ศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ตัวแปรพื้นฐาน คือ ตัวแปรที่เกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบัน และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

2) ตัวแปรที่ศึกษา คือ ตัวแปรที่เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ตามแนวคิดของ

เดสเลอร์ (Dessler) ประกอบด้วยกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ 5 ประการ ดังนี้

- 1) การสรรหาและบรรจุ (recruitment and placement)
- 2) การฝึกอบรมและการพัฒนา (training and development)
- 3) การบริหารผลการปฏิบัติงานและการประเมินผล (performance management and appraisal)
- 4) การจ่ายค่าตอบแทน (compensation)
- 5) พนักงานสัมพันธ์ (employee relations)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้มี 2 ประเภท คือ

1) แบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบัน และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน มีลักษณะเป็นแบบตัวเลือกที่กำหนดคำตอบไว้ (Forced Choice)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ตามแนวคิดของ เดสเลอร์ (Dessler) ได้กำหนดกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ไว้ 5 ประการ ได้แก่ 1) การสรรหาและบรรจุ 2) การฝึกอบรมและการพัฒนา 3) การบริหารผลการปฏิบัติงานและการประเมิน 4) การจ่ายค่าตอบแทน และ 5) พนักงานสัมพันธ์ ซึ่งการตอบแบบสอบถามในตอนี่ 2 จะมีลักษณะเป็นคำถามชนิดจัดอันดับคุณภาพ 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert's rating scales) โดยกำหนดค่าระดับคะแนนของแต่ละช่วงน้ำหนัก ดังนี้

ระดับ 1 หมายถึง การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต

ระดับ 2 หมายถึงการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต อยู่ในระดับน้อย

ระดับ 3 หมายถึงการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต อยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 4 หมายถึง การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต อยู่ในระดับมาก

ระดับ 5 หมายถึง การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต อยู่ในระดับมากที่สุด

2) แบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเสนอแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3

4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

4.1 การบริหารทรัพยากรมนุษย์

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ผู้บริหารควรตระหนักถึงความสำคัญอยู่เสมอ เพราะการปฏิบัติงานแทบทุกอย่างล้วนแล้วแต่ต้องใช้บุคคลในการดำเนินงานแทบทั้งสิ้น ผู้บริหารในฐานะผู้นำจึงต้องให้ความสำคัญและสามารถบริหารจัดการบุคคลที่เข้ามาปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประสิทธิผลแก่องค์กรมากที่สุด ซึ่งในการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้นมีการศึกษาการได้นิยามความหมายไว้ ดังนี้ อิวานเซวิช และโคโนพาสเก้ (Ivancevich & Konopaske, 2013: 1) กล่าวว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การบริหารคนในที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ตรวจสอบสิ่งที่สามารถทำได้หรือควรทำ เพื่อให้คนทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีความพึงพอใจมากขึ้น มอนดี้ และมอนดี้ (Mondy & Mondy, 2014: 28) กล่าวว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ คือ การใช้ประโยชน์ของบุคคลเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร เดสเลอร์ (Dessler, 2020: 3) กล่าวว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการสรรหา การฝึกอบรม การประเมินการจ่ายค่าตอบแทนพนักงาน รวมถึงการดูแลแรงงานสัมพันธ์ สุขภาพและความปลอดภัย และความยุติธรรม อีระเดช รุ่งมงคล (2560: 5) กล่าวว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การจัดการบุคลากรในองค์กร โดยให้ความสำคัญในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน และทำให้บุคลากรเหล่านั้นมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดี สรุปได้ว่าการบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กระบวนการในการบริหารจัดการคนในองค์กร ทั้งการสรรหาและบรรจุเข้าตำแหน่ง การฝึกอบรมและพัฒนา การบริหารผลการปฏิบัติงานและการประเมินผลการปฏิบัติงาน การจ่ายค่าตอบแทน

4.2 ความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์

ในแต่ละองค์กรบุคคลถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าเป็นอย่างมาก เพราะไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการใดก็ตาม ล้วนแล้วแต่จะต้องใช้ทรัพยากรบุคคลในการดำเนินงานแทบทั้งสิ้น ดังนั้น การบริหารและพัฒนาบุคคลให้มีประสิทธิภาพจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ เพื่อเป็นกำลังในการพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายถึงความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ไว้ ดังนี้ สเนล และโบแลนด์เลอร์ (Snell and Bohlander, 2014) กล่าวว่า คำว่าทรัพยากรมนุษย์ ทุนมนุษย์ ทรัพยากรสินทางปัญญา และการจัดการความสามารถ บ่งบอกเป็นนัยว่าคนคือผู้ที่ขับเคลื่อนประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรไปพร้อมกับทรัพยากรอื่นๆ โน และคณะ (Noe et al., 2019: 5) กล่าวว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กร เนื่องจากทุนมนุษย์มีคุณสมบัติบางประการที่ทำให้มีคุณค่าในแง่ของกลยุทธ์ทางธุรกิจ การบริหารทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพจะสามารถสร้างรากฐานของระบบการทำงานเชิงประสิทธิภาพได้

เดสเลอร์ (Dessler, 2020: 3-4) กล่าวว่า การศึกษาเกี่ยวกับแนวความคิดและเทคนิคต่างๆ ของการบริหารทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญต่อผู้บริหารทุกคน เพราะจะช่วยลดความผิดพลาดในเรื่องต่างๆ จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์ (2560: 7) กล่าวว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ เป็นงานที่มีความสำคัญยิ่งต่อองค์กร ดังนั้นการจัดการทรัพยากรมนุษย์จึงมีความสำคัญ ดังต่อไปนี้

1) ช่วยสร้างความเจริญเติบโตมั่นคงให้แก่องค์กร ในฐานะที่งานด้านการจัดการทรัพยากร มนุษย์จะทำให้ได้บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และมีความพร้อมเข้ามาเพื่อขับเคลื่อนพันธกิจขององค์กรไปสู่ความสำเร็จได้

2) ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เมื่อบุคลากรได้ปฏิบัติงานที่ตนเอง มีความรู้ ความสามารถ และยังสามารถส่งผลทำให้เกิดความทุ่มเท เสียสละ จงรักภักดีต่อองค์กรมากขึ้น

3) ช่วยกระตุ้นให้บุคลากรตื่นตัวที่จะเพิ่มศักยภาพการปฏิบัติงานของตนเอง โดยอาศัยความรู้ ความสามารถและทักษะที่หลากหลาย

4) ช่วยสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมและประเทศชาติ โดยเฉพาะหากมีการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ดี ย่อมจะช่วยเสริมให้บุคลากรมีคุณภาพ ก่อให้เกิดการจ้างงานและภาวะการมีงานทำ สร้าง ผลผลิตให้แก่องค์กร และเพิ่มรายได้ให้กับประเทศชาติมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารทุกองค์กรควรให้ความสำคัญ เพราะการที่ก่อให้เกิดความสำเร็จขององค์กรได้นั้น คน คือทรัพยากรสำคัญที่ช่วยพัฒนาองค์กรให้ก้าวไปข้างหน้าและเจริญเติบโตได้ โดยการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีนั้นควรเริ่มตั้งแต่การแสวงหาบุคลากรที่มีคุณสมบัติ มีคุณภาพ และเหมาะสมกับตำแหน่งนั้นๆ

4.3 หน้าที่ของการบริหารทรัพยากรมนุษย์

ทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญและเป็นหัวใจหลักขององค์กรแทบทุกแห่ง ดังนั้นการกำหนดภาระงานหรือหน้าที่ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้ชัดเจนจึงถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นเช่นเดียวกัน ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ไว้ มาร์โตซิโอ (Martocchio, 2019: 24-26) ได้กล่าวถึงหน้าที่ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์มี 6 ด้านคือ โดยในแต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้ 1) การจัดบุคคล (Staffing) 2) การบริหารผลการปฏิบัติงาน (Performance management) 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human resource development) 4) การจ่ายค่าตอบแทน (Compensation) 5) พนักงานและแรงงานสัมพันธ์ (employee and labor relation) 6) ความปลอดภัยและสุขภาพ (safety and health) สรุปได้ว่า ขอบข่ายของการบริหารทรัพยากรมนุษย์คือบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องบริหารจัดการบุคลากรทุกคนในองค์กรอย่างทั่วถึงและครอบคลุมทุกด้าน เพื่อให้บุคลากรมีแนวทางในการปฏิบัติงาน รวมถึงได้รับสวัสดิการและผลประโยชน์ที่เหมาะสมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจภายใต้กฎหมายระเบียบ หลักเกณฑ์ และข้อบังคับตามที่กฎหมายกำหนด

4.4 กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์

คนคือปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการทำงาน องค์กรหรือหน่วยงานใดมีทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ องค์กรนั้นย่อมประสบความสำเร็จ ดังนั้นการบริหารบุคลากรจึงจำเป็นต้องใช้หลักและกระบวนการในการบริหาร ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้หลักและกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ไว้ เมทิส และแจ๊คสัน (Mathis & Jackson, 2008: 18-19) ได้ระบุกระบวนการและขั้นตอนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การจัดบุคคลเข้าทำงาน (staffing) 2) การบริหารไหวพริบ (talent management) 3) การให้รางวัล (total reward) 4) การบริหารความเสี่ยงและการปกป้องรักษาพนักงาน (risk management and worker protection) 5) ความสัมพันธ์ของพนักงานหรือลูกจ้าง (employee and labor relations) 6) การวางแผนยุทธศาสตร์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (strategic human resource planning) 7) การให้โอกาสในงานอย่างเท่าเทียม (equal employment opportunity) จากแนวคิดกระบวนการในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของนักวิชาการหลายท่าน สรุปได้ว่า กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้นเริ่มตั้งแต่การวางแผนอัตรากำลังในองค์กร เพื่อให้ได้จำนวนบุคลากรที่เพียงพอต่อความต้องการในการทำงาน ต่อจากนั้นจึงทำการสรรหาและบรรจุบุคลากรที่มีความเหมาะสมกับตำแหน่งต่างๆ เพื่อให้ได้บุคลากรที่มีคุณภาพมาปฏิบัติงานและส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

5. ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 2) แนวทางการส่งเสริมและพัฒนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 โดยศึกษาจากประชากรในโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการ จำนวน 2 คน และครู จำนวน 72 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 75 คน ได้รับการตอบกลับคืน 72 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96 จากนั้นเก็บรวบรวมแบบสอบถามแล้วนำมาวิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมและพัฒนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน และครู จำนวน 70 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 72 คน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน ประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม (N = 72)

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	11	15.28
หญิง	61	84.72
รวม	72	100.00
2. อายุ		
ไม่เกิน 30 ปี	19	26.39
31 – 40 ปี	32	44.44
41 – 50 ปี	12	16.67
51 – 60 ปี	9	12.50
รวม	72	100.00
3. ระดับการศึกษาสูงสุด		
ปริญญาตรี	54	75.00
ปริญญาโท	18	25.00
ปริญญาเอก	-	-
รวม	72	100.00
4. ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน		
ผู้อำนวยการโรงเรียน	1	1.39
รองผู้อำนวยการโรงเรียน	1	1.39
ครู	70	97.22
รวม	72	100.00
5. ประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน		
ไม่เกิน 5 ปี	38	52.78
5 – 10 ปี	17	23.61
11 – 15 ปี	5	6.94
16 – 20 ปี	1	1.39
21 – 25 ปี	4	5.56
26 ปี ขึ้นไป	7	9.72
รวม	72	100.00

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 72 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 84.72 เป็นเพศชาย จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 15.28 มีอายุ 31 - 40 ปี มากที่สุด จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 44.44 รองลงมา อายุไม่เกิน 30 ปี จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 26.39 อายุ 41 - 50 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 และอายุ 51 - 60 ปี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 ระดับการศึกษาสูงสุด ปริญญาตรี มากที่สุด จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 75.00 และปริญญาโท จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน เป็นครู มากที่สุด จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 97.22 เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.39 และเป็นรองผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.39 ส่วนประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน มีประสบการณ์ทำงานไม่เกิน 5 ปี มากที่สุด จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 52.78 รองลงมา มีประสบการณ์ทำงาน 5 - 10 ปี จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 23.61 มีประสบการณ์การทำงาน 26 ปีขึ้นไป จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 9.72 มีประสบการณ์ทำงาน 11 - 15 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 6.94 มีประสบการณ์ทำงาน 21 - 25 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 5.56 และมีประสบการณ์ทำงาน 16 - 20 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.39

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3

ในการวิเคราะห์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต(Arithmetic mean: μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation: σ) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.04$, $\sigma = 0.29$) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 พบว่า มีค่าอยู่ในระหว่าง 0.36 - 0.55 เมื่อพิจารณาในภาพรวมค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) มีค่า 0.29 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ด้านการสรรหาและบรรจุ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.14$, $\sigma = 0.38$) เมื่อพิจารณาในภาพรวมค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) มีค่า 0.42 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ด้านการฝึกอบรมและการพัฒนา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.14$, $\sigma = 0.38$) เมื่อพิจารณาในภาพรวมค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) มีค่า 0.42 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ด้านการบริหารผลการปฏิบัติงานและการประเมินผล ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\mu = 4.16$, $\sigma = 0.39$) เมื่อพิจารณาในภาพรวมค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) มีค่า 0.39 แสดงว่าผู้ตอบ แบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ด้านการจ่ายค่าตอบแทน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.73$, $\sigma = 0.55$) เมื่อพิจารณาในภาพรวมค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) มีค่า 0.55 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็น สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ด้านพนักงานสัมพันธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.98$, $\sigma = 0.36$) เมื่อพิจารณาในภาพรวมค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) มีค่า 0.36 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็น สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมและพัฒนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียน อนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3

จากการวิเคราะห์ระดับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ทั้ง 5 ด้าน คือ 1) การสรรหาและบรรจุ 2) การฝึกอบรมและการ พัฒนา 3) การบริหารผลการปฏิบัติงานและการประเมินผล 4) การจ่ายค่าตอบแทน 5) พนักงานสัมพันธ์ ผู้วิจัย จึงสร้างแบบสอบถามแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาได้จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ปรากฏผล ดังนี้

1) แนวทางการส่งเสริมและพัฒนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต ด้านการสรรหาและบรรจุ

1.1) แนวทางการส่งเสริมสำหรับตัวแปรซึ่งมีค่ามัธยฐานเลขคณิตสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 3.50

1.2) แนวทางการพัฒนาสำหรับตัวแปรซึ่งมีค่ามัธยฐานเลขคณิตต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 3.50

2) แนวทางการส่งเสริมและพัฒนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต ด้านการฝึกอบรมและการพัฒนา

2.1) แนวทางการส่งเสริมสำหรับตัวแปรซึ่งมีค่ามัธยฐานเลขคณิตสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 3.50

2.2) แนวทางการพัฒนาสำหรับตัวแปรซึ่งมีค่ามัธยฐานเลขคณิตต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 3.50

3) แนวทางการส่งเสริมและพัฒนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต ด้านการบริหารผลการปฏิบัติงานและการประเมินผล

3.1) แนวทางการส่งเสริมสำหรับตัวแปรซึ่งมีค่ามัธยฐานเลขคณิตสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 3.50

3.2) แนวทางการพัฒนาสำหรับตัวแปรซึ่งมีค่ามัธยฐานเลขคณิตต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 3.50

4) แนวทางการส่งเสริมและพัฒนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต ด้านการจ่ายค่าตอบแทน

- 4.1) แนวทางการส่งเสริมสำหรับตัวแปรซึ่งมีค่ามัชฌิมเลขคณิตสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 3.50
- 4.2) แนวทางการพัฒนาสำหรับตัวแปรซึ่งมีค่ามัชฌิมเลขคณิตต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 3.50
- 5) แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต
ด้านพนักงานสัมพันธ์
 - 5.1) แนวทางการส่งเสริมสำหรับตัวแปรซึ่งมีค่ามัชฌิมเลขคณิตสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 3.50
 - 5.2) แนวทางการพัฒนาสำหรับตัวแปรซึ่งมีค่ามัชฌิมเลขคณิตต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 3.50

6. อภิปรายผล

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาพิจารณา เพื่อให้ทราบสภาพที่แท้จริงที่เป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ จึงอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 อยู่ในระดับปานกลาง ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาดา สารมัย ได้ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหาร สถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาปทุมธานี ประกอบด้วย ด้านการวางแผนกำลังคนและกำหนดตำแหน่ง ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดการโดยการจัดทำกรอบอัตรากำลังครู ขอรับการบรรจุแต่งตั้ง และติดต่อประสานกับหน่วยงานอื่นเพื่อขอ สนับสนุนบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่การสอน เมื่อพิจารณาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาล สมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เป็นรายด้าน ทั้ง 5 ด้าน พบว่า

1) ด้านการฝึกอบรมและพัฒนา ผลการวิจัยพบว่า ด้านการฝึกอบรมและพัฒนาอยู่ในระดับมาก เหตุที่เป็น เช่นนี้ เพราะผู้บริหารให้ความสำคัญและมีความเข้าใจในกระบวนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างดี ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วนิดา เหลนปก ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนวัดราชบุรณ บำรุง (ไสวราชบุรณอุปถัมภ์) ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนวัดราชบุรณบำรุง (ไสวราชบุรณ อุปถัมภ์) โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย คือ ด้าน การพัฒนาบุคลากร ด้านการรวมพลัง ด้านการสรรหาบุคลากร ด้านการดำรงรักษา ด้านการให้พ้นจากงาน และ ด้านการให้ค่าตอบแทน

2) ด้านการบริหารผลการปฏิบัติงานและการประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า ด้านการบริหารผลการปฏิบัติงานและการประเมินผลอยู่ในระดับมาก เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะผู้บริหารมีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างมีขั้นตอนและสม่ำเสมอ เริ่มตั้งแต่การกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จูติพร สิมสวัสดิ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดระนอง ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดระนอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านการเปลี่ยนแปลง มีการปฏิบัติอยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการสรรหาคัดเลือก ด้านการสร้างแรงจูงใจ ด้านการพัฒนาบุคลากร ส่วนด้านการดำรงไว้ มีการปฏิบัติอยู่ในอันดับต่ำสุด

3) ด้านการสรรหาและบรรจุ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสรรหาและบรรจุอยู่ในระดับมาก เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะผู้บริหารและคณะกรรมการฝ่ายบริหารงานบุคคลของโรงเรียนมีการวางแผนอัตรากำลังได้อย่างเหมาะสมกับตำแหน่งว่างและความต้องการจำเป็นในโรงเรียน มีการมีการจัดทำเอกสารการรับสมัคร และสัมภาษณ์ผู้สมัครเบื้องต้นกับหัวหน้างานโดยตรง คณะกรรมการ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อสรรหาผู้สมัครที่มีความเหมาะสมกับตำแหน่งให้ได้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิเชียร พรหมแก้ว ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดหาทรัพยากรมนุษย์อยู่ในระดับมาก ส่วนนอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง

4) ด้านพนักงานสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ด้านพนักงานสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะผู้บริหารตระหนักและแสดงให้เห็นบุคลากรเห็นและรับรู้ได้ถึงบรรยากาศแห่งความมีจริยธรรมและการปฏิบัติที่เป็นธรรมในโรงเรียน โดยการกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมที่เหมาะสมและใช้เทคนิควิธีการในการคัดเลือกบุคลากรที่มีจริยธรรมเข้ามาปฏิบัติงานด้วยหลากหลายวิธี นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการถูกดำเนินการทางจริยธรรมได้โต้แย้ง ชี้แจง และเสนอแนะความคิดเห็นของตนในประเด็นดังกล่าวได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณิศา อ่อนประสพ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลที่ส่งผลต่อความผูกพันของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

5) ด้านการจ่ายค่าตอบแทน ผลการวิจัยพบว่า ด้านการจ่ายค่าตอบแทนอยู่ในระดับมาก เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะผู้บริหารมีการกำหนดการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่บุคลากรที่เหมาะสมและเป็นธรรม โดยการจ่ายค่าตอบแทนทั้งในรูปแบบของเงินและสวัสดิการต่างๆ รวมทั้งพิจารณาถึงความเหมาะสมของค่าตอบแทนที่บุคลากรได้รับกับภาระงานในตำแหน่งและอัตราการจ่ายค่าตอบแทนในกลุ่มงานเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญคิด หงษ์ผ่า ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ

สมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2) แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมควรมีการมอบหมายและแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบการดำเนินงานด้านทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนในแต่ละกิจกรรมอย่างชัดเจน ตั้งแต่การสรรหาและบรรจุบุคลากรควรมีการสำรวจและวางแผนอัตรากำลังล่วงหน้าเพื่อจัดทำโครงสร้างบุคลากร กำหนดคุณสมบัติของผู้สมัคร หลักเกณฑ์การรับสมัคร และเทคนิควิธีการในการคัดเลือกผู้สมัคร แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เป็นพหุแนวทาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้ความสำคัญและมีวิธีการในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นระบบ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ สงกรานต์ ตะโคตร ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า แนวทางยกระดับการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการจัดสรรตำแหน่ง 2) ด้านการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง 3) ด้านการพัฒนาบุคลากรเพื่อการปฏิบัติราชการ และ 4) ด้านวินัยและการรักษาวินัย ควรเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวปฏิบัติข้อตกลงและวัฒนธรรมองค์กร จัดทำคู่มือแนวปฏิบัติตามวินัยราชการ มีการอบรม/สัมมนาจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติทางวินัยและการรักษาวินัยและผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นแบบอย่างในด้านการปฏิบัติ

7. ข้อเสนอแนะ

เพื่อเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ด้านการสรรหาและบรรจุ ควรมีการวิเคราะห์ภาระงานและกิจกรรมในแต่ละตำแหน่งเพื่อกำหนดเกณฑ์และคุณสมบัติในการรับสมัคร โดยกระจายขอบเขตการรับสมัครให้ครอบคลุมทั้งบุคลากรภายในและภายนอกสถานศึกษา และใช้เทคนิควิธีการในการคัดเลือกที่หลากหลายร่วมกัน เช่น การทำแบบทดสอบ การตรวจสอบภูมิหลัง และการตรวจร่างกาย

2. ด้านการฝึกอบรมและการพัฒนา ควรมีการวิเคราะห์ความต้องการในการฝึกอบรมของบุคลากรร่วมกับนโยบายหรือประเด็นที่จะต้องพัฒนาของโรงเรียน โดยนำมาเทียบกับความรู้และทักษะที่มีอยู่เดิมของบุคลากรในโรงเรียน เพื่อกำหนดว่าบุคลากรคนใดควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมในด้านใด

3. ด้านการบริหารผลการปฏิบัติงานและการประเมินผล ควรมีการนำเอาผลการประเมินการปฏิบัติงานของตัวบุคลากรและทีมงานในแต่ละฝ่ายของโรงเรียนมาพิจารณาหาจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาเพื่อหาแนวทางการดำเนินงานที่จะทำให้การปฏิบัติงานของบุคลากรทุกคนและทุกฝ่ายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. ด้านการจ่ายค่าตอบแทน ควรมีการให้ค่าตอบแทนเพิ่มเติมแก่บุคลากร เช่น ค่าประกันภัยหรือค่าตอบแทนในการปฏิบัติงานวันหยุด ควรมีการสำรวจอัตราการจ่ายเงินเดือนของโรงเรียนอื่นๆ ในงานที่คล้ายคลึงกันเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกับภายนอก และมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อประเมินค่างานและกำหนดค่าตอบแทนของงานให้มีความเหมาะสม

5. ด้านพนักงานสัมพันธ์ ควรมีเพิ่มกระบวนการคัดเลือกบุคลากรที่มีจริยธรรมเข้ามาปฏิบัติงานด้วยวิธีการทำแบบทดสอบ และควรมีการฝึกอบรมให้บุคลากรสามารถแยกแยะสถานการณ์ที่ล่อแหลมทางจริยธรรมและสามารถแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมได้

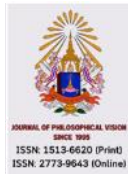
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้การวิจัยเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เผยแพร่ออกไปและเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการและผู้สนใจทั่วไป จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3
2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3
3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3

8. เอกสารอ้างอิง

- รังสิณี ใจมั่น. (2565). สัมภาษณ์ รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานบุคคล โรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต. สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2565.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2564). *รายงานการประเมินคุณภาพภายนอก: ผลการประเมิน SAR ภายใต้สถานการณ์ COVID – 19 การศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- Lunenburg, F. C., & Ornstein, A. C. (2020). *Educational Administration: Concepts and Practices* (7th ed.). SAGE Publications.
- Dessler, G. (2020). *Human Resource Management* (16th ed.). New York: Pearson Education.
- Ivancevich, J. M., & Konopaske, R. (2013). *Human Resource Management* (12th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Martocchio, J. J. (2019). *Human Resource Management* (15th ed., pp. 24-26). United States: Pearson Education.
- Noe, R. A., et al. (2019). *Fundamentals of Human Resource Management* (11th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Mathis, R. L., & Jackson, J. H. (2018). *Human Resource Management* (12th ed.). Ohio: Thomson South-Western Pub.
- Mondy, R. W., & Mondy, J. B. (2014). *Human Resource Management* (13th ed.). Boston: Prentice Hall.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) x ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2024.33

การแก้ไขปัญหาชีวิตตามแนวอนุสสติในพระพุทธศาสนา

Solving Life Problems according to Anussati in Buddhism

นิภาพร ชมภูจันทร^{1*}, พระศรีวินยาภรณ์² & สุเชาว์ พลอยชุม³

Nipaporn Chompujun^{1*}, Phra Srivinayaphon² & Suchao Ploychurm³

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author*

1. นิภาพร ชมภูจันทร*

nipaporn chompujun

หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย Master of Arts Program in Buddhist Studies, Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

Email: chompujun.npp@gmail.com

2. พระศรีวินยาภรณ์

Phra Srivinayaphon

หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย Master of Arts Program in Buddhist Studies, Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

Email: srivin.pp@hotmail.com

3. สุเชาว์ พลอยชุม

Suchao Ploychurm

หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย Master of Arts Program in Buddhist Studies, Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

Email: Ploychurm.sh@gmail.com

คำสำคัญ:

การแก้ไขปัญหาชีวิต; อนุสสติ 10; พระพุทธศาสนา

Keywords:

Life Problem Solution; Anussati 10; Buddhism

Article history:

Received: 17/05/2023

Revised: 11/08/2024

Accepted: 20/09/2024

Available online: 01/12/2024

How to cite:

Chompujun, N. et al. (2024). Solving Life Problems according to Anussati in Buddhism. *Journal of Philosophical Vision*, 29 (2), 142-150.

ABSTRACT

The research study; Solving Ling Problems according to Anussati in Buddhism. The objectives of this were as follows. 1) To study life problems and life solution, 2) To study the practical principles of Anussati in Buddhism, and 3) To present life solutions according to Anussati in Buddhism. This research was documentary qualitative research in which all date were collected from the Tipitaka, Visuddhimagga, boo, thesis, and website. The research methodology was in-depth-interview for analyzing what is the answer and presenting by narrative way.

The results of the research showed that; Life problems mean obstacles in life that prevents us to be successful from doing good things in our lives. The problems may be caused by people, objects or social conditions. The problems are also divided into several types, both difficult, simple and too complicate to approach. There are 4 types of problem namely; 1) Behavior concerning to the mind 2) Health concerning the body 3) Family concerning society, and 4) Work regarding to economy.

The Anussati in Buddhism is the practice principle of tranquility for developing the mind. It is used to be considering the wholesome thought regularly. It causes the mind calm, concentrates, represses the 5 hindrances till attain the absorptions. It is the base of developing insight meditation to know what really is. Solving Life Problems according to Anussati in Buddhism. Buddhist principles are necessary and important to the person who practices them. Because it makes those who practice to be peaceful and happy much more than those who are without practice as the mental work. Mark a skill all 4 sides the practice of Anussati leads to see what a real body and mind is in the three characteristics. Which is in line with the approach to solving life problems in 4 aspects.

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การแก้ไขปัญหาวิตตามแนวนุสสติในพระพุทธศาสนา มีวัตถุประสงค์ดังนี้
 1) เพื่อศึกษาปัญหาวิตและการแก้ไขปัญหาวิต 2) เพื่อศึกษาหลักปฏิบัติตามแนวนุสสติในพระพุทธศาสนา
 3) เพื่อนำเสนอการแก้ไขปัญหาวิตตามแนวนุสสติในพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากพระไตรปิฎก คัมภีร์วิสุทธิมรรค หนังสือ วิทยานิพนธ์ เว็บไซต์ โดยรวบรวมข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาวิต หมายถึง อุปสรรคในการใช้ชีวิตและอาจหมายถึง เป็นการขัดขวางการทำอะไร ๆ ในชีวิตของเราไม่ประสบความสำเร็จได้ ปัญหานี้สามารถเกิดจากคน สิ่งของ หรือสภาพสังคมก็ได้และปัญหานี้ยังแบ่งออกเป็นหลายประเภทที่ยาก ย่ำแย่ ซับซ้อนเกินกว่าที่จะเข้าถึงปัญญานั้นได้ก็มี แต่งานวิจัยนี้ประมวลไว้ 4 ด้าน ดังนี้ 1) พฤติกรรม ว่าด้วยเรื่องของ ใจ 2) สุขภาพ ว่าด้วยเรื่องของ กาย 3) ครอบครัว ว่าด้วยเรื่องของ สังคม 4) การงาน ว่าด้วยเรื่องของ เศรษฐกิจ

อนุสสติในพระพุทธศาสนา เป็นสมถกัมมัฏฐานเพื่อพัฒนาจิตโดยใช้พิจารณาองค์ประกอบของ การคิด การนึก ในทางกุศล อย่างเนื่อง ๆ ช่วยให้สำเร็จประโยชน์ในทุกกรณี ทำให้จิตสงบ ตั้งมั่น เกิดสมาธิ ข่มนิวรณ์ 5 เกิดองค์ฌาน ซึ่งเป็นพื้นฐานในการเจริญวิปัสสนาให้เกิดปัญญารู้ตามความเป็นจริง

การแก้ไขปัญหาวิตตามแนวนุสสติในพระพุทธศาสนา หลักพุทธธรรมมีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อบุคคลที่ปฏิบัติ เพราะผู้ที่ปฏิบัติสามารถอยู่กับปัญหาอย่างมีปัญญาและเกิดความสุขมากกว่าที่ไม่ได้ฝึกสมถกัมมัฏฐานซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ ทำให้เกิดทักษะ ทั้ง 4 ด้าน ทำให้เกิดปัญญาเห็นตามความเป็นจริงในกฎไตรลักษณ์ของกายและใจซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการแก้ไขปัญหาวิต 4 ด้าน

1. บทนำ

ในสังคมปัจจุบันโอกาสพบเจอกับผู้คนหลากหลายเชื้อชาติและต่างศาสนาในการอยู่ร่วมกันทั้งองค์กรขนาดเล็กและขนาดใหญ่ อาจมีความคิดเห็นแตกต่างกันออกไปจนเกิดเป็นปัญหาให้กับทั้งตนเองและสังคมตามมาได้ การที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมจะอยู่อย่างไรกับปัญหาที่เกิดขึ้นตรงหน้าและจะมีวิธีการแก้ไขปัญหาวิตนั้นได้อย่างไร โดยเฉพาะเมื่ออาศัยอยู่ในประเทศไทยที่ได้ชื่อว่ามีศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ผู้คนนับถือมากที่สุดของประเทศ จะมีหนทางอย่างไรกับการนำหลักพุทธธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาแก้ไขปัญหาวิตให้อยู่กับปัญหานั้นได้อย่างรู้เท่าทัน และเมื่อรู้แล้วสามารถปล่อยวางได้อย่างไร ตามวิธีชาวพุทธที่ได้ชื่อว่ามีหลักพุทธธรรมคำสอนเป็นแผนที่ และเป็นแบบอย่างเพื่อนำไปสู่ชีวิตที่ดีต่อไปทั้งทางโลกและทางธรรม

ปัญหาที่คนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญมากที่สุด คือ ปัญหาในชีวิตของตัวเองมากกว่าปัญหาวิตของผู้อื่นหรือสภาพสังคมส่วนรวม เพราะทุกคนมีความเห็นแต่ตัวเป็นพื้นฐานโดยกำเนิด ดังนั้นแล้วจะมองเห็นปัญหาของตัวเองใหญ่กว่าปัญหาของคนอื่นเสมอ เพราะการมีอัตตาตัวตนและอวิชชา คือ ความไม่รู้ที่มันติดตัวมาตั้งแต่แรกเกิด จึงเป็นเหตุทำให้ต้องมาเวียนตายเวียนเกิดไม่สามารถพ้นจากสังสารวัฏได้

ดังนั้น คนจึงมองเห็นปัญหาของตนเองเป็นสำคัญ ปัญหานั้นถือว่าเป็นอุปสรรคในการใช้ชีวิตและอาจหมายถึงเป็นการขัดขวางการทำอะไรดี ๆ ในชีวิตไม่ให้ได้ ปัญหาอาจจะเกิดจากคน สิ่งของ หรือสภาพสังคมก็ได้ และปัญหานี้ก็ยังแบ่งออกเป็นหลายประเภททั้งยาก ง่าย และซับซ้อนเกินกว่าที่จะเข้าถึงปัญหานั้นได้ก็มี เช่น ปัญหาทางด้านสุขภาพ บางท่านสามารถรักษาอาการที่เกิดขึ้นกับหมอคน ๆ เดียวกันหาย แต่อีกคนไม่หายทั้ง ๆ ที่การรักษาเหมือนกันทุกอย่าง ดังนั้นแล้วปัญหาจึงถือได้ว่าเป็นความซับซ้อนมากกว่าที่จะสามารถเข้าใจได้ก็มี หรือปัญหาความยากจนในหลาย ๆ ประเทศที่ไม่สามารถแก้ไขได้ เป็นต้น

ปัญหานั้นยังคงมีอยู่ทั้งในวงแคบและวงกว้าง ซึ่งสามารถแก้ไขได้บ้างไม่ได้บ้างแล้วแต่สถานการณ์ แต่ทุกปัญหานั้นมีทางออกเสมอ ซึ่งอาจจะต้องใช้ระยะเวลาในการแก้ไขปัญหาให้ค่อย ๆ ดีขึ้น แต่ทุกปัญหานั้นไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยคนใดคนหนึ่ง หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งแต่ต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจซึ่งกันและกัน คือช่วยกันคนละไม้คนละมือ ถึงจะผ่านพ้นปัญหานั้นไปได้

ผู้วิจัยจึงได้จัดทำวิทยานิพนธ์ขึ้นเพื่อนำหลักพุทธธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้ามาแก้ไขปัญหาชีวิต ซึ่งได้นำหลักสมถกัมมัฏฐานในคัมภีร์วิสุทธิมรรค คือ อนุสสติ 10 มาใช้ในการแก้ไขปัญหาชีวิตในครั้งนี้และยังนำเสนอปัญหาให้เป็นปัญญาจากหลักอนุสสติ ไว้เพื่อเป็นแนวทางนำไปปฏิบัติต่อไปและให้ผู้ที่ปฏิบัตินั้นสามารถอยู่กับปัญหาอย่างมีปัญญา และเกิดความสุขมากกว่าที่ไม่ได้ฝึกสมถกัมมัฏฐานซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การแก้ไขปัญหาชีวิตที่ถูกต้องที่ดังมานั้นต้องอาศัยหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนา จึงได้สนใจที่จะศึกษาโดยใช้หลักอนุสสติมาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาชีวิต ที่จะดำเนินการวิจัยต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาปัญหาชีวิตและการแก้ไขปัญหาชีวิต
- 2.2 เพื่อศึกษาหลักปฏิบัติตามแนวอนุสสติในพระพุทธศาสนา
- 2.3 เพื่อนำเสนอการแก้ไขปัญหาคชีวิตตามแนวอนุสสติในพระพุทธศาสนา

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นการศึกษาเอกสารเป็นหลัก (Documentary Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ จะมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) จากพระไตรปิฎก ศึกษาข้อมูล ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Resource) จาก คัมภีร์วิสุทธิมรรค และศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดการแก้ไขปัญหาชีวิต อนุสสติ และการแก้ไขปัญหาคชีวิตตามแนวอนุสสติในพระพุทธศาสนา
- 2) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา ประชาชนทั่วไป/ผู้ปฏิบัติธรรมและอาจารย์สอนสมาธิ เพื่อสอดคล้องกับงานวิจัย

3) วิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยทำการศึกษาข้อมูลที่ได้จากเอกสาร หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ งานวิจัย บทความต่าง ๆ แล้วนำมาวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

4) สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ รวบรวมจัดพิมพ์ข้อมูล จากเอกสารที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาวิตตามแนวนุสสติในพระพุทธศาสนา

4. ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาวิตและการแก้ไขปัญหาวิต ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาวิต คือ ความเป็นอยู่ที่ติดขัด และขัดข้อง ด้วยประการทั้งปวงไม่ว่าจะด้านใดด้านหนึ่งของแต่ละคนมีไม่เหมือนกันอาจมีมากบ้างน้อยบ้างตามแต่เหตุและปัจจัยของผู้นั้น บางคนสามารถเรียนรู้ที่จะอยู่กับปัญหาวิตของตัวเองได้อย่าง งามอาจ กล่าวหาญ บางคนก็อยู่กับปัญหาวิตของตนเองอย่างท้อแท้และสิ้นหวัง ปัญหาวิตนั้นสามารถแสดงออกมาทางด้านพฤติกรรม เช่น กาย วาจา ใจ หากควบคุมพฤติกรรมไม่ได้ก็ทำให้เสียสุขภาพกายและใจตามมาได้ หากใครที่มีปัญหาวิตแล้วไม่สามารถแก้ไขได้ก็อาจทำให้ชีวิตหนึ่งของตนเองได้รับความเสียหายอย่างมาก แต่ถ้าหากใครที่สามารถแก้ไขปัญหาวิตของตัวเองได้ถือว่าไม่ขาดทุน บางคนนอกจากจะแก้ไขปัญหาวิตของตัวเองได้แล้วยังสามารถแก้ไขปัญหาวิตให้กับผู้อื่นได้ด้วยโดยหลากหลายวิธี แต่ชาวพุทธเรานั้นจะเน้นเรื่องการใช้หลักพุทธธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลักในการแก้ไขปัญหาวิต ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เข้าใจชีวิต และอยู่กับชีวิตได้อย่างไม่ทุกข์ร้อนมากนัก หรือไม่ทุกข์เลยที่เรียกว่า ปล่อยวางได้ ดังนั้นแล้วการเรียนรู้ชีวิตเพื่อแก้ไขปัญหาวิต จึงเป็นเรื่องที่มนุษย์ทุกคนบนโลกใบนี้ต้องเรียนรู้และอยู่กับมันจนถึงวันที่เราละจากโลกใบนี้ไปแล้วเพราะชีวิตคนเรานั้นไม่มีอะไรที่จะประสพแต่ความสุขปราศจากความทุกข์ไปตลอด จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ ศึกษาปัญหาวิต เพื่อแก้ไขปัญหาวิตอย่างมีปัญญาสามารถมองเห็นได้ตามความเป็นจริง และยังสามารถพัฒนาได้หากมุ่งมั่นที่จะศึกษาอย่างจริงจัง

2. เพื่อศึกษาหลักปฏิบัติตามแนวนุสสติในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า อนุสสติ เป็นเครื่องมือ หรือ อุปกรณ์ อย่างหนึ่งในกัมมัฏฐาน 40 กอง คือ การระลึกเนื่อง ๆ อย่างมีสติ สามารถทำได้โดยการบริกรรมภาวนาเอาอารมณ์หนึ่งอารมณ์ใดใน 10 อย่าง โดยการพำนักในใจจนเกิดความสงบหรือให้เกิดความสงบ ตามจริต ของแต่ละคนที่จะน้อมอารมณ์นั้นเช่น พุทธาอนุสสติ ธัมมาอนุสสติ สังขานุสสติ สीलानุสสติ จาคานุสสติ เทวตานุสสติ มรณานุสสติ กายคตาสติ อานาปานสติ อุปสมานุสสติ การฝึกอนุสสติจะทำให้มีสติสัมปชัญญะอยู่กับปัจจุบันขณะ เมื่ออยู่กับปัจจุบันก็จะทำให้สงบ นิ่ง พอเกิดความสงบนิ่งก็จะทำให้มีความสุข เกิดความสุขขึ้นในใจ เมื่ออยู่กับความสงบ สุข และความสุข ก็จะเกิดปัญญาเป็นหนทางสามารถข่มนิวรณ์ทั้ง 5 ได้ ซึ่งการนำวิธีอนุสสติ มาเป็นเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการปฏิบัติและเป็นหลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาวิตโดยใช้ปัญญาเป็นแกนหลักนั้น เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ปฏิบัติสามารถอยู่กับปัญหาวิตอย่างมีปัญญา และเกิดความสุขมากกว่าที่ไม่ได้ฝึกสมถกัมมัฏฐานซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ ซึ่งตรงตามวัตถุประสงค์ของการแก้ไขปัญหาวิตตามแนวนุสสติในพระพุทธศาสนาที่กล่าวมาในเบื้องต้น ว่าอนุสสติสามารถแก้ไขปัญหาวิตทั้ง 4 ด้านได้ดังนี้ 1) ด้านพฤติกรรม ว่าด้วยเรื่องของ ใจ 2) ด้านสุขภาพ ว่าด้วยเรื่องของ กาย 3) ด้านครอบครัว ว่าด้วยเรื่องของ สังคม 4) ด้านการงาน ว่าด้วยเรื่องของ เศรษฐกิจ

3. เพื่อนำเสนอการแก้ไขปัญหาวชิตรตามแนวอนุสสติในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ อนุสสติไว้ที่ อนุสสติสูตร ว่าด้วยอนุสสติ 6 อนุสสติฐานสูตร ส่วนกัจจานสูตร และมหานามสูตร นั้นทั้งสองพระสูตรมีใจความสำคัญเดียวกัน ในครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสตอบตามคำทูลถามของเจ้าศากยะพระนามว่า มหานามะ ตามความเหมาะสมซึ่งในแต่ละพระสูตรทรงตรัสเรื่อง อนุสสติ ตามสมควรแก่คำถาม หรือตามความเหมาะสมกับผู้ถามหรือให้เหมาะสมกับผู้ที่จะรู้ในหลักพุทธธรรมนั้นและทรงตรัสตามความเหมาะสมกับจริตในการที่จะทำให้บุคคลนั้นพึงธรรมจากพระองค์แล้วสามารถบรรลุธรรมนั้นได้อย่างรวดเร็ว ทำให้จิตเกิดความสงบ ตั้งมั่น มีสมาธิ ช่มนิรณทั้ง 5 เกิดองค์ฌาน ด้วยอำนาจของ พุธานุสสติ ฌมานุสสติ สังขานุสสติ สีลานุสสติ จาคานุสสติ เทวตานุสสติ และผู้วิจัยค้นพบว่ายังมีเรื่องของอนุสสติที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค รจนาโดย พระพุทธโฆสาจารย์ ส่วนที่เพิ่มเข้ามาคือ มรณานุสสติ กายคตาสติ อานาปานสติ อุปสมานุสสติ อนุสสติเป็นธรรมเพื่อใช้ในการพัฒนาจิตอันสำคัญยิ่ง ช่วยให้สำเร็จประโยชน์ในทุกกรณี ทำให้จิตสงบ ตั้งมั่น เกิดสมาธิ ช่มนิรณ 5 เกิดองค์ฌาน ซึ่งเป็นพื้นฐานในการเจริญวิปัสสนาให้เกิดปัญญารู้ตามความเป็นจริง ใช้พัฒนาจิตให้สูงขึ้น ช่วยดับกิเลสไม่ให้เกิดขึ้นในใจตนได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ปัญหาวชิตรและการแก้ไขปัญหาวชิตร คือ ความไม่งาม คือความทุกข์ คือสภาพที่ทนได้ยาก เมื่อถือเอาความหมายอย่างง่าย ได้แก่ ความไม่สบาย ความลำบาก ความเดือดร้อน เป็นผลของความทุกข์ พระพุทธศาสนาสอนเรื่องทุกข์ รู้เท่าทันทุกข์ รู้เรื่องการดับทุกข์ เมื่อเข้าใจแล้วย่อมวางทุกข์ เกิดสุข ไม่มีปัญหา คิดเกิดความงาม สอดคล้องกับแนวคิดของจิตตศรัณย์พร ปัญจวัฒน์คุณ (2563: 201) เรื่อง การดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธสุนทรียศาสตร์ เพราะความเป็นอยู่ที่ติดขัด และขัดข้อง ด้วยประการทั้งปวง ไม่ว่าจะด้านในด้านหนึ่งของแต่ละคนไม่เหมือนกันอาจมีมากบ้างน้อยบ้างตามแต่เหตุผลและปัจจัยของผู้นั้น ปัญหาเกิดขึ้นในหลายลักษณะและหลายรูปแบบ ซึ่งอาจเป็นปัญหาปกติทั่วไป ปัญหาในชีวิตประจำวัน หรือปัญหาที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ปัญหาเป็นสิ่งที่ยากที่จะเข้าใจ หรือบรรลุ หรือจัดการ มันสามารถอยู่ในรูปแบบของงานหรือแม้แต่มนุษย์ สอดคล้องกับแนวคิดของพระนิพนธ์ มหาโชติวาทมโน (วันณา) (2564 : 45-46) เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตมนุษย์ทุกคนในโลกนี้ไม่ว่าจะเป็นชนชั้น เผ่าพันธุ์ใด เพศ วัยใด มีการศึกษาหรือไม่มีการศึกษาย่อมมีปัญหาตามสภาพแห่งวิถีชีวิตของตนเองเสมอโดยเฉพาะในสังคมที่มีการแข่งขัน รุนแรง และเครียดเป็นต้น ดังนั้น จึงต้องพัฒนาจิตให้เข้าถึง รู้จักปัญหา (ทุกข์) สาเหตุของปัญหา (สมุทัย) แนวทางปัญหา (มรรค) เพื่อนำไปสู่ความดับแห่งปัญหาได้ (นิโรธ) สอดคล้องกับแนวคิดของประกาศิต ประกอบผล (2560: 88) เรื่อง การพัฒนาคุณภาพจิตตามแนววิปัสสนากรรมฐาน เพราะหากควบคุมพฤติกรรมไม่ได้ก็ทำให้เสียสุขภาพกายและใจตามมาได้ หากใครที่มีปัญหาวชิตรแล้วไม่สามารถแก้ไขได้ก็อาจทำให้ชีวิตหนึ่งของตนเองได้รับความเสียหายอย่างมาก แต่ถ้าหากใครที่สามารถแก้ไขปัญหาวชิตรของตัวเองได้ถือว่าไม่ขาดทุน บางคนนอกจากจะแก้ไขปัญหาวชิตรของตัวเองได้แล้วยังสามารถแก้ไขปัญหาวชิตรให้กับผู้อื่นได้ด้วย โดยหลากหลายวิธี แต่ชาวพุทธเรานั้นจะเน้นเรื่องการใช้หลักพุทธธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลักในการแก้ไขปัญหาวชิตร ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เข้าใจชีวิต และอยู่กับ

ชีวิตได้อย่างไม่ทุกข์ร้อนมากนัก หรือไม่ทุกข์เลยที่เรียกว่า ปล่อยวางได้ ดังนั้นแล้วการเรียนรู้ชีวิตเพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตจึงเป็นเรื่องที่มนุษย์ทุกคนบนโลกใบนี้ต้องเรียนรู้และอยู่กับมันจนถึงวันที่เราละจากโลกนี้ไปแล้วเพราะชีวิตคนเรานั้นไม่มีใครที่จะประสบแต่ความสุขปราศจากความทุกข์ไปตลอดจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ ศึกษาปัญหาชีวิต เพื่อแก้ไขอย่างมีปัญญาสามารถมองเห็นได้ตามความเป็นจริง และยังสามารถพัฒนาได้หากมุ่งมั่นที่จะศึกษาอย่างจริงจัง

2. หลักปฏิบัติตามแนวอนุสสติในพระพุทธศาสนา อนุสสติ เป็นเครื่องมือ หรือ อุปกรณ์ อย่างหนึ่งในกัมมัฏฐาน 40 กอง คือ การระลึกเนื่อง ๆ ชื่อว่า อนุสสติ การเจริญอนุสสติทำได้โดยการบริกรรมภาวนาเอาอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งใน 10 อย่าง สอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาธีรพันธ์ ธีรภิตติ (ปัญญาเหล็ก) (2560: 1-2) เรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องอนุสสติกรรมฐานในคัมภีร์วิสุทธิมรรคกับคัมภีร์กัมมัฏฐานรอม เพราะสตินั่นเอง ชื่อว่า อนุสสติ เพราะเกิดขึ้นบ่อย ๆ อีกอย่างหนึ่ง สติอันสมควรกลุบุตรผู้บวชด้วยศรัทธา เพราะเป็นไปในฐานอันควรจะเป็นไป แม้เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่า อนุสสติ 1.พุทธานุสสติ 2.ธัมมานุสสติ 3.สังฆานุสสติ 4.สีลानุสสติ 5.จาคานุสสติ 6.เทวตานุสสติ 7.มรณานุสสติ 8.กายคตานุสสติ 9.อาณานปานสติ 10.อุปสมานุสสติ สอดคล้องกับแนวคิดของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) (2551: 343) เรื่อง คัมภีร์วิสุทธิมรรค เพราะอนุสสติเป็นธรรมเพื่อใช้ในการพัฒนาจิตอันสำคัญยิ่ง ช่วยให้สำเร็จประโยชน์ในทุกกรณี อนุสสติเป็นสมถกัมมัฏฐาน ทำให้จิตสงบ เกิดสมาธิ เกิดองค์ฌาน ซึ่งเป็นพื้นฐานในการเจริญวิปัสสนาให้เกิดปัญญา ใช้พัฒนาจิตให้สูงขึ้น ช่วยปิดกั้นกิเลสไม่ให้เกิดขึ้นในใจได้ สอดคล้องกับแนวคิดของเรืออากาศเอกหญิง ณพนนรัตน์ ธนัทพรหมกร (2558: 83) เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาจิตโดยการเจริญอนุสสติมหานามสูตร (เพราะการฝึกอนุสสติจะทำให้มีสติสัมปชัญญะอยู่กับปัจจุบันขณะ เมื่ออยู่กับปัจจุบันก็จะทำให้สงบนิ่ง พอเกิดความสงบนิ่งก็จะทำให้มีความสุขสบาย เกิดความสุขขึ้นในใจ เมื่ออยู่กับความสงบ สบาย และความสุข ก็จะทำให้เกิดปัญญาเป็นหนทางสามารถข่มนิรวรณทั้ง 5 ได้ ซึ่งการนำวิธี อนุสสติ มาเป็นเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ในการปฏิบัติและเป็นหลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาชีวิตโดยใช้ปัญญาเป็นแกนหลักนั้น เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ปฏิบัตินั้นสามารถอยู่กับปัญหาชีวิตอย่างมีปัญญาและเกิดความสุขมากกว่าที่ไม่ได้ฝึกสมถกัมมัฏฐานซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ ซึ่งตรงตามวัตถุประสงค์ของการแก้ไขปัญหาชีวิตตามแนวอนุสสติในพระพุทธศาสนาที่กล่าวมาในเบื้องต้น ว่าอนุสสติสามารถแก้ไขปัญหาชีวิตได้ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านพฤติกรรม ว่าด้วยเรื่องของ ใจ 2) ด้านสุขภาพ ว่าด้วยเรื่องของ กาย 3) ด้านครอบครัว ว่าด้วยเรื่องของ สังคม 4) ด้านการงาน ว่าด้วยเรื่องของ เศรษฐกิจ

3. การแก้ไขปัญหาชีวิตตามแนวอนุสสติในพระพุทธศาสนา ผู้ปฏิบัติสามารถนำวิธีการปฏิบัติการอย่างมีสติสัมปชัญญะหรือการรู้สึกตัวทั่วพร้อม คือ ไม่ว่าจะอยู่ในอาการ นั่ง นอน ยืน เดิน ก็ทำความรู้สึกตัวกับกิริยาอาการนั้น ๆ ถ้าเราปฏิบัติไปเรื่อย ๆ สติสัมปชัญญะจะละเอียดขึ้น จะเกิดความรู้ เบากาย เบาใจ การฝึกสติเป็นประจำสม่ำเสมอจะช่วยป้องกัน บรรเทา และบำบัดอาการเจ็บป่วยได้หลายอย่างไม่ว่าจะเป็นโรคทางกายและโรคทางใจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของคลื่นสมองและสมองส่วนหน้า ทำให้มีความสุขมากขึ้น มีความขี้คิดมากขึ้น มีประสิทธิภาพในความจำ การมีความรู้สึกตัวทั่วพร้อมจะทำให้เกิดการตระหนักรู้ตามได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของปิยวรรณ สง่าจิต (2562: 65-66) เรื่อง กายคตาสติ : กระบวนการเสริมสร้างทักษะชีวิตแนวพุทธ เพราะทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นความสามารถในการคิดที่จะเป็นส่วนช่วยในการตัดสินใจ

และแก้ปัญหาโดยการคิด สร้างสรรค์ เพื่อค้นหาทางเลือกต่าง ๆ รวมทั้งผลที่จะเกิดขึ้นแต่ละทางเลือก และสามารถนำประสบการณ์มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม เราจึงต้องมองพินิจพิเคราะห์หาทางแก้ไข โดยดูจากโครงข่ายแก้ปัญหาด้วยการปรับตัว การสื่อสารให้ดี การจัดการให้ถูกต้อง ใช้การควบคุมอารมณ์ให้มีประสิทธิภาพ และศึกษาให้เข้าใจปัญหาอุปสรรคนั้น ๆ อย่างถ่องแท้ มนุษย์เราก็จะสามารถเสริมสร้างโครงข่ายคุณภาพชีวิตได้อย่างสมบูรณ์ สอดคล้องกับแนวคิดของสุกเชษฐ จงธนาร (2565 : 47) เรื่อง โอวาทปาติโมกข์ : การเสริมสร้างโครงข่ายคุณภาพชีวิต เพราะเมื่อเราเข้าไปสังเกตหรือศึกษามันเมื่อใด มันก็เปลี่ยนแปลงไปเมื่อนั้น เพราะฉะนั้นสิ่งนี้ก็คือความไม่แน่นอน มันจึงมาช่วยปรับสมดุลด้วยสติของเราเอง เราจะสามารถรับรู้ได้เลยว่า นี่คือนั่น สิ่งที่มีมนุษย์สามารถเรียนรู้ ผักผ่อนและพัฒนาได้ดียิ่งขึ้นได้ เมื่อเราเรียนรู้และฝึกฝนตนเองให้มีทักษะเชิงความสามารถภายใน (Soft Skills) เราจะมีสมาธิและความเข้าใจและความสามารถที่จะนำเอาทักษะต่าง ๆ เหล่านั้น ไปประยุกต์กับชีวิตสร้างสมดุลการทำงานให้มีความอ่อนโยน (Soft) ต่อความรู้สึกของตนเองและผู้รอบข้างได้ เป็นอย่างดี แต่ในกระบวนการหรือเครื่องมือที่ใช้ปรับในทางพระพุทธศาสนาไม่ได้เขียนไว้อย่างชัดเจนในเชิงที่เป็นวิทยาศาสตร์ ในที่นี้ศาสตร์ทางจิตวิทยาจึงมีส่วนสำคัญในการใช้เป็นกระบวนการหรือเครื่องมือมาบูรณาการกับการปรับสมดุลของจิตในพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับแนวคิดของชานาญ วงศ์ศรีมีเดือน (2561: 124) เรื่อง การจัดการพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวจิตในพระพุทธศาสนา เพราะว่าบุคคลที่มีฐานจิตหรือมีพฤติกรรมซ้ำ ๆ กัน กลายเป็นนิสัยมีใช้จะแก้ไขได้โดยง่ายจำเป็นต้องอาศัยเวลาและเทคนิควิธีการที่เหมาะสม กระบวนการทางจิตวิทยาเป็นศาสตร์ที่ได้รับการตรวจสอบทดลองแล้วจนสามารถนำมาปฏิบัติจนใช้ได้ มีความเป็นวิทยาศาสตร์ การจัดการกับพฤติกรรมหลักในพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการสร้างคุณธรรมให้มีในตน หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ เพราะอนุสติเป็นธรรมเพื่อใช้ในการพัฒนาจิตอันสำคัญยิ่งช่วยให้สำเร็จประโยชน์ในทุกกรณี ทำให้จิตสงบ ตั้งมั่น เกิดสมาธิ ข่มนิวรณ์ 5 เกิดองค์ฌาน ซึ่งเป็นพื้นฐานในการเจริญวิปัสสนาให้เกิดปัญญารู้ตามความเป็นจริง ใช้พัฒนาจิตให้สูงขึ้น ช่วยดับกิเลสไม่ให้เกิดขึ้นในใจตนได้

6. สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง การแก้ไขปัญหาวิตถิตตามแนวอนุสติในพระพุทธศาสนา มีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาปัญหาวิตถิตและการแก้ไขปัญหาวิตถิต
- 2) เพื่อศึกษาหลักปฏิบัติตามแนวอนุสติในพระพุทธศาสนา
- 3) เพื่อนำเสนอการแก้ไขปัญหาวิตถิตตามแนวอนุสติในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาวิตถิต หมายถึง อุปสรรคในการใช้ชีวิตและอาจหมายถึง เป็นการขัดขวางการทำอะไรดี ๆ ในชีวิตของเราไม่ให้สำเร็จได้ ปัญหานั้น อาจเกิดจากคน สิ่งของ หรือสภาพสังคมก็ได้และปัญหานี้ยังแบ่งออกเป็นหลายประเภทที่ทั้งยาก ง่าย ซับซ้อน เกินกว่าที่จะเข้าถึงปัญญานั้นได้ก็มี แต่งานวิจัยนี้ประมวลไว้ 4 ด้านดังนี้ 1) พฤติกรรม ว่าด้วยเรื่องของใจ 2) สุขภาพ ว่าด้วยเรื่องของ กาย 3) ครอบครัว ว่าด้วยเรื่องของ สังคม 4) การงาน ว่าด้วยเรื่องของ เศรษฐกิจ

อนุสติในพระพุทธศาสนา เป็นสมถกัมมัฏฐานเพื่อพัฒนาจิตโดยใช้พิจารณาองค์ประกอบของ การคิด การนึก ในทางกุศล อย่างเนื่อง ๆ ช่วยให้สำเร็จประโยชน์ในทุกกรณี ทำให้จิตสงบ ตั้งมั่น เกิดสมาธิ ข่มนิวรณ์ 5 เกิดองค์ฌาน ซึ่งเป็นพื้นฐานในการเจริญวิปัสสนาให้เกิดปัญญารู้ตามความเป็นจริง

การแก้ไขปัญหาวชิตรตามแนวอนุสสติในพระพุทธศาสนา หลักพุทธธรรมมีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อบุคคลที่ปฏิบัติ เพราะผู้ที่ปฏิบัตินั้นสามารถอยู่กับปัญหาอย่างมีปัญญาและเกิดความสุขมากกว่าที่ไม่ได้ฝึกสมถกัมมัฏฐานซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ ทำให้เกิดทักษะ ทั้ง 4 ด้าน ทำให้เกิดปัญญาเห็นตามความเป็นจริงในกฎไตรลักษณ์ของกายและใจซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการแก้ไขปัญหาวชิตร 4 ด้าน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การภาครัฐ ควรมีการสนับสนุนหมู่บ้านเจริญอนุสสติ เหมือนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพราะในครั้งพุทธกาลก็เคยมีหมู่บ้านที่เจริญอนุสสติเกิดขึ้นเองโดยไม่ได้อาศัยภาครัฐแต่อย่างใดที่เคยเกิดขึ้นในประเทศอินเดียที่ กุรุรัฐ หรือ เคลี เป็นที่รู้จักกันในปัจจุบัน
2. องค์การภาคเอกชน ควรจัดกิจกรรมการเจริญอนุสสติ ทุกวันพระ หรืออาทิตย์ละ 3 วัน เพื่อเป็นการให้พนักงานได้มีโอกาสพักผ่อนทางใจมากขึ้นเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมที่จะนำไปสู่ทางกาย วาจา ต่อเพื่อนร่วมงาน และครอบครัว สังคม ประเทศ และโลกต่อไปในอนาคต
3. องค์การสงฆ์ ที่ถือได้ว่าเป็นองค์กรสำคัญในประเทศเพราะรับคำสั่งสอนมาจากพระพุทธเจ้าโดยตรงนั้น ควรหันมาให้ความสนใจเรื่องการเจริญอนุสสติให้มากขึ้นเพื่อเป็นการช่วยพัฒนาพฤติกรรมของผู้ครองเรือนจากทั้ง 4 ด้านให้ยกระดับเพิ่มขึ้น และควรคิดหาวิธีที่ผู้ปฏิบัติเข้าใจง่าย เข้าถึง และพัฒนาได้อย่างแท้จริงสามารถปฏิบัติได้ตลอดเวลาคือ อากาลโก และควรให้ความรู้ในเรื่องภาษาบาลี เป็นเรื่องที่ง่ายเข้าใจได้ไม่ยุ่งยากให้เหมาะสมตามยุค ตามสมัย แต่ยังคงไว้ซึ่งคำสั่งสอนที่มีมาในพระไตรปิฎกและอรรถกฐาจารย์ในชั้นลงลงไปเช่น คัมภีร์วิสุทธิมรรค
4. สถานพินิจ ทัณฑสถาน แต่ละแห่งควรให้มีการฝึกหัดปฏิบัติในเรื่องการเจริญอนุสสติ ให้มากขึ้นอย่าเพียงมุ่งที่เรื่องของเรียนด้านปริยัติอย่างเดียว เมื่อจบออกมาแล้วสามารถหางานทำได้ แต่ต้องสามารถนำมาปฏิบัติได้ด้วยเพื่อให้เกิดผลทางปฏิเวธ แม้มีงานทำแต่ไม่มีศีลธรรม สุดท้ายแล้วก็จะกลับไปทำเรื่องไม่ดีแบบเดิมได้อีกก็จะนำมาซึ่งการกลับไปยังสถานพินิจ และทัณฑสถานได้อีกเช่นกัน

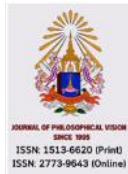
7.2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เรื่อง การแก้ไขปัญหาวชิตรตามแนวอนุสสติในพระพุทธศาสนา ที่ถูกต้องดังมานั้นต้องอาศัยหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนาและยังมีประเด็นที่น่าศึกษาวิจัยต่อยอดหรือแก้ไขปัญหาวชิตรของผู้ครองเรือนให้แสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมเมื่อต้องพบกับปัญหาวชิตร ควรมีเครื่องมือ หรือ กุศโลบายที่แยบคายในใจเพื่อการปฏิบัติทางจิตโดยไม่จำกัดกาลไม่จำกัดเวลา ปฏิบัติเมื่อไหร่ได้ผลเมื่อนั้นเป็น อากาลโก และสามารถพัฒนาเพื่อต่อยอดไปถึงขั้นวิปัสสนาญาณได้ เมื่อถึงเวลาอันเหมาะสมทางด้านสภาวะกายและใจแล้วของบุคคลนั้น ๆ ดังนี้

1. ศึกษาพรหมวิหาร 4 ในพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหาวชิตรตามแนวพระพุทธศาสนา
2. การแก้ไขปัญหาวชิตรตามแนวกายคตาสติ ในพระพุทธศาสนา

8. เอกสารอ้างอิง

- จิตศรีณัฏฐ์ ปัญจวัฒนคุณ. (2563). *การดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 ด้วยหลักพุทธสุนทรียศาสตร์*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ชำนาญ วงศ์ศรีศรีเดือน. (2561). *การจัดการพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวจริตในพระพุทธศาสนา*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ประกาศิต ประกอบผล. (2560). *การพัฒนาคุณภาพจิตตามแนววิปัสสนากรรมฐาน*. วารสารวไลยลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). 7 (3), กันยายน-ธันวาคม : 3
- ปิยวรรณ สง่าจิต. (2562). *กระบวนการเสริมสร้างทักษะชีวิตแนวพุทธ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระนิเวศน์ มหาโชติวฑฒโน (วันฉา). (2564). *โปรแกรมออนไลน์เพื่อเสริมพลังทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนโดยหลักการทางทฤษฎีและหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาธีรพันธ์ ธีรภักดี (ปัญญาเหล็ก). (2560). *ศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องอนุสติกรรมฐานในคัมภีร์วิสุทธิมรรคกับคัมภีร์กัมมัฏฐานรอม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เรืออากาศเอกหญิง ณพนธ์รัตน์ ธนัทพรหมภร. (2558). *การศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาจิตโดยการเจริญอนุสติในมหานามสูตร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). (2551). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด.
- สุภเชษฐ์ จงธนากร. (2565). *โอวาทปาติโมกข์ : การเสริมสร้างโครงข่ายคุณลักษณะชีวิต*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2024.34

ทุนท้องถิ่นกับการการขับเคลื่อนสมุทรปราการสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่ Local Capital and Samut Prakan Driving to be The Livable City

สัมพันธุ์ เตชะเจริญกุล^{1*} & อภิรัตน์ กังสดารพร²

Sumpan Tachacharoenkul^{1*} & Apirat Kangsadanporn²

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author*

1. สัมพันธุ์ เตชะเจริญกุล*

Sumpan Tachacharoenkul

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand.

Email: sampantik@gmail.com

2. อภิรัตน์ กังสดารพร

Apirat Kangsadanporn

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand.

Email: Kangsadanporn.ar@gmail.com

คำสำคัญ:

ทุนท้องถิ่น; การขับเคลื่อนจังหวัด

สมุทรปราการ; เมืองน่าอยู่

Keywords:

Local Capital; the Driving of Samut Prakan; Livable City

Article history:

Received: 01/06/2023

Revised: 12/07/2024

Accepted: 04/08/2024

Available online: 01/12/2024

How to cite:

Tachacharoenkul, S. & Kangsadanporn, A. (2024). Local Capital and Samut Prakan Driving to be the Livable City. *Journal of Philosophical Vision*, 29 (2), 151-161.

ABSTRACT

The purposes of this qualitative research are listed as follows: 1) to observe the context of Samut Prakan as a livable city, 2) to analyze local capital in accordance with the power of local capital to drive Samut Prakan to a livable city, and 3) to provide guidelines for building Samut Prakan to be a livable city.

The research is conducted by examining the papers and in-depth interviews with 16 participants. According to the results of the research, the characteristics of Samut Prakan's livable city consist of 1) having proper public utilities, convenient traffic, and good infrastructure, 2) having a decent economy, lucrative income, good employment rate, and moderate cost of living, 3) having favorable social conditions and high levels of safety for everyone, 4) being a city with a healthy environment, cleanliness, low pollution, and sufficiency green space, and 5) having both natural and historical tourist attractions. On the other hand, to make this livable city possible, local capital and local government management must have 1) leaders of the local administrative organization with a vision for local development, 2) a transparent, fair, and accountable management system, and 3) a strong civil society whose people are willing to participate and be responsible for the management of the city. However, there remains more work to be done for the development of a livable city. The provincial governor's short-term working period is a matter that should be taken into account in both the administration of the government and the issue regarding the local administrative organization's use of the budget. Local leaders must be honest, while the government must be well-run. Budgets must also be better well-used. Last but not least, decentralization to be able to meet local needs is proposed by those who contribute to the research.

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทของเมืองสมุทรปราการในสถานะความเป็นเมืองน่าอยู่ 2) เพื่อศึกษาทุนท้องถิ่นและพลังการขับเคลื่อนทุนท้องถิ่นให้สมุทรปราการเป็นเมืองน่าอยู่ และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางของการขับเคลื่อนเมืองสมุทรปราการให้เป็นเมืองน่าอยู่ โดยศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนรวม 16 คน

ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะของเมืองน่าอยู่ของสมุทรปราการ ประกอบด้วย 1) มีสาธารณูปโภคพื้นฐานดี การจราจรสะดวก มีโครงสร้างพื้นฐานดี 2) มีเศรษฐกิจดี มีรายได้ดี มีการจ้างงานที่ดี ค่าครองชีพไม่สูงมากเกินไป 3) มีสภาพทางสังคมที่ดี มีความปลอดภัยต่อชีวิตสูง 4) เมืองที่มีสภาพแวดล้อมดี มีความสะอาด มีมลพิษน้อย มีพื้นที่สีเขียวเพียงพอ 5) มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์ ในขณะที่ทุนท้องถิ่นและการบริหารจัดการภาครัฐท้องถิ่นที่เป็นพลังในการขับเคลื่อนให้สมุทรปราการเป็นเมืองน่าอยู่ประกอบด้วย 1) ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาท้องถิ่น 2) ระบบการจัดการเมืองที่ดีโปร่งใสและเป็นธรรมตรวจสอบได้ และ 3) ภาคประชาสังคมที่เข้มแข็งประชาชนมีสำนึกในความเป็นพลเมือง มีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการบ้านเมือง สิ่งที่ยังเป็นจุดที่ต้องพัฒนาของความเป็นเมืองน่าอยู่คือการที่ผู้ว่าราชการจังหวัดดำรงตำแหน่งในระยะเวลาสั้น เป็นปัญหาที่ควรต้องพิจารณาในการบริหารการปกครอง และประเด็นการใช้งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องมีคุณธรรมและการบริหารจะต้องมีธรรมาภิบาล มีการใช้งบประมาณที่ขาดความคุ้มค่า นอกจากนั้นการกระจายอำนาจเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นให้ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเป็นข้อเสนอของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัยนี้

1. บทนำ

จังหวัดสมุทรปราการเป็นเมืองที่มีความสำคัญมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเริ่มจากการเป็นเมืองหน้าด่านในการติดต่อค้าขายและในการป้องกันราชอาณาจักร สมัยอยุธยาและต่อเนื่องมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยจังหวัดสมุทรปราการเป็นเมืองติดแม่น้ำเจ้าพระยาและเป็นเมืองที่มีแม่น้ำเจ้าพระยากั้นกลางอยู่ 2 อำเภอ คือ อำเภอพระประแดง และอำเภอพระสมุทรเจดีย์ แต่เดิมอำเภอพระสมุทรเจดีย์ เป็นกิ่งอำเภอเมือง การเป็นเมืองหน้าด่านของสมุทรปราการมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว เพราะฉะนั้นการจะเดินทางเข้าสู่อยุธยาก็ต้องผ่านสมุทรปราการเป็นอันดับแรก และด้วยความเป็นเมืองที่มีแม่น้ำกั้นกลาง 6 อำเภอทำให้สมุทรปราการเป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นมอญ จีน รามัญ ล้วนพบเห็นในสมุทรปราการ เมื่อมีการย้ายสนามบินจากดอนเมืองมาอยู่สุวรรณภูมิ จึงทำให้สมุทรปราการเป็นเมืองหน้าด่านทั้งทางทะเลและทางอากาศ นอกจากนั้นจังหวัดสมุทรปราการมีโรงงานอุตสาหกรรมค่อนข้างมาก มีการนำเข้าและส่งออกมากมาย โดยมีโรงงาน 7,000 – 8,000 โรง นักธุรกิจส่วนใหญ่เล็งเห็นว่าหากตั้งโรงงานในจังหวัดสมุทรปราการแล้วก็น่าจะประหยัดต้นทุนกว่าการไปตั้งโรงงานที่อื่น เลยทำให้สมุทรปราการกลายเป็นเมืองอุตสาหกรรมไปด้วย เนื่องจากการขนส่งทำได้สะดวก เพราะใกล้กรุงเทพฯ สามารถส่งที่ท่าเรือคลองเตย อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงในจังหวัดสมุทรปราการ ท่าเรือคลองเตยถูกจำกัดบทบาทในการขนส่งทางน้ำ โดยเปลี่ยนไปใช้ท่าเรือน้ำลึกที่แหลมฉบังจังหวัดชลบุรีและท่าเรือท่าเรือมาบตาพุด จังหวัดระยองเป็นหลัก โรงงานหลายโรงงานได้ย้ายฐานการผลิตสู่จังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทราจังหวัดระยอง รวมทั้งจังหวัดอยุธยาด้วย ประกอบกับในปัจจุบัน ที่พักอาศัยภายในกรุงเทพมหานครมีราคาสูงและมีจำนวนจำกัด และด้วยการจราจรที่ติดขัดอย่างมาก จึงทำให้จังหวัดปริมณฑลอย่างสมุทรปราการ จึงเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยสำหรับคนที่มีความจำเป็นจะต้องเดินทางเข้าไปทำงานในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากไม่ไกลจากกรุงเทพ ราคาที่ดินและที่พักอาศัยยังไม่แพงมาก ประกอบกับในปัจจุบัน รัฐบาลได้ก่อสร้างรถไฟฟ้าหลายเส้นทางจึงทำให้การเดินทางเข้าสู่ชั้นในของกรุงเทพฯ สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น จากที่เคยเป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่ก่อมลพิษให้กับจังหวัดสมุทรปราการปัจจุบันหลายโรงงานได้แปรเปลี่ยนเป็นคอนโดมิเนียม เนื่องจากปัจจุบันที่ดินแนวรถไฟฟ้าและที่ดินภายในสมุทรปราการมีราคาสูงขึ้นหลายเท่าตัว โรงงานอุตสาหกรรมถูกย้ายฐานการผลิตเพื่อตั้งโรงงานใกล้ท่าเรือ โดยขายโรงงานอุตสาหกรรมเดิม ซึ่งที่ดินมีราคาสูงขึ้นและไปซื้อที่ดินในภาคตะวันออกก่อสร้างโรงงานใหม่ซึ่งมีราคาถูกกว่ามาก รวมทั้งการคมนาคมขนส่งสู่ท่าเรือทำได้รวดเร็วกว่าอยู่ภายในกรุงเทพฯ และปริมณฑล

สมุทรปราการมีจุดเด่นเหนือกว่าหลายจังหวัดในปริมณฑลซึ่งจังหวัดรอบปริมณฑลได้แก่ จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี สมุทรสาคร นครปฐมและสมุทรปราการ โดยจังหวัดสมุทรปราการเป็นที่ตั้งของสนามบินสุวรรณภูมิ ซึ่งเป็นสนามบินที่มีความทันสมัยลำดับต้นๆของเอเชียสามารถรองรับผู้โดยสารได้ถึง 45,000,000 คนต่อปี สามารถรองรับเที่ยวบิน 76 เที่ยวบินต่อชั่วโมง และอยู่ระหว่างกำลังขยายเทอร์มินอลที่ 2 เพื่อรองรับผู้โดยสารให้มากยิ่งขึ้น อาจกล่าวได้ว่าสมุทรปราการคือศูนย์กลางการบินของประเทศไทยนั่นเอง

นอกจากนี้จังหวัดสมุทรปราการมีแนวชายฝั่งทะเลยาวถึง 47.5 กิโลเมตรโดยชายฝั่งส่วนใหญ่เป็นทะเลที่มีป่าชายเลน ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำสำหรับชาวประมงชายฝั่ง เป็นแหล่งอาหารทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณถนนสุขุมวิทสายเก่า เหมาะสมที่จะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยตลอดแนว สิ่งซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นของจังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ 1) การคมนาคม สมุทรปราการถือเป็นจุดรวมการคมนาคมที่สะดวกสบายทั้งการเดินทางโดยเครื่องบิน สนามบินสุวรรณภูมิ ซึ่งเป็นสนามบินนานาชาติที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ ตั้งอยู่ที่ตำบลราชาเทวะ อำเภอบางพลี การคมนาคมโดยรถยนต์ เช่นถนนสุขุมวิทซึ่งเป็นถนนเส้นหลักเดิม ถนนบางนาตราดและทางด่วนบูรพาวิถีเชื่อมสู่ทางด่วนชั้นที่ 1 เข้าสู่ชั้นในของกรุงเทพ เชื่อมกับจังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดชลบุรี ถนนมอเตอร์เวย์ที่สามารถเข้าสู่ใจกลางเมืองได้ สะพานภูมิพล 1 และ 2 รวมทั้งถนนวงแหวนบางพลีสุขสวัสดิ์ซึ่งเป็นเส้นทางเดินทางหลักที่สามารถเข้าออกผ่านไปยังจังหวัดใกล้เคียงได้โดยสะดวก จากการขยายโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าว ส่งผลให้ปัจจุบันนี้การเดินทางจากจังหวัดสมุทรปราการไปยังจังหวัดใกล้เคียง สามารถเดินทางได้โดยสะดวกกว่าเดิมมาก และการเดินทางด้วยระบบรางรถไฟฟ้าเข้าสู่จังหวัดถึง 3 สายโดยสายหลักได้แก่ รถไฟฟ้าสายสีเขียว รถไฟฟ้าสายสีเหลือง และ รถไฟฟ้าสายสีม่วง 2) เมืองอุตสาหกรรม ปัจจุบันโรงงานอุตสาหกรรมหนักในจังหวัดสมุทรปราการลดจำนวนลงมาก อันเนื่องมาจากการย้ายฐานการผลิตไปยังจังหวัดอื่น เช่นจังหวัดระยองหรือจังหวัดชลบุรี เนื่องจากใกล้ท่าเรือแหลมฉบังและท่าเรือมาบตาพุดและที่ดินในจังหวัดสมุทรปราการมีราคาแพง โดยในปัจจุบันจากแผนพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการมีวิสัยทัศน์ให้จังหวัดเป็นเมืองอุตสาหกรรม โดยมุ่งเน้นเป็นอุตสาหกรรมสะอาดและอุตสาหกรรมเชิงนิเวศน์ ซึ่งในปัจจุบันได้มีการปรับ

อุตสาหกรรมในจังหวัดให้เป็นอุตสาหกรรมสะอาดโดยใช้เทคโนโลยีการผลิตที่สะอาดและมีการใช้พลังงานบริสุทธิ์ และการดูแลสิ่งแวดล้อมมากขึ้น 3) ที่อยู่อาศัยในเมืองอุตสาหกรรม สมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีความเจริญใกล้เคียงกับกรุงเทพมหานคร มีเกือบทุกสิ่งทุกอย่างที่กรุงเทพมหานครมี แต่สามารถสัมผัสได้ในราคาที่ถูกกว่าไม่ว่าจะเป็นราคาที่ดิน ราคาที่อยู่อาศัยราคาอาหาร มีห้างสรรพสินค้าชั้นนำ

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสมุทรปราการในสถานการณ์เป็นเมืองน่าอยู่ แนวคิดเมืองน่าอยู่มีที่มาจากองค์การอนามัยโลก (World Health Organization (WHO)) ซึ่งแต่เดิมนั้นทางองค์การอนามัยโลกใช้คำว่า “Healthy Cities” ซึ่งแปลว่า “เมืองสุขภาพ” หรือ “เมืองสุขภาพดี” “เมืองน่าอยู่” หรือเมืองที่มีความเหมาะสมกับการอยู่อาศัย สามารถให้ความสะดวกสบายและความสุขในการอยู่อาศัยได้ ตัวบ่งชี้ที่สำคัญของเมืองน่าอยู่ได้แก่ 1) ผู้คนในเมืองรู้สึกปลอดภัย รู้สึกผูกพันและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Inclusive city) 2) ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม (Sustainability) 3) การมีที่อยู่อาศัยอย่างเพียงพอในราคาที่เหมาะสมกับคนทุกกลุ่ม (Affordable housing) 4) มีโครงข่ายขนส่งสาธารณะ เส้นทางเดินและทางจักรยานที่เชื่อมที่อยู่อาศัยเข้าสู่แหล่งงาน โรงเรียน ร้านค้า สวนสาธารณะ โรงพยาบาล สถานที่พักผ่อนทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม (Connectivity and accessibility) 5) มีสังคมที่พึ่งพาอาศัยกัน ให้เกียรติกัน (Dependent Society) และ 6) มีสาธารณูปโภคที่ดี (Public utility) คำถามที่ผู้วิจัยต้องการหาคำตอบจากงานวิจัยนี้คือ บริบทของสมุทรปราการที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่คืออะไรและบริบทใดที่เป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อน ทุนท้องถิ่นของเมืองสมุทรปราการมีอะไรบ้าง สามารถนำมาบูรณาการขับเคลื่อนสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่ได้อย่างไร และแนวทางการขับเคลื่อนเมืองสมุทรปราการสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่สามารถอธิบายได้อย่างไร

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1. เพื่อศึกษาบริบทของเมืองสมุทรปราการในสถานะความเป็นเมืองน่าอยู่
- 2.2. เพื่อศึกษาทุนท้องถิ่นและพลังการขับเคลื่อนทุนท้องถิ่นให้สมุทรปราการเป็นเมืองน่าอยู่
- 2.3. เพื่อนำเสนอแนวทางของการขับเคลื่อนเมืองสมุทรปราการให้เป็นเมืองน่าอยู่

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ถูกต้อง ผู้วิจัยจึงได้นำวิธีวิทยาแบบสร้างทฤษฎีจากฐานราก (Grounded Theory Approach) มาประยุกต์ใช้ด้วยเพื่อศึกษาการจัดการทุนท้องถิ่นของเมืองสมุทรปราการสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่ ไม่ว่าจะเป็นทุนท้องถิ่น แนวทางการขับเคลื่อนสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่ ความรู้ และการก่อรูปของคนในปรากฏการณ์ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยสร้างคำอธิบายเชิงทฤษฎีขึ้นมาจากข้อมูลที่ได้รวบรวมมาสำหรับการศึกษาวิจัยโดยตรง (ชาย โพธิสิตา, 2550, น. 170) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 7 ขั้นตอน ดังนี้ (ชาย โพธิสิตา, 2550; ทวีศักดิ์ นพเกสร, 2548 ; ศิริพร จีระวัฒนกุล, 2548 ; Houser, 2008; Moustakas, 1994 อ้างถึงใน ชาย โพธิสิตา, 2550) โดยศึกษาจากเอกสาร(Documentary Data) และทำการสัมภาษณ์และบันทึกการสัมภาษณ์อย่างละเอียด โดยใช้การสัมภาษณ์

แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้นรวม 16 คน หลังจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำบทสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเริ่มวิเคราะห์ข้อมูลในขณะเก็บข้อมูลและภายหลังเก็บข้อมูล ในขณะเก็บข้อมูลนั้นผู้วิจัยต้องตรวจสอบข้อมูลไปด้วย โดยการวิเคราะห์ค้นหาความหมายข้อมูลที่ได้รับไปเรื่อย ๆ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยทราบว่า ข้อมูลที่ได้นั้นหลากหลาย อุ่มตัว และตอบคำถามการวิจัยได้หรือไม่ ภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้ได้คำอธิบาย และข้อสรุปที่ชัดเจน

4. ผลการวิจัย

4.1. ทิศทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมของสมุทรปราการ ได้แก่

4.1.1 เมืองแห่งประวัติศาสตร์และความทรงจำ : สมุทรปราการ หรือที่เรียกกันเป็นสามัญทั่วไปว่า "เมืองปากน้ำ" เพราะตั้งอยู่ปากน้ำเจ้าพระยา เป็นเมืองสำคัญทางประวัติศาสตร์มาตั้งแต่โบราณ เพราะเป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลที่มีความสำคัญตลอดมาทุกยุคทุกสมัย ความสำคัญดังกล่าวได้แก่มิติต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) การเป็นเมืองเศรษฐกิจการค้า : เมืองท่าสำคัญในสมัยอยุธยา

4.2. องค์พระสมุทรเจดีย์ : ประวัติศาสตร์และที่พึ่งที่เคารพทางจิตวิญญาณ 3) ป้อมพระจุลจอมเกล้า เอกราชของชาติ : วิกฤตการณ์ร.ศ. 112 4) อัตลักษณ์ร่วมสมัย มรดกไทยที่ควรค่าจดจำได้แก่ เมืองโบราณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามสิบสอง อู่ยานการเรียนรู้ และหอชมเมืองสมุทรปราการ เป็นแลนด์มาร์คร่วมสมัยกลางเมืองสมุทรปราการ ซึ่งเป็นศูนย์กลางข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดในทุกด้าน

4.2.1. เมืองวัฒนธรรมผสมผสาน : ในอดีตสมุทรปราการมีกลุ่มทางชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ได้แก่ กลุ่มคนไทยพื้นเมือง มลายู ลาว มอญ จีน ฯลฯ กลุ่มมอญที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานสร้างชุมชนเมืองหน้าด่านป้องกันศึกทางทะเล กลุ่มลาวที่ถูกกวาดต้อนมาในสมัยสงครามแถบคลองมหาวงษ์และส่วนใหญ่ย้ายกลับไปอยู่แถบนครนายก กลุ่มมลายูมุสลิมที่เข้ามาทำการเกษตรและเป็นแรงงานในการขุดคลองเพื่อชลประทาน กลุ่มคนจีนที่เข้ามาค้าขาย กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ กลายเป็นประชากรในจังหวัดฯ สืบทอดมาถึงปัจจุบัน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มต่างๆในสมุทรปราการล้นเกล้าศึกษาถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างประชากรในจังหวัดสมุทรปราการ คือการเข้ามาของอุตสาหกรรม และทำให้เกิดประชากรแฝงซึ่งหมายถึง ประชากรที่เข้ามาอยู่อาศัย มาเรียน มาทำงานในจังหวัดนั้นๆ โดยไม่ได้ย้ายทะเบียนบ้าน ประกอบด้วย 2 ลักษณะคือ 1) ประชากรแฝงกลางวัน (Commuter Population) แยกเป็น - ประชากรแฝงกลางวันที่มาทำงาน หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ที่เข้ามาทำงานในจังหวัดที่ตนเองไม่ได้อาศัยอยู่ ประชากรแฝงกลางวันที่มาเรียน หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ที่เข้ามาเรียนในจังหวัดที่ตนเองไม่ได้อาศัยอยู่ 2) ประชากรแฝงกลางคืน (Non-registered Population) หมายถึง ผู้ที่อาศัยอยู่ประจำในจังหวัดหนึ่ง โดยไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่อาศัยอยู่ประจำนั้น แต่อาจจะมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านจังหวัดอื่นในต่างประเทศ หรือไม่มีชื่อที่ใดเลย

4.2.2. เมืองท่องเที่ยว : สมุทรปราการมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญที่หลากหลาย อาทิ เช่น สถานที่ท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม เชิงศาสนา เชิงประวัติศาสตร์ เชิงนิเวศ เชิงสุขภาพ และประเพณีที่สำคัญ เนื่องจากมีพื้นที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานครฯ และจังหวัดปริมณฑลที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายเชื่อมโยงเป็นเส้นทาง

การท่องเที่ยว ทั้งนี้ สามารถเดินทางไปกลับได้เพียง 1 วันจึงทำให้นักท่องเที่ยวมีความสะดวกในการเดินทาง และในอนาคตจะมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด ซึ่งเป็นผลมาจากการเดินทางที่สะดวกจากรถไฟฟ้า และการจัดระบบจราจรที่มีประสิทธิภาพผนวกกับนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว แบบ One Day Trip

4.2.3. เมืองแห่งอาหารสมบูรณ์ : การท่องเที่ยวและอาหารเป็นจุดขายคู่ของเมืองสมุทรปราการ อาหารเป็นภาพสะท้อนถึงความอุดมสมบูรณ์ของท้องถิ่น ซึ่งสมุทรปราการมีสิ่งเหล่านี้อยู่ครบถ้วนน่าอัศจรรย์ ไม่ว่าจะเป็นอาหารทะเลสดๆจากทะเล ผลไม้สุกหวานหอมจากสวนเกษตร ปลาสดที่เลี้ยงชื่อติดอันดับของประเทศ นอกจากนี้สมุทรปราการยังมีพื้นที่ทำนา ปลูกข้าว แม้จะมีสภาพเป็นเมืองอุตสาหกรรมไปครั้งหนึ่งแล้วก็ตาม ความผสมผสานอย่างลงตัวนี้สมบูรณ์แบบอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

4.3. ทุนบริหารจัดการแบบบูรณาการของสมุทรปราการ ได้แก่

4.3.1. ทุนอุตสาหกรรม : สมุทรปราการในปัจจุบันถือเป็นเมืองอุตสาหกรรมหลัก ซึ่งมีความต้องการใช้แรงงานภาคอุตสาหกรรมจำนวนมาก ทั้งประเภทที่มีทักษะฝีมือและต่ำกว่า จากนั้นพื้นที่และในพื้นที่ ทั้งประเภทไปเช้า-เย็นกลับ และมาพักค้างคืน เป็นแหล่งวัตถุดิบที่นำเข้าจากต่างประเทศ และเป็นคลังสินค้าที่สำคัญ นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางการขนส่งทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ซึ่งมีความสะดวก รวดเร็ว และช่วยในการลดต้นทุน การผลิตของภาคอุตสาหกรรม จึงส่งผลให้นักลงทุนเข้ามาประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมบางปู, นิคมอุตสาหกรรมบางพลี, นิคมอุตสาหกรรมเอเชีย (สุวรรณภูมิ) และ นิคมอุตสาหกรรมบางปู (เหนือ) ข้อดีของการเป็นอุตสาหกรรมเบาก็คือการมีค่าล่วงเวลาหรือ โอที ให้กับแรงงาน ซึ่งถือเป็นเสน่ห์ของอุตสาหกรรมในสมุทรปราการ ที่สามารถจะจ่ายค่าแรงเป็นโอที และโรงงานจะจ้างแรงงาน 12 ชั่วโมง แทนที่จะเป็น 8 ชั่วโมง ด้วยเหตุนี้ทำให้แรงงานต้องมีที่พัก ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้ความเติบโตของอสังหาริมทรัพย์มีจำนวนสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและ ทำให้สมุทรปราการกลายเป็นชุมชนเมือง

4.3.2. ทุนแรงงาน : แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในสมุทรปราการมีเป็นจำนวนมาก ปัจจัยหลักๆที่เป็นแรงดึงดูดคือ ที่สมุทรปราการมีงาน มีเงิน และมีความสุข ด้วยค่าครองชีพที่ไม่สูง ที่พักอาศัยสะดวกสบาย สาธารณูปโภคดี สามารถทำงานเก็บเงินส่งไปเกื้อหนุนครอบครัวที่บ้านได้ ดังนั้น แรงงานซึ่งแม้จะเป็นต่างด้าวแต่ก็มีความเป็นอยู่ที่ผาสุกในสมุทรปราการ และสำหรับงานก็สามารถทำได้หลายด้าน เช่นงานประมง งานในโรงงานอุตสาหกรรม งานบ้าน เหล่านี้แรงงานต่างด้าวมียช่องทางที่หลากหลายในการเลือกงาน และมีโอกาสสูงที่จะได้งาน ไม่ว่าจะเป็นงานในประเภทใดๆ โดยเฉพาะงานหนัก หรืองานที่คนไทยเห็นว่าสกปรก เพราะปัจจุบันคนไทยไม่ทำงานเหล่านี้ แต่ระบบโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งแม้จะมีเครื่องจักรทุนแรง แต่ก็ยังต้องการแรงงานประเภทนี้อยู่ แรงงานต่างด้าวจึงมีโอกาสมากในการหางานในสมุทรปราการ ความเป็นเมืองน่าอยู่ของสมุทรปราการได้ส่งเสริมให้คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างชาติในสมุทรปราการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี เนื่องจากค่าครองชีพไม่สูง ทำให้แรงงานต่างชาติสามารถกินอยู่ใช้จ่ายอย่างประหยัด เก็บเงินส่งไปทางบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการซื้อที่ ซื้อนา ปลูกบ้าน รอไว้กลับไปใช้ชีวิตยามเกษียณหลังจากที่ทำงานไม่ไหวแล้ว การมาเป็นแรงงานที่ประเทศไทยจึงทำให้ความฝันของแรงงานต่างชาติในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน สามารถใช้ชีวิตอย่างสงบในบั้นปลายอย่างมีหลัก ประกัน สามารถเป็นจริงได้วัดในจังหวัดสมุทรปราการเป็นสถานที่กลางซึ่งเชื่อมร้อยความแตกต่างหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่สำคัญ โดยเฉพาะแรงงานต่างชาติที่มีวัฒนธรรมใกล้เคียงกับไทย วัฒนธรรม

ประเพณีจึงเป็นข้อต่อสำคัญที่ทำให้แรงงานต่างชาติสามารถอยู่ในสมุทรปราการได้อย่างมีความสุข นอกจากนั้น ครอบครัวก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สมุทรปราการเป็นเมืองน่าอยู่สำหรับแรงงานต่างชาติ เพราะเมื่อคนเหล่านี้มีลูกหลาน พวกเขาสามารถส่งเสียลูกหลานให้เข้าเรียนในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนที่มีอย่างมากมาย และมีตัวเลือกที่หลากหลาย การศึกษาเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่เชื่อมร้อย ประสาน และลดความแตกต่างระหว่างชาติพันธุ์

4.3.3. ทุนสาธารณูปโภค : ในงานวิจัยนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ความเห็นว่า สมุทรปราการเป็นเมืองสาธารณูปโภคครบ ในความเป็นเมืองน่าอยู่ ประกอบด้วยสาธารณูปโภคด้านสถานที่ให้บริการความสะดวกสบายต่างๆ การคมนาคม การศึกษา การสาธารณสุข ไม่ว่าจะเป็น 1) สาธารณูปการด้านการบริการ ได้แก่ หน่วยงานราชการต่าง ๆ อาทิ ศาล ศาลากลาง เทศบาล ที่ทำการไปรษณีย์ 2) สาธารณูปการด้านวัฒนธรรม ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ หอชมเมือง หอสมุด โรงละคร ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม 3) สาธารณูปการด้านการศึกษา ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย 4) สาธารณูปการด้านสุขอนามัย ได้แก่ สถานีอนามัย ศูนย์สุขภาพ โรงพยาบาลรัฐและเอกชน 5) สาธารณูปการด้านสันทนาการ ได้แก่ สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น สนามกีฬา 6) สาธารณูปการด้านความปลอดภัย ได้แก่ สถานีดับเพลิง สถานีตำรวจ สมุทรปราการมีสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก จากข้อมูลปีการศึกษา 2560 จังหวัดสมุทรปราการมีโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการจำนวน 276 แห่ง มีสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองท้องถิ่นจำนวน 121 แห่ง แบ่งเป็นโรงเรียน 26 แห่ง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 95 แห่ง จากข้อมูล 100 อันดับโรงเรียนคุณภาพที่สุดในประเทศไทย ประจำปี 2561 จากหนังสือวารสาร สมองการศึกษา โรงเรียนในจังหวัดสมุทรปราการที่ติดอันดับ ได้แก่ โรงเรียนอัสสัมชัญสมุทรปราการ โรงเรียนราชวินิตบางแก้ว และโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ มีทั้งโรงเรียนรัฐ เอกชน มหาวิทยาลัย โรงเรียนนานาชาติ โรงเรียนอาชีวศึกษา การมีสถานศึกษาที่หลากหลายส่งผลดีต่อการตัดสินใจของพ่อแม่ผู้ปกครองในการอยู่อาศัย เนื่องจากคิดถึงการศึกษาของบุตรหลานเป็นหลัก

4.3.4. ทุนผู้นำ : ผู้นำของสมุทรปราการตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ถ้าตัดสินใจกรณีศึกษาที่เป็นข้อค้นพบจาก เห็นได้ว่าหากได้ผู้นำท้องถิ่นที่มีวิสัยทัศน์มีความเป็นผู้นำ ถ้าตัดสินใจ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนผลที่เกิดจากคนในพื้นที่ก็จะงอกเงยไปพลุลย์ ไม่ว่าจะเป็นความเจริญในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่หรือเศรษฐกิจในพื้นที่ ถนนหนทางท่อระบายน้ำ การจราจรที่พร้อมจะสนับสนุนให้เป็นเมืองน่าอยู่ ข้าราชการที่ทำงานอยู่ในองค์กร มีความสุขมีความตั้งใจที่จะพัฒนาเมืองตามนโยบายของผู้บริหาร มีความโปร่งใสและเป็นธรรม มีธรรมาภิบาล จะทำให้ในองค์กรท้องถิ่นนั้นขับเคลื่อนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น สามารถทำงานตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ดี เพราะ ฉะนั้นการเลือกผู้นำท้องถิ่นที่ดีและมีคุณธรรมย่อมส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่อย่างยิ่ง

4.3.5. ทุนบริหารจัดการภาครัฐ : สมุทรปราการ เป็นจังหวัดที่น่าสงสารได้ให้กับประเทศไทยมากเป็นลำดับ 2 รองจากกรุงเทพ महानครเป็นจังหวัดที่เติบโตควบคู่กับกรุงเทพมหานครมาโดยตลอด มีโรงงานอุตสาหกรรมอยู่ในจังหวัดเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายประชากรจากต่างจังหวัด เช่น จากภาคตะวันออก เชียงเหนือ มาทำงานที่จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อทำงานมีฐานะเริ่มมั่นคง บางส่วนก็ปักหลักอาศัยอยู่ที่จังหวัดสมุทรปราการ ทำให้จำนวนประชากรในจังหวัดสมุทรปราการ ทั้งประชากรตามทะเบียนบ้านและ

ประชากรแฝง มีจำนวนมากก่อให้เกิดการจ้างงานภายในจังหวัด มีเงินหมุนเวียน มีรายได้เข้าสู่จังหวัด ส่งผลให้จังหวัดมีความเจริญในด้านต่างๆมากขึ้น การบริหารการจัดการภาครัฐ หรือการบริหารจัดการท้องถิ่น (Local Governance) มีความหมายถึงการบริหารจัดการ การปกครองบ้านเมืองในสถานที่ (Place) ซึ่งเป็นเขตจำเพาะ (Definite Place) เป็นเขตการปกครองที่กฎหมายปกครองของประเทศนั้นกำหนด (governance) ยิ่งไปกว่านั้น ท้องถิ่นในเชิงกายภาพและชุมชนที่มีมนุษย์รวมกลุ่มกันมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด ความเป็นท้องถิ่นจึงหมายรวมครอบคลุมถึงสภาพการณ์ครองชีพของผู้คนในชุมชน ซึ่งจะเป็นเช่นใดก็ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบพื้นฐานเฉพาะชุมชนนั้น ๆ สภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม สภาพเศรษฐกิจและลักษณะของการเมืองการปกครอง รวมทั้งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ท้องถิ่นนั้นใช้ ท้องถิ่นขึ้นอยู่กับข้อกำหนดขอบเขตทางพื้นที่ และเมื่อนำไปใช้ประกอบกับคำใดจะให้ความหมายเฉพาะเจาะจงในเรื่องนั้น เช่น ประเพณีท้องถิ่น พิธีประจำท้องถิ่น ซึ่งเมื่อนำมาใช้ร่วมกับการบริหารภาครัฐในส่วนท้องถิ่น ก็มีความหมายถึง การบริหารจัดการ การปกครองท้องถิ่นที่มุ่งเน้นการจัดการที่ดี (Good Governance) ซึ่งได้แก่ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ประสิทธิภาพ ยุติธรรม ความคุ้มค่า การมีส่วนร่วม เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความเป็นอยู่ที่ดีทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม คุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่อื่นๆ และการเป็นเมืองน่าอยู่ของสมุทรปราการในงานวิจัยนี้ก็คือการอธิบายว่า ความเป็นเมืองน่าอยู่ของสมุทรปราการเกิดขึ้นจากทุนสังคมและวัฒนธรรมที่มีการขับเคลื่อนอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ความเป็นเมืองน่าอยู่ของสมุทรปราการ ซึ่งนอกจากจะมีบริบทลักษณะทางกายภาพและทุนทางสังคมวัฒนธรรมของเมืองสมุทรปราการตามที่กล่าวใน 7.1 แล้ว อีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญก็คือ การบริหารงานภาครัฐ ซึ่งผู้วิจัยใช้กรอบทฤษฎีของการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance : NPG) ; รัฐเล็กลง สังคมใหญ่ขึ้น (Smaller Government, Bigger Society) มาเป็นกรอบในการอธิบายในการจัดให้มีบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน แนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (NPG) จึงเป็นความพยายามที่จะทำความเข้าใจถึงการพัฒนากำหนดนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติและการส่งมอบบริการสาธารณะในสภาพของความเป็นจริง ภายใต้สถานการณ์ของรัฐในศตวรรษที่ 21 ที่มีทั้งความแตกต่างหลากหลายและความสลับซับซ้อนของตัวแสดงที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการทำงานของภาครัฐ อีกทั้งความซับซ้อนของสังคมแบบพหุและความหลากหลายของหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ที่อยู่ภายในโครงสร้างของรัฐเอง

4.3.6. จุดที่ต้องพัฒนาเพื่อให้เป็นเมืองน่าอยู่ : แม้ทุนท้องถิ่นที่จังหวัดสมุทรปราการมีและเป็นข้อได้เปรียบในการพัฒนาเป็นเมืองน่าอยู่นั้น ยังมีประเด็นปัญหาในท้องถิ่นที่ควรจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนเพื่อปรับปรุงและพัฒนาผู้วิจัยทำการสังเคราะห์จากการรวบรวมและสรุปปัญหาจากแผนชุมชน แผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาท้องถิ่น และภาคส่วนต่าง ๆ ในจังหวัดสมุทรปราการ รวมถึงแผน 5 ปี ในการพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ. 2561-2565 เพื่อขับเคลื่อนเป็นเมืองน่าอยู่ต่อไปนั้น สามารถสรุปปัญหาในท้องถิ่นได้ดังนี้

1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) น้ำเสีย 3) การจัดการขยะมูลฝอย 4) มลพิษทางอากาศ 5) การกัดเซาะชายฝั่งทะเล 6) ด้านสังคม และ 7) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งได้แก่ ปัญหาด้านการจราจร , ปัญหาการบุกรุกที่สาธารณะ , ปัญหานอนขำรุด และ ปัญหาระบบสาธารณสุขโรค พบว่าประชาชนในบางพื้นที่ยังเข้าถึงระบบสาธารณสุขโรค บางครอบครัวต้องเสียค่าใช้จ่ายในการใช้น้ำประปาและไฟฟ้าในราคาสูงกว่าปกติถึง 2-3 เท่า

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยใช้กรอบการอธิบายของ Kennett (2010) ที่ได้นำเสนอว่า การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (NPG) เป็นความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ระหว่างรัฐกับสังคม โดยที่กิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นสาธารณะมิได้ผูกขาดอยู่ที่ภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่เกิดจากปฏิสัมพันธ์อันหลากหลาย (A Plurality of Actors) ของผู้คนจากหลาย ๆ ภาคส่วนที่คำนึงถึงผลประโยชน์และให้ความสนใจที่จะเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมสาธารณะ ซึ่งสิ่งที่ผู้วิจัยเห็นได้ชัดจากข้อค้นพบในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นก็คือ คำอธิบายของ Kooiman ที่อธิบายการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (NPG) ในรูปแบบของการจัดการปกครองเชิงสังคม-การเมือง (Socio-Political Governance) แนวทางนี้มุ่งให้ความสนใจในการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภาครัฐกับสังคม (institutional Relationship Within Society) โดยมีมุมมองว่า รัฐบาลหรือฝ่ายการเมืองไม่ใช่ตัวแสดงหลักที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายสาธารณะและส่งมอบบริการสาธารณะแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ยังเกี่ยว ข้องสัมพันธ์กับสถาบันและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันกับตัวแสดงอื่น ๆ ในสังคมโดยการมองแบบรวมทั้งหมด (Totality) เพื่อจะได้เข้าใจถึงการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติการวิเคราะห์แบบรวมทั้งหมดโดยมองว่ากระบวนการนโยบายขึ้นอยู่กับผู้กระทำการทางสังคมอันหลากหลายต่าง ๆ (Societal Actors) ที่จะทำให้ความชอบธรรมและสามารถบรรลุผลในทางปฏิบัติแก่นโยบายเหล่านั้นได้ก็ต่อเมื่อกระบวนการดังกล่าวดำเนินการภายใต้ความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกันระหว่างภาครัฐกับภาคสังคม (Kooiman, 1999)

Rhodes (1997) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการจัดการปกครอง (Governance) ไว้ 1 ใน 6 ประการคือการจัดการปกครอง (Governance) ในฐานะที่เป็นการจัดการสาธารณะแบบใหม่ (New Public Management) คือ เน้นลัทธิการจัดการนิยม (Managerialism) และเศรษฐศาสตร์เชิงสถาบันแนวใหม่ (New Institutional Economics) ด้วยการเสนอให้การบริหารจัดการสาธารณะที่รัฐบาลจะต้องการแข่งขันตอบสนองประชาชนเสมือนเป็นลูกค้ามากกว่าเป็นผู้ถูกปกครอง ผู้บริหารงานของรัฐมีบทบาทเช่นเดียวกับผู้ประกอบการ มีการแบ่งแยกตัดขอยระบบราชการ เพิ่มการแข่งขันด้วยการจ้างเหมาและใช้กลไกกึ่งตลาด และเพิ่มทางเลือกให้กับผู้มารับบริการการขับเคลื่อนที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยกตัวอย่างในงานวิจัยนี้ สะท้อนว่ามีการดำเนินการที่ส่งเสริมให้เกิดงานในพื้นที่ขึ้น โดยไม่ใช้งบประมาณเป็นตัวตั้งดังเช่นในอดีต เพราะในอดีตจังหวัดฯหรือกรมได้งบประมาณมากก็จะหาพื้นที่ เพื่อที่จะใช้งบประมาณให้หมด เมื่อไม่ได้รับงบประมาณมากก็จะไม่ทำต่อ เป็นเสมือนไฟไหม้ฟาง ในการบริหารงานสาธารณะแนวใหม่ หน่วยราชการในจังหวัดจะต้องเปลี่ยนมุมมอง โดยจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนร่วมกันคิดและร่วมกันทำและเป็นแกนนำในการทำ ความเข้าใจให้ประชาชนช่วยกันปรับปรุงบ้านของตนเองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ยกตัวอย่างเช่น บ้านบางกระอี ซึ่งอยู่ในตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมคลอง ประชาชนในชุมชนช่วยกันปรับปรุงบ้านของตนเอง ก่อสร้างศูนย์เรียนรู้ตามรอยศาสตร์พระราชาตามรอยวิถีชุมชน โดยใช้คลองที่ชาวบ้านอาศัยอยู่เป็นต้นทุน เปิดตลาดขายสินค้าชุมชน ส่งเสริมการทำผ้ามัดย้อมด้วยผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์แปรรูประดับที่ทำจากผักตบชวา ให้เด็กในชุมชนฝึกทำละครชาตรี เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีดั้งเดิมของชุมชน มีการสาธิตวิธีทำปลาสดบางบ่อ

ล่องเรือดูสายน้ำและสักการะเจ้าพ่อเสือ มีร้านค้าชุมชน ร้านอาหารเพื่อบริการนักท่องเที่ยวรวมทั้งร้านกาแฟ ซึ่งบ้านบางกระอี่นี้ ถือเป็นต้นแบบในจังหวัดสมุทรปราการที่เกิดจากการที่ชาวบ้านในพื้นที่ร่วมกับ อบต.บางปลา ส่งเสริมให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ โดยนำเสนอทรัพยากรในพื้นที่เป็นการส่งเสริมธุรกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรปราการ

ข้อค้นพบที่ผู้วิจัยพบในพื้นที่คือบทบาทของ 1) ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาท้องถิ่น 2) ระบบการจัดการเมืองที่ดีโปร่งใสและเป็นธรรมตรวจสอบได้ และ 3) ภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง ประชาชนมีสำนึกในความเป็นพลเมือง มีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการบ้านเมือง โดยสิ่งที่ควรจะต้องแก้ไขที่สำคัญของจังหวัดสมุทรปราการคือ ประเด็นเรื่องการใช้งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นให้ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น

6. สรุป

ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

สมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ไทยในฐานะเมืองหน้าด่าน ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา การตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาทำให้สมุทรปราการเป็นศูนย์กลางการค้าที่เชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การพัฒนาสนามบินสุวรรณภูมิและเครือข่ายรถไฟฟ้า ส่งผลให้จังหวัดนี้กลายเป็นศูนย์กลางการเดินทาง การขนส่ง และที่อยู่อาศัยสำหรับคนทำงานในเมืองหลวง

ศักยภาพด้านอุตสาหกรรมและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

ในอดีต สมุทรปราการเป็นศูนย์กลางของโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก เนื่องจากที่ตั้งที่ใกล้กับกรุงเทพฯ และท่าเรือคลองเตย อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของท่าเรือน้ำลึกที่แหลมฉบังและมาบตาพุด ส่งผลให้หลายโรงงานย้ายฐานการผลิตไปยังจังหวัดภาคตะวันออก เช่น ชลบุรีและระยอง นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพื้นที่อุตสาหกรรมในสมุทรปราการให้กลายเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย เช่น คอนโดมิเนียม และศูนย์พาณิชยกรรมใหม่

แนวคิดเมืองน่าอยู่และการขับเคลื่อนสมุทรปราการสู่อนาคต

ด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น รถไฟฟ้าสายสีเขียว สีเหลือง และสีม่วง ตลอดจนการมีสนามบินสุวรรณภูมิ สมุทรปราการได้รับการพัฒนาให้ตอบโจทย์แนวคิด เมืองน่าอยู่ โดยคำนึงถึงปัจจัยด้านความปลอดภัย ความยั่งยืน และการมีที่อยู่อาศัยที่เข้าถึงได้ งานวิจัยยังเน้นถึงความสำคัญของทุนท้องถิ่น เช่น วัฒนธรรม ป่าชายเลน และโครงสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาอย่างบูรณาการ

งานวิจัยนี้เสนอแนวทางพัฒนาที่เน้นการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม โดยเฉพาะการส่งเสริมอุตสาหกรรมเชิงนิเวศน์ การพัฒนาที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม และการพัฒนาสาธารณูปโภคที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน เพื่อให้สมุทรปราการก้าวสู่การเป็นเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน.

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

หน่วยงานบริหารราชการส่วนกลางที่มีสาขาอยู่ในจังหวัดต่างๆ ต้องปรับปรุงการ

ทำงานให้สอดคล้องกับนโยบายของจังหวัดมากขึ้น เช่นอุตสาหกรรมจังหวัด หรือพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด จะต้องปรับปรุงการทำงานให้ขึ้นตรงต่อจังหวัดสมุทรปราการมากขึ้น เนื่องจากหน่วยงานเหล่านี้จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนการทำงานของกระทรวงของตนเอง มิได้สนับสนุนการทำงานของจังหวัด

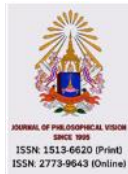
ควรมีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง ก็จะทำให้หน่วยงานเหล่านี้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาจังหวัดให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การแต่งตั้งโยกย้ายผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้บริหารระดับสูงในจังหวัด ควรคำนึงถึงความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญในตัวบุคคลที่จะมาเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด

8. เอกสารอ้างอิง

- ชาย โพธิ์สีตา. (2550). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ทวีศักดิ์ นพเกสร. (2548). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เล่ม 1*. นครราชสีมา: โชคเจริญมาร์เก็ตติ้ง จำกัด.
- Kennett, P. (2010). Global Perspectives on Governance. In S. P. Osborne (Ed.), *The New Public Governance? Emerging Perspectives on the Theory and Practice of Public Governance* (pp. xx-xx). London: Routledge.
- Kooiman, J. (1999). Social-political Governance: Overview, Reflections and Design. *Public Management Review*, 1(1), xx-xx.
- Loffler, E. (2005). Governance and Government: Networking with External Stakeholders. In T. Bovaird & E. Loffler (Eds.), *Public Management and Governance* (pp. xx-xx). London: Taylor & Francis Group.
- Rhodes, R. A. W. (1997). *Understanding Governance: Policy Networks, Governance and Accountability*. Buckingham: Open University Press.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) x ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2024.35

พระคณศ: นวัตกรรมสังคมบนความศรัทธา

Ganesha: Social Innovation on Faith

ณัฏริชา จุฑานพรัตน์^{1*} & ฉัตรวรัญช์ องค์กรสิงห์²

Nacharicha Juthanopparatana^{1*} & Chatwaran Ongkasinha²

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author*

1. ณัฏริชา จุฑานพรัตน์*

Nacharicha Juthanopparatana

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand.

Email:

nacharicha.juthanopparatana@gmail.com

2. ฉัตรวรัญช์ องค์กรสิงห์

Chatwaran Ongkasinha

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand.

Email: Ongkasinha.cwr@gmail.com

คำสำคัญ:

พระคณศ; สัญญา; นวัตกรรมสังคม;

ความหลากหลาย

Keywords:

Ganesha; Signs; Difference;

Ganesha in Thai Society

Article history:

Received: 01/06/2023

Revised: 12/07/2024

Accepted: 01/08/2024

Available online: 02/12/2024

How to cite:

Juthanopparatana, N. & Ongkasinha, C. (2024). Ganesha : Social Innovation on Faith. *Journal of Philosophical Vision*, 29 (2), 162-173.

ABSTRACT

This research was qualitative research. The objectives were 1) to study and collect beliefs, rituals and analyze the existence of beliefs about Ganesh 2) to study the social innovation of Ganesh's faith and 3) to analyze the diversity in faith towards Ganesha. In-depth interviews were using and there are 15 key informants in total.

This results to present beliefs, rituals, the existence of beliefs and social innovation of Ganesha's beliefs in Thai society. The study found that, belief in Ganesha can be reflected through the sculpture and Ganesh Chaturthi ceremony, that causes popular trends, sacred objects, paintings, and the creation of various postures of Ganesha, demonstrating the harmonious integration of cultures. The sign of success and respect for Ganesha arises from construction of meaning from people in society through rituals, chants, worship, etc. under the culture of that area. Although, Thai society has Buddhism as the core of beliefs, worship of Lord Ganesha may be viewed as superstition cause the Lord Ganesha to be devalued and there is something else. Therefore, the respect and worship of Lord Ganesha was dismantled by dismantling the concept of reclining Buddhism and create a new meaning of Ganesha, such as being a god who can ask for anything and is the god of success. Buddhism and Ganesha are polar opposites, Thai Buddhists can harmonize between these two beliefs. Therefore, Thai society is Buddhist, but with the current social, economic and political instability causing people in society to fear uncertainty. The belief and faith therefore play a role and influence in being dependent on life. Therefore, there was a business related to belief and faith in Lord Ganesha. This is a social innovation developed with creativity and help solve problems and meet the needs of society.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและรวบรวมคติความเชื่อ พิธีกรรม และวิเคราะห์การดำรงอยู่ของคติความเชื่อเกี่ยวกับพระคเณศ 2) ศึกษาวัตรกรรมสังคมทางความเชื่อของพระคเณศ 3) วิเคราะห์ความหลากหลายในศรัทธาที่มีต่อพระคเณศ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก มีผู้ให้ข้อมูลหลักรวม 15 คน

ผลการวิจัยพบว่า คติความเชื่อ พิธีกรรม และวัตรกรรมสังคมทางความเชื่อของพระคเณศ สามารถสะท้อนผ่านงานประติมากรรม และพิธีคเณศจตุรฤตี ที่ก่อให้เกิดกระแสนิยม วัตถุมงคล ภาพวาด และการสร้างพระพิมพ์แบบต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมกันอย่างกลมกลืน โดยสัญลักษณ์แห่งความสำเร็จ และการนับถือพระคเณศเกิดจากการประกอบสร้างความหมายจากคนในสังคมผ่านพิธีกรรม บทสวด การบูชา ฯลฯ ภายใต้วัฒนธรรมของพื้นที่นั้น ๆ แม้สังคมไทยจะมีพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลางของความเชื่อ งานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์การรื้อสร้างแนวคิดที่สมานพระพุทธรูป และสร้างความหมายของพระคเณศขึ้นมาใหม่ โดยเป็นเทพที่ขี้อะไรก็ได้ และเป็นเทพแห่งความสำเร็จ จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนากับพระคเณศมีความเป็นคู่ตรงข้ามที่ไม่มีความขัดแย้งกัน ชาวไทยพุทธสามารถอยู่ระหว่างความเชื่อทั้งสองสิ่งได้อย่างกลมกลืน ดังนั้นแม้สังคมไทยจะนับถือศาสนาพุทธแต่ด้วยความไม่มั่นคงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในปัจจุบัน ทำให้คนในสังคมกลัวความไม่แน่นอน ความเชื่อและความศรัทธาจึงเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลในการเป็นที่พึ่งให้กับชีวิต ก่อให้เกิดธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและความศรัทธาในพระคเณศ ซึ่งเป็นวัตรกรรมทางสังคมซึ่งได้รับพัฒนาขึ้นด้วยความคิดสร้างสรรค์ และช่วยแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคม

1. บทนำ

ในอดีตมนุษย์มีความเชื่อทางศาสนา และมีความหวาดกลัวต่อปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ ซึ่งไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเกิดจากสิ่งใด ด้วยเหตุนี้จึงมีการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อเป็นการลดความหวาดกลัว และเพื่อหาสิ่งคุ้มครองตนเองให้ปลอดภัย จนกระทั่งในปัจจุบันแม้สังคมจะมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ยังคงไม่สามารถตอบสนองความต้องการ และอธิบายปรากฏการณ์บางอย่างได้ตามที่หลาย ๆ คนต้องการได้ ดังนั้น ความเชื่อ และความศรัทธาในทางศาสนา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่เหนือธรรมชาติ เช่น การนับถือเทวดา หรือเทพเจ้าต่าง ๆ ตามความเชื่อของแต่ละศาสนาที่ตนเองนับถือ จึงมีอิทธิพลในการอธิบายปรากฏการณ์ ต่าง ๆ ช่วยให้คนในสังคมมีความเข้าใจ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอินเดียมาแต่โบราณในหลาย ๆ ด้าน เช่น ศาสนา ศิลปกรรม ประเพณี เป็นต้น หนึ่งในเทพเจ้าฮินดูที่ชาวพุทธในประเทศไทยให้ความเคารพบูชากันมากคือ “พระคเณศ” โดยในสังคมไทยมีชื่อเรียกที่หลากหลาย โดยพระคเณศเป็นเทพเจ้าที่ขจัดอุปสรรค เป็นเทพแห่งความฉลาดรอบรู้ ในศิลปวิทยาต่าง ๆ (สุรศักดิ์ ทอง, 2553, น.109) ทำให้พระคเณศได้รับการเคารพบูชาจากผู้ที่มีศรัทธาเป็นอันดับแรกก่อนเทพเจ้าองค์อื่น ๆ

คติการเคารพบูชาพระคเณศในประเทศไทย มีลำดับตามสมัยของประวัติศาสตร์ตามอิทธิพลของวัฒนธรรมอินเดียทางศาสนา 2 สาย คือ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพระพุทธศาสนา ในสมัยอยุธยาเรื่อยมาจนถึงยุคของกรุงรัตนโกสินทร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีในราชสำนัก มีการกล่าวถึงพระคเณศในเอกสารโบราณต่าง ๆ เช่น พระราชพงศาวดาร โคลงเฉลิมพระเกียรติ วรรณคดี บทไหว้ครู ตลอดจนถึงหลักฐานทางด้านจิตรกรรมและประติมากรรมที่มีให้พบเห็นอยู่เป็นจำนวนมาก จนกระทั่งในสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งวรรณคดีสโมสรขึ้นในปี พ.ศ.2475 และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชลัญจกรรูปพระคเณศ (จิรัสสา คชาชีวะ, 2540, น.122) และมีการสร้างเทวาลัยพระคเณศไว้ที่พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม โดยพระราชทานนามว่า เทวาลัยคเณศร์ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 ได้ประกาศให้ใช้รูปพระคเณศเป็นตราสัญลักษณ์ประจำหน่วยงาน กรมศิลปากร (กรมศิลปากร, 2540, น.17) และต่อมายังมีการใช้พระคเณศเป็นตราประจำมหาวิทยาลัยศิลปากร (กิตติ วัฒนสมหาตม์, 2540) ในปัจจุบันนอกจากสถานที่หน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชนที่มีการสร้างรูปเคารพองค์พระคเณศขึ้นบูชาแล้ว ยังพบ ว่าตามศาสนสถาน และวัดต่าง ๆ มีการสร้างรูปเคารพขององค์พระคเณศประดิษฐานภายใน ซึ่งมีประชาชนที่นับถือคติฮินดูแบบดั้งเดิม และประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธที่มีความศรัทธาในพระคเณศเข้าไปสักการบูชา และยังมีการจัดสร้างวัตถุมงคลในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นรูปเคารพของพระ พินเศศ ตามความเชื่อเพื่อให้ชาวพุทธศาสนิกชนที่มีความศรัทธาได้เข้าหาบูชากันอย่างแพร่หลาย จนกลายเป็นกระแสนิยมบูชาพระคเณศของชาวพุทธทั่วประเทศ นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2556 วัดไตรสมาคมศีลธรรม จ.สมุทรปราการ ได้ริเริ่มการจัดงาน “คเณศจตุรฤตี” หรืองานเฉลิมฉลองเนื่องในเดือนประสูติของพระคเณศ (กิตติ วัฒนสมหาตม์, 2546, น.99)

ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระคเณศในปัจจุบัน นอกเหนือจากความเชื่อว่าเป็นเทพเจ้าแห่งอุปสรรค เทพเจ้าแห่งศิลปวิทยาการและการอำนวยความสะดวก ยังมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ดังจะเห็นได้จากการนับถือลัทธิทรงเจ้าที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างแพร่หลาย และหนึ่งในบรรดาเทพเจ้าที่ได้รับความนิยมให้มีการประทับทรงคือ พระคเณศ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวส่งผลให้คติความเชื่อเรื่องพระคเณศได้ถูกปรับเปลี่ยนจากคติความเชื่อเดิมที่อยู่ ในสถานภาพแห่งการเป็นเทพเจ้าระดับสูงมีลักษณะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้กลายเป็นเทพเจ้าที่มีความใกล้ชิดกับมนุษย์ และสามารถช่วยเหลือมนุษย์ในลักษณะของความเป็นรูปธรรมได้มากขึ้นกล่าวคือ สามารถสื่อสาร หรือรับฟังความทุกข์ร้อนของมนุษย์ อีกทั้งสามารถที่จะบำบัดโรคร้ายไข้เจ็บ ประทานโชคลาภ แก่บรรดาสาธุศิษย์ และผู้ที่ให้ความเคารพศรัทธา

ปัจจุบันรูปเคารพพระคเณศ และการทำพิธีกรรมนั้นสามารถพบได้ในสถานที่ทั่วไปในสังคมไทยอย่างแพร่หลาย เนื่องจากพระคเณศเป็น “เทพสากล” (Universal God) และยังแสดงให้เห็นว่า คติการเคารพพระคเณศในปัจจุบัน ได้มีอิทธิพลแพร่หลายเข้าสู่ ศาสนสถานของพุทธศาสนา ทั้งนี้ปรากฏว่าตามวัดต่าง ๆ มีการสร้างรูปพระคเณศขึ้นให้ประชาชนได้สักการบูชาทั้งในรูปวัตถุมงคลหรือเครื่องรางของขลัง และยังพบว่า มีพิธีกรรมที่พระภิกษุสงฆ์ที่ดำรงอยู่ในฐานะผู้นำและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้นำความเชื่อเกี่ยวกับพระคเณศมาเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบพิธีกรรม อีกทั้งมีการสร้างรูปเคารพและจัดสร้างวัตถุมงคลพระคเณศ รวมทั้งจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ชาวพุทธเคารพบูชาพระคเณศไปในทางพุทธพาณิชย์ ขณะที่ประชาชนในสังคมไทยบางส่วน

ไม่ได้เคารพบูชาพระคเณศตามคตินิยมที่สืบมาแต่เดิม แต่เคารพบูชาพระคเณศในฐานะเทพเจ้าผู้ลบล้างบาปทุกสิ่ง และหวังพึ่งแต่เพียงอำนาจของพระคเณศตามที่ตนเองร้องขอเท่านั้น

แม้กระแสนิยมการเคารพบูชาพระคเณศในปัจจุบันจะไม่ได้แพร่หลายเมื่อเทียบกับกระแสของจิตูคามราม เทพในอดีตที่ผ่านมา หากแต่ย้อนกลับไปจะพบว่าความนิยมในการเคารพบูชาพระคเณศได้อยู่คู่กับชาวพุทธใน สังคมไทยมาอย่างยาวนาน และยังคงได้รับความนิยมอย่างไม่เสื่อมคลาย ทั้งที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนา อเทวนิยม แต่พระคเณศเป็นเทพเจ้าในศาสนาเทวนิยม (กิตติพงษ์ บุญเกิด, 2552, น.1) ซึ่งค่านิยม ความเชื่อ ความรู้ และงานสร้างสรรค์ต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับพระคเณศ ในสังคมไทยนั้นได้ฝังตัว และให้คุณค่าทาง วัฒนธรรม จนกลายเป็นทุนวัฒนธรรมซึ่งสามารถพัฒนาให้เกิดคุณค่าและมูลค่าต่อไป

แนวคิดของ ฌากส์ แดร์ริดา นับว่าเป็นความท้าทายและชวนให้หาคำตอบ สืบค้น ล้วงลึกถึงสิ่งที่เกิดขึ้นต่อ การบูชา เลื่อมใส ศรัทธาต่อปรากฏการณ์และต่อกระแสวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการเคารพบูชาและการมีศรัทธา ต่อพระคเณศในสังคมไทย ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจในการศึกษาเรื่อง “พระคเณศ : สัญลักษณ์ความหลากหลาย ในสังคมไทย” ซึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้าถึงเรื่องราวความศรัทธาของประชาชนในสังคมไทยตั้งแต่ในอดีตจนถึง ปัจจุบันที่มีต่อพระคเณศว่าเป็นอย่างไร เหตุใดชาวพุทธในสังคมไทยถึงยอมรับนับถือพระคเณศอย่างมั่นคงไม่ เสื่อมคลายมาเป็นเวลานาน คติความเชื่อเกี่ยวกับพระคเณศที่ปรากฏเป็นที่รับรู้ของคนไทยนั้นสัมพันธ์และมี อิทธิพลที่ทำให้คติความเชื่อเรื่องพระคเณศยังคงดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างไร ตลอดจนการวิเคราะห์ที่หยิบยืม แนวคิดความหลากหลาย การก่อสร้าง และความเป็นอื่น มาเป็นกรอบเชิงความคิด โดยผลการวิจัยนี้อาจทำให้ เห็นถึงความหลากหลายของสังคมไทย ในการนับถืออรูปเคารพที่สถาปนาอยู่ในสัญลักษณ์อื่นๆ ที่หลากหลาย หลักการวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นแนวทางการศึกษา น่าจะเป็นกรอบโครงเชิงความคิดอย่างกว้างๆ ให้นำไปสู่การวิเคราะห์ในรูปเคารพอย่างอื่นที่ฝังตัวอยู่ในสังคมไทย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) ศึกษาและรวบรวมคติความเชื่อ พิธีกรรม และวิเคราะห์การดำรงอยู่ของคติความเชื่อเกี่ยวกับพระคเณศ
- 2) ศึกษาวัฒนธรรมสังคมทางความเชื่อของพระคเณศ
- 3) วิเคราะห์ความหลากหลายในศรัทธาที่มีต่อพระคเณศ

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้วิธีค้นคว้าเอกสาร และใช้การ สัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านพระคเณศ ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคม และวัฒนธรรม และประชาชน จำนวนรวม 15 คน

4. ผลการวิจัย

4.1 ตำแหน่งแห่งที่ของพระคเณศ

พระคเณศอยู่ในความรับรู้ของผู้คนในดินแดนไทยปัจจุบันมาอย่างยาวนาน อาจกล่าวได้ว่ามีการนับถือและบูชาพระคเณศในฐานะที่เป็นเทพชั้นรองมาตั้งแต่สมัยก่อนสถาปนาเมืองสุโขทัย จนกระทั่งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้มีการเปลี่ยนแปลงคติความเชื่อเกี่ยวกับพระคเณศให้เป็นเทพผู้จัดอุปสรรค และเป็นเจ้าแห่งศิลปะวิทยา โดยมีเผยแพร่คติต่าง ๆ ผ่านบทละครและพระราชนิพนธ์ อาทิ หนังสือพระเป็นเจ้าของพราหมณ์ บทละครเบิกโรงเรื่องดึกดำบรรพ์ บทละครเรื่องสามัคคีเสวก เป็นต้น คติความเชื่อที่พระคเณศเป็นเทพผู้จัดอุปสรรค และเป็นเจ้าแห่งศิลปวิทยาดังกล่าวได้สืบทอดมาจนถึงสมัยปัจจุบัน ซึ่งมีอิทธิพลต่อกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับงานศิลปะและกลุ่มนักธุรกิจเป็นอย่างมาก โดยสามารถสะท้อนผ่านงานประติมากรรมเทวรูปพระคเณศที่มักตั้งอยู่ตามร้านค้าและย่านธุรกิจ รวมไปถึงพิธีคเณศจตุรฤตี ที่จัดขึ้นในปี พ.ศ.2538 นับเป็นการบูชาพระคเณศในไทยที่เรียกได้ว่าเป็นกระแสที่ทำให้เกิดความนิยมอย่างกว้างขวางภายในเวลาอันรวดเร็ว ส่งผลให้ในเวลาต่อมา มีการสร้างรูปเคารพพระคเณศขึ้นเป็นจำนวนมากในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วัตถุมงคล ภาพวาด ฯลฯ โดยที่มีทั้งกระแสการสร้างเลียนแบบโบราณวัตถุและสร้างสรรค์เป็นปางใหม่นอกจากความนิยมที่สะท้อนผ่านวัตถุมงคล ภาพวาด บทความและสื่อต่าง ๆ แล้วนั้น การสร้างพระพินาศขนาดใหญ่ (ที่สุดในโลกหรือในประเทศ) ก็ได้รับความนิยมเช่นกัน สอดคล้องไปกับกระแสความนิยมการถูกบันทึกในสถิติโลก โดยมีพื้นฐานจากความเชื่อเรื่องผลบุญและอาจมีผลประโยชน์ด้านอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยที่ไม่เพียงแต่จะสะท้อนแรงศรัทธาของผู้สร้างแล้ว ก็ยังสะท้อนไปถึงรสนิยมของไทยอีกด้วย ทำให้ในแต่ละครั้งที่มีการสร้างพระคเณศขนาดใหญ่ จะเกิดปรากฏการณ์การประโคมข้าวของสื่อและการแห่กันไปกราบไหว้บูชากันอย่างเนืองแน่น แสดงให้เห็นถึงลักษณะการบูชาของคนไทยที่นิยมการเดินทางไปกราบไหว้แสวงบุญยังสถานที่ต่าง ๆ โดยความนิยมในการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็มักแปรผันไปตามสถานการณ์ทางเศรษฐกิจอีกด้วย กล่าวคือ เมื่อเศรษฐกิจของประเทศขาดสภาพคล่อง ก็มักเกิดกระแสการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขึ้นอย่างเสมอ

สำหรับประเทศไทยที่คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธนั้น การนับถือเทพเจ้าในศาสนาอื่นก็สามารถทำได้โดยไม่ถือว่าเป็นเรื่องผิดแปลกแต่อย่างใด ด้วยเพราะเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมจากการติดต่อกับต่างชาติต่างประเทศที่มีมาอย่างยาวนานจนไม่สามารถแบ่งแยกความเชื่อต่าง ๆ ออกจากกันได้อย่างสิ้นเชิง การนับถือพระพินาศจึงเปรียบเสมือนเป็นส่วนหนึ่งของชาวไทยพุทธ

การซื้อ หรือที่เรียกว่า ให้เช่า บูชา ก็เป็นการตอกย้ำถึงแนวคิดในการสร้างพระพินาศให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว จึงไม่แปลกนักหากจะมีความเป็นธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจุบันได้ปรากฏศาสนสถานหลายแห่งที่พัฒนาจนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว (ศาสนสถานเชิงพาณิชย์) การประกอบพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพินาศได้สะท้อนให้เห็นถึงความคลี่คลายในรูปแบบของการประกอบพิธี มีการลดทอนและเพิ่มเติมบางส่วนที่แตกต่างไปจากพิธีกรรมในประเทศอินเดีย ซึ่งพบว่า มีความพยายามทำให้พระคเณศมีความบริสุทธิ์และศักดิ์สิทธิ์มากยิ่งขึ้นด้วยการเชิญพราหมณ์จากประเทศอินเดียมาเป็นผู้ประกอบพิธีอันเป็นการส่งเสริมความเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ผู้คนเข้ามากราบไหว้อย่างไม่ล้าปากใจ ในขณะเดียวกันก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานกันระหว่าง

ศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ไม่ว่าจะเป็นการประกอบพิธีกรรมต่างๆที่นิมนต์พระให้เริ่มประกอบพิธีก่อนพราหมณ์ ขึ้นต้นด้วยการนมัสการพระพุทธรูปเจ้า แล้วจึงเป็นคาถาที่ใช้บูชาเทพเจ้าฮินดู ไม่ถือเป็นความย้อนแย้งเนื่องจากประเทศไทยนับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก แต่มีการนับถือสิ่งอื่น ๆ ร่วมด้วย

4.2 สัญญะ และทุนทางวัฒนธรรม ผ่านความศรัทธาของพระคณศ

แนวคิดสัญวิทยา (Semiology) เป็นการศึกษากระบวนการต่าง ๆ ที่มนุษย์ในสังคมใช้ในการสื่อความหมาย จัดอยู่ในกลุ่มแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างนิยม (Functionalism) สัญศาสตร์แนวโครงสร้าง (Structural Semiotics) จึงเน้นถึง “โครงสร้าง” ในการสื่อความหมายของสัญญะแต่ละตัวเกิดจาก “ความสัมพันธ์” ที่สัญญะตัวนั้น ๆ มีกับสัญญะตัวอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมในระบบเดียวกัน

ความศรัทธาและนับถือพระคณศ สวรรวาลิกไปได้ถึงความเชื่อและความหวาดกลัวของมนุษย์ที่มีต่อปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ มนุษย์จึงมีการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อเป็นการลดความหวาดกลัว และเพื่อหาสิ่งคุ้มครองตนเองให้ปลอดภัย การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นวัฒนธรรมทางความคิดที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงทางด้านจิตใจ เนื่องจากความสุขที่เกิดขึ้นในจิตใจนั้นเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ทั้งนี้เมื่อมองอย่างเชื่อมโยง สัญวิทยามุ่งให้ความสนใจไปที่ตัวสารและการตีความหมายของผู้รับสารเป็นสำคัญ ภายใต้องค์ประกอบ 3 ส่วนคือ 1) สัญญะ (Sign) คือ สัญญะประเภทต่าง ๆ เช่น ภาษา รูปภาพ เสียง อาหาร รูปร่าง เสื้อผ้า ฯลฯ ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้จะมีวิธีการสื่อทอดความหมาย (Meaning) และมีความสัมพันธ์กับผู้ใช้สัญญะ เนื่องจากสัญญะเหล่านี้เกิดจากการประกอบสร้าง (Construct) ความหมายของผู้คนในสังคม 2) รหัส (Code) คือ สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยมีหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรม รหัสจะทำให้คนในสังคมเข้าใจการดำรงอยู่ทางสังคมของตน และ 3) วัฒนธรรม (Culture) คือ สิ่งที่กำหนดสัญญะและรหัส เนื่องจากทั้งสององค์ประกอบนี้ถูกสร้างและถูกใช้งานภายใต้บริบททางวัฒนธรรม หากบริบทนั้นถูกเปลี่ยนแปลงไป สัญญะและรหัสจะถูกเปลี่ยนแปลงความหมายเช่นเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ ความนับถือศรัทธาของปวงชนไม่ว่าจะชาติภาษาใดที่มีต่อพระคณศ จึงถูกแปลความหมาย ผ่านรหัส ภายใต้วัฒนธรรมอันเป็นบริบทเฉพาะของพื้นที่นั้นๆ ความแตกต่างทางวัฒนธรรม นำพาซึ่งความเข้าใจ สัญญะในรูปแบบอื่นๆ เช่นพิธีกรรม บทสวด การบูชา ฯลฯ เหล่านี้ในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน

ในขณะเดียวกันทฤษฎีสัญวิทยาตามทัศนะของ De Saussure และ Charles Sanders Peirce ซึ่งอธิบายไว้ว่า สัญญะมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ของจริง หมายถึง ความจริงทั้งหมดซึ่งภายในงานวิจัยนี้หมายถึงความจริงของพระคณศซึ่งเป็นเทพเจ้า ตัวหมาย หมายถึง ตัวสัญญะที่ถูกสร้างขึ้นมาเป็นตัวแทนของจริง โดยในงานวิจัยนี้กล่าวถึง สัญญะแห่งความสำเร็จ และความนับถือ และตัวหมายถึง คือ การที่คนในสังคมได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้สัญญะ เมื่อได้เห็นสัญญะจะเกิดแนวคิดจินตนาการภาพของจริงขึ้นมา คือ ภาพในใจ หรือภาพในความคิด โดยใช้ การวิเคราะห์แบบ Paradigmatic โดยวิเคราะห์แบบพิจารณาจากโครงสร้างเบื้องลึก (Deep Structure) ของตัวบท ซึ่งแยกระหว่างความหมายที่เปิดเผย ว่าในการบูชา และเคารพพระคณศมีพิธีกรรมทำอย่างไรบ้าง มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น กับความหมายแฝงเร้น เป็นความหมายที่บ่งบอกว่า แท้จริงแล้วตัวบทนั้นเกี่ยวข้องกับอะไร มีความหมายอะไรบ้าง

ความสำคัญอีกประการหนึ่งของสัญลักษณ์ก็คือ การถ่ายทอดความหมายจากสัญลักษณ์ที่เป็นส่วนย่อยให้แทนสัญลักษณ์รวมซึ่งเป็น การเชื่อมโยงสัมพันธ์ (Association) กล่าวคือ ผู้รับสารจะต้องมีคู่ของความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยกับส่วนรวม การถ่ายทอดด้วยวิธีนี้เป็นสิ่งที่ผู้ส่งสารกระทำอยู่ตลอดเวลาด้วยการเลือกส่วนย่อยที่สามารถเป็นตัวแทนที่ดีที่สุดของส่วนรวมทั้งหมดมาใช้เป็น สัญลักษณ์ที่ถ่ายทอดความหมาย ไม่ว่าจะเป็นการใช้ตัวอักษรมาประกอบกันจนเกิดความหมาย หรือการวาดภาพเพื่อเล่าเรื่องราว จนมาถึงความเชื่อที่ถูกฝังลงในใจของคนในชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ ความศรัทธาและความเชื่อในพระคเณศถูกส่งผ่านในรูปแบบของเรื่องเล่า (narrative) ที่ผสมผสานความมหัศจรรย์ ความเข้าใจ ความเคารพ นับถือศรัทธา และความใกล้ชิด

แนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรม (Social Culture) ถูกนำมาใช้อธิบายในงานวิจัยนี้ด้วย เพื่อแสดงให้เห็นว่าการบูชาพระคเณศในสังคมไทยปัจจุบัน มีความนิยมนับถือบูชากันอย่างแพร่หลาย ในกลุ่มบุคคลที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ มีการสร้างรูปเคารพของพระคเณศประดิษฐานไว้ภายในวัดต่าง ๆ มากมายทั่วประเทศ และยังมีการจัดสร้างวัตถุมงคลในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นรูปเคารพของพระคเณศ ซึ่งรูปเคารพ วัตถุมงคล รวมไปถึงพิธีการต่าง ๆ ที่มีการส่งต่อจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน จัดเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่บุคคลในสังคมที่มีความศรัทธาในพระคเณศปฏิบัติยึดถือกันต่อ ๆ มา โดยมีอำนาจแฝงอยู่ในสัญลักษณ์เหล่านั้น เป็นแรงผลักดันทำให้เกิดวัฒนธรรมประเพณีในการปฏิบัติ และเมื่อสิ่งเหล่านั้นสั่งสมมากขึ้นผ่านประสบการณ์ของชีวิตที่มีคุณค่าของประชาชนในสังคม จนกลายเป็นความรู้ที่สร้างสรรค์เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

บูร์ดิเยอ (Bourdieu, 1997) นำแนวคิดเรื่องทุนประยุกต์ใช้ศึกษาวัฒนธรรมโดยได้นิยามความหมายของทุนว่า สิ่งใดจะกลายเป็นทุนได้ก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นได้ทำหน้าที่ในฐานะความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางสังคม (Function as Social Relation of Power) ดังนั้นวัฒนธรรมความเชื่อในการนับถือพระคเณศอาจถูกมองในฐานะเป็นทุนชนิดหนึ่ง ที่สามารถสะสมและนำไปลงทุนได้เหมือนดังเช่นทุนทางเศรษฐกิจ หรือสามารถนำไปแปรรูปเป็นทุนทางเศรษฐกิจได้ ทุนทางวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการรับรู้รสนิยมทางศิลปวัฒนธรรมรวมถึงรูปแบบการใช้ชีวิตด้วย สิ่งที่พบกันโดยทั่วไปในสังคมที่นับถือศรัทธาพระคเณศคือการจัดรูปแบบของที่ระลึกของบูชาพระคเณศในรูปแบบที่แตกต่างกัน ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย เพื่อให้การทำหน้าที่ของผลิตภัณฑ์ที่ประทับตราพระคเณศไม่ว่าจะเป็นเสื้อยืด กระเป๋า หรือแม้แต่การนำมาเป็นถุงน้ำหอม ก็เพื่อให้พระคเณศเข้าไปมีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของผู้คน

ภายใต้แนวคิดของสัญลักษณ์ การสร้างพระคเณศปางต่าง ๆ ขึ้นมากมายในสังคมไทยนั้น นำไปสู่การวิเคราะห์เมื่อมีข้อถกเถียงกันมากกว่า ทำไมชาวไทยพุทธจึงหันมานับถือเทพฮินดู ทั้งๆ ที่ตามหลักพุทธศาสนาแล้ว หากศาสนิกชนยึดมั่นปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมอย่างแท้จริงแล้วย่อมไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่จะต้องเคารพนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ทำให้เกิดข้อสันนิษฐานไปต่าง ๆ ว่า อาจเป็นเพราะสภาวะทางสังคมที่บีบรัดให้ต้องดิ้นรนขวบวช ขาดทุนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่ขาดความมั่นคง ขาดการเยียวยาเอาใจใส่ ดูแล และแก้ไขปัญหาจากผู้ที่มีหน้าที่ และรัฐ ก่อให้เกิดภาวะบั่นทอนต่อสภาพจิตใจของผู้คน ทำให้ขาดความเชื่อมั่น จึงต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถช่วยให้มีความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต มีความสุขและสมประสงค์ในสิ่งที่ต้องการ ดังนั้น การเลือกรับและนับถือเทพส่วนหนึ่งซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ จากการบอกเล่า จากความชอบ และจากการประชาสัมพันธ์ของผู้ผลิต ผู้จำหน่ายในเรื่องของ

ความศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงพิธีกรรมที่บ่งบอกความเป็นของแท้ยิ่งสร้างศรัทธาและความต้องการให้กับผู้ที่เชื่อ (หรือไม่เชื่ออย่าลบหลู่) หรือศรัทธาได้ไม่ยากนัก

อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่น่าสนใจจากการถกเถียงนี้ คือประเด็นที่วิพากษ์วิจารณ์ว่า การนับถือเทพยกตัวอย่างเช่นพระคเณศ อาจเป็นไสยศาสตร์และมกมาย ซึ่งหลักการทางพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้มีแนวคิดเช่นนั้น ความเห็นที่แตกต่างได้แบ่งแยกออกเป็นความเห็นแบบทวิลักษณ์ (binary opposition) ซึ่งสำหรับประเทศไทยที่มีหลักพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลาง จึงมีแนวโน้มที่พระคเณศจะถูกทำให้เป็นอื่น (otherness)

4.3 พระคเณศกับนวัตกรรมสังคม

Geoff Mulgan et al. (Mulgan, Tucker, Ali, and Sanders, 2007: 8) ได้ให้ความหมายของนวัตกรรมสังคมว่าหมายถึง กิจกรรม และบริการเชิงนวัตกรรมต่าง ๆ ที่มีแรงจูงใจที่จะมุ่งสนองความต้องการของสังคม แม้นวัตกรรมสังคมจะหมายถึงความใหม่และในทางปฏิบัตินักวิชาการมักจะให้ความสำคัญกับคุณค่าของนวัตกรรมมากกว่าความใหม่คือเน้นที่การสร้างประโยชน์ส่วนเพิ่มเป็นหลัก เมื่อเป็นเช่นนั้น ผลลัพธ์ต่างๆ ทั้งรูปเคารพที่ประทับตราพระคเณศ จึงน่าจะเป็นคุณค่าทางผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความนับถือศรัทธาและคุณค่าในการใช้สอยของผู้คน

นวัตกรรมแบบเปลี่ยนแปลงทีละน้อย (Incremental Innovation) เป็นการต่อเติม ปรับเปลี่ยน ประกอบขึ้นโดยมีฐานมาจากสิ่งที่มีอยู่แล้ว เป็นการปรับเปลี่ยนสิ่งเดิมที่มีอยู่ให้มีคุณค่าหรือสร้างคุณค่าได้มากขึ้น นวัตกรรมสังคมคือสิ่งใหม่ ๆ วิธีการใหม่ ๆ และแนวทางใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมที่สร้างคุณค่าทั้งในเชิงแก้ปัญหาและเชิงพัฒนาให้แก่สังคมได้โดยสร้างขึ้นมาบนฐานของแรงจูงใจทางสังคม คุณค่าของนวัตกรรมสังคมสามารถเพิ่มสูงขึ้นได้เมื่อเวลาผ่านไปหรืออาจเป็นไปในทางตรงกันข้าม นอกจากนี้เนื่องจากมีผลกระทบในระดับสังคม ดังนั้นแม้แต่ในสังคมเดียวกันคนบางคนอาจเห็นคุณค่าของนวัตกรรมสังคมที่เกิดขึ้นแต่คนอื่น ๆ อาจจะไม่เห็นก็ได้ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะเรียกว่าเป็นนวัตกรรมสังคมต้องก่อให้เกิดคุณค่าด้านใดด้านหนึ่งไม่ว่าจะมากหรือน้อย ทางตรงหรือทางอ้อม ต่อคนส่วนใหญ่หรือทั้งหมดของสังคม

ความนับถือศรัทธาในเทพเจกเช่นพระคเณศเป็นการเติมความหวังให้กับความรู้สึกของผู้คน และการแปรความนับถือศรัทธาในรูปแบบของรูปเคารพและผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ใช้ประโยชน์ใช้สอยได้ จึงเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับความนับถือศรัทธานั้น การเป็นสิ่งใหม่นี้มิได้มีความหมายจำกัดเฉพาะความใหม่อย่างแท้จริง แต่อาจเป็นการปรับเปลี่ยนหรือต่อเติมให้เป็นแนวทางใหม่ที่แก้ปัญหาได้ดีกว่าแนวทางเดิมก็ได้ ซึ่งอาจเรียกว่าเป็นการแก้ปัญหาเดิมด้วยวิธีคิดและ/หรือวิธีทำใหม่ก็ได้ ความใหม่นี้ดังกล่าวยังไม่จำเป็นต้องเป็นความใหม่สำหรับทุกคนเป็นการทั่วไปแต่ต้องเป็นความใหม่สำหรับบริบทนั้น ๆ นั่นคือคนในบริบทต้องรับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่ (Rogers, 2003: 12) ภายใต้แนวคิดของ Rogers จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า นวัตกรรมสังคมบนความเชื่อถือศรัทธามีอยู่จริง และกลายเป็นสิ่งใหม่ที่มีคุณค่าต่อสังคมที่เกิดขึ้นบนฐานของแรงจูงใจทางสังคม อย่างไม่ติดยึดกรอบเกณฑ์ใดๆ

นวัตกรรมสังคมอาจเกิดจาก “ผู้ประกอบการทางสังคม” (Social Entrepreneur) ที่ดำเนินการเปลี่ยนแปลงสังคมด้วยความปรารถนาที่จะสร้างคุณค่าทางสังคม แนวคิดผู้ประกอบการนั้นได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวางในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียง หลายคนเชื่อว่าผู้ประกอบการเป็นหัวใจของระบบเศรษฐกิจเพราะผู้ประกอบการเป็นผู้สร้างนวัตกรรมซึ่งการเกิดขึ้นของนวัตกรรมจะเป็นกลไก

หลักในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจโดยรวมได้ โดยการเทียบเคียง ผู้ประกอบการทางสังคมจึงถือเป็นผู้สร้างนวัตกรรมสังคมให้เกิดขึ้นในบริบทหนึ่ง ๆ (Dees, 1998: 4) ซึ่งผลิตภัณฑ์แผ่นน้ำหอมที่ยกขึ้นมาเป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งในงานวิจัยนี้ก็สะท้อนว่า เส้นแบ่งระหว่างผู้ประกอบการทางธุรกิจ กับผู้ที่นับถือศรัทธาพระคณาเป็นคนเดียวกัน เป็นกลุ่มคนเดียวกัน และสามารถสร้างนวัตกรรมสังคม หรือสิ่งใหม่ สิ่งที่เติมเต็มแรงจูงใจทางสังคมได้อย่างเหมาะสม

4.4 ความหลากหลายของพระคณาในสังคมไทย

แนวคิดเรื่องความหลากหลาย เป็นชุดความคิดที่เกิดขึ้นเพื่อทำการรื้อสร้าง (Deconstruct) แนวคิดสกุลเดิมโดยเฉพาะแนวคิดแบบโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural-Functional) ที่ยึดมั่นในโครงสร้างและหน้าที่ว่าไม่เป็นที่จริงแท้แน่นอน ความหลากหลาย เป็นแนวคิดที่เริ่มต้นจากความกลับหัวกลับหาง สลับที่ หรือลบล้างบรรดาระบบ ระเบียบลำดับชั้นต่างๆ ของสรรพสิ่งที่ดำรงอยู่ เนื่องจากการจัดระเบียบและลำดับชั้นต่างๆ คือ แหล่งอำนาจทางสังคม เพราะเป็นตัวกำหนดความหมายต่างๆ ให้เกิดขึ้น เป็นการตั้งคำถามเพื่อปะทะกับชุดอำนาจวิธีคิดที่นิยมแยกสรรพสิ่งเป็นคู่ตรงข้ามเสมอ เมื่อปะทะแล้ว ลำดับต่อมาคือ การเข้าไปแทนที่ สวมรอยบรรดาระบบระเบียบเพื่อหลีกเลี่ยงระบบเดิมที่เขาต้องการปะทะ ระบบเดิมเป็นภาพสะท้อนของการเน้นศูนย์กลาง สิ่งที่ยาวตัวและหยุดนิ่ง การปะทะเป็นไปเพื่อแสดงให้เห็นว่าทุกปัญหา ทุกสรรพสิ่งนั้นมีรูปแบบที่มีความหลากหลาย ไม่ตายตัว ไม่มีจุดศูนย์กลาง ทั้งนี้จุดศูนย์กลางจะมีได้เพียงแค่ช่วงเวลา ณ ขณะหนึ่งเท่านั้น

ถ้าเปรียบเทียบกับพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลางของความเชื่อในสังคมไทย พระคณาซึ่งจะมีสภาพของ “ความเป็นอื่น” และพระคณาเป็น “ตัวบท” (Text) ที่ผ่านเวลาอันยาวนานของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา สังคม ระบบความสัมพันธ์ ระบบคุณค่า และอีกหลายด้านที่อยู่แวดล้อมมนุษย์ ดังนั้นถ้าชาวพุทธรู้สึกว่าการนับถือพระคณาของคนในสังคม การบูชาพระคณาอย่างโจ่งแจ้งเป็นการรบกวน คุณค่าสิ่งซึ่งเป็นศูนย์กลาง แดร์ริดาเรียกการคุกคามนี้ว่า “ความเป็นอื่น”

ดังนั้นความหลากหลายของแดร์ริดา ไม่ได้จุ้ๆ ก็เกิดขึ้น หากแต่เกิดขึ้นเพราะการตั้งประเด็นคำถามต่อแนวคิดที่เกิดขึ้นก่อน นั่นคือโครงสร้างนิยม ซึ่งมุ่งเน้นภาษาศาสตร์ ความหมาย สัญญะ ที่มีต้นกำเนิดแบบโครงสร้างที่แน่นอนตายตัว และวิธีคิดแบบคู่ตรงข้าม ที่มีแนวคิดในการให้ความสำคัญกับข้อใดข้อหนึ่งโดยกดทับอีกข้อไว้เสมอ

ในขณะเดียวกัน กลไกทางความคิดของแดร์ริดาก็ตั้งประเด็นที่ท้าทาย เพราะเมื่อตัวบทนั้นเกิดความเป็นอื่น แต่ผู้คนที่ตระหนักได้ถึงประโยชน์ ในแง่ของความฝัน ความหวังและการสมหวัง หรือผิดหวัง เพื่อจะเริ่มต้นหวังกันต่อไป การตัดรอนความหวัง หรือกล่าวอีกทีคือการตัดรอนพระคณาออกไปจากความเชื่อของสังคมไทย เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของพระพุทธศาสนาไว้ ผู้วิจัยตระหนักจากการศึกษาวิจัยนี้ว่า ภายใต้การวิเคราะห์ด้วยจุดยืนแบบแดร์ริดา พระคณาคล้ายเหมือนว่าไม่ใช่ธรรมชาติ ไม่ใช่ของบริสุทธิ์ “แต่จริงๆ แล้วกลับเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้” ซึ่งแดร์ริดาเรียกสภาวะที่พบนี้ว่า “สิ่งที่หายไปทีี่ดำรงอยู่” (The Present Absences) หรือ “ความเงียบที่กำลังผลิตอยู่” (Productive Silences) ฉะนั้น กระแสวิพากษ์วิจารณ์พระคณาในมิติของไสยศาสตร์ ความมั่งงาย และเทพที่ไม่มีตัวตนจริง ฯลฯ จนทำให้พระคณาซึ่งมีความเป็นอื่น และดูเหมือนว่าถูกลดคุณค่า เพราะถูก

มองว่าไม่เป็นธรรมชาติ (ความไม่เป็นธรรมชาติ คือความเป็นอื่น) การอ้างเหตุผลแบบนี้ แดร์ริดาเรียกว่า “สิ่งที่สามารถก่อสร้างได้”

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษา ถามตนเองว่าได้อะไรจากงานวิจัย หรือคนอื่น ๆ ได้อะไรจากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยคงเพียงเอ๋ยอ้างด้วยความถ่อมตนว่า หากคนในสังคมรู้ถึง “สิ่ง” หรือ “ตัวบท” ที่สามารถก่อสร้างได้แล้ว และกล่าวที่จะรู้ในขั้นตอนสุดท้ายคนในสังคมจะสามารถทำลาย และแยกส่วนเพื่อแสดงให้เห็นจุดอ่อนของความเป็นธรรมชาติ (ความปกติ) ว่าแท้จริงแล้วสิ่งนั้นอาจไม่ใช่สิ่งที่คงทนถาวร แน่นนอน หรือเป็นศูนย์กลางอีกต่อไป หากแต่จะมีศูนย์กลางใหม่เกิดขึ้นเรื่อยๆ และประเด็นที่ทำทลายคือ “ความเป็นอื่น” จะทำให้เกิดการตั้งคำถาม เกิดความไม่มั่นคง สั่นคลอน เกิดความกำกวมขึ้น แดร์ริดาเรียกว่ามันเป็นการละเล่น (play) เหตุนี้เราจึงมักที่จะปฏิเสธและลดคุณค่าความเป็นอื่นทิ้งเสีย เพราะมองว่าความเป็นอื่นไม่เป็นไปตามธรรมชาติที่เราได้กำหนดหรือเคยรู้จัก นั่นคือจุดมุ่งหมายของการก่อสร้างก็คือ การไม่ยึดศูนย์กลางเดิม แต่หาศูนย์กลางใหม่ไปเรื่อยๆ เป็นการทำความรุนแรงให้กับศูนย์กลางเดิม ดังนั้นการก่อสร้างจึงเป็นการนำเสนอการละเล่น และในจุดที่เกิดการละเล่นนี้เองที่แดร์ริดาเรียกว่า ความหลากหลาย (Differance) การละเล่นหรือความหลากหลายเป็นทั้งโครงสร้างและการเคลื่อนไหว ที่ไม่ได้วางอยู่บนพื้นฐานแบบคู่ตรงกันข้าม แต่เป็นการละเล่นที่เป็นทั้งระบบของความแตกต่าง (Differ) ของร่องรอยของความแตกต่าง (Trace) ของพื้นที่ที่องค์ประกอบต่างๆ เข้ามามีปฏิสัมพันธ์กัน พื้นที่ที่มีลักษณะของความตื่นตัว (Active) และเฉื่อยชา (Passive) ไปพร้อมกัน เพื่อร่วมกันผลิตช่องว่างที่จะช่วยเติมเต็มกับสรรพสิ่ง การละเล่นหรือความหลากหลายจึง “ผลิต” หรือ “สร้างพื้นที่” ของการกำลังจะเกิดหรือจะเป็น (A becoming space) ซึ่งทำให้เกิดความเป็นไปได้ในลักษณะต่างๆ ที่เป็นไปไม่ได้กับการเป็นคู่ตรงกันข้าม เช่น การปรากฏที่ไม่ปรากฏ หรือจุดศูนย์กลางที่ปราศจากจุดศูนย์กลาง และงานวิจัยนี้พบถึงความเป็นคู่ตรงข้ามระหว่างพระพุทธศาสนากับพระคณา แต่ทั้งสองสิ่งไม่ได้ขัดแย้งกัน ชาวพุทธสามารถอยู่ระหว่างความเชื่อทั้งสองสิ่งได้อย่างกลมกลืน ซึ่งผู้วิจัยอยากหยิบยืมคำพูดของแดร์ริดามากล่าวว่าเป็นสถานะของ “สิ่งที่หายไปที่ดำรงอยู่” (The Present Absences) นั่นเอง

6. สรุป

สรุปบทความการศึกษาคติความเชื่อและความศรัทธาต่อพระคณาในสังคมไทยบทบาทและอิทธิพลของพระคณาในวัฒนธรรมไทยพระคณาเป็นเทพเจ้าที่มีบทบาทสำคัญในวัฒนธรรมไทย โดยเป็นสัญลักษณ์ของความรู้ ความสำเร็จ และการขจัดอุปสรรค คติความเชื่อเกี่ยวกับพระคณาในประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนา ตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ หลักฐานการนับถือพระคณาพบได้ในเอกสารโบราณ ศิลปกรรม และพิธีกรรมทางราชสำนัก รวมถึงการใช้รูปพระคณาเป็นสัญลักษณ์ของหน่วยงานสำคัญ เช่น กรมศิลปากรและมหาวิทยาลัยศิลปากร ความเชื่อนี้ยังคงได้รับความนิยมและกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันในสังคมไทย

การเปลี่ยนแปลงของความเชื่อและการปรับตัวในสังคม

ในปัจจุบัน ความเชื่อเกี่ยวกับพระคณศได้ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง พระคณศไม่เพียงเป็นเทพเจ้าที่ศักดิ์สิทธิ์ในฐานะผู้จัดอุปสรรคและมอบโชคกลาง แต่ยังมีบทบาทในพิธีกรรมและความเชื่อในเชิงไสยศาสตร์ การสื่อสารและการขอพรจากพระคณศสะท้อนถึงความใกล้ชิดระหว่างมนุษย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รูปเคารพพระคณศและวัตถุมงคลได้รับความนิยมในฐานะเครื่องรางที่ช่วยเสริมความมั่นใจและความสำเร็จ ทำให้ความเชื่อนี้ยังคงมีความสำคัญและแพร่หลายในวัดและศาสนสถานทั่วประเทศ

การศึกษาความหลากหลายเลื่อนในคติความเชื่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาความหลากหลายของคติความเชื่อที่มีต่อพระคณศ โดยเน้นการรวบรวมคติความเชื่อ พิธีกรรม และนวัตกรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับพระคณศ รวมถึงวิเคราะห์การดำรงอยู่ของความเชื่อนี้ในบริบทสังคมปัจจุบัน งานวิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการค้นคว้าเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและประชาชน การศึกษานี้เน้นวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความหลากหลายและการรื้อสร้าง เพื่อทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระคณศกับศรัทธาของคนไทยในเชิงลึก และแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของความเชื่อในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและรวบรวมคติความเชื่อเกี่ยวกับพระคณศ ศึกษาวัฒนธรรมทางสังคมของความเชื่อ และวิเคราะห์ความหลากหลายในศรัทธาต่อพระคณศ เพื่อนำเสนอกรอบความคิดที่ช่วยให้เข้าใจถึงบทบาทและคุณค่าทางวัฒนธรรมของพระคณศในสังคมไทย.

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาทั้งหมดนั้นได้เกิดองค์ความรู้ความเข้าใจใหม่ดังข้อเสนอแนะ คือ การบูชาพระคณศในสังคมไทยนั้น ไม่จำเป็นต้องถือปฏิบัติตามวิธีการของศาสนาพราหมณ์ และ ในสังคมไทยควรมีมุมมองหรือทัศนคติต่อเรื่องการบูชาพระคณศที่ไม่มีการยึดถือความเชื่อตามกลุ่มลัทธิเดิมที่บูชาพระคณศ ซึ่งผู้วิจัยไม่อาจกล่าวสรุปชี้ชัดได้ว่าการบูชาพระคณศของชาวพุทธในสังคมไทยนั้นถูกหรือผิด เพราะการบูชาพระคณศในสังคมไทยนั้นล้วนมีทั้งผลดีและผลเสียที่ควบคู่กันไป คำสอนในพระพุทธศาสนาแม้จะมีได้สอนให้บูชาพระคณศ และเทพเจ้าต่าง ๆ โดยตรง แต่ก็ไม่ได้มีการสั่งห้าม โดยการบูชาพระพิฆเนศตามทัศนะของพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องอย่างแท้จริงคือการบูชาโดยยึดหลักธรรมของพระพุทธศาสนา 3 ประการเป็นสำคัญ ได้แก่ การบูชาบุคคลที่ควรบูชา วิธีการบูชาตามหลักพระพุทธศาสนาคืออามิสบูชาและปฏิบัติบูชา และการบูชาที่ต้องยึดหลักของความศรัทธาคู่กับปัญญา หากยึดหลักธรรมเหล่านี้ได้เป็นพื้นฐานในการบูชาแล้ว ย่อมถือว่าเป็นการบูชาที่ถูกต้องตามทัศนะของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวคิด วิวัฒนาการ การผสมผสานทางความเชื่อพระพิฆเนศในสังคมไทย เพื่อให้เห็นภาพสะท้อนที่ชัดเจนในบางมิติมากยิ่งขึ้น จึงควรที่จะศึกษาแบบเจาะจง เช่น กรณีการบูชาพระพิฆเนศของพระภิกษุสงฆ์ไทย การบูชาพระพิฆเนศในวัดทางพระพุทธศาสนา

8. เอกสารอ้างอิง

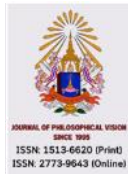
กิตติ วัฒนมะหาตม์. (2540). *ตรีทวปกรณ์* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์.

กิตติพงศ์ บุญเกิด. (2552). *โครงการสุภยาตรา บุษบาพระพิฆเนศวร์ 3 วัฒนธรรม 4 เทวสถาน*. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.

จิรัสสา คชาชีวะ. (2540). *พระพิฆเนศวร์ คติความเชื่อและรูปแบบของพระพิฆเนศวร์ที่พบในประเทศไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977).

สุรศักดิ์ ทอง. (2553). *สยามเทวะ*. กรุงเทพฯ: มติชน.

Bourdieu, P. (1997). The forms of Capital. In A. H. Halsey, P. Lauder, P. Brown, & A. S. Wells (Eds.), *Education: Culture, Economy, Society* (pp. xx-xx). Oxford: Oxford University Press.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) x ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2024.36

การพัฒนาศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในประเทศไทย

The Development of Quality Life and Elderly Career Development Center in Thailand

นพรัตน์ ภู่อื้อ^{1*} & ฉัตรวรัญช์ องคสิงห์²

Nopparat Poosua^{1*} & Chatwaran Ongkasinha²

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author*

1. นพรัตน์ ภู่อื้อ*

Nopparat Poosua

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand.

Email: nopparat987@hotmail.com

2. ฉัตรวรัญช์ องคสิงห์

Chatwaran Ongkasinha

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand.

Email: Ongkasinha.cwr@gmail.com

คำสำคัญ:

การพัฒนา; ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต;

ส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ

Keywords:

Development; Elderly Career

Development; Elderly Quality Life

Article history:

Received: 01/06/2023

Revised: 12/07/2024

Accepted: 27/08/2024

Available online: 02/12/2024

How to cite:

Poosua, N. & Ongkasinha, C. (2024).

The Development of Quality Life and

Elderly Career Development Center

in Thailand. *Journal of Philosophical*

Vision, 29 (2), 174-186.

ABSTRACT

The objectives of this qualitative research were to 1) study integrated collaboration in developing quality life and elderly career opportunity, 2) study public management of elderly quality life and career development and, 3) provide solutions to further a development of elderly quality life and career opportunity in Thailand. This study employed the qualitative research method. The data were from a review of relevant literature, and in-depth interviews with 24 key informants from 3 sub-district municipalities (Tombon), 3 district municipalities, and 3 city municipalities.

The results of the research showed that the success factor for a sustainable development of elderly quality life and career opportunity in Thailand was from the integrated collaboration among public entities, private organizations, and civil society. The participation concept in the study was known as Ladder of Citizen Participation which consists of 1) Manipulation 2) Therapy 3) Informing 4) Consultation 5) Placation 6) Partnership 7) Delegation and 8) Citizen Control. The concept was proposing a New Public Management (NPM) of which elderly citizens were considered as clients and public servants were considered as service providers. This was an applied concept of utilizing private management into public management to increase productivity and quality service to elderly citizens. The main purpose of a model development of elderly quality life and career opportunity in Thailand was to build on existing success aiming to provide excellent service for clients who were elderly and in need of assistance.

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความร่วมมือเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ 2) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของภาครัฐในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ และ 3) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวนรวม 24 คน จากพื้นที่เทศบาลตำบล 3 แห่ง เทศบาลเมือง 3 แห่ง และเทศบาลนคร 3 แห่ง

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุของประเทศไทย เกิดจากการร่วมมือทำงานแบบบูรณาการของ 3 ภาคส่วนซึ่งได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม หลักการในการมีส่วนร่วมลักษณะของขั้นบันได (Ladder of Citizen Participation) ได้แก่ 1) ขั้นการควบคุม (Manipulation) 2) ขั้นการรักษา (Therapy) 3) ขั้นการให้ข้อมูล (Informing) 4) ขั้นการรับฟังความคิดเห็น (Consultation) 5) ขั้นการปรึกษาหารือ (Placation) 6) ขั้นการเป็นหุ้นส่วน (Partnership) 7) ขั้นมอบหมายอำนาจ (Delegation) และ 8) ขั้นอำนาจของประชาชน (Citizen Control) โดยมีการขับเคลื่อนที่สำคัญคือการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management : NPM) ซึ่งมีหลักการว่าประชาชนถูกมองว่าเป็น "ลูกค้า" และข้าราชการ การถูกมองว่าเป็นผู้จัดการสาธารณะ มาใช้ในการพัฒนาผู้สูงอายุ ผ่านศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) โดยนำแนวทางหรือวิธีการบริหารงานของภาคเอกชนมาปรับใช้กับการบริหารงานภาครัฐ ในการบริหารงานแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ การคำนึงถึงหลักความคุ้มค่า การจัดการโครงสร้างที่กระชับรัดและแนวราบเพื่อมุ่งเน้นการให้บริการแก่ประชาชนโดยคำนึงถึงคุณภาพเป็นสำคัญ

1. บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยถือได้ว่าเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Completely Aged Society) ซึ่งหมายถึงสังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเกินกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ หรือเป็นสังคมที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป เกินกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งหมด

ปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวนและสัดส่วนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และเพื่อรองรับกับสถานการณ์ดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2556 รัฐบาลได้มอบหมายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) เป็นเจ้าภาพหลักร่วมกับกระทรวงมหาดไทย (มท.) และสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ ร่วมกันกำหนดรูปแบบการดำเนินงานจัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) โดยให้ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เป็นการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนรูปแบบหนึ่ง โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุแกนนำอาสาสมัครชุมชน องค์กรเครือข่ายจากภาครัฐและภาคเอกชน มีส่วนร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงานศูนย์ฯ โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้การหนุนเสริม ศูนย์ฯ ดำเนินการภายใต้แนวคิด “ร่วมแรง ร่วมใจ ผู้สูงวัยกายใจ เบิกบาน” เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีสถานที่ รวมกลุ่มในการจัดกิจกรรมและบริการที่ครอบคลุมทุกมิติทางด้านสุขภาพ สังคม จิตใจ และเศรษฐกิจ

โดยเฉพาะมิติด้านเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างรายได้และการมีงานทำที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อยกระดับการจัดบริการและสวัสดิการทางสังคมในการคุ้มครอง ส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแบบครบวงจรสามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุและชุมชนได้

ในการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว การมีส่วนร่วมของชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยการมีส่วนร่วมหมายถึงบทบาทของชุมชนในการตัดสินใจ ชุมชนสามารถกำหนดได้เป็นปัจจัยต่าง ๆ รวมถึงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ บรรทัดฐาน และความสนใจ โดยผู้วิจัยใช้กรอบคิดของ การมีส่วนร่วมในลักษณะของขั้นบันไดหรือที่เรียกว่า Ladder of Citizen Participation (Arnstein, 1969) ซึ่งแบ่งออกเป็น 8 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นการควบคุม (Manipulation) ขั้นที่ 2 ขั้นการรักษา (Therapy) ขั้นที่ 3 ขั้นการให้ข้อมูล (Informing) เป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญที่สุดของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ถูกต้องตามกฎหมาย ขั้นที่ 4 ขั้นการรับฟังความคิดเห็น (Consultation) เป็นขั้นตอนของการปรึกษาหารือ หรือชักชวนให้ประชาชนออกมาแสดงความคิดเห็น แต่ยังไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริง ขั้นที่ 5 ขั้นการปรึกษาหารือ (Placation) เป็นขั้นตอนที่ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น ให้คำปรึกษา หรือเข้าร่วมในกระบวนการวางแผนได้ แต่ท้ายที่สุดแล้วการตัดสินใจยังคงอยู่ในมือของผู้ที่มีอำนาจ ขั้นที่ 6 ขั้นการเป็นหุ้นส่วน (Partnership) เป็นขั้นตอนที่อำนาจถูกจัดสรรผ่านการเจรจาต่อรองระหว่างประชาชนและผู้มีอำนาจ ซึ่งทั้งสองฝ่ายมีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนและตัดสินใจภายใต้รูปแบบของคณะกรรมการร่วม (Joint Committees) ขั้นที่ 7 ขั้นมอบหมายอำนาจ หรือการใช้อำนาจผ่านตัวแทน (Delegation) เป็นขั้นตอนที่ประชาชนสามารถมีบทบาทในการตัดสินใจ วางแผน และดำเนินการต่าง ๆ ได้ โดยผ่านทางตัวแทน และ ขั้นที่ 8 ขั้นอำนาจของประชาชน (Citizen Control) ประชาชนได้รับการประกันว่าการวางแผน การตัดสินใจ และการดำเนินการต่าง ๆ ที่ตนเข้ามามีส่วนร่วมนั้นเป็นไปในทิศทางที่ประชาชนต้องการอย่างแท้จริง สำหรับ Arnstein ขั้นบันไดที่ 1 และ 2 ถือว่ายังไม่เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือที่เรียกว่า Nonparticipation ส่วนขั้นที่ 3 ถึง 5 เรียกว่า Tokenism หมายถึง ประชาชนมีโอกาสนำเสนอข้อมูลแสดงความคิดเห็นแต่ยังไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ และในขั้นที่ 6, 7 และ 8 ถือว่าประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจ หรือเรียกว่า Citizen Power และจากตัวแบบนี้สะท้อนให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมในระดับเป็นภาคีหุ้นส่วน (Partnership) เป็นจุดเริ่มต้นของบทบาทและอำนาจของประชาชนอย่างแท้จริง

การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือประชาชนจะเกิดขึ้นได้ต้องมี การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ซึ่งมีหลักการว่าประชาชนถูกมองว่าเป็น "ลูกค้า" และข้าราชการถูกมองว่าเป็นผู้จัดการสาธารณะ NPM พยายามปรับความสัมพันธ์ระหว่างผู้จัดการบริการสาธารณะและผู้บังคับบัญชาทางการเมือง โดยสร้างความสัมพันธ์คู่ขนานระหว่างทั้งสอง แนวทาง NPM นี้แตกต่างกับรูปแบบการบริหารราชการแบบเดิม ๆ ซึ่งการตัดสินใจของสถาบันการกำหนดนโยบาย และการให้บริการสาธารณะนั้นถูกชี้นำโดยกฎระเบียบ กฎหมาย และขั้นตอนการบริหารโดยการปฏิรูป NPM ใช้แนวทางต่าง ๆ เช่น การแยกส่วน การริเริ่มความพึงพอใจของลูกค้าความพยายามในการบริการลูกค้า การใช้จิตวิญญาณของผู้ประกอบการในการบริการสาธารณะ (Farazmand, 2006 ; Barzelay, 2001) ผู้จัดการสาธารณะภายใต้การปฏิรูปการจัดการภาครัฐแนวใหม่ สามารถเสนอทางเลือกต่าง ๆ ที่ลูกค้าสามารถเลือกได้ รวมทั้งสิทธิในการเลือกไม่รับบริการจากระบบการให้บริการโดยสมบูรณ์ (Linda, 1998) การใช้หลักการ NPM กับการพัฒนาผู้สูงอายุ ผ่านศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต

และส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) นั้น โดยกระบวนการ NPM คือการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการภาครัฐ โดยนำหลักการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบราชการและการแสวงหาประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ โดยการนำเอาแนวทางหรือวิธีการบริหารงานของภาคเอกชนมาปรับใช้กับการบริหารงานภาครัฐ เช่น การบริหารงานแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์การบริหารงานแบบมีอาชีพ การคำนึงถึงหลักความคุ้มค่า การจัดการโครงสร้างที่กะทัดรัดและแนวราบ การเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาแข่งขันการให้บริการสาธารณะ การให้ความสำคัญต่อค่านิยม จรรยาบรรณวิชาชีพ คุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนการมุ่งเน้นการให้บริการแก่ประชาชนโดยคำนึงถึงคุณภาพเป็นสำคัญ

ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) เป็นรูปแบบหนึ่งของสวัสดิ การผู้สูงอายุ ซึ่งมาจากกระบวนการมีส่วนร่วมจากชุมชนประกอบด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานในระดับท้องถิ่น เช่น รพ.สต. โรงเรียน ชมรมผู้สูงอายุ องค์กรชุมชน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ภายใต้แนวคิด”ร่วมแรง ร่วมใจ ผู้สูงวัย ใจเบิกบาน” การจัดตั้ง ศพอส.นี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ มีสถานที่จัด กิจกรรมและบริการเพื่อพัฒนาด้านสังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพผู้สูงอายุ รวมถึงสมาชิกอื่นในชุมชน 2) เพื่อเป็น ศูนย์ส่งเสริมอาชีพและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผู้ สูงอายุ 3) เพื่อเป็นศูนย์รวมการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ 4) เพื่อเป็นศูนย์ส่งเสริมและสนับสนุนอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ และ 5) เป็นศูนย์ข้อมูลผู้สูงอายุในพื้นที่

ดังนั้นในท่ามกลางสถิติของผู้สูงอายุที่มีจำนวนมากขึ้น แต่ในการบริหารจัดการในภาพรวมของประเทศ ยังได้รับความห่วงกังวลในเรื่องของการขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ศพอส. ที่จัดตั้งโดย สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นับเป็นการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนรูปแบบหนึ่ง โดยใช้ ชุมชนเป็นฐาน และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุแกนนำอาสาสมัครชุมชน องค์กรเครือข่ายจากภาครัฐและภาคเอกชน มีส่วนร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงานศูนย์ฯ โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้การหนุนเสริม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ มีสถานที่รวมกลุ่มในการจัดกิจกรรมและบริการที่ครอบคลุมทุกมิติทางด้านสุขภาพ สังคม จิตใจ และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะมิติด้าน เศรษฐกิจที่เน้นการสร้างรายได้และการมีงานทำที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อยกระดับการ จัดบริการและสวัสดิการทางสังคมในการคุ้มครอง ส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแบบครบวงจร สามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุและชุมชนได้

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงรูปแบบความร่วมมือเชิงบูรณาการของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและ ส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) โดยผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลจากเอกสาร และพบตัวอย่างของ ศพอส. แห่งหนึ่งได้สร้างกิจกรรมที่น่าสนใจให้กับผู้สูงอายุได้แก่ 1) กิจกรรมดูแลด้านร่างกาย 2) กิจกรรมดูแลด้านจิตใจ และ 3) กิจกรรมส่งเสริมด้านอาชีพ ซึ่งได้ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีทางด้านเศรษฐกิจและสังคมกับผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาลงในรายละเอียด และพบว่า ใน กิจกรรมดูแลด้านร่างกาย ทาง ศพอส.แห่งนี้ได้จัดให้มีการ ส่งเสริมสุขภาพอนามัยเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพอนามัยที่ดี มีอายุยืนยาว ลดปัญหาการเจ็บป่วย จัดให้มีการตรวจ สุขภาพเบื้องต้น วัดความดันโลหิต ตรวจเบาหวาน ตรวจคัดกรองสายตา ตรวจคัดกรองหมอนรองกระดูกสันหลัง ทับเส้นประสาทเพื่อป้องกันความพิการ ปีละสองครั้ง การให้บริการทำกายภาพโดยนักกายภาพจากโรงพยาบาล และมีพยาบาลวิชาชีพประจำอยู่ที่ศูนย์ฯ คอยให้บริการและให้คำปรึกษาด้านสุขภาพกับผู้สูงอายุ จัดให้มีการ

อบรมให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพร่างกายที่เหมาะสมให้กับผู้สูงอายุ และผู้ดูแลผู้สูงอายุให้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถดูแลผู้สูงอายุได้ถูกต้อง จัดอบรมให้ความรู้เรื่องการใช้จ่ายสมุนไพรพื้นบ้าน การให้ความรู้ในการออกกำลังกายในรูปแบบต่าง ๆ และส่งเสริมการออกกำลังกายด้วยการปั่นจักรยานตอนเย็น การออกกำลังกายด้วยการรำกลองยาว การออกกำลังกายด้วยเครื่องออกกำลังกายกลางแจ้งที่ทางเทศบาลจัดให้ที่สวนสุขภาพทุกวัน จัดอบรมจิตอาสาให้กับเด็กเยาวชนในการดูแลผู้สูงอายุที่ติดบ้านติดเตียงที่บ้าน บริการส่งต่อผู้ป่วยด้วยรถฉุกเฉินของเทศบาลตำบลตลอด 24 ชั่วโมง จัดตั้งธนาคารกายอุปกรณ์ เพื่อไว้บริการผู้สูงอายุที่มีความจำเป็นต้องใช้กายอุปกรณ์ เช่น รถมอเตอร์ไซด์ รถเข็น ไม้เท้า เครื่องช่วยฟัง อุปกรณ์ฝึกเดิน กิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุที่อยู่ภาวะพึ่งพิง โดยลงเยี่ยมบ้าน เพื่อดูแลสุขภาพให้คำแนะนำ ติดตามการรักษา การส่งต่อเข้ารับการรักษา แนะนำด้านโภชนาการ สอนการทำกายภาพที่บ้าน โดยพยาบาลวิชาชีพจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ มีจิตอาสาออกให้บริการตัดผม ปรับสภาพแวดล้อมที่บ้านให้เหมาะสม เช่น การจัดทำทางลาดสำหรับรถเข็นคนพิการ การทำราวจับให้เหมาะสม เป็นต้น

ผู้วิจัยมีความประทับใจในพื้นที่ศึกษาแห่งนี้ของ ศพอส.เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากสามารถสะท้อนถึงบริบทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความร่วมมือเชิงบูรณาการของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในประเทศไทย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ซึ่งสร้างความสนใจของผู้วิจัยที่ต้องการจะศึกษา ศพอส. อื่น ๆ โดยคาดหวังว่าผลจากการศึกษาจะทำให้ผู้วิจัยสามารถเสนอแนวทางการบูรณาการของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์โดยเฉพาะบริบทในประเทศไทย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความร่วมมือเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ
- 2) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของภาครัฐในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ
- 3) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในประเทศไทย

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขอบเขตของพื้นที่ศึกษา 9 แห่ง ได้แก่

เทศบาลตำบล	1. เทศบาลตำบลทัพทัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุดรธานี
	2. เทศบาลตำบลเสาชิงช้า อำเภอเมืองใหญ่ จังหวัดนนทบุรี
	3. เทศบาลตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
เทศบาลเมือง	4. เทศบาลเมืองบ้านบึง ตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี
	5. เทศบาลเมืองบึงยี่โถ ตำบลบึงยี่โถ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี
	6. เทศบาลเมืองนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
เทศบาลนคร	7. เทศบาลนครสกลนคร จังหวัดสกลนคร
	8. เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี
	9. เทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา

4. ผลการวิจัย

4.1 การร่วมมืออย่างบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ

มีการบูรณาการความร่วมมือดังนี้

1) ความร่วมมือจากภาครัฐ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) เป็นรูปแบบงานสวัสดิการผู้สูงอายุที่กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จัดตั้งขึ้นภายใต้แนวคิด “ร่วมแรง ร่วมใจ ผู้สูงวัย ภายใจเบิกบาน” หัวใจของการดำเนินงานประกอบด้วย 6 ส่วนคือ งบประมาณ, บุคลากร, การบริหารจัดการ, อาคารสถานที่, กิจกรรม และ

เครือข่ายภาคีในและนอกพื้นที่ โดยศพอส.ที่สามารถดำเนินงานได้อย่างราบรื่นและต่อเนื่องจึงขึ้นอยู่กับ การบูรณาการองค์ประกอบทั้ง 6 ประการนี้อย่างสมดุลและลงตัว กล่าวคือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนงบประมาณและบุคลากรในการขับเคลื่อนและสนับสนุนการทำงานร่วมกับภาคประชาชนและภาคี เครือข่ายในพื้นที่และนอกพื้นที่ ภาครัฐจะเป็นผู้ประสานเชื่อมโยงให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการ ขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ การมีตำแหน่งและหน้าที่ที่ชัดเจนในโครงสร้าง ทำให้การทำงานในส่วนต่าง ๆ ภายในศูนย์ฯ มีความชัดเจน โดยมีประธาน กรรมการแบ่งออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ เช่น ฝ่ายหลักสูตร ฝ่ายบริการ ฝ่ายทะเบียน ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายปฎิคม ฝ่ายประเมินผล ฝ่ายพัฒนากิจกรรม ฝ่ายการเงินและบัญชี ฝ่ายเหรียญก โดยทั้ง 9 ศูนย์ฯ ที่ศึกษา จะมีเจ้าหน้าที่ประจำกองสวัสดิการสังคมเป็นหลัก เพื่อทำหน้าที่ประสานและขับเคลื่อนเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายของกระทรวงฯ นอกจากนั้นในโครงสร้างนี้จะ เรียนเชิญผู้นำในท้องถิ่น ซึ่งได้แก่นายกและรองนายกเทศมนตรีฯ ปลัดเทศบาลฯ รองปลัดเทศบาลฯ ผู้อำนวยการ ทุกสำนัก/กอง และประธานเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุ เป็นที่ปรึกษา โดยคณะกรรมการมีหน้าที่ในการกำหนด นโยบายและจัดทำแผนการดำเนินงานของศูนย์ฯ กำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านการพัฒนาสื่อการเรียนรู้

และประชาสัมพันธ์ เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ งบประมาณการบริหารงาน และการบริหารงาน และการบริหารงานทั่วไปของศูนย์ เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ฯ กับชุมชน

2) ความร่วมมือจากภาคเอกชน ใน 9 พื้นที่ที่ศึกษาชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองบ้านบึง จ.ชลบุรี มีภาพของความร่วมมือจากภาค เอกชนที่ชัดเจนที่สุด ผ่านการคิดกิจกรรมที่เกิดขึ้นในศูนย์ฯ มีกระบวนการที่ชุมชนมีส่วนร่วม โดยการคิดกิจกรรมในศูนย์ อาทิเช่น กิจกรรมวันมอบหัวใจให้ผู้สูงอายุ ซึ่งจัดเป็นประจำทุกเดือนต่อเนื่องมากกว่า 15 ปี และจากการที่ผู้สูงอายุได้มาพบปะกันเป็นประจำทุกเดือน จึงได้มีการประสานความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ส่งผลให้เทศบาลเมืองบ้านบึง ได้เข้าร่วมประกวดการคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีประเภททั่วไป ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นโครงการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ได้แก่ โครงการก่อสร้างอาคารศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อเป็นสถานที่อบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ, โครงการวันมอบหัวใจให้ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้จากวิทยากรในด้านต่าง ๆ และขับเคลื่อนกลุ่มกิจกรรมในรูปแบบกิจกรรมกลองยาว กิจกรรมอังกะลุง และกิจกรรมบริหารกายตามจังหวะดนตรี (ฟ้อนรำ) และเพื่อให้ผู้สูงอายุติดสังคม เกิดการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และ

โครงการธาราบำบัด เพื่อบำบัด พื้นฟู รักษาผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยจากระบบกล้ามเนื้อ ข้อต่อกระดูก การไหลเวียนโลหิต ตลอดจนประชาชนทั่วไปในวัยทำงาน จากโรคออฟฟิศซินโดรม ได้รับบาดเจ็บจากโรคเส้นเลือดในสมอง (อัมพฤกษ์ อัมพาต) ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส รวมถึงเยาวชนที่บาดเจ็บจากการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา เทศบาลเมืองบ้านบึง จ.ชลบุรี ได้รับการคัดเลือกในประเภทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขนาดใหญ่ ประเภททั่วไป

3) ความร่วมมือจากภาคประชาสังคม การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุจะดำเนินการตามความสนใจของผู้สูงอายุเอง ตามหลัก การ “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมประเมินผล ร่วมรับผลประโยชน์” การจัดตั้งคณะกรรมการศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตั้งเอาเครือข่ายผู้สูงอายุมาเป็นคณะกรรมการโดยมีเทศบาลฯ และกองทุนหลักประกันสุขภาพเป็นที่ปรึกษา เพื่อให้ผู้สูงอายุเห็นความสำคัญและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ฯ เปรียบเสมือนการจัด บริการทางสังคมให้กับผู้สูงอายุโดยผู้สูงอายุเอง ส่งผลให้ผู้สูงอายุได้รับการอย่างตรงจุด และเหมาะสม สอดคล้องความต้องการเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมและบริการอย่างองค์รวม ให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ภาคประชาสังคมในการดำเนินการ ศพอส. จึงมักมีชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่เป็นหลัก

ผลลัพธ์ของความร่วมมือเชิงบูรณาการจาก 3 ภาคส่วน ได้แก่ ผู้สูงอายุมีรายได้, มีรอยยิ้มและความสุข กิจกรรมที่เกิดขึ้นในศูนย์ฯ ทำให้เห็นรอยยิ้ม เห็นความกล้าในการแสดงออก เห็นความมุ่งมั่นตั้งใจ ทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมีมากขึ้น จนเห็นว่าศูนย์ฯ เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การจัดทำกิจกรรมแต่ละครั้งจะเห็นความกระตือรือร้นของอาสาสมัครศูนย์ฯ ตั้งแต่วันเตรียมงาน จนกระทั่งถึงวันงานเห็นรอยยิ้ม ความสนุกสนาน การปลดปล่อยความทุกข์ของผู้สูงอายุ

ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินการ ได้แก่การไม่สามารถเข้าถึงอุปกรณ์เทคโนโลยี, ปัญหาความไม่สะดวกในการเดินทางของผู้สูงอายุในการมาเข้าร่วมกิจกรรมที่ ศพอส., ปัญหาส่วนตัวและสุขภาพของผู้สูงอายุ, ปัญหาด้านบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน ปัญหาทางด้านบุคลากรไม่เพียงพอต่อปริมาณงาน เนื่องจากผู้ดำเนินโครงการ ศพอส. ในพื้นที่ได้แก่กองสวัสดิการสังคม ซึ่งดำเนินงานหลากหลายทั้งด้านสังคมสงเคราะห์ งานพัฒนาชุมชน งานจาก

กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ และไม่รวมโครงการอื่น ๆ ที่จัดขึ้นตามบริบทของพื้นที่ แนวทางแก้ไขคือการสรรหาบุคลากรให้เพียงพอตามกรอบอัตรากำลัง และพัฒนาทักษะบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านในการดูแลและจัดการศูนย์โดยเฉพาะ ,ปัญหาสถานที่ตั้งศูนย์ฯ

ปัญหาของสถานที่ตั้งศูนย์ฯ เป็นปัญหาในทุกพื้นที่ เนื่องจากไม่มี infrastructure รองรับ ซึ่งได้แก่ ห้องประชุมสถานที่พบปะจัดกิจกรรม, ความไม่ชัดเจนของการขับเคลื่อนงาน ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนารูปแบบศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ อยู่ที่ความไม่พร้อมในการขับเคลื่อนในภาพของคณะกรรมการ เนื่องจากขาดการประชุมหารือทั้งในส่วนของท่านเองกับภาคประชาชน ทำให้ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง บางพื้นที่จึงไม่สามารถมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและอาชีพของผู้สูงอายุ ได้แต่มุ่งเน้นเพียงกิจกรรมเพื่อการออกกำลังกายเท่านั้น

4.2 การบริหารจัดการของภาครัฐในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ

การบูรณาการการทำงานของหน่วยงานรัฐ ภาคส่วนในพื้นที่และเครือข่ายต่าง ๆ กิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เป็นประเด็นที่มีความเป็นสากล ซึ่งเอื้อให้เกิดการประสานงานกับหน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้ามีส่วนร่วมขับเคลื่อนงานตามประเด็นที่เป็นข้อตกลงร่วมกัน ได้แก่ 1) รพ.สต. เพื่อเป็นวิทยากรพื้นที่เรื่องสุขภาพต่าง ๆ 2) อสม. เพื่อเป็นผู้จัดเก็บข้อมูลและการป้องกันโรคต่าง ๆ 3) อบต. เพื่อเป็นหน่วยงานให้ความรู้ และการประสานงาน 4) ชมรมผู้สูงอายุ เพื่อเป็นผู้ประสานงานกับราชการ และผู้สูงอายุในชุมชน ในการประสานและบูรณาการการทำงานหน่วยงานรัฐ ต้องมีการประสานและเชื่อมโยงบุคลากรของชุมชนในการทำงาน 2 ระดับ ในระดับชุมชน ต้องพยายามจัดสรรคนให้เหมาะสมกับงานที่ตนเองชอบ และถนัด ในระดับท้องถิ่น ต้องมีการจัดโครงสร้างในรูปคณะกรรมการเพื่อกำหนดตำแหน่ง หน้าที่ ความรับผิดชอบที่ชัดเจน เพื่อเป็นกรอบการทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการ หน่วยงาน องค์กรชุมชนในระดับท้องถิ่น เช่น อบต. รพ.สต. ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมคนพิการ กองทุนสวัสดิการชุมชน และการบูรณาการท้องถิ่นกับหน่วยงานระดับจังหวัด เช่น พมจ., สสจ., กศน., ทหาร และบริษัทห้างร้าน ในพื้นที่เป็นต้น

4.3 แนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในประเทศไทย

4.3.1 บวร : บ้าน วัด โรงเรียน

“บวร” เป็นแนวทางที่ได้ผลในการดำเนินงานของ ศพอส. การบูรณาการเชิงโครงสร้างเป็นการใช้องค์ความรู้ของทุกภาคส่วนให้ทำงานร่วมกัน ผ่านการประชุม การพูดคุยกับแกนนำชมรมผู้สูงอายุ ผู้แทนจากเทศบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป เพื่อสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์ แนวทางการจัดตั้งและดำเนินงาน ศพอส.

4.3.2 บุคลากรที่มีคุณภาพในภาครัฐ

ในทุกพื้นที่ที่ศึกษาทั้ง 9 แห่ง ข้อค้นพบที่เหมือนกันคือความร่วมมือและเป็นหนึ่งเดียวกันของบุคลากรในภาครัฐ แม้ภาระของเจ้าหน้าที่จะค่อนข้างหนัก แต่ทุกคนที่ทำงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และ ศพอส.

ล้วนมีสปิริตในการทำงานอย่างสูงยิ่ง คณะกรรมการโดยเฉพาะ ศพอส. มีการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยการระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนเข้ามีส่วนร่วมเป็นจิตอาสาทำงานที่มีความหลากหลายตามบทบาทหน้าที่ การทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชนทำให้เกิดความสามารถในการระดมทุนและทรัพยากรบุคคลต่าง ๆ ให้เข้าร่วมช่วยเหลือกิจกรรม ตามความถนัดความสนใจของตน โดยทั้งสองภาคส่วนต่างเป็นหุ้นส่วนในการร่วมมือกันทำงาน ทั้งการออกแบบกิจกรรมเพื่อประโยชน์ร่วมทุกกลุ่มและเอื้อประโยชน์ถึงผู้สูงอายุ โดยมีการจัดการที่ดี “ง่าย กระชับ คล่องตัว” (banana solution) เป็นกิจกรรมที่สามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการผู้สูงอายุได้จริง เช่น การอบรมผู้ดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน การปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคม การสันทนาการ การส่งเสริมอาชีพ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ ยังผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ทั้งนี้การคัดเลือกผู้สูงอายุ เข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรม ต้องให้ตรงกับปัญหาของผู้สูงอายุได้จริง

แนวทางของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ และการร่วมมือของชุมชนในฐานะที่เป็น

หุ้นส่วน ได้ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุคือ

1. ผู้สูงอายุมีสุขภาพดีขึ้น จากความรู้ ทักษะในโรงเรียนผู้สูงอายุ และผลการติดตามเยี่ยมบ้านของศูนย์ดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน ตลอดจนการเข้าร่วมมีกิจกรรมอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง
2. มีการปรับสภาพแวดล้อม บ้านที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุให้เหมาะสม โดยเฉพาะการร่วมกันซ่อมแซมบ้านที่อยู่อาศัยที่อาจเป็นอันตรายกับผู้สูงอายุ
3. เกิดกองทุน เพื่อดูแลผู้สูงอายุ ของชุมชนเอง
4. มีฐานข้อมูลผู้สูงอายุในพื้นที่ที่ชัดเจน
5. ผู้สูงอายุได้รับการอย่างมีคุณภาพจากระบบบริการสาธารณสุขของโรงพยาบาล ผ่านศูนย์ดูแลผู้สูงอายุกลางวันและการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ
6. ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการทางสังคมและสวัสดิการต่าง ๆ จากการสนับสนุนของเทศบาล
7. ผู้สูงอายุมีรายได้ นอกจากจะเป็นการฟื้นฟูทุนมนุษย์ที่อยู่ในชุมชน ซึ่งหมายถึงผู้สูงอายุที่เป็นภูมิปัญญาแล้ว การแสดงอังกะลุงและการฟ้อนรำ ต้องมีความชำนาญพอสมควรจนเป็นที่ยอมรับ ได้รับการจ้างงานทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพิ่ม
8. ศพอส. เป็นศูนย์รวมความช่วยเหลือของผู้สูงอายุ เช่น โครงการมูลนิธิช้างเผือกเคียงกัน ของเทศบาลเมืองบึงยี่โถ อ.ธัญบุรี จ.ปทุมธานี เป็นแนวคิดจัดตั้งมูลนิธิเพื่อเป็นศูนย์รวมความช่วยเหลือทั้งด้านความรู้ กิจกรรม อุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการต่าง ๆ และการกระจายความช่วยเหลือสำหรับผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึง โดยให้บริการอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ที่จำเป็นต้องใช้ เช่น เตียง รถเข็นนั่งคนพิการ เครื่องช่วยหายใจ ถังออกซิเจน วิธีการดำเนินงานคือประชาสัมพันธ์รับบริจาคอุปกรณ์ใหม่และที่เคยใช้แล้ว นำมาซ่อมแซมแล้วกระจายไปให้ผู้สูงอายุที่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการประสานงานเพื่อจัดกิจกรรม ศพอส. ได้ใช้การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และการบริหารงานที่ลดความซ้ำซ้อนของระบบราชการแบบเดิม สายการบังคับบัญชาที่อึดอัด แต่ใช้การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ถือได้ว่าเป็นตัวเร่งสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและทำให้เกิดเส้นแบ่งแยกระหว่างแนวคิดการบริหารงานภาครัฐแบบดั้งเดิมหรือประเพณีนิยม (Old Public Administration) NPM ได้รับการยอมรับว่าเป็น "มาตรฐานสำคัญสำหรับการปฏิรูปการบริหาร (Farazmand, 2006) เป็นวิธีแก้ปัญหสำหรับการจัดการในบริบทขององค์กรและการกำหนดนโยบายในการปฏิรูปการศึกษาและการดูแลสุขภาพต่าง ๆ สิ่งให้เห็นชัดก็คือ แนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ให้ความสำคัญกับความเป็นพลเมืองและค่านิยมประชาธิปไตย เน้นบทบาทของภาคประชาสังคมในการบริหารภาครัฐ ให้ความสำคัญกับคนที่ปฏิบัติงานในองค์กร มุ่งบริหารให้เกิดความเสมอภาคเป็นธรรมตามแนวคิดรัฐประศาสนศาสตร์สมัยใหม่ และใช้แนวทางการตีความ การวิพากษ์และวิเคราะห์เหตุการณ์ในการแสวงหาและอธิบายองค์ความรู้ และเมื่อวิเคราะห์จากฐานที่มาของแนวคิดแล้วจะเห็นได้ว่าการบริการสาธารณะแนวใหม่ก็ไม่ใช่นวัตกรรมที่แตกต่างจากแนวคิดทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่ผ่านมา ๆ มาอย่างชัดเจน โดยยังคงอาศัยแนวคิดทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์อื่น ๆ มาเป็นพื้นฐานในการอธิบายความเป็นมาเป็นไปของการบริการสาธารณะแนวใหม่

ในกรณีของ ศพอส. ที่มีการจัดการโดยการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ผู้สูงอายุ ได้รับการมองในฐานะของ "ลูกค้า" และข้าราชการถูกมองว่าเป็น "ผู้จัดการสาธารณะ" NPM พยายามปรับความสัมพันธ์ระหว่างผู้จัดการบริการสาธารณะและผู้บังคับบัญชาทางการเมือง โดยสร้างความสัมพันธ์คู่ขนานระหว่างทั้งสอง ภายใต้ NPM ผู้จัดการสาธารณะมีแรงจูงใจที่อิงตามแรงจูงใจ เช่น การจ่ายตามผลงาน และมักจะกำหนดเป้าหมายประสิทธิภาพที่ชัดเจน ซึ่งประเมินโดยใช้การประเมินประสิทธิภาพ เช่นเดียวกัน ผู้จัดการในกระบวนการทัศน์ของ NPM อาจมีดุลยพินิจและเสรีภาพมากขึ้นในการบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้สำหรับพวกเขา แนวทาง NPM นี้แตกต่างกับรูปแบบการบริหารราชการแบบเดิม ๆ ซึ่งการตัดสินใจของสถาบันการกำหนดนโยบาย และการให้บริการสาธารณะนั้นถูกชี้นำโดยกฎระเบียบ กฎหมาย และขั้นตอนการบริหารโดยการปฏิรูป NPM ใช้แนวทางต่าง ๆ เช่น การแยกส่วน การริเริ่มความพึงพอใจของลูกค้าความพยายามในการบริการลูกค้า การใช้จิตวิญญาณของผู้ประกอบการ ในการบริการสาธารณะ และการแนะนำนวัตกรรม ระบบ NPM ช่วยให้ผู้จัดการผู้เชี่ยวชาญมีดุลยพินิจที่มากขึ้น (Farazmand, 2006 ; Barzelay, 2001) ผู้จัดการสาธารณะภายใต้การปฏิรูปการจัดการภาครัฐแนวใหม่ สามารถเสนอทางเลือกต่าง ๆ ที่ลูกค้าสามารถเลือกได้ รวมทั้งสิทธิในการเลือกไม่รับบริการจากระบบการให้บริการโดยสมบูรณ์" (Linda, 1998) การจัดการสาธารณะที่เป็นรูปธรรมคือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความกระตือรือร้นและมีชีวิตชีวา อยากที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป

6. สรุป

สรุปบทความการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในประเทศไทยวัตถุประสงค์การวิจัยและบริบทของการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ความร่วมมือเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ, 2) การบริหารจัดการของภาครัฐในกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ, และ 3) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) ในประเทศไทย การศึกษาคครอบคลุมพื้นที่ 9 แห่ง ทั้งในระดับเทศบาลตำบล เมือง และนคร โดยเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ความร่วมมือเชิงบูรณาการ

ผลการศึกษาพบว่า ความสำเร็จของ ศพอส. ขึ้นอยู่กับการบูรณาการจาก 3 ภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยมีรูปแบบการจัดการที่ชัดเจน เช่น การแต่งตั้งคณะกรรมการที่มีโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ชัดเจน ความร่วมมือจากภาคเอกชน เช่น การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ และการจัดตั้งโครงการพิเศษ เช่น "วันมอบหัวใจให้ผู้สูงอายุ" ส่วนความร่วมมือจากภาคประชาสังคมเน้นการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมและการตัดสินใจร่วมกัน ส่งผลให้ผู้สูงอายุมิรายได้ มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

การบริหารจัดการภาครัฐและแนวทางพัฒนา ศพอส.

ภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชมรมผู้สูงอายุ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของ ศพอส. แนวทางพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การนำแนวคิด “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) มาใช้ในการสร้างเครือข่าย การจัดสรรบุคลากรที่มีคุณภาพในภาครัฐ และการส่งเสริมกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ

ความสำเร็จและอุปสรรคในการดำเนินงาน

ศพอส. ประสบความสำเร็จในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้กับผู้สูงอายุ เช่น การปรับปรุงบ้านที่อยู่อาศัย การให้บริการด้านสาธารณสุข การส่งเสริมรายได้ และการสนับสนุนการเข้าถึงสวัสดิการ อย่างไรก็ตาม อุปสรรคสำคัญได้แก่ การขาดบุคลากรที่เพียงพอ ปัญหาด้านสถานที่ และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน แนวทางแก้ไขเน้นการเพิ่มอัตรากำลังคน พัฒนาทักษะบุคลากร และส่งเสริมการประชุมหารือเพื่อสร้างความร่วมมือที่ยั่งยืน

งานวิจัยนี้เน้นความสำคัญของการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในประเทศไทย และเสนอแนวทางการพัฒนาที่สามารถขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น ๆ ได้ในอนาคต.

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

7.1.1 ควรมีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ทุกช่วงวัย เพื่อเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชน ให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ของผู้สูงอายุกับเด็ก เยาวชน อย่างเข้มข้น ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ที่เด็กและเยาวชนจะต้องรับภาระมากขึ้นในการดูแลผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุติดเตียง หรืออยู่ในภาวะพึ่งพิงเป็นปัญหาปลายน้ำที่ต้องใช้ทรัพยากรในชุมชนมาก

7.1.2 โครงการและกิจกรรมต้องตอบสนองกับปัญหาและความต้องการผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง เช่น บริการของศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน ที่จัดบริการกายภาพบำบัด และแพทย์แผนไทย โดยทีมสหวิชาชีพที่เป็นคนรุ่นใหม่ที่เกิดในชุมชน และต้องการทำงานในชุมชน แม้ว่าเงินค่าตอบแทนจะต่ำกว่าเกณฑ์ที่พึงได้รับ

7.1.3 ควรมีบริการรถรับ-ส่งผู้สูงอายุ ที่ไม่สามารถเดินทางมารับบริการที่ศูนย์สาธารณสุข เพื่อให้เกิดบริการที่ทั่วถึง เท่าเทียม

7.1.4 มีการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนักรู้ (Social concern) โดยประชุมปรึกษาหารือ ศึกษาดูงาน ถอดบทเรียนเพื่อนำความรู้มาปรับประยุกต์ใช้ และตัดสินใจร่วมกัน ทั้งกรณีมีงบประมาณ และไม่มียกงบประมาณ

7.1.5 ผู้สูงอายุที่อยู่ในครอบครัวที่ไม่เข้มแข็ง มีความรู้ ทักษะการดูแลไม่เพียงพอ และบางครอบครัวยังมีปัญหาทางเศรษฐกิจอันเนื่องจากหลายสาเหตุ ควรเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญลำดับแรกของ ศพอส. เพราะ ต้องใช้สวัสดิการ และบริการทางสังคมที่หลากหลาย และซับซ้อนกว่าผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัวที่เข้มแข็ง

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.2.1 ควรมีการจัดระบบบุคลากรเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่เทศบาลจะเป็นแกนหลักทำงานค่อนข้างมาก หากมีการเปลี่ยนแปลงโยกย้าย อาจกระทบกับ ศพอส. พอสมควร เนื่องจาก แนวทางการพัฒนาคน เป็นเรื่องต้องดำเนินการต่อเนื่อง ควรมีการวางแผนในระยะยาว

7.2.2 คนวัยแรงงานชุมชนค่อย ๆ อพยพเข้าสู่เมือง เทศบาลต้องประเมินสถานะชุมชน อนาคตต้องพัฒนาเป็นหน่วยจัดสวัสดิการสังคมมากกว่าการเป็นหน่วยผลิต ซึ่งต้องเตรียมตัวจัดปรับนโยบายให้เหมาะสมกับโครงสร้างประชากร

7.2.3 อปท.และคณะทำงาน ศพอสต้องไม่เพียงดำเนินโครงการ กิจกรรมผู้สูงอายุให้เสร็จ แต่ควรสร้างหรือพัฒนาระบบที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืนในชุมชน

7.2.4 ภาครัฐส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ควรพิจารณางบประมาณรูปแบบให้เงินอุดหนุน งานผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล และเป็นการสมทบกับงบประมาณจาก อปท. เพื่อเป็นงบประมาณพัฒนาผู้สูงอายุในท้องถิ่น

7.2.5 ควรจัดทำบันทึกช่วยจำ MOUระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กับกรมกิจการผู้สูงอายุ และควรทำ MOU ระหว่างหน่วยงาน ภายในจังหวัดกับท้องถิ่น เพื่อสร้างกรอบงานผู้สูงอายุร่วมกันระหว่างหน่วยงาน

7.2.6 ควรจัดทำฐานข้อมูล (Data Based) ผู้สูงอายุให้ทันสมัย เป็นปัจจุบัน

7.2.7 ควรต่อยอดอาชีพผู้สูงอายุกับผลิตภัณฑ์ชุมชน และการพัฒนาเป็นธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise)

8. เอกสารอ้างอิง

Barzelay, M. (2001). *The New Public Management: Improving Research and Policy Dialogue*. Russell Sage Foundation.

Farazmand, A. (2006). New Public Management. In A. Farazmand (Ed.), *Handbook of Globalization, Governance, and Public Administration* (p. 888).

Farazmand, A. (2006). New Public Management: Theory, Ideology, and Practice. In A. Farazmand (Ed.), *Handbook of Globalization, Governance, and Public Administration*.

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2024.37

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน: ศึกษาเฉพาะกรณี ที่พักสงฆ์
ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ อำเภอบุณพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

The Community Participation in Buddhist Places: A Case Study of Veluvan Sangha's Dwelling, Sahakorn Village, Punpin District, Surat Thani Province

พระครูกิตติวัฒนานุกูล เสงี่ยมุ่ย^{1*} & พระครูสิริธรรมาภิรต²

Phrakhrukittiwattananuku Sengnui^{1*} & PhraKhrusirithammaphirat²

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author*

1. พระครูกิตติวัฒนานุกูล เสงี่ยมุ่ย*

Phrakhrukittiwattananuku Sengnui

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

Mahamakut Buddhist University

Srithammasokkaraj Campus, Thailand.

Email: jamataveelongsongboat@hotmail.com

2. ผศ.ดร.พระครูสิริธรรมาภิรต

Assoc.Prof.Dr.Phrakhrusirithammaphirat

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

Mahamakut Buddhist University

Srithammasokkaraj Campus, Thailand.

Email: Sirithammaphirat.pr@gmail.com

คำสำคัญ:

การมีส่วนร่วม; การพัฒนา; ศาสนสถาน

Keywords:

Participation; Development; Monastic Site

Article history:

Received: 22/05/2023

Revised: 12/07/2024

Accepted: 08/08/2024

Available online: 07/12/2024

ABSTRACT

This research article the objectives were 1) to study the theoretical concept of community participation, 2) to study the theoretical concept about the development of Buddhist sites, 3) to analyze the participation of communities in the development of Buddhist sites. A case study of Veluvan Sangha's dwelling, Sahakorn village, Punpin district, Surat Thani province. This research is qualitative. There is a documented study. in-depth interview Analyze data and descriptive analytical presentation the study found that Participation is a joint idea, a joint practice. is important for development the development of religious places is the improvement of conditions. Until the center of the community with the monks doing missionary work and public facilities the principle of development is the principle of unity. and Sāraṇiyadhamma principles by participating in the development Focus on creating the feeling that this religious place is built by the community. cause a feeling of jealousy the present situation reveals that the strength of the people has a common ideology. Have faith in the leader. The weakness lies in the successor's intentions. There is little chance of holding the minds of the people in the matter of "Bowon". Obstacles caused by the patronage system. The condition of community participation in the development of the place is carried out according to the Sappaya principle, i.e. improving the relaxation corner. Make a public relations sign Religious Person Must be a Sappaya person

How to cite:

Sengnui, P. & Phrakusirithammaphirat.
(2024). The Community Participation in
Buddhist Places: A Case Study of Veluvan
Sangha's Dwelling, Sahakorn Village,
Punpin District, Surat Thani Province.
Journal of Philosophical Vision, 29 (2),
187-199.

interact with visitors Meepassa Sappaya is that there is a sweet talk showing that if developing a religious Place, it should start from creating participation in the community, such as homes and schools, to help within religious places. When Bowon has already cooperated the development of religious places will be possible quickly.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาพุทธศาสนสถาน 3) เพื่อวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน ศึกษาเฉพาะกรณี ที่พัทธสงฆ์ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี งานวิจัยนี้เป็นเชิงคุณภาพ มีการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วม คือ การร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ การมีส่วนร่วมแบบ บวร จึงเสริมสร้างจิตสำนึก มีความสำคัญต่อการพัฒนาศาสนสถาน คือ การปรับปรุงสภาพ จนเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่เผยแผ่ และสาธารณูปการ ส่วนหลักธรรมเกี่ยวกับการพัฒนา คือ หลักสามัคคีธรรม และหลักสาราณียธรรม โดยการมีส่วนร่วมในการพัฒนา มุ่งเน้นการสร้างความรู้สึกร่วมว่า ศาสนสถานี่สร้างนี้เป็นของชุมชน ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมหวงแหน สภาพปัจจุบันพบว่า จุดแข็ง ประชาชนมีอุดมการณ์ร่วมกัน มีความศรัทธาในผู้นำ จุดอ่อน อยู่ที่ผู้สืบทอดมรดกมีน้อย โอกาส จากการยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนในเรื่อง “บวร” อุปสรรคเกิดจากระบบอุปถัมภ์ สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา ด้านสถานที่ ดำเนินการตามหลักสัปปายะ คือ ปรับปรุงมุมพักผ่อน จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ ด้านศาสนบุคคล ต้องเป็นบุคคลสัปปายะ มีปฏิสัมพันธ์กับผู้มาเยือน มีภัสสะสัปปายะ คือมีการพูดจาอ่อนหวาน ทำให้เห็นว่าหากจะพัฒนาศาสนสถาน ควรต้องเริ่มจากการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน ได้แก่ บ้าน และโรงเรียน เข้ามาช่วยเหลือภายในศาสนสถาน เมื่อบวรมีความร่วมมือกันแล้ว การพัฒนาศาสนสถานก็จะเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว

1. บทนำ

พระพุทธศาสนามีความรุ่งเรืองมาถึงยุคปัจจุบัน โดยบูรณาการระหว่าง “ชุมชน ศาสนา และการศึกษา” หล่อหลอมให้มีการสร้างความเข้มแข็งในสถาบันทางศาสนา เพื่อเผยแผ่คำสอนที่ดีงามให้แก่ประชาชน โดยพัฒนาผู้เผยแผ่ศาสนา ให้ประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีงาม ตามหลักคำสอนที่ถูกต้อง โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน (ยุทธศาสตร์ชาติ, 2561, น. 31) ซึ่งวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในทุก ๆ ด้าน การพัฒนาวัดจึงมีแนวทางที่สร้างความรู้สึกให้แก่ชุมชนว่าวัดเป็นของตน เกิดความรู้สึกร่วมหวงแหน และช่วยกันทำนุบำรุง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในรูปแบบ “บวร” บ้าน วัด และโรงเรียน) เพื่อให้ประชาชนเห็นคุณค่า และประโยชน์ของสถาบันทางศาสนา ซึ่งเป็นแกนหลักสำคัญในการพัฒนาสังคม ทำหน้าที่เป็นตัวแทน ในการขัดเกลาสังคม ประกอบด้วย ศาสนสถาน (วัดวาอาราม) และศาสนบุคคล (พระสงฆ์) ซึ่งจะช่วยกันขัดเกลา เกี่ยวกับศีลธรรม

ทำให้สังคมเป็นระเบียบ (ประสาธ สุขเกษม, 2542, น. 2) ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญ ที่ทำให้บุคคลกลายเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (จิกร กาญจนชัยรัตน์, 2548, น. 4) หากบุคคลได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนได้มาก พระพุทธศาสนาก็มีบทบาทในการพัฒนาแนวคิดของบุคคลนั้นให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น พระพุทธศาสนาจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความผูกพันของสาธารณชน โดยสัญลักษณ์ที่สำคัญประการหนึ่งคือ วัด หรือพุทธศาสนสถาน เป็นศูนย์กลางสำหรับทำกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ของชุมชน ดังนั้นการบริหารจัดการ ในการพัฒนาวัดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ระดับของการพัฒนาขึ้นอยู่กับเหตุ และปัจจัยหลายประการ เช่น การมีพระสงฆ์ที่ภักดีที่มีความรู้ความสามารถ การมีผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ การมีส่วนร่วมของชุมชนทุกภาคส่วน เป็นต้น ปัจจุบัน การพัฒนาวัด หรือพุทธศาสนสถาน เป็นหน้าที่ของศาสนบุคคล เป็นผู้ที่กำหนดทิศทาง ซึ่งปกติการพัฒนาวัด มีรายละเอียดดำเนินการ ดังนี้ 1) ด้านศาสนบุคคล มีการปกครองพระภิกษุสามเณร ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย 2) ด้านศาสนธรรม เป็นธุระในการจัดการเรียนการสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และฆราวาส 3) ด้านศาสนสถาน ศาสนวัตถุ มีการพัฒนาภูมิทัศน์สถานทางด้าน ให้สะอาดเรียบร้อย มีความสัปปายะ 4) ด้านศาสนพิธี ดำเนินการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณชนรอบวัดให้มากที่สุด (กองแผนงาน กรมศาสนา, 2534, น. 8)

ซึ่งปัจจุบันนี้ ที่พัทลุงอำเภอเวียง อำเภอพนม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นที่พัทลุงที่มีการดำเนินการสร้างขึ้นมาใหม่ จากที่ดินว่างเปล่า พัฒนาต่อมาเป็นระยะเวลา 5 ปี โดยอาศัยศาสนบุคคลเป็นผู้กำหนดแนวทาง และอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้สามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว แต่ก็ยังมีบางประเด็นก็อาจจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องมาจากปัจจัยหลายด้าน เช่น ด้านศาสนบุคคล ปัจจุบันศาสนิกชน ที่มีความประสงค์จะบรรพชาเป็นสามเณร เพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 และ 4 มีจำนวนไม่มากนัก เหตุผลส่วนหนึ่งเกี่ยวกับนโยบายการด้านการศึกษาในภาครัฐ ส่งผลให้การพัฒนาด้านนี้อาจจะไม่ครอบคลุม ด้านปริมาณของศาสนบุคคล ในด้านศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ปัจจุบันมีการแข่งขันในการพัฒนาวัด และที่สำคัญการพัฒนาด้านนี้ จะประสบความสำเร็จมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับขีดความรู้ ความสามารถของศาสนบุคคลเองเป็นหลัก นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนก็ผลกระทบในการพัฒนาด้านนี้ด้วยเช่นกัน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ศึกษาเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน: ศึกษาเฉพาะกรณีที่พักสงฆ์ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี” เพื่อต้องการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน อีกประการหนึ่งคือ ต้องการศึกษานโยบายทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาพุทธศาสนสถาน เพื่อนำมาวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน ศึกษาเฉพาะกรณี ที่พัทลุงอำเภอเวียง อำเภอพนม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ว่ามีปัจจัยใดที่ส่งผลให้พุทธศาสนสถานประสบความสำเร็จ สำเร็จอย่างไร และด้านใดบ้าง ซึ่งเมื่อศึกษาแล้วจะได้นำผลจากการศึกษานี้ถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อปรับใช้ในการพัฒนาพุทธศาสนสถานให้เหมาะสมต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 2.2 เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาพุทธศาสนสถาน
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน ศึกษาเฉพาะกรณี ที่พัทสงฆ์ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการวิจัยเชิง เอกสาร (Document Research) และภาคสนามด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ผู้วิจัยได้ลำดับขั้นตอน แห่ง การดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 3.1 รูปแบบการวิจัย มีขั้นตอน และวิธีการดำเนินงานวิจัย 2 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้
 - 3.1.1 ขั้นตอนกำหนดกรอบในการวิจัย กำหนดกรอบเนื้อหาในการวิจัย โดยให้อยู่ในประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน เป็นหลัก
 - 3.1.2 ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยได้วางขอบเขตในการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้
 - 3.1.2.1 ขอบเขตเนื้อหาจากเอกสาร ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ศึกษา จาก พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ศึกษาจาก วรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสารทางวิชาการ และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เป็นต้น
 - 3.1.2.2 ขอบเขตเนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน ศึกษาเฉพาะกรณี ที่พัทสงฆ์ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยศึกษาจากการสัมภาษณ์พระภิกษุ ผู้นำชุมชน และประชาชนผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด
 - 3.1.2.3 ขอบเขตของพื้นที่การศึกษาภาคสนาม เฉพาะพื้นที่โดยรอบ ที่พัทสงฆ์ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ ประกอบด้วยพื้นที่หมู่ที่ สอง สาม และสี่ ตำบลกรูด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นหลัก
 - 3.2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มาจากการเลือกแบบเจาะจงจากคุณสมบัติ โดยเป็น พระภิกษุ ผู้นำชุมชน และประชาชนผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด ที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ที่มีความรู้ เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้
 - 3.2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย
 - 3.2.1.1 พระภิกษุ จำนวน 5 รูป
 - 3.2.1.2 ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน
 - 3.2.1.3 ประชาชนผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด จำนวน 5 คน
 - 3.2.2 วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง

3.3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยมีกระบวนการในการออกแบบเครื่องมือ คือแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

3.3.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน จากพระไตรปิฎก ภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.3.2 นำแบบสัมภาษณ์เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม

3.3.3 พัฒนาปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.3.4 นำแบบสัมภาษณ์เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบ และแก้ไขเครื่องมือวิจัยเพื่อความสมบูรณ์ ถูกต้อง และเหมาะสม

3.3.5 พัฒนาปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามผู้ทรงคุณวุฒิ

3.3.6 นำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แบบไปขอจริยธรรมการทำวิจัยในมนุษย์

3.3.7 เมื่อผ่านการรับรองผลจริยธรรมการทำวิจัยในมนุษย์ จึงนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้เลือกไว้

3.4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

3.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน จากข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูล ทุตติภูมิ

3.4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พระภิกษุ ผู้นำชุมชน และประชาชนผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด เพื่อให้ทราบข้อมูล แนวคิด ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน

3.5. การจัดทำข้อมูล ผู้วิจัยใช้ขั้นตอนดังนี้

3.5.1 จัดทำข้อมูล โดยใช้การค้นคว้า เนื้อหาจากเอกสาร

3.5.2 จัดทำข้อมูล โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก

3.5.3 นำข้อมูลที่ได้ มาสรุปในแต่ละประเด็น และทำการจัดหมวดหมู่เพื่อหาคำตอบ ตามเนื้อหาการวิจัย

3.6. การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการสำรวจเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นก็จะนำข้อมูลที่ได้นำมาทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลตาม หลักทฤษฎี ซึ่งผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดของ “สุภางค์ จันทวานิช

3.6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย ซึ่งเป็นวิธีการสรุปข้อมูลตาม ปรากฏการณ์ที่สัมผัสได้ หรือมองเห็น ได้ เป็นต้น

3.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกข้อมูล ได้แก่ การจำแนกข้อมูลออกเป็นอย่าง ๆ ตาม วัตถุประสงค์” (สุภางค์ จันทวานิช, 2540, น. 131-144)

3.7. สรุปผล และนำเสนอผลการวิจัย จัดทำในลักษณะของพรรณนาวิเคราะห์ บรรยายโวหาร คือ โวหาร ที่ใช้เล่าเรื่อง หรืออธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ตามลำดับเหตุการณ์ มุ่งเน้นความชัดเจน ตรงไปตรงมา กล่าวถึง แต่สาระสำคัญ ตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้แล้ว

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ได้ค้นพบประเด็นที่ตอบคำถามวิจัยและวัตถุประสงค์ดังนี้

4.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยประมวลสรุปเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้ การมีส่วนร่วม ถือเป็นหลักการที่สำคัญ โดยการสร้างโอกาสให้ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจ ทั้งการคิดริเริ่ม การตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ โดยลักษณะการมีส่วนร่วม เริ่มจากการตัดสินใจการดำเนินกิจกรรม การรับผลประโยชน์ การสนับสนุนด้านทรัพยากร รวมทั้งการร่วมแรงร่วมใจ ตลอดจนการติดตามประเมินผล ในส่วนของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในระดับการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในระดับการวางแผนดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในระดับการลงทุน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในระดับการติดตาม และประเมินผลงาน โดยที่การมีส่วนร่วมนั้น มีความสำคัญต่อการพัฒนา เช่น ทำให้ประชาชน ยอมรับโครงการ และสามารถดำเนินการให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ หลักสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน หลักการจัดความขัดแย้ง หลักการสร้างอุดมการณ์ และค่านิยม หลักการให้การศึกษา ให้การอบรมอย่างต่อเนื่อง หลักการทำงานเป็นทีม และหลักการสร้างพลังชุมชน เป็นต้น โดยปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ดำเนินการนั้นมีความสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐานความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติ และมีความสอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน ตลอดจนขึ้นอยู่กับอุปนิสัย จารีตประเพณี และความสามารถของตนเองเป็นสำคัญด้วย ในส่วนของประโยชน์จากการมีส่วนร่วมของประชาชน จะทำให้เกิดการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ สามารถลดการสูญเสียเวลา สามารถสร้างฉันทามติ หลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่รุนแรง ทำให้รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ เป็นเหตุให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีความมั่นคง โดยที่ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน โดยมีความสัมพันธ์กัน ทั้งในเรื่องของความเชื่อ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม และมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน จากแนวคิดเกี่ยวกับชุมชน ทำให้เห็นว่าชุมชนที่มีชีวิตนั้น คือ การที่สมาชิกมีความรู้สึกว่าเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนชุมชน รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ มีการสื่อสารกันอย่างมีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม มีจิตสำนึกที่จะปกป้องรักษาชุมชนร่วมกัน และการมีจิตวิญญาณที่จะรักษาผลประโยชน์ร่วมของชุมชน ซึ่งท้ายที่สุดแล้วจะเกิดเป็นความหวงแหนชุมชน ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดของความเป็นชุมชน ซึ่งโครงสร้างของชุมชน ประกอบด้วยองค์การทางสังคมและสถาบันทางสังคม ชุมชนแบ่งออกเป็นหลายประเภท คือแบ่งตามขนาดของประชากร แบ่งตามลักษณะของกิจกรรม แบ่งตามลักษณะทางนิเวศวิทยา แบ่งตามหน่วยการปกครอง แบ่งตามวิวัฒนาการของเศรษฐกิจ แบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน และแบ่งตามระดับ

การพัฒนา ชุมชนมีหน้าที่ ที่สำคัญ โดยการเป็นกลไกในการตอบสนองทั้งทางกาย และทางใจ ตลอดจนชุมชนยังมีการควบคุม รักษาระเบียบ มีค่านิยม และหลักการ ที่เป็นคุณค่า คอยยึดเหนี่ยวผู้คนให้สมานฉันท์กัน ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยาวนาน โดยการขับเคลื่อนชุมชนอาศัยการมีส่วนร่วมแบบ บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) บวร หมายถึง กระบวนการในการเสริมสร้างจิตสำนึก ความรับผิดชอบ และความร่วมมือ ของบุคคล และองค์กร เพื่อแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ทั้งในเรื่องของศีลธรรม สังคม เศรษฐกิจ และการจัดสรรทรัพยากร ด้วยการประยุกต์เอาเสาหลัก สถาบันต่าง ๆ คือ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และ

สถาบันการศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม อีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งหลักการบริหารแบบ บวร คือการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยการเปิดโอกาสให้สามสถาบันหลักของชุมชน คือ บ้าน วัด และโรงเรียน ได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการชุมชน ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นไปตามที่ทุกฝ่าย ได้ตกลงร่วมกัน ด้วยหลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล หลักการขจัดความขัดแย้ง หลักการสร้างค่านิยม ด้านความซื่อสัตย์อดทน หลักการจัดการอบรมอย่างต่อเนื่อง หลักการทำงานเป็นทีม และหลักการสร้างพลังชุมชน เป็นต้น

4.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาพุทธศาสนสถาน ผู้วิจัยประมวลสรุปเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาพุทธศาสนสถาน ดังนี้ การพัฒนา คือ การสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า จนเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ของสังคมในทางที่ดีขึ้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม โดยมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมาย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา ดังนั้นจึงต้องปรับปรุงกระบวนการพัฒนา ให้มีความเหมาะสมด้วย โดยองค์ประกอบของการพัฒนาที่สำคัญคือ ระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหา กำหนดเป้าหมาย สร้างระบบทำงาน และจัดทรัพยากร เข้าไปใช้ในระบบทำงาน อย่างไรก็ตามการพัฒนาสิ่งใด ๆ ย่อมอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของธรรมชาติ และมีมนุษย์ เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด ของกระบวนการพัฒนานั้น ๆ โดยหัวใจสำคัญของการพัฒนา คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า นำไปสู่ความยั่งยืน เกิดจากการบูรณาการอย่างสมดุล ระหว่างขีดจำกัดของคน สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยไม่แยกส่วนกัน เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการในปัจจุบัน และไม่ส่งผลกระทบให้เกิดความเดือดร้อนขึ้นในอนาคต แต่มุมมองของพระพุทธศาสนานั้น การพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องเกิดจากการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา คือ กระบวนการศีล สมาธิ และ ปัญญา โดยครบองค์ประกอบเท่านั้น โดยองค์ประกอบที่สำคัญของพระพุทธศาสนา มี 4 อย่าง ได้แก่ ศาสนธรรม, ศาสนบุคคล, ศาสนสถาน/ศาสนวัตถุ, และศาสนพิธี โดยที่ พุทธศาสนสถาน หมายถึง สถานที่ หรือสิ่งที่สร้างขึ้น เพื่อใช้ในกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ได้แก่ ที่พักสงฆ์ สำนักสงฆ์ วัดวาอาราม สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นที่อาศัยของพระภิกษุ สามเณร เป็นเครื่องมือสำหรับทำให้ประชาชนเข้ามาใกล้ชิดพระพุทธศาสนา โดยพุทธศาสนสถาน มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล และมีพัฒนาการเรื่อยมา ซึ่งพุทธศาสนสถานมีความสำคัญในฐานะเป็นหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ศาสนา เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทำให้เข้าใจคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาได้ดียิ่งขึ้น ทำให้เกิดวัฒนธรรมประเพณีที่งดงามขึ้นแก่ชุมชน โดยพุทธศาสนสถานมีประโยชน์ ทางด้านการเป็นพื้นที่ของจิตใจ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นอุปกรณ์สอนธรรม โดยอาศัยหลักธรรมที่ผสมอยู่ในงานพุทธศิลป์ มาเป็นอุปกรณ์ในการพัฒนาจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ ทำหน้าเผยแผ่พระธรรมคำสอนผ่านทางพุทธศาสนสถานในฐานะที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ในประการต่อ คือ การพัฒนาวัด หมายถึง การปรับปรุงสภาพวัด จนกระทั่งมีความเจริญรุ่งเรือง เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน และเป็นศูนย์กลางของชุมชน ส่วนการสาธารณูปการ เป็นการบำรุงรักษาวัด และศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปด้วยดี เป็นหน้าที่ของผู้บริหารวัดโดยตรง ในส่วนของพุทธบริษัทจะต้องมีหน้าที่อุปถัมภ์ พระสังฆาธิการทุกรูป ต้องรู้จักวิธีการบริหารงานสาธารณูปการเป็นอย่างดี ต้องรู้จักวิธีการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุ และพัฒนาวัดให้สงบบรมรื่น เป็นศูนย์กลางพัฒนาของชุมชน ส่วนในเรื่องของหลักธรรมเกี่ยวกับการพัฒนา ประกอบด้วย หลักสามัคคีธรรม หรือความพร้อมเพรียงกัน รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งการที่จะเกิดความสามัคคีได้นั้น ต้องเริ่มจากจิตใจ จากนั้นการกระทำทางกายก็ถูกต้อง ดีงาม ประการต่อมาหลักสาราณียธรรม ได้แก่ เมตตาทายกรรม,

เมตตาวจีกรรม, เมตตามโนกรรม, สาธารณโภคิตา, สีสสามัญญตา, และทิจญีสสามัญญตา เสมอเหมือนกับผู้อื่น มีความสำคัญในระดับปัจเจกบุคคล คือ การขัดเกลาจิตใจ ของบุคคลผู้ปฏิบัติ, ในระดับสังคม คือ ก่อให้เกิดความสามัคคีขึ้นในหมู่คณะนั้น ๆ และในระดับกระบวนการของไตรสิกขา หมายถึง ศีล สมาธิ และ ปัญญา ในระดับศีล ประกอบด้วย เมตตาทกกรรม เมตตาวจีกรรม สาธารณโภคี สีสสามัญญตา ในระดับสมาธิ คือ เมตตามโนกรรม และในระดับปัญญา คือ ทิจญีสสามัญญตา

4.3 วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน ศึกษาเฉพาะกรณี ที่พักสงฆ์ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ อำเภอฟุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน ศึกษาเฉพาะกรณี ที่พักสงฆ์ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ อำเภอฟุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังนี้ ที่พักสงฆ์ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ สุราษฎร์ธานี เป็นศาสนสถานในพระพุทธศาสนา ตั้งอยู่ หมู่ที่ 4 ตำบลกรูด อำเภอฟุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอฟุนพิน ประมาณ 42 กิโลเมตร มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบ มีคลองน้ำ 2 สายมาบรรจบกันในพื้นที่ โดยที่ตั้งของที่พักสงฆ์ มีเนื้อที่ทั้งหมด 38 ไร่ 70 ตารางวา ตามหลักฐานหนังสืออนุญาตให้ใช้ที่ราชพัสดุ อนุญาตให้ใช้ที่ราชพัสดุแปลงหมายเลขทะเบียน สฎ.848. เพื่อก่อสร้างวัดป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ โดยเริ่มสร้างขึ้นใหม่ เมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2560 โดยสภาพทางภูมิศาสตร์ ที่อุดมไปด้วยต้นไม้นานาชนิด โดยเฉพาะต้นไม้จำนวนมาก กลุ่มผู้นำชุมชนมีความเห็นร่วมกันว่า จะใช้พื้นที่ส่วนนี้ พัฒนาเป็นศาสนสถานทางพระพุทธศาสนา จึงรวมตัวกันไปนิมนต์พระภิกษุมานุกเบิก ซึ่งพระภิกษุที่เป็นประธานสงฆ์ คือ พระครูจิตติวัฒนานุกูล ท่านก็ได้มีแนวทางในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน โดยในการปรับปรุงภูมิทัศน์สถาน คือ การถมดิน วางผัง เอาต้นไม้ออกบางส่วน เป็นต้น ในส่วนการสร้างสถาปัตยกรรม ได้แก่ การสร้างศาลาการเปรียญ อาคารโรงฉัน กุฏิสงฆ์ ห้องน้ำ ห้องสุขา เป็นต้น และในส่วนของประติมากรรม ได้แก่ การสร้างพระประธานประจำศาลาแต่ละหลัง การสร้างพระนาครปรกองค์ใหญ่ ตลอดจนการสร้างรูปเคารพต่าง ๆ เป็นต้น โดยมุ่งเน้นการสร้างความรู้สึกให้แก่ชุมชนว่า พุทธศาสนสถาน ที่ร่วมกันสร้างนี้เป็นของชุมชน ทำให้ประชาชนในชุมชน เกิดความรู้สึกหวงแหน ช่วยกันทำนุบำรุง รักษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในรูปแบบ “บวร” (บ้าน วัด และโรงเรียน) เพื่อให้ประชาชนเห็นคุณค่า และประโยชน์ขององค์กรทางพระพุทธศาสนา โดยที่พักสงฆ์ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ มีวัตรปฏิบัติ ที่มุ่งสู่วิถีการปฏิบัติธรรม ที่มีความสงบ บรรยาภาศในที่พักสงฆ์มีความสะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย โล่ง สบาย โดยที่ชาวชุมชน มีความสามัคคีปรองดองกัน เป็นอย่างดี ต่างมีความเลื่อมใสศรัทธาในที่พักสงฆ์ ตลอดถึงพระภิกษุสงฆ์ สามเณร จุดเด่นอีกประการ คือ มีกิจกรรมแสดงธรรม มีประเพณีตักบาตร ในวันสำคัญทางศาสนา มีการสวดมนต์ เป็นประจำทุกวันพระ อีกประการคือได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐในการจัดกิจกรรมที่สำคัญต่าง ๆ และมีจุดด้อย คือ ไม่เคยมีการประเมินผล กิจกรรมต่าง ๆ , มีป้ายประชาสัมพันธ์น้อยเกินไป, มีจุดพักผ่อนไม่เพียงพอ, มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจกรรม น้อยเกินไป ในส่วนของโอกาส คือ มีบุคลากรพร้อมต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ , มีสถานที่รองรับกิจกรรมต่าง ๆ , ชุมชนมีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน ส่วนปัญหา และอุปสรรค มีดังนี้ คือ ชาวบ้านชุมชนรอบ ที่พักสงฆ์ป่าเวฬุวัน กลัวการเปลี่ยนแปลงจะทำลาย สภาพแวดล้อม ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้, สถานที่ตั้งเป็นที่ราชพัสดุ, กำลังทรัพยากรในการพัฒนา ปัญหาการเมืองในระดับท้องถิ่น โรคภัยระบาด ภัยธรรมชาติ เป็นต้น สภาพปัจจุบันพบว่า มีจุดแข็งที่ประชาชนมีอุดมการณ์ร่วมกัน มีวัฒนธรรมเดียวกัน

มีการเคารพศรัทธาในผู้นำ มีการเคารพในสิทธิของผู้อื่น และการใช้ปัญญา ในการแก้ไขปัญหา ส่วนจุดอ่อน อยู่ที่ผู้สืบทอดมรดกมีน้อย ไม่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ขาดทักษะการทำงานเป็นทีม ขาดความเสียสละเพื่อส่วนรวม ขาดการประชาสัมพันธ์ และทุนไม่เพียงพอ ในส่วนโอกาส จากการยึดเหนี่ยวจิตใจโดยรวมของประชาชนทุกระดับในเรื่อง “บวร” บ้าน วัด และโรงเรียน การพึ่งตนเอง และความพอเพียง เป็นพลังอันยิ่งใหญ่ ในส่วนของอุปสรรค เกิดจากระบบอุปถัมภ์ ระบบเศรษฐกิจตกต่ำต่อเนื่อง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ระบบการจัดเก็บองค์ความรู้ท้องถิ่นไม่มีประสิทธิภาพ โดยสรุปสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาที่พิกสงฆ์ ในด้านสถานที่ได้ดำเนินการตามหลักสัปปายะ คือ ปรับปรุงภูมิทัศน์ ร่มเงาสถานที่ไว้สำหรับผู้มาเยือนได้นั่งพัก และจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ บริเวณโดยรอบศาสนสถาน มีการปรับสภาพแวดล้อม มีการดูแลรักษา ความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อความเป็นรมณีสถาน ความเป็นสัปปายะ ในส่วนการพัฒนาด้านศาสนบุคคล ต้องเป็นบุคคลสัปปายะ มีปฏิสัมพันธ์กับผู้มาเยือน อยู่ในระเบียบวินัย มีภักดีสัปปายะ คือมีการพูดจาอ่อนหวาน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทำให้เห็นว่าหากจะพัฒนาศาสนสถาน ควรต้องเริ่มจากการสร้างการมีส่วนร่วม ในการที่จะทำให้ชุมชน ได้แก่ บ้าน และโรงเรียน เข้ามาช่วยดูแล สถานที่บริเวณภายในศาสนสถานให้น่ามอง สะอาดตา สงบ ใจ เป็นที่พักทางกาย และทางใจให้กับคนในชุมชน โดยอาศัยพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องกลมเกลียว และสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนใช้หลักพุทธธรรมในการดำรงชีวิตมากขึ้นเป็น การพัฒนาศาสนสถานก็มีความสำคัญมากขึ้น เมื่อบวรมีความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกันแล้ว การพัฒนาศาสนสถานก็จะไปได้อย่างรวดเร็ว จะพัฒนาต้องพัฒนาที่คน จะพัฒนาคน ก็ให้พัฒนาตนเองก่อน จงเอาความรู้ประสบการณ์มาประยุกต์ใช้กับการพัฒนานั้น และจงใช้คนที่อยู่รอบตัวเราให้ตรงกับความสามารถของเขามีอยู่ งานจะได้ไม่เสียหาย และมีผลสำเร็จสมปรารถนา ดังสุภาษิตที่กล่าวไว้ว่า “วัดจะดีมีหลักฐานเพราะบ้านช่วย บ้านจะสลายเพราะมีวัดดัดนิสัย บ้านกับวัดผลัดกันช่วยก็อวยชัย ถ้าวัดกันกับบรพรรลัยทั้งสองทาง” สุภาษิตนี้ บ่งบอกให้รู้ที่บ้าน วัด และโรงเรียนขาดกันไม่ได้เลย ซึ่งหมายถึงสังคมที่เกื้อกูล ส่งเสริม ช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันในวงเวียนสังคมนั้น ๆ ความเจริญที่แท้จริง การพัฒนาที่แท้จริงของสังคม จึงจะสมบูรณ์แบบขั้นได้ขั้นที่สุด

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เกี่ยวกับการพัฒนาวัด หรือพุทธศาสนสถาน เป็นหน้าที่ของศาสนบุคคล ซึ่งได้รับการเคารพนับถือจากชุมชน เป็นผู้กำหนดทิศทาง วัดจะพัฒนาได้มากน้อยเพียงไร จึงเป็นดัชนี หรือตัวชี้วัดศักยภาพของศาสนบุคคลนั่นเอง ในส่วนของพุทธบริษัทจะต้องมีหน้าที่อุปถัมภ์ ส่วนหลักธรรมเกี่ยวกับการพัฒนาประกอบด้วย หลักสามัคคีธรรม หรือความพร้อมเพรียงกัน รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน การพัฒนาพุทธศาสนสถาน ศึกษาเฉพาะกรณี ที่พิกสงฆ์ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานีจึงมีพัฒนาการอย่างรวดเร็วตามลำดับ

ภาพมอง หรือ คำตอบ จากการวิจัยในครั้งนี้ซึ่งมี 3 ประเด็นใหญ่ๆ คือ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาพุทธศาสนสถาน และวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน ศึกษาเฉพาะกรณี ที่พิกสงฆ์ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี นับเป็นคำตอบที่ ตอบคำถามได้ในเวลาหนึ่ง และ ในระดับหนึ่งเท่านั้น ผลงานวิจัยทั้ง 3 ประเด็นนี้จึงไม่ใช่ งานที่สมบูรณ์แบบ ไม่ใช่งานซึ่งมีจุดจบที่ดีเยี่ยม หรือ ไร้คุณภาพอย่างสิ้นเชิง แต่งานวิจัยนี้ได้บอกเล่าเรื่องราวในเชิงประจักษ์ เพื่อผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งปวงได้เรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน ศึกษา

เฉพาะกรณี ที่พักสงฆ์ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ อำเภอฟุนพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความหมายและความสำคัญ ในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีข้อค้นพบที่มีคุณค่าทางวิชาการ ซึ่งพร้อมที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป จึงนำมาอภิปราย ผลโดยใช้หลักตรรกวิทยาในการให้เหตุผล เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีดังต่อไปนี้

ก่อนสร้างที่พักสงฆ์ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ สุราษฎร์ธานี เกิดปัญหาการขาดความร่วมมือของชุมชน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน จากที่ได้กล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยมีแนวทางในการพัฒนา บริหารจัดการพุทธศาสนสถาน โดยมุ่งเน้นการสร้างความรู้สึกร่วมกันให้แก่มุขมนตรีในท้องถิ่นว่า พุทธศาสนสถาน ที่ชาว ชุมชนได้ร่วมกันสร้างขึ้นมานี้เป็นของชุมชน ทำให้ชาวชุมชน เกิดความรู้สึกรัก ห่วงแหน และช่วยกันทำนุบำรุง รักษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในรูปแบบ “บวร” (บ้าน วัด และโรงเรียน) ทำให้ประชาชนเห็นคุณค่า และประโยชน์ขององค์กรทางพระพุทธศาสนา ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว สอดคล้องกับ สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้นำเสนอไว้ในหนังสือ สัจธรรมแห่งแนวพระราชดำริสู่ การพัฒนาอย่างยั่งยืน ไว้ว่า “บวร” ให้น่าบ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ ซึ่งเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย ที่เป็น สายใยยึดเหนี่ยวชุมชนมาแต่ครั้งอดีต โดยนำมาใช้ในการพัฒนา และแก้ปัญหา ในระดับชุมชน ในลักษณะ 3 ประสาน เพื่อร่วมมือกันบำเพ็ญประโยชน์แก่มุขมนตรีอย่างเกื้อกูลกัน สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ทำหน้าที่เป็นแกนกลาง ในการพัฒนา กำหนดแผนแม่บทชุมชน ด้วยการร่วมกันคิด ร่วมกันสร้าง คนในท้องถิ่นร่วมกันเป็นเจ้าของ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556, น. 63-64) ดังนั้นตามที่ค้นพบของผู้วิจัย แล้ว ปัจจัยที่เป็นโอกาส ในการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน ศึกษาเฉพาะกรณี ที่พัก สงฆ์ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ อำเภอฟุนพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เกิดจากกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่อง “บวร” บ้าน วัด และโรงเรียน เน้นการพึ่งตนเอง และความพอเพียง ซึ่งเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ ในการยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนในทุกระดับชั้น ให้ดำเนินตามแนวพระราชดำริ กระแสสังคมเกี่ยวกับการมี ส่วนร่วมของประชาชน มีความตื่นตัว ในการร่วมกันพัฒนาที่พักสงฆ์ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ สุราษฎร์ธานี ให้มี ความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ส่วนประเด็นเรื่อง การขาดความสมัครสมานสามัคคี ของชุมชน ผู้วิจัยเลือกนำ หลักพุทธธรรมสำหรับใช้เป็นแนวทางในการสร้างความร่วมมือในชุมชนรอบ ๆ ที่พักสงฆ์ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ สุราษฎร์ธานี คือ หลักสาราณียธรรม ซึ่งสอดคล้องกับของ วิทย์ วิศทเวทย์ ได้แสดงทรรศนะไว้ว่า ความสำคัญ ของหลักสาราณียธรรม ว่า เมื่อมีระเบียบในการอยู่ร่วมกันในขั้นต้น (ศีลสามัญญตา) รวมถึงการมีเมตตาทั้งทาง กาย (เมตตากายกรรม) และทางวาจา (เมตตาวาจากรรม) ย่อมก่อให้เกิดทัศนคติในเชิงบวกต่อกันและกัน ก่อให้เกิด ความเข้าใจต่อกัน มีการแบ่งปันสิ่งของซึ่งกันและกัน (สาธารณโกติตา) เมื่อเป็นเช่นนั้นก็ย่อมอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความจริงใจต่อกัน นอกเหนือจากนั้นในขั้นที่ 2 สาราณียธรรม ยังนำพากลุ่มคนในสังคมดังกล่าวเข้าสู่ กระบวนการพัฒนาดน โดยผ่านทางหลักของไตรสิกขาต่อไป กล่าวคือ สังคมที่ดีงามโดยมีศีลเป็นบาพฐาน จะเป็นสังคมที่เกื้อหนุนให้มีแต่มิตรที่แท้จริง (กัลยาณมิตร) เพื่อที่จะช่วยกันแนะนำ ช่วยกันชักจูงมิตรของตน ให้ปฏิบัติต่อไป เมื่อมิตรเดินผิดทาง ก็จะช่วยตักเตือนด้วยกุศลจิตที่ประกอบไปด้วยเมตตา (เมตตามโนกรรม)

และเมื่อสิ้นสุดกระบวนการไตรสิกขา คือถึงขั้นสุดท้าย ขั้นที่ 3 ซึ่งเป็นขั้นของ โลกุตตรปัญญา (ทวิญญูสัมมัญญตา) ซึ่งพาสรรพสัตว์ ให้พ้นจากกองทุกข์ทั้งหมด อนึ่งเมื่อบุคคลมีการติดต่อ และมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เราก็คอยดูแลเอาใจใส่บุคคล ที่อยู่รอบข้างเรา ให้ความช่วยเหลือ ใช้คำพูดที่ดีต่อกัน ก็จะส่งผลให้มีความเชื่อถือ (วิทย์ วิศท เวทย์, 2550, น. 87) จากเนื้อหาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับ บทความของ พระปลัดบุญมี คุณากโร เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์การใช้หลักสาราณียธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลาว่า หลักสาราณียธรรม 6 เป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมด้วยคุณค่าและประโยชน์ทำให้คนในชุมชน ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง มั่นคง มั่งคั่ง และปลอดภัย คนในชุมชนมีเสรีภาพ ภูมิตะราภาพ และมีมิตรภาพ มีความรักสามัคคี ให้เกียรติ และเคารพซึ่งกันและกัน สร้างสภาวะทางศีลธรรมของชุมชน คือ การรู้จักรักสามัคคี มีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม และกตัญญู อันเป็นการสร้างบรรยากาศให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขตลอดไป (พระปลัดบุญมี คุณากโร, 2550, น. 87) จากเนื้อหาที่ได้นำเสนอนี้ ถือว่าเป็นการนำหลักสาราณียธรรม 6 ประการ ซึ่งเป็นหลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง เป็นหลักธรรมที่มีการช่วยเหลือ กิจธุระ ของผู้ร่วมคณะ ด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สรรเสริญ แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้า และลับหลัง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพุทธวิธีการบริหาร ซึ่งเป็นแนวทางที่ดี ที่ควรนำมาปฏิบัติ เพื่อทำให้เกิดผลที่ดีแก่ชุมชน และเพื่อนร่วมงาน ในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน ศึกษาเฉพาะกรณี ที่พัทลุงป่าเวสุวัน บ้านสหกรณ์ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้มีความเจริญรุ่งเรืองอย่าง รวดเร็ว และยั่งยืน

6. สรุป

สรุปบทความการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถานวัดอุประสงค์และกรอบแนวคิดงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาพุทธศาสนสถาน และ 3) วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน โดยเน้นกรณีศึกษาที่พัทลุงป่าเวสุวัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี งานวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการคิด ริเริ่ม วางแผน และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ระดับการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็นหลายระดับ ตั้งแต่การค้นหาปัญหา การวางแผน การลงทุน ไปจนถึงการประเมินผล การมีส่วนร่วมส่งผลให้เกิดความยอมรับ ความเป็นเจ้าของ และความเข้มแข็งของชุมชน หลักการสำคัญได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การทำงานเป็นทีม และการเสริมสร้างพลังชุมชน โดยแนวคิด “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) ถือเป็นกรอบในการรวมพลังชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การพัฒนาพุทธศาสนสถาน

พุทธศาสนสถานเป็นศูนย์รวมจิตใจและแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชน การพัฒนาพุทธศาสนสถานต้องคำนึงถึงการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าสอดคล้องกับหลักธรรมและความยั่งยืน การพัฒนานี้ครอบคลุมทั้ง

ด้านศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ และศาสนพิธี การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาช่วยสร้างความรู้สึกหวงแหนและความเป็นเจ้าของ โดยอาศัยหลักธรรม เช่น สามัคคีธรรมและสาราณียธรรม เพื่อส่งเสริมความพร้อมเพรียงและการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาที่พัทสงฆ์ป่าเวฬุวัน

กรณีศึกษาที่พัทสงฆ์ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าการพัฒนาศาสนสถานนี้ได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน พระภิกษุ และประชาชนในพื้นที่ ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการร่วมกันบุกเบิกและพัฒนาสถานที่ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การปรับปรุงภูมิทัศน์ การสร้างศาสนวัตถุ และการจัดกิจกรรมทางศาสนา การพัฒนานี้ใช้กรอบแนวคิด “บวร” เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด และโรงเรียน ในการสร้างความสามัคคีและความสัมพันธ์อันดีในชุมชน อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการประสานงานที่ต้องพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน โดยการพัฒนาที่มีเป้าหมายร่วมกันและคำนึงถึงความยั่งยืน สามารถสร้างคุณค่าแก่ชุมชนในแง่ของจิตใจ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน.

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากผลการวิจัยที่พบว่า ทางที่พัทสงฆ์ ยังมีป้ายประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับสถานที่ศาสนสถาน ศาสนวัตถุน้อยเกินไป มีจุดพัก่อนสำหรับพุทธศาสนิกชน นักท่องเที่ยวผู้มาแสวงบุญ ไม่เพียงพอ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่า ควรจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ เพื่อบอกประวัติความเป็นมา และป้ายบอกสถานที่ต่าง ๆ ภายในที่พัทสงฆ์ ควรจัดให้มีมณเฑียรสถาน ควรจัดให้มีจุดพัก สำหรับผู้มาเยือน ควรจัดให้มีมุมเก็บภาพที่ระลึก ควรจัดให้มีต้นไม้พุดได้ โดยการติดป้ายพุทธพจน์ คติธรรม คำสอน ที่ต้นไม้ ควรจัดให้มีป้ายปริศนาธรรม นำชีวิต ควรนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดหลักธรรม เช่น ผ่านทางโทรทัศน์ วิทยุ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ อาทิ Facebook, Line, Instagram, twitter ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงผู้คนได้ง่าย ทำให้การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เข้าถึงผู้คนได้หลากหลายกลุ่มคน เพศ วัย ฯลฯ มากยิ่งขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะเรื่องการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ แสดงให้เห็นถึง แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน การมีส่วนร่วมแบบ บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) และหลักธรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดเรื่องการพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนสถาน แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสาธารณูปการ แนวคิดเกี่ยวกับพุทธศิลป์ และภูมิทัศน์สถาน หลักธรรมเกี่ยวกับการพัฒนา แล้วนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย จากนั้นนำกรอบแนวคิดในการวิจัย มาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ของแต่ละกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการพัฒนาศาสนสถาน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสามกลุ่ม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความ จะทำให้สะดวกต่อการศึกษา เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการพัฒนาศาสนสถาน ศึกษาเฉพาะกรณี ที่พัทสงฆ์ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปมี คือ ควรศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาพุทธศาสนสถาน หรือวัด แบบมีส่วนร่วม

ร่วม ได้แก่ การลงมือปฏิบัติจริง โดยใช้เวลาดูศึกษางานแบบฝึกค่าง หรือฝังตัว เพื่อให้เข้าใจถึงขั้นตอนการสร้างปัญหาอุปสรรค และเรียนรู้อย่างซึ่งลึกซึ้ง

8. เอกสารอ้างอิง

- กองแผนงาน กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2534). *คู่มือประกอบคำบรรยายโครงการถวายความรู้แก่เจ้าอาวาส*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- จิกร กาญจนชัยรัตน์. (2548). นักเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์กับบทบาทในการขัดเกลาทาสังคม. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- ประสาธ สุขเกษม. (2542). บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการขัดเกลาทาสังคมแก่เยาวชน: ศึกษากรณีค่ายคุณธรรมวัดอุโมงค์ จังหวัดเชียงใหม่. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการศึกษานอกระบบ*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระปลัดบุญมี คุณากโร. (2563). การศึกษาวิเคราะห์การใช้หลักสาราณียธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 7(4), 132-143.
- ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580. (2561). *ราชกิจจานุเบกษา*, 31.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). *สังขธรรมแห่งแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2540). *วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2550). *พระพุทธศาสนา ม.6*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2024.38

ราชประศาสนศาสตร์ของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์
อัครราชกุมารีกรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี

Royal Administration of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Chulabhorn Walailak Akararajkumari Krom Phar Si Sawang Khawattana Worakhattiya Rajanari

พิมพณาร่า ประดับวิทย์^{1*} & อภิรัตน์ กังสดารพร²

Pimnara Pradubwit^{1*}, & Apirat Kangsadanporn²

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author*

1. พิมพณาร่า ประดับวิทย์*

Pimnara Pradubwit

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand.

Email: pimnara.pradubwit@gmail.com

2. อภิรัตน์ กังสดารพร

Apirat Kangsadanporn

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand.

Email: Kangsadanporn.ar@gmail.com

คำสำคัญ:

ราชประศาสนศาสตร์; หลักการทรงงาน;

นักราชประศาสนศาสตร์; ภาวะผู้นำ

Keywords:

Royal Administration; Work Principle;

Royalist; Leadership

Article history:

Received: 01/05/2023

Revised: 12/07/2024

Accepted: 19/08/2024

Available online: 07/12/2024

ABSTRACT

This research were to study 1) Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn's Royal Medical Sciences Prince Chulabhorn Walailak Krom Phra Si Sawangkhawattana Worakhattiya Rajanari, 2) Principles of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn's work Prince Chulabhorn Walailak Krom Phra Si Sawangkhawattana Worakhattiya Rajanari as a theologian and 3) Leadership of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn Prince Chulabhorn Walailak Crown Princess Krom Phra Si Sawangkhawattana Worakhattiya Rajanari as a theologian. Data collected information from documents and related research and in-depth interviews with key informants He is a person who plays a role and works on the Chulabhorn Royal College. or related departments, 5 people and analyzed the data according to the issues found.

The results showed that Royal duties of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn Prince Chulabhorn Walailak Krom Phra Si Sawangkhawattana Worakhattiya Rajanari Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn observed the work of the mobile medical unit. Princess Srinagarindra Medical Volunteer Foundation Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn performs the duties of inspecting the people in the areas His Highness visits. and has a mission abroad to seek academic cooperation with leading institutions of various countries both in research medical and public health education for the benefit of improving the quality of medical and public health personnel. Principles of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn's work Prince Chulabhorn Walailak Crown Princess Krom Phra Si

How to cite:

Pradubwit, P. & Kangsadanporn, A. (2024). Royal Administration of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Chulabhorn Walailak Akararajkumari Krom Phar Si Sawang Khawattana Worakhattiya Rajanari. *Journal of Philosophical Vision*, 29 (2), 200-213.

Sawangkhawattana Worakhattiya Rajanari who treated government officials, businessmen, citizens and clergy and help as needed He exercised mercy on those who worked with Him. performed his duties to cover all aspects and he pays attention to all things. From the principles of His Majesty's work and royal duties Suffice it to say He is a constructive leader and a contributing leader; his highness has transformative leadership and an ethical leader.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) พระราชกรณียกิจด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี 2) หลักการทรงงานของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ในฐานะนักราชประศาสนศาสตร์ และ 3) ภาวะผู้นำของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ในฐานะนักราชประศาสนศาสตร์ เก็บข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นผู้มีบทบาทและทำงานเกี่ยวกับราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์ หรือส่วนงานที่เกี่ยวข้อง 5 คน และวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่ค้นพบ

ผลการวิจัยพบว่า พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ทรงเสด็จทอดพระเนตรการทำงานของหน่วยแพทย์เคลื่อนที่มูลนิธิแพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงปฏิบัติงานตรวจรักษาราษฎรในพื้นที่ที่ทรงเสด็จเยี่ยม และทรงมีพระกรณียกิจในต่างประเทศ เพื่อแสวงหาความร่วมมือทางด้านวิชาการกับสถาบันชั้นนำของนานาชาติ ทั้งด้านการวิจัย การศึกษาด้านการแพทย์และสาธารณสุข เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข หลักการทรงงานของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ที่ทรงปฏิบัติต่อข้าราชการ นักธุรกิจ ประชาชน และนักบวช พระองค์จะทรงแยกเป็นส่วน และทรงช่วยเหลือตามความต้องการ ทรงใช้ความเมตตาต่อบุคคลที่ทำงานกับพระองค์ ทรงปฏิบัติพระกรณียกิจให้ครอบคลุมทุกด้าน และทรงใส่พระทัยทุกเรื่องจากหลักการทรงงานและพระราชกรณียกิจของพระองค์ทรง พอกล่าวได้ว่า พระองค์ทรงเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ทรงเป็นผู้นำที่เป็นผู้ช่วยเหลือ ทรงมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และทรงเป็นผู้นำเชิงจริยธรรม

1. บทนำ

การศึกษาบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ไม่ได้หมายถึงการศึกษาเกี่ยวกับองค์พระมหากษัตริย์ในฐานะประมุขของประเทศเพียงอย่างเดียว เพราะสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยเป็นที่เข้าใจและรับรู้กันโดยทั่วไปว่า พระมหากษัตริย์ในฐานะที่เป็นประมุขของประเทศ ภายใต้รัฐธรรมนูญตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแล้ว สถาบันพระมหากษัตริย์ยังมีความหมายครอบคลุมถึงพระบรมวงศานุวงศ์และรัชทายาท ที่ประชาชนให้ความเคารพรักและศรัทธาควบคู่ไปกับองค์พระมหากษัตริย์

ด้วยเหตุนี้การศึกษางานด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ ของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรขัตติยราชนารี ครั้งนี้ จึงตั้งอยู่บนกรอบคิดเรื่องบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ อันมีความหมายครอบคลุมถึงพระบรมวงศานุวงศ์ พระกรณียกิจของพระบรมวงศานุวงศ์ถือเป็นส่วนหนึ่งของราชประศาสนศาสตร์ของสถาบันพระมหากษัตริย์ ด้วยเหตุที่ สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรขัตติยราชนารี ในฐานะองค์รัชทายาทของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระมหากษัตริย์องค์ที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี ถือว่าเป็นเงื่อนไขของการศึกษาที่สำคัญอย่างยิ่งอีกประการหนึ่ง เนื่องด้วยพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ได้รับการยอมรับในพระปรีชาสามารถ และมีความผูกพันกับพสกนิกรมากที่สุด

ราชประศาสนศาสตร์ที่ได้รับการพัฒนาและสังเคราะห์องค์ความรู้ โดย เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2561) ให้คำอธิบายว่า สิ่งที่พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ทรงปฏิบัติ มากกว่าพระราชกรณียกิจหรือพระราชกุศล พระองค์ทรงบริหารประเทศโดยพระปรีชาสามารถ โดยพระวิริยะอุตสาหะในรูปแบบราชประชาสมาสัย แม้ฐานะขององค์ความรู้จะแตกต่างกันแต่กลุ่มเป้าหมายของการใช้เป็นกลุ่มเดียวกัน คือ ประชาชน องค์กรและประเทศ ราชประศาสนศาสตร์จึงมีองค์ประกอบ (Elements) ที่มีความเชื่อมโยงกับรัฐประศาสนศาสตร์ ทั้งในมิติของผู้นำ (Leadership) องค์กร (Organization) ระบบ (System) และองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ดังนั้น ราชประศาสนศาสตร์ จึงเกี่ยวข้องกับพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ที่ทรงมีเป้าหมายหลัก คือ ให้ความช่วยเหลือเพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนประชาชน ปกครองดูแลประชาชนโดยใช้หลักธรรม ทศพิธราชธรรม ประกอบกับความเป็นผู้นำที่มีปรีชาญาณ มีโลกทัศน์ครอบคลุมทุกเรื่องต่อเนื่องยาวนาน ส่งผลให้เกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ ที่ได้รับการสนับสนุนจากทุกภาค

การศึกษาเรื่อง ราชประศาสนศาสตร์ ของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรขัตติยราชนารี ในงานวิจัยนี้ จึงเป็นมุมมองของประชาชนหรือราษฎรที่เห็นถึงความเสียสละของพระราชวงศ์และคุณูปการ ที่มีต่อสังคมไทยผ่านผลงานส่วนพระองค์ในฐานะ รัชทายาท ทำให้พระองค์ดำรงฐานะอยู่บนความคาดหวังของพสกนิกรในฐานะองค์รัชทายาทโดยตรง แต่ด้วยพระปรีชาสามารถ พระกรณียกิจและบทบาทอันโดดเด่นรวมถึงพระจริยวัตรอันงดงาม ทำให้พระองค์เป็นอีกหนึ่งของความภาคภูมิใจของพสกนิกร

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาพระราชกรณียกิจด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี

2.2 เพื่อศึกษาหลักการทรงงานของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ในฐานะนักราชประศาสนศาสตร์

2.3 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ในฐานะนักราชประศาสนศาสตร์

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

กระบวนการทำวิจัย เริ่มต้นการศึกษาด้วยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และระเบียบวิธีวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยจะใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และจะใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (สุภาษค์ จันทวานิช, 2553) ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะมีกระบวนการวิจัย ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งหมด 5 ท่าน ประกอบด้วย

- 1) ศาสตราจารย์ นายแพทย์นิธิ มหานนท์ (กรรมการสภाराชวิทยาลัย และเลขาธิการวิทยาลัยจุฬาภรณ์)
- 2) พลอากาศตรี นายแพทย์สันติ ศรีเสริมโภค (ผู้ช่วยเลขาธิการราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์ ด้านสนับสนุนและพัฒนาโครงการใหม่)
- 3) นางมารีชา สมบัติบุรณ์ (ผู้ช่วยเลขาธิการราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์ ด้านกิจการพิเศษและโครงการตามพระดำริ)
- 4) ศาสตราจารย์ แพทย์หญิงจิรพร เหล่าธรรมทัศน์ (คณบดีคณะเทคโนโลยีวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาลัยวิทยาศาสตร์การแพทย์เจ้าฟ้าจุฬาภรณ์ ราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์) และ
- 5) นางสาวศิรินทิพย์ ชติยะกาญจน์ (ประธานกรรมการมูลนิธิเครือข่ายมะเร็ง)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ รวมไปถึงข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้คำถามปลายเปิด โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลเพื่อยืนยันเรื่อง ความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ ผู้วิจัยจะใช้การตรวจสอบข้อมูลโดยวิธีสามเส้า ตามแนวคิดของ สุภาษค์ จันทวานิช (2553) ประกอบไปด้วยการตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation) และด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) และแปลงข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ในการตอบคำถามในการวิจัย โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล ตามแนวคิดของ Miles and Huberman (1994) มีวิธีการ 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) จำแนกข้อมูลตามประเด็นที่ค้นพบ 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นต่าง ๆ 3) แปลผลสรุป

4. ผลการวิจัย

ศาสตราจารย์ สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ทรงเป็นเจ้าฟ้านักวิทยาศาสตร์ที่มีพระปรีชาสามารถ ด้วยทรงเล็งเห็นความขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ พระองค์ทรงมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการมุ่งมั่นพัฒนางานด้านการแพทย์ พัฒนาบุคลากรทางการแพทย์ และการคิดค้นองค์ความรู้ใหม่ผ่านกระบวนการวิจัยที่เป็นมาตรฐานสากล มีผลงานที่สามารถนำไปใช้ได้จริงเกิดประโยชน์กับสังคมไทย ทั้งในเมืองและชนบทที่ห่างไกล เพื่อนำวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้พัฒนาประเทศ (ราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์ วิทยาลัยวิทยาศาสตร์การแพทย์เจ้าฟ้าจุฬาภรณ, 2564)

การทรงงานของพระองค์ได้รับแรงบันดาลใจเพื่อประเทศชาติและประชาชน ที่ทรงยึดมั่นพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร พระมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่ทรงสอนพระองค์ ตั้งแต่องค์พระเยาว์ ทำให้ทรงมีพระปณิธานมุ่งมั่นในการศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาด้านสาธารณสุข และยกระดับคุณภาพชีวิต เพื่อนำมาปรับใช้ในการพัฒนาประเทศ บำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนให้สามารถอยู่บนผืนแผ่นดินไทยอย่างมีความสุข อาทิ ทรงก่อตั้งมูลนิธิจุฬาภรณ์ สถาบันจุฬาภรณ์ โรงพยาบาลจุฬาภรณ์ สถาบันบัณฑิตศึกษาจุฬาภรณ์ และราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์ เพื่อศึกษาวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม การแพทย์ และการสาธารณสุข โดยนำองค์ความรู้ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการรักษาผู้ป่วยมะเร็ง และผู้ป่วยทั่วไป รวมถึงพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนด้วย

ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ทรงให้ความช่วยเหลือประชาชนอย่างเท่าเทียม ทรงพระราชทานความช่วยเหลือผู้ป่วยที่ยากไร้ ไม่มีเงินรักษาตามท้องถื่นทุรกันดารต่าง ๆ ทุกครั้งที่เสด็จตรวจเยี่ยมหน่วยแพทย์ พอ.สว. ด้วยการพระราชทานเงินช่วยเหลือเป็นค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน บางรายทรงรับไว้เป็นผู้ป่วยในพระอนุเคราะห์ให้ได้รับการรักษาที่ดี ทรงเป็นผู้ก่อตั้งราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์ เพื่อเป็นสถาบันการศึกษาวิจัยและสถาบันการแพทย์ในกำกับของรัฐ โดยให้ราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์เป็นหน่วยงานที่ดำเนินงานภายใต้มูลนิธิจุฬาภรณ์ ประกอบด้วย สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ วิทยาลัยวิทยาศาสตร์การแพทย์เจ้าฟ้าจุฬาภรณ์ สถาบันบัณฑิตศึกษาจุฬาภรณ์ ก่อตั้งเป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐบาล ซึ่งราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์ นับเป็นสถาบันการศึกษาวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการแพทย์ชั้นนำของภูมิภาคในการผลิตและพัฒนาบุคลากรชั้นสูง ทำการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ และนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ ทำการเผยแพร่ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม การแพทย์ การสาธารณสุข ให้บริการทางการแพทย์เป็นศูนย์กลางความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีการทำงานประสานความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ นำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน พระองค์ทรงเป็นเจ้าฟ้านักวิทยาศาสตร์ผู้มีผลงานดีเด่นของโลกในสาขาสารเคมีก่อมะเร็ง และพิษวิทยาสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันทรงเป็นองค์ประธานของสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ ทรงดำรงตำแหน่งนายกสภา

บัณฑิตศึกษาจุฬารักษ์ หัวหน้าห้องปฏิบัติการเคมีผลิตภัณฑ์ธรรมชาติและห้องปฏิบัติการสารเคมีก่อมะเร็ง และทรงเป็นศาสตราจารย์ประจำภาควิชาชีวเคมี ของคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล

การทรงงานของพระองค์ท่านได้นำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสภาพแวดล้อม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนผู้ยากไร้ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ตลอดจนฝึกอบรมสร้างอาชีพให้ประชาชน หมู่บ้านทับทิมสยาม 05 เป็นแหล่งผลิตสมุนไพรอินทรีย์ เช่น ฟ้าทะลายโจร ขมิ้น โพล ให้กับโรงพยาบาลต่าง ๆ ได้แก่ โรงพยาบาลวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว และโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จังหวัดปราจีนบุรี ฯลฯ นับเป็นการสร้างรายได้แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่องจนสามารถดำรงชีวิตและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน (กรุงเทพฯ, กุมภาพันธ์ 2564)

จากสถานการณ์ที่ประชาชนได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่แพร่กระจายไปทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย พระองค์ทรงมีความห่วงใย และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานความช่วยเหลือต่าง ๆ ด้วยทรงตระหนักถึงสุขอนามัยของประชาชนเป็นสำคัญ อีกทั้งมีพระดำริให้ราชวิทยาลัยจุฬารักษ์สนับสนุนงานเพื่อช่วยเหลือบุคลากรทางการแพทย์และผู้ป่วยในชุมชน รวมถึงโรงพยาบาลต่าง ๆ ในท้องถิ่นห่างไกล เพื่อให้ความช่วยเหลือกระจายสู่โรงพยาบาลต่าง ๆ ที่ขาดแคลนทั่วประเทศ และได้พระราชทานเครื่องช่วยหายใจ จำนวน 10 เครื่อง ให้กับโรงพยาบาลในต่างจังหวัด ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสในการเฝ้าระวังและป้องกันการแพร่กระจายของโรคโควิด-19 ในประเทศไทย ด้วยโรคนี้เป็นโรคที่อุบัติขึ้นใหม่ ยังขาดวัคซีนและยารักษาโรค พระองค์จึงมีพระดำริให้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคนี้ในประเทศไทย เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการวางแผนป้องกันและวางแผนการดูแลประชาชนในอนาคต จึงจัดตั้งโครงการบำเพ็ญพระกุศล “โครงการตรวจภูมิคุ้มกันต่อโรค COVID-19 ในชุมชนชาวไทย” โครงการนี้เป็นโครงการตรวจคัดกรองหาภูมิคุ้มกันโรคโควิด-19 ให้ประชาชนชาวไทยที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ที่ไม่เคยมีประวัติติดเชื้อโควิด-19 ทั่วประเทศ จำนวน 15,000 ราย ให้ได้รับโอกาสในการเข้าถึงการบริการตรวจหาภูมิคุ้มกันต่อโควิด-19 เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่และต่อยอดนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและประเทศชาติต่อไป ในส่วนของประชาชนที่ประสบปัญหาในเรื่องการดำรงชีพ ไม่มีงานทำ ผู้จ้างงานเลิกจ้างขาดรายได้ในการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว พระองค์ทรงโปรดให้ราชวิทยาลัยจุฬารักษ์ เชิญถุงยังชีพพระราชทาน มอบให้กับประชาชนในชุมชน เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเบื้องต้น ตลอดจนเป็นขวัญและกำลังใจแก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบและก้าวผ่านวิกฤตินี้ไปด้วยกัน

นอกจากนี้ยังทรงมีโครงการตามแนวพระดำริ ที่ทรงนำองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ผนวกเข้ากับศิลปะ โดยสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพจำหน่ายให้แก่ผู้สนใจ เพื่อนำรายได้ช่วยเหลือผู้ป่วยที่ขาดแคลนและสัตว์ป่าอนาถา โดยรังสรรค์ผลิตภัณฑ์ CM 1957 “Maithong Collection” ได้แก่ โลชั่นบำรุงผิว ครีมทาผิว น้ำหอมกลิ่นธรรมชาติ และกระเป๋าน้ำลาย “คุณไหมทอง” สนับสนุนส่งเสริม พร้อมเพิ่มช่องทางจำหน่ายผ่านเครื่องสำอางแบรนด์ดังของไทยอย่างมิสทีน เพื่อหารายได้ช่วยเหลือผู้ป่วยที่ขาดแคลนและด้อยโอกาสทั่วประเทศ จัดหาอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่ทันสมัยเพื่อพัฒนางานด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ ตามหลักแนวคิด “ไทยช่วยไทย นำพาคนไทยพ้นวิกฤติ” นอกจากนี้ ยังมีมูลนิธิภัทรมหาราชานุสรณ์ ในพระอุปถัมภ์ฯ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อจัดหาทุนทรัพย์เพื่อมุ่งสนับสนุนภารกิจด้านการให้บริการรักษาพยาบาลต่าง ๆ ของโรงพยาบาลจุฬารักษ์ รวมทั้ง

ช่วยเหลือผู้ป่วยที่ขาดแคลนและด้อยโอกาสทั่วประเทศ ตลอดจนสนับสนุนการศึกษา การค้นคว้าวิจัยในด้าน วิทยาศาสตร์ การแพทย์ เทคโนโลยี และภารกิจด้านต่าง ๆ ของราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์

พระกรณียกิจของพระองค์ท่านที่ทรงงานมาโดยตลอดคือ 1) ทรงเสด็จปฏิบัติพระกรณียกิจทอดพระเนตร การทำงานของหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ มูลนิธิแพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (พอ.สว.) และทรง โปรดเกล้าฯ ให้หน่วยแพทย์พระราชทานราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์ ปฏิบัติงานร่วมกับมูลนิธิ พอ.สว. ตรวจรักษา ราษฎรในพื้นที่ที่ทรงเสด็จเยี่ยม พร้อมทั้งรับผู้ป่วยไว้ในพระอนุเคราะห์ 2) โครงการบำเพ็ญพระกุศลฯ โครงการ ตรวจภูมิคุ้มกันต่อโรคโควิด-19 ในชุมชนชาวไทย พร้อมคณะจิตอาสาราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์ร่วมกับเจ้าหน้าที่ สาธารณสุขในจังหวัดต่าง ๆ 3) ทรงก่อตั้งกองทุนจุฬาภรณ์ ต่อมาได้จัดทะเบียนเป็นมูลนิธิจุฬาภรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน 4) ทรงก่อตั้ง สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ และทรงเป็นองค์ประธานของสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ ส่งเสริม ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มาประยุกต์ใช้เพื่อ การพัฒนาประเทศ ตลอดจนเป็นศูนย์กลางในการศึกษาและพัฒนาบุคลากรสาขาวิทยาศาสตร์ แลกเปลี่ยน ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กับองค์กรระหว่างประเทศ 5) สร้างองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์อย่าง ต่อเนื่อง และให้การศึกษาและฝึกอบรมอย่างครบวงจร ประกอบกับแนวพระดำริ ให้ขยายภารกิจด้านการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งสาขาที่มีความต้องการสูงให้กว้างขวางยิ่งขึ้น จึงมีการ เสนอโครงการจัดตั้งสถาบันบัณฑิตศึกษาจุฬาภรณ์ 6) ทรงเป็นหัวหน้าห้องปฏิบัติการเคมีผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ และห้องปฏิบัติการสารก่อมะเร็ง และทรงก่อตั้งศูนย์วิจัยศึกษาและบำบัดโรคมะเร็ง และ 7) ทรงจัดตั้งศูนย์ไซโคลตรอนและเพทสแกนแห่งชาติ (Cyclotron and PET Scan) ให้บริการตรวจโดยสารเภสัชรังสี เอกซเรย์ คอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีระดับสูงที่สามารถติดตาม ตรวจวัด ประเมิน และวิเคราะห์ การทำหน้าที่ของ อวัยวะนั้น ๆ ในระดับเซลล์เมตาบอลิซึม ที่สามารถให้รายละเอียดการวินิจฉัยโรคและระยะของโรคได้ดีกว่าการ ตรวจอย่างอื่น ซึ่งมีประโยชน์เป็นอย่างมากในการรักษาผู้ป่วยมะเร็ง โรคทางสมอง และหัวใจ

จากการศึกษาหลักการทรงงานของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรขัตติยราชนารี ผู้วิจัยพบว่า พระองค์ทรงมีแนวทางการทรงงานดังนี้ 1) ทรงปฏิบัติต่อ ข้าราชการ นักธุรกิจ ประชาชน และนักบวชของศาสนาต่างๆ หากมีปัญหาใด พระองค์ก็จะแยกเป็นส่วนใหญ่และ จะช่วยตามความต้องการ 2) ทรงใช้ความเมตตาต่อคนที่ทำงานกับพระองค์ฯ โดยจะสังเกตว่า เวลาที่พระองค์ฯ เสด็จไปในสถานที่ต่าง ๆ มีหลาย ๆ เหตุการณ์ ตัวอย่าง ตอนที่มีการเปลี่ยนแปลงเริ่มต้นจากเดิมเป็นโรงพยาบาล หรือศูนย์วิจัยจะอยู่ภายใต้มูลนิธิจุฬาภรณ์ในพระองค์ ถือเป็นเอกชน ภายหลังเปลี่ยนมาเป็นสถาบันภายใต้กำกับ สังกัดสำนักนายก เริ่มมีการรับงบประมาณเข้ามาสนับสนุนส่วนหนึ่ง ดังนั้นการดูแลพนักงานให้ดีโดยใช้ระเบียบ ราชการมากขึ้น แม้ว่าแต่เดิมที่อยู่กับพระองค์ท่าน สวัสดิการดีมาก ๆ เช่น สิทธิในการรักษาพยาบาลยังรวมไป ถึงบุคคลในครอบครัว ที่ไปรักษาในสถานพยาบาลของเอกชนก็นำมาเบิกได้ สมัยที่อยู่กับพระองค์ท่าน เวลา เกษียณแล้วหรือลาออกก็จะมีเงินก้อนหนึ่ง และพระองค์ท่านสมทบให้อีกแปดเปอร์เซ็นต์ตามปีการทำงาน พระองค์รับสั่งว่า “ช่วยดูแลคนของพระองค์ อย่าให้เสียประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลง” ฉะนั้นพระองค์จะทรง พิจารณาถึงสิ่งเหล่านี้เสมอ สะท้อนถึงแนวคิดที่ทรงมีพระเมตตาและความใส่ใจ พยายามให้เกิดความสมานฉันท์

ระหว่างต่างองค์กรให้ส่งเสริมกัน 3) ทรงปฏิบัติพระกรณียกิจครอบคลุมทุกด้าน โดยย้อนไปตั้งแต่แรกเห็นว่า มีปัญหาอะไรบ้าง ต้องการอะไรก่อนหลัง และทรงให้ความใส่ใจพระทัยทุกเรื่อง พระองค์ทรงห่วงใยประชาชนที่ได้รับ ความทุกข์ยากเพราะปัญหาสุขอนามัยและโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และจากการเสด็จไปติดตามการดำเนินงานหน่วย แพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (พอ.สว.) และ 4) พระกรณียกิจในต่างประเทศ ทรงแสวงหา ความร่วมมือทางด้านวิชาการ การวิจัย และการศึกษาด้านการแพทย์และสาธารณสุขกับสถาบันชั้นนำของนานา ประเทศอย่างต่อเนื่อง อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข โดยเสด็จเยือนประเทศที่มีความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข

ด้วยพระอัจฉริยภาพของพระองค์จนเป็นที่ประจักษ์ไปทั่วโลก ทำให้พระองค์ได้รับรางวัลในระดับ นานาชาติ ดังนี้ 1) พ.ศ.2529 เหรียญทองคำอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ โดยองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ หรือ UNESCO ได้ทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญเพื่อเชิดชูเกียรตินักวิทยาศาสตร์ที่เป็นบุคคล ตัวอย่างทางวิชาการ และการส่งเสริมงานด้านวิทยาศาสตร์ ทรงเป็นบุคคลที่ 3 ในโลก และเป็นนักวิทยาศาสตร์ พระองค์แรกของโลกที่ได้รับรางวัลนี้ 2) พ.ศ.2533 รางวัล Tree of Learning โดย The World Conservation Union ได้รับทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อเป็นการยกย่องที่ทำคุณประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมโลก โดยการพัฒนาศูนย์การ ที่เกี่ยวข้องกับสารเคมีและสิ่งแวดล้อมให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและ การพัฒนา แบบยั่งยืน 3) พ.ศ.2547 รางวัล EMS Hollaender International Award จากผลของการทรงงานอย่าง ต่อเนื่อง จึงทรงเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องในแวดวงวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมนานาชาติ คณะกรรมการ รางวัลฮอลแลนเดอร์ จึงมีมติเอกฉันท์ให้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล ในฐานะที่ทรงเป็นนักวิทยาศาสตร์ผู้มีผลงาน ดีเด่นของโลกในสาขาสารเคมีก่อมะเร็งและพิษวิทยาสิ่งแวดล้อม และทรงเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่มีคุณสมบัติ เหมาะสมสำหรับประจำปี ค.ศ.2002 4) พ.ศ. 2547 รางวัลสมาชิกกิตติมศักดิ์ของสหภาพสากลว่าด้วยการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโลก โดยสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโลก (IUCN The World Conservation Union) สวิตเซอร์แลนด์ 5) พ.ศ.2549 รางวัล IFCS Special Recognition โดย Intergovernmental Forum on Chemical Safety (IFCS) เป็นรางวัลสำหรับนักวิทยาศาสตร์ผู้มีผลงานดีเด่น ด้านการสนับสนุนให้เกิดความ ปลอดภัยของสารเคมีแก่ประเทศกำลังพัฒนาและประเทศในภูมิภาค 6) พ.ศ.2549 รางวัล Nagoyal Medal Special Award เป็นรางวัลที่มอบให้บุคคลด้านวิทยาศาสตร์ ผู้มีบทบาทสำคัญและทำคุณประโยชน์อย่างสูงแก่ วงการอินทรีย์เคมี ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลจากมหาวิทยาลัยนาโกยา เมืองโอกินาวา ประเทศญี่ปุ่น 7) พ.ศ.2552 รางวัล Windaus Medal ด้านอินทรีย์เคมี โดย Georg-August-Universität Göttingen และ สมาคมเคมีแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ในโอกาสการจัดสัมมนา “Adolf-Windaus-Genachtnis-Lecture” ประจำปี ค.ศ.2009 ในฐานะที่ทรงเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่นอกจากมีผลงานวิจัยและงานวิชาการในด้านอินทรีย์ เคมีแล้ว ยังทรงพัฒนาและสนับสนุนให้เกิดความก้าวหน้าของสาขาวิชานี้อย่างมาก และ 8) พ.ศ.2552 รางวัล Ramazzini Award ด้านเวชศาสตร์อาชีวและสิ่งแวดล้อม โดย Collegium Ramazzini สาธารณรัฐอิตาลี โดยมอบให้แก่ นักวิทยาศาสตร์จากนานาชาติที่มีผลงานโดดเด่นทั้งด้านงานวิจัย วิชาการด้านเวชศาสตร์อาชีว และสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาพระกรณียกิจ การทรงงาน และพระอัจฉริยภาพของ สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ผู้วิจัยพบว่าทรงมีภาวะความเป็นผู้นำที่ประชาชนชาวไทยเห็นได้ชัดเจน คือ

1) ทรงมีคุณลักษณะผู้นำ ประกอบด้วย ความเฉลียวฉลาด มีบุคลิกภาพที่แสดงถึงความเป็นผู้นำ และมีความสามารถ ซึ่งทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) ลักษณะบุคลิกภาพ (Personality Trait) ได้แก่ ความมุ่งมั่น จิตใจ ทศนคติ ความคิดสร้างสรรค์ การควบคุมและความสมดุลของอารมณ์ สติปัญญา ความเชื่อมั่นในตนเอง 2) ความสามารถ (Abilities) ความมีจริยธรรม สติปัญญา ความรู้ ความสามารถในการพูด การตัดสินใจ และ 3) ทักษะทางสังคม (Social Skills) ความสามารถในการบริหารงาน ความสามารถในการรวบรวมสมาชิกในการทำกิจกรรม ทักษะทางสังคม เช่น ความมีเกียรติ และการเป็นบุคคลที่กว้างขวางเป็นที่ยอมรับ การใช้วิธีการทางการพูด หรือเทคนิคที่让别人ยอมรับ คล้อยตาม และมีส่วนร่วม ซึ่งทฤษฎีคุณลักษณะจะเป็นเครื่องชี้วัดอย่างหนึ่ง ทำให้ทราบค่าของผู้นำแต่ละคนว่าดีหรือไม่เพียงใด ผู้นำที่ประสบความสำเร็จ คือ ผู้นำที่หมั่นตรวจสอบตนเองอยู่เสมอว่า ตนมีจุดเด่นจุดด้อยอะไรบ้าง คุณลักษณะความเป็นผู้นำแบบนี้ ได้แก่ การมีความรับผิดชอบ มีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ มีความแข็งแรง มีความเพียรพยายาม รู้จักเสี่ยง มีความคิดริเริ่ม มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสามารถในการจัดการกับความเครียด มีความสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อคนอื่น และมีความสามารถที่จะประสานพลังทั้งหลายเพื่อให้การทำงานสำเร็จ

2) ความเป็นผู้นำที่เป็นผู้ช่วยเหลือ หรือภาวะผู้นำแบบช่วยเหลือ เมื่อพิจารณาจากการทรงงานของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี พบว่าพระองค์เป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้ ทรงมีความต้องการที่จะสนับสนุนและช่วยเหลือผู้อื่น โดยจะเห็นได้จากทุกครั้งที่ทรงเสด็จตรวจเยี่ยมหน่วยแพทย์อาสา พอ.สว. และราษฎรในท้องถิ่นทุรกันดาร โดยเมื่อทรงพบเห็นผู้ป่วยยากไร้จะทรงรับไว้เป็นคนไข้ในพระอุปถัมภ์ และพระราชทานเงินส่วนพระองค์ให้กับครอบครัวผู้ป่วยที่ยากไร้ ทรงก่อตั้งกองทุนจุฬาภรณ์ เพื่อทรงเสริมและสนับสนุนการศึกษา การวิจัย การดำเนินงานทางการแพทย์และการสาธารณสุข และต่อมาได้พระราชทานเงินกองทุนจุฬาภรณ์ จำนวน 1 ล้านบาท เป็นทุนในการจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิจุฬาภรณ์ เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2529 เพื่อดำเนินงานสนองพระปณิธานที่จะนำความก้าวหน้าและการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปประยุกต์ใช้พัฒนาระดับคุณภาพชีวิตของราษฎร (วารสารมูลนิธิจุฬาภรณ์, 2562) ซึ่งการทรงงานของพระองค์ดังกล่าวสอดคล้องกับค่านิยมภาวะผู้นำแบบผู้ช่วยเหลือของกรีนลีฟ ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้นำแบบผู้ช่วยเหลือต้องเป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือผู้อื่นอยู่ก่อนแล้ว อันเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของผู้ที่มีความต้องการที่จะสนับสนุนและช่วยเหลือผู้อื่น และจิตใต้สำนึกจะเป็นตัวนำพาบุคคลนั้นขึ้นสู่ความเป็นผู้นำ คุณลักษณะของภาวะผู้นำแบบผู้ช่วยเหลือ (Greenleaf, 1977; สุรมน ไทยเกษม, 2558) ได้แก่ การฟัง การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเอื้อยวยา การตระหนักรู้ การโน้มน้าวใจผู้อื่น การมองการณ์ไกล การดูแลรักษาหรือการรับใช้ การสนับสนุนให้ผู้อื่นเจริญเติบโต และการสร้างชุมชนหรือสร้างความผูกพันแบบครอบครัว สอดคล้องกับการนำหลักการเกี่ยวกับราชประศาสนศาสตร์มาต่อยอดความเป็นผู้นำของพระองค์ท่านด้วย

3) ความเป็นผู้นำเชิงจริยธรรม ด้วยพระอัจฉริยภาพและความสนพระทัยด้านวิทยาศาสตร์และการแพทย์ ที่ทรงคิดค้นองค์ความรู้ใหม่ผ่านกระบวนการวิจัย แสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ไม่ใช่จะทรงทำพระกรณียกิจให้สำเร็จตามหน้าที่เท่านั้น แต่ทรงกล้าที่จะปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ทรงมีการวางแผนงานอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ทุกคนได้รู้และปฏิบัติตามได้ ทรงกล้าเสี่ยง ยอมเสียสละเพื่อส่วนรวม และประเมินสถานการณ์ตลอดเวลา เพื่อจะได้รู้ถึงปัจจัยสนับสนุนหรือขัดขวางการเสี่ยงในเรื่องนั้นๆ (Conger and Kanungo, 1987) จะเห็นได้จากการที่พระองค์ทรงมีปณิธานที่จะพัฒนางานด้านวิทยาศาสตร์ การแพทย์และการสาธารณสุขของประเทศไทย และทรงตระหนักถึงความยากลำบากของประชาชนชาวไทยที่ไม่สามารถเข้าถึงเภสัชภัณฑ์ประสิทธิภาพสูงสำหรับรักษาโรคมะเร็ง และพัฒนาหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยวิทยาศาสตร์การแพทย์เจ้าฟ้าจุฬาภรณ ราชวิทยาลัยจุฬาภรณ (หลักสูตรใหม่ พ.ศ.2563) โดยประสานความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยยูซีแอล สหราชอาณาจักร เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตร แพทยศาสตรบัณฑิตแนวใหม่ โดยมุ่งหวังให้บัณฑิตแพทย์ของราชวิทยาลัยจุฬาภรณ นอกจากจะเป็นแพทย์ที่มีทักษะทางวิชาชีพที่เป็นเลิศ มีคุณธรรมจริยธรรมแล้วยังต้องเป็นแพทย์ที่มีความรู้ความสามารถด้านการวิจัย รู้จักกระบวนการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ เพื่อเตรียมพร้อมเป็นแพทย์แห่งอนาคต

4) ความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากประเทศไทยยังขาดแคลน วิทยาศาสตร์ด้านการแพทย์ สมัยใหม่ ทำให้พระองค์ทรงมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลในการนำวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ ในการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทยให้ดีขึ้น และทรงเป็นผู้ส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับนักวิทยาศาสตร์ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกอย่างดียิ่ง พระองค์ทรงมุ่งมั่นและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาด้านการแพทย์และการสาธารณสุขของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ด้วยทรงตระหนักถึงความยากลำบากของประชาชนในการเข้าถึงยาชีววัตถุที่มีประสิทธิภาพสำหรับการรักษาโรค เพราะยามีราคาสูง โดยเฉพาะยาสำหรับรักษาโรคมะเร็ง จึงทรงริเริ่ม และทรงวางรากฐานการพัฒนายาชีววัตถุภายในประเทศภายใต้โครงการศูนย์วิจัยและพัฒนายาชีววัตถุ (Biotherapeutic Research Centre: BRC) โดยโปรดให้นักวิจัยของสถาบันวิจัยจุฬาภรณ ระดมสมองในการคิดค้นและพัฒนายาชีววัตถุที่ได้มาตรฐานทัดเทียมสากล และนำไปใช้กับผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ความรู้นี้จะทำให้ผู้ป่วยมีโอกาสเข้าถึงยาที่มีคุณภาพระดับสากลได้ในราคาไม่แพง และจะช่วยให้ประเทศไทยมีความสามารถในการศึกษาวิจัย พัฒนา และผลิตยาชีววัตถุที่ใช้รักษาโรคมะเร็ง หรือโรคร้ายแรงอื่น ๆ ได้เองต่อไป (วารสารมูลนิธิจุฬาภรณ, 2562) สอดคล้องกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ที่ระบุอย่างชัดเจนว่า ผู้นำจะตระหนักถึงความต้องการและแรงจูงใจของผู้ตาม ผู้นำและผู้ตามมีปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะยกระดับความต้องการซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนสภาพทั้งสองฝ่าย คือ เปลี่ยนผู้ตามไปเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นผู้นำแบบจริยธรรม กล่าวคือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะตระหนักถึงความต้องการของผู้ตาม และกระตุ้นผู้ตามให้เกิดความสำนึก (Conscious) และยกระดับความต้องการของผู้ตามให้สูงขึ้นตามลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ และทำให้ผู้ตามเกิดจิตสำนึกของอุดมการณ์ และยุคถือค่านิยม เชิงจริยธรรม เช่น อีสรภาพ ความยุติธรรม ความเสมอภาค สันติภาพ และสิทธิมนุษยชน (Burns, 1978)

5. อภิปรายผลการวิจัย

ราชประศาสนศาสตร์ ตามแนวคิดของ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ผู้วิจัยสรุปความหมายได้ว่า ราชประศาสนศาสตร์ หมายถึง การที่พระมหากษัตริย์เป็นนักเรียน นักวิจัย นักทดลอง และมีภาวะผู้นำที่สนใจกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน การปกครองดูแลประชาชน โดยใช้หลักทศพิธราชธรรม ประกอบกับความเป็นผู้นำที่มีปรีชาญาณ มีโลกทัศน์ครอบคลุมทุกเรื่อง ต่อเนื่องยาวนาน ส่งผลให้เกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่าง ๆ ที่ได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน เช่น งบประมาณ และกำลังคนจากภาครัฐหรือรัฐประศาสนศาสตร์ รวมถึงเงินบริจาคจากประชาชนและองค์กรต่าง ๆ รวมทั้งพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ที่มีส่วนนำไปสู่การพัฒนาประเทศ และที่สำคัญ คือ ได้รับความไว้วางใจจากประชาชน ราชประศาสนศาสตร์จึงเป็นสิ่งที่พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ทรงปฏิบัติ เรียกว่า ราชประศาสนศาสตร์ ซึ่งมากกว่าพระราชกรณียกิจ หรือพระราชกุศล ท่านทรงบริหารประเทศโดยพระปรีชาสามารถ พระวิริยะอุตสาหะในรูปแบบราชประชาสมาสัย

ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ในฐานะพระบรมวงศานุวงศ์แห่งราชอาณาจักรไทย ทรงมีเป้าหมายอันแน่วแน่ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรด้วยโครงการอันเนื่องมาจากพระดำริ อาทิ จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระดำริ โดยมีผู้สำเร็จราชการแผ่นดินเป็นผู้ดูแลโครงการ ปฏิบัติงานสนองพระราชกระแสทุกเรื่องตามที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ และในฐานะองค์ประธานกิตติมศักดิ์ มูลนิธิแพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (พอ.สว.) พระองค์ทรงร่วมปฏิบัติงานออกตรวจรักษาโรคแก่ผู้ป่วยที่ยากไร้ และโปรดให้มีหน่วยสัตวแพทย์อาสาจุฬาภรณ์ร่วมออกตรวจรักษาโรค และให้คำแนะนำในการดูแลสุขภาพสัตว์เลี้ยงของราษฎรในทุกพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยพระวิริยะอุตสาหะเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ราษฎรและประเทศไทย จนเป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทรงอุทิศพระวรกายเพื่อจุดมุ่งหมายที่สูงส่งยิ่งของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรทั่วสารทิศ โดยการพัฒนางานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และนำองค์ความรู้มาใช้ยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน จนเป็นที่ประจักษ์ถึงการทรงงานของพระองค์มาเป็นเวลาหลายทศวรรษ จนได้รับการยกย่องว่าเป็นเจ้าฟ้านักวิทยาศาสตร์ของไทย โดยทรงดำเนินการผ่านราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์ที่เป็นสถาบันการศึกษาวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการแพทย์ชั้นนำ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งการทรงงาน ตามบทบาทของพระบรมวงศานุวงศ์ และนักวิทยาศาสตร์ นับว่าเป็นกระบวนการราชประศาสนศาสตร์ที่พระองค์ทรงปฏิบัติเพื่อส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การปฏิบัติพระกรณียกิจของพระองค์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่พระบรมวงศานุวงศ์ทรงปฏิบัติเพื่อบริหารพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรและพัฒนาประเทศด้วยการส่งเสริมสนับสนุนความต้องการพื้นฐานของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการทางรัฐประศาสนศาสตร์ตามแนวคิดของนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ คือ Henry (2010) ที่ได้กล่าวว่ากระบวนการทางรัฐประศาสนศาสตร์ได้ออกแบบให้ตัวแบบมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ในเวลานั้น

กระบวนการทัศน์ทางรัฐประศาสนศาสตร์ได้พัฒนาแบบก้าวกระโดดท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี เพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นของพลเมือง และแนวคิดของ คีฤทธิ ปราโมช (2525) ที่กล่าวว่า พระมหากษัตริย์เป็นผู้กำหนดระบบแห่งสังคม เมื่อทรงมีพระราชปณิธานในอันที่จะทำให้เกิดความเป็นธรรมและความผาสุกในสังคมแล้ว จึงทรงใช้พระราชอำนาจบังคับการให้เป็นไปตามระบบ เพื่อให้สังคมมีความเป็นธรรมและมีความสุข สอดคล้องกับแนวคิดของ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2563) ที่ให้ความหมายของคำว่า ราชประศาสนศาสตร์ คือ สิ่งที่พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ทรงปฏิบัติที่มากกว่าพระราชกรณียกิจ หรือพระราชกุศล ที่ได้บริหารประเทศด้วยพระปรีชาสามารถ พระวิริยะอุตสาหะในรูปแบบราชประชาสมาสัย ราชประศาสนศาสตร์จึงไม่ใช่แค่พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์ แต่เป็นการทำโครงการที่อาศัยงบประมาณ ออกมาเป็นรูปแบบโครงการพระราชดำริและมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สะท้อนพระราชโอบาย ราชประศาสนศาสตร์มีทั้งที่เป็นแบบ Top down และ Bottom up เป็นรูปแบบเฉพาะของไทย ซึ่งเกิดขึ้นจากการออกเยี่ยมเยียนประชาชนในภูมิภาคต่าง ๆ ทำให้รู้ว่าปัญหาแต่ละภูมิภาคเป็นอย่างไร จึงทำให้เกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยพระราชกรณียกิจที่ผ่านการคิดอย่างเป็นระบบ เกิดความชอบธรรม ทำให้โครงการต่าง ๆ ราบรื่น ต่อเนื่องเป็นพิเศษ (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 สิงหาคม 2562)

6. สรุป

บริบทของการศึกษาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย การวิจัยมุ่งเน้นศึกษาบทบาทและพระราชกรณียกิจด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ในฐานะนักราชประศาสนศาสตร์ โดยเน้นศึกษาใน 3 ด้าน ได้แก่ (1) การศึกษาพระราชกรณียกิจในด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์, (2) หลักการทรงงาน และ (3) ภาวะผู้นำในการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพผ่านเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง

พระราชกรณียกิจด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณฯ ทรงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนางานด้านการแพทย์และสาธารณสุขของประเทศไทย พระองค์ทรงก่อตั้งหน่วยงานและโครงการต่าง ๆ เช่น มูลนิธิจุฬาภรณ์ โรงพยาบาลจุฬาภรณ์ และราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์ โดยมุ่งมั่นพัฒนาการศึกษาและการวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ เพื่อช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ทุรกันดาร รวมถึงการนำวิทยาการและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการวินิจฉัยและรักษาโรค เช่น โครงการไซโคลตรอนและเพทสแกนเพื่อการตรวจวินิจฉัยโรคมะเร็ง

หลักการทรงงานและภาวะผู้นำ พระองค์ทรงยึดมั่นหลักการทรงงานที่เน้นการบูรณาการและการมีส่วนร่วม ทรงให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้ในทุกพื้นที่ โดยทรงใช้แนวคิดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง พระองค์ทรงริเริ่มและขับเคลื่อนโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคม การศึกษา และการแพทย์อย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยทรงปฏิบัติพระกรณียกิจอย่างรอบด้านทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ผลกระทบและคุณภาพการต่อสังคม ผลงานของพระองค์ส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าด้านการแพทย์และการพัฒนาสังคมในประเทศไทย โครงการอันเนื่องมาจากพระดำริได้สร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงบริการทางการแพทย์ที่มีคุณภาพและครอบคลุม อีกทั้งยังส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในสาขาที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการนำวิทยาศาสตร์มาผนวกกับแนวคิดด้านศิลปะและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรอินทรีย์ ซึ่งนอกจากจะสร้างรายได้ให้ชุมชนแล้วยังช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ กล่าวได้ว่า ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ทรงมีปณิธานแน่วแน่ที่จะให้ประชาชนชาวไทยได้รับบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขอย่างเท่าเทียมกัน โดยใช้แนวคิดพระราชอำนาจของสถาบันกษัตริย์ไทย แนวคิดตัวแบบนโยบายสาธารณะ แนวคิดวัฒนธรรมทางการเมืองกับระบอบประชาธิปไตย แนวคิดเกี่ยวกับราชประศาสนศาสตร์ แนวคิดสุขภาพด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ และแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจอ่อน โดยได้ทรงให้กำเนิดราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์ที่พัฒนา ในมิติวิทยาศาสตร์และการแพทย์ เพื่อผลิตบุคลากรทางการแพทย์ที่สามารถค้นคว้าวิจัย และการให้บริการด้านการแพทย์ที่ครอบคลุมความจำเป็น และตอบสนองความต้องการการรักษาด้วยวิทยาการ องค์ความรู้ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งเป็นการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันกษัตริย์กับประชาชนให้ผ่านพ้นวิกฤติต่าง ๆ ได้ จากข้อค้นพบของการวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

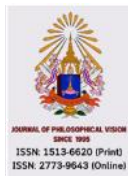
- 1) หน่วยงานภาครัฐควรน้อมนำหลักการและแนวคิดในการทรงงานและภาวะความเป็นผู้นำของสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ที่สอดคล้องกับการนำราชประศาสนศาสตร์มากำหนดผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีความเชี่ยวชาญ และมีสมรรถนะสูงในการบริหารงาน
- 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบุคลากรทางการแพทย์ควรนำมาเป็นต้นแบบในการกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการบุคลากรทางการแพทย์ของประชาชนในปัจจุบันและในอนาคต
- 3) หน่วยงานภาครัฐควรมีการพัฒนารูปแบบการทำงาน และแนวทางการปฏิบัติงาน โดยกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน
- 4) ควรมีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่หลักการและแนวคิดในเรื่องของหลักการทรงงานตามแนวทางราชประศาสนศาสตร์ให้กับบุคลากรของภาครัฐเข้าใจและเข้าถึงการปฏิบัติงานที่เน้นการทำงานที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างเสียสละ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเชิงลึกเรื่องของราชประศาสนศาสตร์กับอิทธิพลของสื่อโซเชียลมีเดีย
- 2) ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาอำนาจละมุน กับความสัมพันธ์ความเข้าใจในหลักราชประศาสนศาสตร์ของกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่

8. เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (กุมภาพันธ์ 2564). กรมพระศรีสวางควัฒนฯ ทรงเป็นประธานในการประชุมกรรมการบริหารสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ ครั้งที่ 1/2564. ค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2564 จาก www.bangkokbiznews.com.
- ศีกฤทธิ์ ปราโมช. (2525). *ลักษณะไทย เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์ วิทยาลัยวิทยาศาสตร์การแพทย์เจ้าฟ้าจุฬาภรณ์. (2564). ประวัติวิทยาลัยวิทยาศาสตร์การแพทย์เจ้าฟ้าจุฬาภรณ์. ค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2564 จาก <https://www.pccms.ac.th/>.
- สุรางค์ จันทวานิช. (2553). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรมน ไทยเกษม. (2558). การพัฒนาแบบวัดภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้ประกอบการในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 20(2), 59-61.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2561). *ราชาธิปไตย : ว่าด้วยพระมหากษัตริย์ สถาบันพระมหากษัตริย์ และสังคม-การเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันสร้างสรรค์ปัญญาสาธารณะ.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2563). *พระมหากษัตริย์กับความเป็นไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันคลังปัญญาด้านยุทธศาสตร์ชาติ วิทยาลัยรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (11 สิงหาคม 2562). การสื่อสารส่วนบุคคล.
- วารสารมูลนิธิจุฬาภรณ์. (กรกฎาคม 2562). องค์ประธานสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ทรงน่านักวิจัยประสบความสำเร็จอีกขั้นจากห้องปฏิบัติการผลิตยาชีววัตถุ “รักษาโรคมะเร็งเต้านม” สู่ “การผลิตระดับโรงงานต้นแบบ”. ปีที่ 8, หน้า 6. จาก www.cri.or.th.
- Burns, J. M. (1978). *Leadership*. New York: Harper & Row.
- Conger, J. A., & Kanungo, R. N. (1987). Toward a behavioral theory of charismatic leadership in organizational settings. *The Academy of Management Review*, 12(4), 637–647.
- Greenleaf, R. K. (1977). *Servant Leadership: A Journey into the Nature of Legitimate Power and Greatness*. New York: Paulist Press.
- Henry, N. (2010). Politics beyond the state: Europe as civilization and as empire. *Comparative European Politics*, 8, 262-280.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2024.39

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

The Development of Learning English Management by Using the Task-Based with Mind Mapping to Enhance Reading Comprehension of Mathayomsuksa 5 Students of Mathayomsuksa 5 Students

นฤมล ชีศรทอง^{1*} & นิวัฒน์ บุญสม²

Narumon Cheesoronthong^{1*} & Niwat Boonsom²

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author*

1. นฤมล ชีศรทอง*

Narumon Cheesoronthong

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Education, Silpakorn University, Thailand.

Email: narumon@prachuabwit.ac.th

2. นิวัฒน์ บุญสม

Niwat Boonsom

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Education, Silpakorn University, Thailand.

Email: narumon@prachuabwit.ac.th

คำสำคัญ:

การจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด; การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ; การพัฒนา

Keywords:

Task-Based with Mind Mapping; Learning English; Development

Article history:

Received: 07/05/2023

Revised: 12/07/2024

Accepted: 28/08/2024

Available online: 07/12/2024

How to cite:

Cheesoronthong, N. & Boonsom, N. (2024) The Development of Learning English Management by Using the Task-Based with Mind Mapping to Enhance Reading Comprehension of Mathayomsuksa 5 Students of Mathayomsuksa 5 Students. *Journal of Philosophical Vision*, 29 (2), 214-228.

ABSTRACT

The purposes of this research were to 1) compare the learning outcome of English Subject before and after using the task-based with mind mapping, 2) studied the students' reading comprehension skill by using the task-based with mind mapping and 3) studied the students' participation in learning English management by using the task-based with mind mapping. The sample consisted of 37 Mathayomsuksa 5 Students of Prachuabwittayalai School, The Secondary Educational Service Area Office Prachuap Khiri Khan during the second semester of academic year 2021. The research instruments were: 1) six the task-based with mind mapping lesson plans, 2) achievement test of English Subject, 3) reading comprehension assessment form and 4) participation assessment form. The data were analyzed by mean, standard deviation and t-test.

The results of the study were as follows:

1) The learning outcome of English Subject after using the task-based with mind mapping was significantly higher at the .05 level.

2) The students' reading comprehension skill by using the task-based with mind were at the high level.

3) The students' participation in learning English management by using the task-based with mind mapping were at the high level.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด 2) ศึกษาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด และ 3) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติภาระงานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิดกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 37 คนที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนประจวบวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ ได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วย สุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้และบทอ่านที่ใช้ประกอบการพัฒนาการจัดการ เรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด จำนวน 6 แผน 2) แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษ 3) แบบประเมินทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความ เข้าใจ และ 4) แบบประเมินการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติภาระงานของนักเรียน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบค่า t (t-test) แบบ dependent

ผลการศึกษาพบว่า

1) ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด ในภาพรวมนักเรียนมี ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจอยู่ในระดับมาก และ 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติภาระงานของ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระ งานร่วมกับแผนผังความคิด ในภาพรวมนักเรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติภาระงานอยู่ในระดับดี

1. บทนำ

ปัจจุบันภาษาอังกฤษคือภาษานานาชาติ ถือได้ว่าเป็นภาษากลางของโลกและมนุษยชาติ เป็นภาษาที่ มนุษย์ใช้ติดต่อระหว่างกันเป็นหลัก ไม่ว่าแต่ละคนจะใช้ภาษาอะไร เป็นภาษาประจำชาติ เมื่อต้องติดต่อกับคนอื่น ที่ต่างภาษาต่างวัฒนธรรมกัน ทุกคนจำเป็นต้องใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักในการติดต่อสื่อสารกัน ด้วยเหตุนี้ ทุกชาติ ทุกภาษา จึงบรรจุวิชาภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองรองลงมาจากภาษาประจำชาติ เป็นแกนหลักของ หลักสูตรการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ปฐมวัยไปจนถึงการศึกษาตลอดชีวิต (FMCP English, 2557) นอกจากนี้ ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 โดยกฎบัตร อาเซียนข้อ 34 ที่บัญญัติว่า “The Working language of ASEAN shall be English” (Association of Southeast Asian Nations, 2008: 29) นั้นหมายความว่า ประชาชนในแต่ละประเทศจะต้องติดต่อสื่อสารกันในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง

เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การท่องเที่ยว และอื่น ๆ โดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องการทำงานในประชาคมอาเซียน (นพพร สโรบล, 2557: 1)

สำหรับการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศในประเทศไทยนั้น เมื่อนำความสำคัญของทักษะทางภาษามาเปรียบเทียบกันทั้ง 4 ทักษะ คือ ทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียน ทำให้พบว่าทักษะการอ่านเป็นทักษะที่ควรได้รับการส่งเสริมเป็นอย่างยิ่งสำหรับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ เพราะนอกจากการอ่านจะช่วยพัฒนาบุคคลและสังคมให้มีความคิดสร้างสรรค์แล้วยังช่วยเสริมสร้างประสบการณ์และทำให้เกิดความเพลิดเพลินในยามว่างได้ เป็นทักษะที่คงอยู่กับนักเรียนได้นานที่สุด นักเรียนมีโอกาสได้ใช้แม้ว่าจะสำเร็จการศึกษาไปแล้ว เพราะเป็นทักษะที่ช่วยให้นักเรียนสามารถหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองได้ตลอดเวลา (สิรินาถ ธารา, 2558: 1361) นอกจากนี้ ดูบิน และ ไบซินา (Dubin & Bycina, 1991: 195) อ้างถึงใน วิสาข์ จัตติวัตร, (2557 : 952) ยังได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่าการอ่านมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็นปัจจัยในการพัฒนาบุคคล ช่วยให้เกิดความงอกงามสามารถรู้จัก คิดและมีโลกทัศน์กว้าง ดังนั้น การอ่านจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญในการศึกษาภาษาที่สองและภาษาต่างประเทศ

การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญนำสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต การอ่านทำให้คนเป็นคนโดยสมบูรณ์ ประเวศ วะสี (2550 : 5) ได้กล่าวว่าการที่คนไทยอ่านน้อย คือ ต้นตอวิกฤตของบ้านเมือง จึงเป็นเรื่องจำเป็นยิ่งที่จะต้องปลูกฝังนิสัยการอ่านให้กับเยาวชนไทยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองและเพื่อใช้ในการแสวงหาความรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะนักเรียน นักศึกษา ซึ่งต้องใช้เวลาอ่านเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน จึงจำเป็นต้องมีหลักการอ่านและทักษะการอ่าน นอกจากนี้แล้ว การอ่านยังเป็นทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เห็นได้จากเป้าหมายของนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561:2) กล่าวว่า นักเรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ คิดริเริ่มและสร้างสรรค์นวัตกรรม มีความรู้ มีทักษะและคุณลักษณะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 มีสุขภาวะที่เหมาะสมตามวัย มีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และปรับตัวต่อเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี

ดังนั้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนมีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจอยู่ในระดับที่ดีขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษา วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนสนใจเรียน และสามารถส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจให้มีคะแนนสูงขึ้น ผู้วิจัยเชื่อว่าหนึ่งในวิธีการจัดการเรียนการสอนที่น่าจะช่วยพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของผู้เรียนได้ คือ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นภาระงาน

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นภาระงาน พบว่า มีข้อพึงตระหนัก คือ ในการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานอาจใช้เวลามากกว่าการเรียนการสอนตามปกติ ทั้งนี้เพราะนักเรียนจะต้องศึกษาดูด้วยตนเองจากสื่อ เพื่อนหรือเอกสาร จากนั้นค่อยนำความรู้มาสร้างสรรค์ผลงาน ทำให้ผู้วิจัยต้องศึกษาแนวทางในการแก้ไขจุดบกพร่องของวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นภาระงานเพิ่มเติมด้วยการนำแผนผังความคิด ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่ครูผู้สอนนิยมใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อใช้ในการระดมสมองขณะทำกิจกรรมกลุ่มของนักเรียน และในการสรุปบทเรียนทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล เนื่องจากเกิดความสนุกสนานแก่นักเรียนในการเขียนสิ่งที่ตนเรียนรู้อย่างอิสระ มีการจัดกลุ่มและเรียงลำดับความสำคัญผ่านเส้นแขนงต่าง ๆ จากจุดกึ่งกลางเพื่อให้เห็น

ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอดย่อย ๆ และความคิดรวมทั้งหมดในกระดาษเพียงแผ่นเดียว นอกจากนี้แผนผังความคิด ยังสามารถนำมาใช้ในการวางแผนงาน ทั้งของครูและการทำโครงการงานของนักเรียนหรือการเตรียมงาน เช่น การเตรียมการสอนของครู การวางแผนเพื่อเขียนเรียงความของนักเรียนได้อีกด้วย โทนี บูซาน (Tony Buzan: 1991) ได้ให้คำนิยามว่า “แผนผังความคิด” (Mind Mapping) เป็นเทคนิคที่ใช้ในการจัดระบบความคิดที่มีประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงความคิดต่าง ๆ เข้าด้วยกัน การจัดลำดับความสำคัญการให้น้ำหนัก การผูก การต่อความคิดหรือข้อมูลต่าง ๆ ให้เข้ากันอย่างมีระเบียบ ก่อนที่จะสื่อออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจตามจุดมุ่งหมายของผู้เขียน โดยใช้คำสำคัญในการนำเสนอความคิดต่าง ๆ เหล่านั้น เป็นความคิดหลัก (Main Ideas) และจะให้ความสำคัญกับการแตกกระจายความคิด จากจุดกลางออกไปเรื่อย ๆ ซึ่งเปรียบเสมือนความคิดย่อย โดยใช้สี สัญลักษณ์ การสร้างภาพ มิติ ช่วยในการกำหนดความสัมพันธ์ของความคิดให้เป็นระบบระเบียบ มีเส้นลากให้เห็นความเชื่อมโยงสัมพันธ์และแจ่มแจ้งชัดเจน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จึงมีความสนใจที่จะพัฒนาคุณภาพนักเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งเป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างเต็มที่ เนื่องจากนักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติงานด้วยตนเองเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างให้นักเรียนมีทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตที่เกิดจากการสรุปความคิด จากนั้นสร้างเป็นองค์ความรู้ด้วยตัวของนักเรียนเอง

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังนี้

2.1.1. เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด

2.1.2. เพื่อศึกษาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด

2.1.3. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติภาระงานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด

2.2 สมมติฐานการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานของการวิจัยไว้ดังนี้

2.2.1. ผลการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนด้วยการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด

2.2.2. ผลการประเมินทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด อยู่ในระดับมาก

2.2.3. ผลการประเมินการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติภาระงานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด อยู่ในระดับดี

2.3 ขอบเขตของการวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่

ผลการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ

ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติภาระงาน

2.4 ขอบเขตของเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เนื้อหาในรายวิชาภาษาอังกฤษ ๑32102 ผู้วิจัยได้นำเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สาระที่ 1 ภาษาเพื่อการสื่อสาร มาตรฐาน ต 1.1 เข้าใจและตีความเรื่องที่ฟังและอ่านจากสื่อประเภทต่าง ๆ และแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล มาตรฐาน ต 1.2 มีทักษะการสื่อสารทางภาษาในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร แสดงความรู้สึก และความคิดเห็นอย่างมีประสิทธิภาพ มาตรฐาน ต 1.3 นำเสนอข้อมูลข่าวสาร ความคิดรวบยอด และความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ โดยการพูดและการเขียนและสาระที่ 4 ภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก มาตรฐาน ต 4.2 ใช้ภาษาต่างประเทศเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสังคมโลก โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกบทอ่านมาจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตและหนังสือแบบเรียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ ความบันเทิง (Entertainment) และสิ่งแวดล้อม (Environment)

2.5 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ใช้ระยะเวลาในการทดลอง 9 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 คาบ คาบละ 50 นาที จำนวน 18 คาบ โดยมีการทดสอบก่อนเรียน จำนวน 1 คาบ และทดสอบหลังเรียน จำนวน 1 คาบ รวมทั้งสิ้น 20 คาบ

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1.1. ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนประจวบวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการทดลองใช้การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด

3.1.2. ผู้วิจัยนำการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิดไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/4 โรงเรียนประจวบวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 37 คน ได้มาโดยวิธีการจาก

การสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม ซึ่งโรงเรียนได้จัดนักเรียนแบบความสามารถรวมกัน มีนักเรียนที่เก่ง ปานกลาง และอ่อน อยู่ในห้องเดียวกัน

3.1.3. ดำเนินการทดลองโดยใช้การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิดกับกลุ่มตัวอย่าง

3.1.4. หลังจากที่ได้ดำเนินการใช้การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิดสิ้นสุดแล้ว ครูประเมินทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้และแบบประเมินทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ รวมทั้งแบบประเมินการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการงานของนักเรียนในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด

3.2 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 3 ห้องเรียน โรงเรียนประจวบวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ รวมทั้งหมด 105 คน

3.3 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/4 จำนวน 37 คนที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนประจวบวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ โดยได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม (มาเรียม นิลพันธ์, 2558)

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด จำนวน 6 แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 18 คาบ คาบละ 50 นาที มีค่าคะแนนความสอดคล้อง ตั้งแต่ $= 4.20$, S.D. = 0.45 ถึง $= 5.00$, S.D. = 0.00 2) แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ เรื่อง เรื่อง Call of the wild และ Weird & wonderful จำนวน 1 ฉบับ เพื่อใช้เป็นแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน มีลักษณะเป็นแบบทดสอบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60-1.00 มีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.25 - 0.80 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.33 - 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น (KR-20) เท่ากับ 0.81 3) แบบประเมินทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60-1.00 และ 4) แบบประเมินการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการงาน มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60-1.00 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย () ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t-test) แบบ dependent

3.5 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

3.5.1. ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และศึกษาทฤษฎี แนวคิดที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.5.2. วิเคราะห์เนื้อหา สาระการเรียนรู้ และจุดประสงค์การเรียนรู้ในรายวิชาภาษาอังกฤษที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่จะนำไปสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.5.3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมีแนวคิดสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ให้ครอบคลุมตามตารางวิเคราะห์เนื้อหา

3.5.4. นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบและขอคำแนะนำในการแก้ไข

3.5.5. นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่ได้รับการแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษ 2 ท่าน ด้านหลักสูตรและการสอน 2 ท่าน และด้านวัดประเมินผล 1 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ภาษาที่ใช้และการประเมินที่ถูกต้อง และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ (Index of Item Objective Congruence: IOC)

3.5.6. นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประจวบวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 40 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

3.5.7. นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1. การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษหลังการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้ค่าสถิติทดสอบค่าที (t-test) แบบ dependent (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558)

3.6.2. ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด โดยนำมาหาค่าเฉลี่ย () และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปแปลความหมายค่าระดับตามเกณฑ์ที่กำหนด

3.6.3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติภาระงานของนักเรียนในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยนำมาหาค่าเฉลี่ย () และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปแปลความหมายค่าระดับตามเกณฑ์ที่กำหนด

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สถิติต่างๆ ในการวิเคราะห์ ดังนี้

3.7.1. สถิติพื้นฐาน

3.7.2. หาค่าเฉลี่ย (Mean)

3.7.3. หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.8 การวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ

3.8.1. หาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ โดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC)

3.8.2. หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อสอบในรายข้อ (Item Analysis)

3.8.3. หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ โดยใช้สูตร KR. 20 (Kuder Richardson 20)

4. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด

ตารางที่ 1 ผลการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด

การทดสอบ	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ก่อนเรียน	37	30	14.84	3.58	12.59	.00
หลังเรียน	37	30	19.54	4.06		

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการเรียนรู้ เรื่อง Call of the wild และ Weird & wonderful ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ($\bar{X} = 14.84$, S.D. = 3.58) และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 19.54$, S.D. = 4.06)

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด

ตารางที่ 2 ผลการประเมินทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด

รายการประเมิน	จำนวนนักเรียน	แผนการจัดการเรียนรู้						รวม	$\bar{X}$	S.D.	อันดับ
		แผนที่ 1 ($\bar{x}$)	แผนที่ 2 ($\bar{x}$)	แผนที่ 3 ($\bar{x}$)	แผนที่ 4 ($\bar{x}$)	แผนที่ 5 ($\bar{x}$)	แผนที่ 6 ($\bar{x}$)				
ด้านความเข้าใจ	37	2.00	1.95	2.51	3.08	3.51	3.86	16.92	2.82	0.51	2
ด้านการจับใจความสำคัญ	37	1.11	1.68	1.95	2.68	3.11	3.84	14.35	2.39	0.50	4
ด้านการรู้ความหมายของคำศัพท์	37	1.95	1.95	2.84	3.11	3.84	4.00	17.68	2.95	0.52	1
ด้านการเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้องตามลำดับขั้นความสัมพันธ์	37	1.84	1.95	2.68	2.84	3.57	3.84	16.70	2.78	0.37	3

รายการประเมิน	จำนวน นักเรียน	แผนการจัดการเรียนรู้						รวม	$\bar{X}$	S.D.	อันดับ
		แผนที่ 1 ($\bar{x}$)	แผนที่ 2 ($\bar{x}$)	แผนที่ 3 ($\bar{x}$)	แผนที่ 4 ($\bar{x}$)	แผนที่ 5 ($\bar{x}$)	แผนที่ 6 ($\bar{x}$)				
รวม		6.90	7.53	9.98	11.71	14.03	15.54	65.65	10.94	0.24	
$\bar{X}$		1.73	1.88	2.50	2.93	3.51	3.89	16.41	2.74		
S.D.		0.42	0.14	0.39	0.20	0.30	0.08	1.44	0.24		

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการศึกษาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด ในภาพรวมนักเรียนมีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 2.74$, S.D. = 0.24) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมี ผลคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากไม่แตกต่างกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการรู้ความหมายของคำศัพท์ ($\bar{X} = 2.95$, S.D. = 0.52) รองลงมา คือ ด้านความเข้าใจ ($\bar{X} = 2.82$, S.D. = 0.51) ด้านการเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้องตามลำดับชั้นความสัมพันธ์ ($\bar{X} = 2.78$, S.D. = 0.37) และด้านการจับใจความสำคัญ ($\bar{X} = 2.39$, S.D. = 0.50) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาด้านพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจในภาพรวม โดยแบ่งเป็น 6 แผน พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก เป็นอันดับที่ 1 ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.08) รองลงมา คือ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก เป็นอันดับที่ 2 ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 0.30) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 3 ($\bar{X} = 2.93$, S.D. = 0.20) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่ 4 ($\bar{X} = 2.50$, S.D. = 0.39) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใช้ เป็นอันดับที่ 5 ($\bar{X} = 1.88$, S.D. = 0.14) และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใช้ เป็นอันดับที่ 6 ($\bar{X} = 1.73$, S.D. = 0.42) ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีพัฒนาการที่สูงขึ้น

ตอนที่ 3 ผลการศึกษามีส่วนร่วมในการปฏิบัติภาระงานในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด

ตารางที่ 3 ผลการประเมินการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติภาระงานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด

รายการประเมิน	จำนวนนักเรียน	แผนการจัดการเรียนรู้						รวม	$\bar{X}$	S.D.	อันดับ
		แผนที่ 1	แผนที่ 2	แผนที่ 3	แผนที่ 4	แผนที่ 5	แผนที่ 6				
		($\bar{x}$)	($\bar{x}$)	($\bar{x}$)	($\bar{x}$)	($\bar{x}$)	($\bar{x}$)				
ด้านวินัย	37	2.32	2.59	3.08	3.32	3.57	3.70	18.59	3.10	0.37	2
ด้านใฝ่เรียนรู้	37	2.32	2.22	3.00	3.16	3.68	3.86	18.24	3.04	0.21	5
ด้านความรับผิดชอบ	37	2.32	2.59	3.08	3.35	3.59	3.71	18.61	3.11	0.56	1
ด้านการทำงานกลุ่ม	37	2.38	2.49	2.81	3.27	3.59	3.81	18.35	3.06	0.32	4
ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	37	2.30	2.70	2.84	3.24	3.62	3.78	18.49	3.08	0.36	3
รวม		11.64	12.59	14.81	16.34	18.05	18.86	92.28	15.39	0.36	
$\bar{X}$		2.33	2.52	2.96	3.27	3.61	3.77	18.46	3.08		
S.D.		0.03	0.18	0.13	0.07	0.04	0.08	0.16	0.36		

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการประเมินการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติภาระงานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิดในภาพรวมนักเรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติภาระงานอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.08$, S.D. = 0.36) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีผลคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดีไม่แตกต่างกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.11$, S.D. = 0.56) รองลงมา คือ ด้านวินัย ($\bar{X} = 3.10$, S.D. = 0.37) ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 3.08$, S.D. = 0.36) ด้านการทำงานกลุ่ม ($\bar{X} = 3.06$, S.D. = 0.32) และด้านใฝ่เรียนรู้ ($\bar{X} = 3.04$, S.D. = 0.21) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาด้านพัฒนาการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติภาระงานในภาพรวม โดยแบ่งเป็น 6 แผน พบว่า แผน การจัดการเรียนรู้ที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก เป็นอันดับที่ 1 ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.08) รองลงมา คือ แผนการจัดการเรียนรู้

ที่ 5 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก เป็นอันดับที่ 2 ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.04) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก เป็นอันดับที่ 3 ($\bar{X} = 3.24$, S.D. = 0.07) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดี เป็นอันดับที่ 4 ($\bar{X} = 2.96$, S.D. = 0.13) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใช้ เป็นอันดับที่ 5 ($\bar{X} = 2.52$, S.D. = 0.18) และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใช้ เป็นอันดับที่ 6 ($\bar{X} = 2.33$, S.D. = 0.03) ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีพัฒนาการที่สูงขึ้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1. ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ภาษาและใช้ในสถานการณ์จริงจากการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อกระตุ้นความรู้เดิมและเพิ่มเติมความรู้ใหม่ที่เป็นต่อการปฏิบัติภาระงาน เป็นการเตรียมความพร้อมและความคุ้นเคยให้กับนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการจัดกิจกรรมแบบเน้นภาระงานของ Prabhu (1987), Willis (1996), Samuda and others (1996), Skehan (1999) และ Ellis (2003) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ก่อนปฏิบัติงาน (Pre- task) เป็นขั้นตอนที่เตรียมผู้เรียนในการปฏิบัติงาน คือ การแนะนำเรื่องที่จะเรียน จุดประสงค์การเรียนรู้ ทบทวนคำศัพท์หรือความรู้เดิมและการเตรียมคำศัพท์หรือสำนวนใหม่ที่จะใช้ในการกิจกรรมหรืองานที่จะปฏิบัติ ขั้นที่ 2 ปฏิบัติงาน (Task) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนทำความเข้าใจกับกิจกรรมหรืองานที่จะปฏิบัติ วางแผนการทำงานและลงมือปฏิบัติงานตามที่รับมอบหมายอาจเป็นงานคู่หรืองานกลุ่ม และขั้นที่ 3 หลังปฏิบัติงาน (Post-task) เป็นขั้นตอนที่นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์และอภิปรายลักษณะสำคัญของคำศัพท์ โครงสร้างประโยครูปแบบภาษา และรวบรวมปัญหาที่พบ ครูจะทบทวน คำศัพท์ โครงสร้างประโยค รูปแบบภาษาต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนทั้งห้องให้เกิดความถูกต้องและความคล่องแคล่วมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสิรินธร ธารา (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการอ่านเน้นภาระงานเพื่อเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์การอ่านภาษาอังกฤษอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์การอ่านภาษาอังกฤษอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างสูงขึ้นหลังจากที่เรียนด้วยกิจกรรมการอ่านเน้นภาระงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้แล้วการนำหลักการของแผนผังความคิดมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ยังช่วยให้นักเรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ เข้าใจโครงสร้างข้อความและสามารถเขียน หรือเติมข้อมูลลงได้ทันที การเรียนรู้โดยแผนผังความคิดสามารถส่งเสริมทักษะการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นการอ่านเพื่อความเข้าใจ และเนื้อเรื่องค่อนข้างยากและยาวขึ้น ซึ่งแผนผังความคิด (Mind Mapping) ได้เข้ามามีบทบาทในการช่วยวิเคราะห์ เนื้อเรื่อง ช่วยจัดระบบความคิดในการสรุปประเด็นหลัก และประเด็นรองและเชื่อมโยงด้วยนวัตกรรมทางศิลปะ ผสมกับการใช้สีภาพ และสัญลักษณ์ที่ทำให้การจดจำง่ายและชัดเจนขึ้น อีกทั้งนักเรียนมีความสุข สนุกสนาน เพลิดเพลินในการเรียนมากขึ้นและมีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น ได้ฝึกการทำงานร่วมกับ

ผู้อื่นและการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ซึ่งหลักการในการสร้างแผนผังความคิดตามแนวคิดของ โทนี บูซาน (Tony Buzan, 1991) ธัญญา ผลอนันต์ และ ขวัญฤดี ผลอนันต์ (2550) และโสภณ ฉิมพลีศิริ (2556) ประกอบด้วย 4 หลักการ ดังนี้ หลักการที่ 1 เรื่องหรือประเด็นที่สนใจให้สร้างขึ้นตรงกลางของภาพ หลักการที่ 2 ใจความหลักของหัวเรื่องจะแผ่ขยายมาจากตรงกลางของภาพออกมารอบทิศทาง ซึ่งเปรียบเสมือนกิ่งก้านที่แตกแยกออกมา หลักการที่ 3 มีการวาดภาพหรือเขียนคำสำคัญลงบนเส้นของแต่ละกิ่งก้านที่แตกย่อยออกมา ตามลำดับความสำคัญของแต่ละหัวข้อ โดยทั้งที่หัวข้อหลักและหัวข้อย่อยจะมีการเชื่อมโยงกันด้วยกิ่งก้านที่แผ่ขยายออกมา และ หลักการที่ 4 กิ่งก้านต่าง ๆ จะจัดสร้างรูปแบบโครงสร้างที่เชื่อมโยงกันในลักษณะที่แตกต่างกันตามตำแหน่งและความสำคัญของประเด็น ต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ รจเรข เหลาลาภะ (2555) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้แผนผังความคิด (Mind Mapping) ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยแผนผังความคิด (Mind Mapping) โดยมีขั้นตอนการสอนอ่าน 3 ขั้น คือ ขั้นก่อนการอ่าน ขั้นขณะอ่าน และขั้นหลังการอ่านสามารถพัฒนาการอ่านให้ดีขึ้นในแต่ละวงจรโดยมีคะแนนเฉลี่ยแต่ละวงจร คิดเป็นร้อยละ 68 79 และ 81

5.2. ผลการศึกษาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด ในภาพรวมนักเรียน มีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีผลคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากไม่แตกต่างกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการรู้ความหมายของคำศัพท์ รองลงมา คือ ด้านความเข้าใจ ด้านการเชื่อมโยงความรู้ได้ถูกต้องตามลำดับขั้นความสัมพันธ์ และด้านการจับใจความสำคัญตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด เป็นการจัดการเรียนรู้ให้ความรู้ทางภาษาผ่านกิจกรรมที่ผู้วิจัยได้เตรียมไว้โดยใช้ภาระงานเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะภาษาเป้าหมายของนักเรียน ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนและพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาเป้าหมายได้อย่างมีความหมาย ซึ่งในขั้นก่อนการปฏิบัติงาน (Pre- task) มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นความรู้เดิมและเพิ่มเติมความรู้ใหม่ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติภาระงาน เพื่อเตรียมความพร้อมและความคุ้นเคยให้กับนักเรียน ในขั้นปฏิบัติงาน (Task) มีกิจกรรมที่ฝึกให้นักเรียนได้วิเคราะห์เนื้อหาและสามารถนำไปเขียนใจความสำคัญของเนื้อหาการอ่าน และในขั้นหลังปฏิบัติงาน (Post-task) ยังฝึกให้นักเรียนได้นำเสนอหรือแลกเปลี่ยนความรู้จากเรื่องที่อ่านแล้วนำมาสร้างผลงานที่เกิดจากการอ่านได้สอดคล้องกับแนวคิดของไรเชคและเลอร์เนอร์ (Rickhek and Lerner, 1989: 7) กล่าวว่า การอ่านเพื่อความเข้าใจไว้ว่า เป็นกระบวนการของการสร้างความหมายระหว่างผู้อ่าน บทอ่าน และบริบทหรือสถานการณ์ของการอ่านซึ่งหมายความว่าผู้อ่านไม่ได้มีความสามารถในการอ่านเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีความรู้เดิม ความสนใจ และสถานการณ์การอ่านที่มีผลให้ผู้อ่านสามารถอ่านได้หลากหลายระดับตามระดับความยากง่าย และยังสอดคล้องกับ หยู หง ฉวิน (YU Hong-quin, 2007) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำเสนอการสอนแบบเน้นภาระงานที่นำไปใช้ในการสอนอ่านให้กับนักศึกษาที่เรียนภาษาต่างประเทศของมหาวิทยาลัย Linyi Normal ผลการวิจัย

พบว่า กิจกรรมการสอนที่เน้นภาระงานและการสอนด้วยกิจกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นสามารถทำให้การอ่านของผู้เรียนพัฒนาขึ้นได้

5.3. ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติภาระงานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด ในภาพรวมนักเรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติภาระงานอยู่ในระดับดี ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีผลคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดีไม่แตกต่างกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ รองลงมา คือ ด้านมีวินัย ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านการทำงานกลุ่ม และด้านใฝ่เรียนรู้ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนได้รับการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด ซึ่งมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การตอบคำถาม การจับคู่ การตอบคำถามถูก-ผิด การถ่ายโอนความรู้ รวมถึงการเดาความหมายของคำศัพท์จากบริบทของเนื้อหา ลักษณะการทำกิจกรรมเดี่ยว กิจกรรมคู่และกิจกรรมกลุ่ม เป็นต้น สอดคล้องกับเจมี ลีห์ แบร์รี (Jaime Leigh Berry, 2011) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการใช้แผนผังโน้ตส์ การตั้งคำถามของนักเรียนและความสัมพันธ์กับการอ่านออกเสียงในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ทั้งสองวิธีการสอนมีผลไม่แตกต่างกันแต่การสอนด้วยแผนผังโน้ตส์ช่วยดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้มากขึ้นและเป็นการสร้างแรงบันดาลใจของนักเรียน และปนัดดา ปัตตา (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดการเรียนรู้แบบศูนย์การเรียนรู้ เรื่อง ดาราศาสตร์และอวกาศ ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของนักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบศูนย์การเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 คิดเป็นร้อยละ 70.10 อยู่ในระดับมาก ซึ่งผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 และ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์หลังเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 21.40 คิดเป็นร้อยละ 71.33 ซึ่งผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70

6. สรุป

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สามารถสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

6.1. ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1

6.2. ผลการศึกษาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด ในภาพรวมนักเรียนมีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 2.74$, S.D. = 0.24) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2

6.3. ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติภาระงานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด ในภาพรวม

นักเรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติภาระงานอยู่ในระดับดี ($= 3.08$, $S.D. = 0.36$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้

7.1. นักเรียนไม่คุ้นเคยกับการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด

ในช่วงแรก ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องอธิบายรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนเข้าใจและสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความเป็นกันเองระหว่างนักเรียนและครูผู้สอนให้มากที่สุด เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

7.1.1. ครูผู้สอนควรให้การดูแลและคำแนะนำกับนักเรียนอย่างทั่วถึงในช่วงแรก เนื่องจากนักเรียนยังไม่คุ้นเคยกับภาระงานจากการอ่านและนักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความรู้ภาษาอังกฤษและความสามารถในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.2. ควรมีการศึกษาและพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงานร่วมกับแผนผังความคิด ในเนื้อหาอื่น ๆ โดยผ่านทักษะการสื่อสารต่าง ๆ เช่น ทักษะการฟัง การพูดและการเขียน เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

7.2.1. ควรมีการบูรณาการกิจกรรมในการสอนการอ่าน กับเนื้อหาวิชาอื่นๆ เช่น การพูดการฟังและการเขียน เพื่อให้เนื้อหามีความน่าสนใจ และกระตุ้นให้นักเรียนมองเห็นพัฒนาการทักษะการอ่านของตน รวมทั้งสามารถบูรณาการทักษะการอ่านกับการเรียน หรือการทำงานในอนาคต

8. เอกสารอ้างอิง

- ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. (2542). *การอ่านและการส่งเสริมการอ่าน (Reading and Reading Promotion)*. กรุงเทพมหานคร: ศิลปาบรรณาการ.
- ทิตินา แคมมณี. (2550). *รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นรพร ทรงวิชา. (2559). ผลการใช้แบบฝึกทักษะเพื่อความเข้าใจโดยใช้แผนที่ความคิด สำหรับนักเรียน ประถมศึกษาปีที่ 1. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*.
- พลอยไพลิน สโมทัย. (2558). *การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้กิจกรรมการอ่านแบบเน้นภาระงาน เรื่อง ข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาหลักสูตรและการนิเทศ, มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- Buzan, T. (1991). *Use both sides of your Brain*. New York: Penquin Group.
- Ellis, R. (2003). *Task-based Language Learning and Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Harris, D. P. (1979). *Teaching English as A Second Language*. Bombay: McGraw-Hill.
- Likert, R. A. (1961). *New Patterns of Management*. New York: McGraw-Hill Book Company Inc.
- Nunan, D. (1989). *Designing tasks for the communicative classroom*. New York: Cambridge University.

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2024.40

Analysis of Brand Expectation for Chinese Natural Dyes Based on the Kano Model

Supavee Sirinkraporn¹ & Li Ting^{2*}**ARTICLE INFO****Name of Author & Corresponding Author*****1. Supavee Sirinkraporn**

Decorative Arts, Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University, Thailand.
Email: li604049101@gmail.com

2. Li Ting*

Decorative Arts, Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University, Thailand.
Email: Ting.li@gmail.com

Keywords:

Analysis of Brand Expectation;
Chinese Natural Dyes; Kano Model

Article history:

Received: 13/05/2023

Revised: 11/08/2024

Accepted: 02/10/2024

Available online: 07/12/2024

How to cite:

Xiang, J. (2024). Analysis of Brand Expectation for Chinese Natural Dyes Based on the Kano Model. *Journal of Philosophical Vision*, 29 (2), 229-238.

ABSTRACT

This research aimed to study (1) apply the Kano model to deeply analyze consumers' psychological expectations; (2) create designs that are both traditional and modern through the optimization of brand image, to better meet consumer expectations; (3) utilize new knowledge to develop a series of innovative natural dye product designs, the sample was 350 consumers. They were selected by Purposive Sampling, the instrument for collecting data were in-depth interviews and focus groups Analysis data by Descriptive statistics and Content Analysis. The research results were found as follows; 1) The consumers demonstrate multi-layered psychological expectations for natural dye brands, not only encompass respect for traditional culture and support for environmental concepts but also include the pursuit of fashionable design. 2) The natural dye brand design and development process based on the Kano model, aimed at accurately capturing and fulfilling the diversity of consumer expectations. Notably, up to 90% of experts and respondents agree with the brand positioning based on the Kano model. 3) Utilizing new knowledge to develop a series of innovative natural dye product designs. —maintains the continuity of traditional natural dyeing, successfully promotes market transformation by integrating traditional craftsmanship with modern fashion innovation, especially rekindling interest in traditional natural dyes among young consumers.

1. Introduction

With the increasing focus on the natural environment and the pursuit of a green, healthy life cultural exchange. Within China's inventory of intangible cultural heritage representative projects, traditional crafts account for 629 items, yet traditional printing and dyeing techniques comprise only 14 items (Kuili, 2007). a rather modest proportion for a country with a rich textile history. The transformation and evolution of China's apparel industry and the changing consumer structure (Xin et al., 2020), traditional imitative and homogeneous consumption patterns can no longer meet the growing demand for personalized and diversified clothing choices. The factors driving apparel consumption have shifted from mere practicality to a combination of valuing personal worth, expressing individuality, and showcasing diverse aesthetics (Weiming & Yanghong, 2018).

The researcher who is study of faculty of decorative arts considerate from a design perspective, how to meet or exceed customer expectations using the Kano model, establish a unique brand positioning in the market, while emphasizing the cultural transmission of natural dye products through innovative design thinking, and avoiding the issue of product homogenization, becomes a new driving force and direction for the inheritance and development of this ancient craft (Xu et al., 2009).

Given this context, to analyze how traditional natural dyeing can more precisely meet the expectations of modern consumers, this study employs a comprehensive approach using various research methods such as in-depth interviews and surveys to identify five dimensions of consumer expectations for Chinese traditional natural dye products.(Chen and Chuang, 2008) On this basis, the Kano model is utilized to classify consumer expectation attributes and explore satisfaction and importance levels, employing a quantitative ranking method in hopes of providing references for theoretical research on traditional natural dyeing, skill inheritance, and brand product design and innovation.

2. Research Objectives

1. Apply the Kano model to deeply analyze consumers' psychological expectations;
2. Create designs that are both traditional and modern through the optimization of brand image, to better meet consumer expectations;
3. Utilize new knowledge to develop a series of innovative natural dye product designs

3. Conceptual Framework

In the constantly evolving market, consumer expectations of brands are continuously changing. how the Kano model is used to understand the specific expectations consumers have of brands and to find a design approach that combines traditional craftsmanship with innovation. This method is crucial for the strategic planning and product design of brands, The details are as follows Figure 1 details:

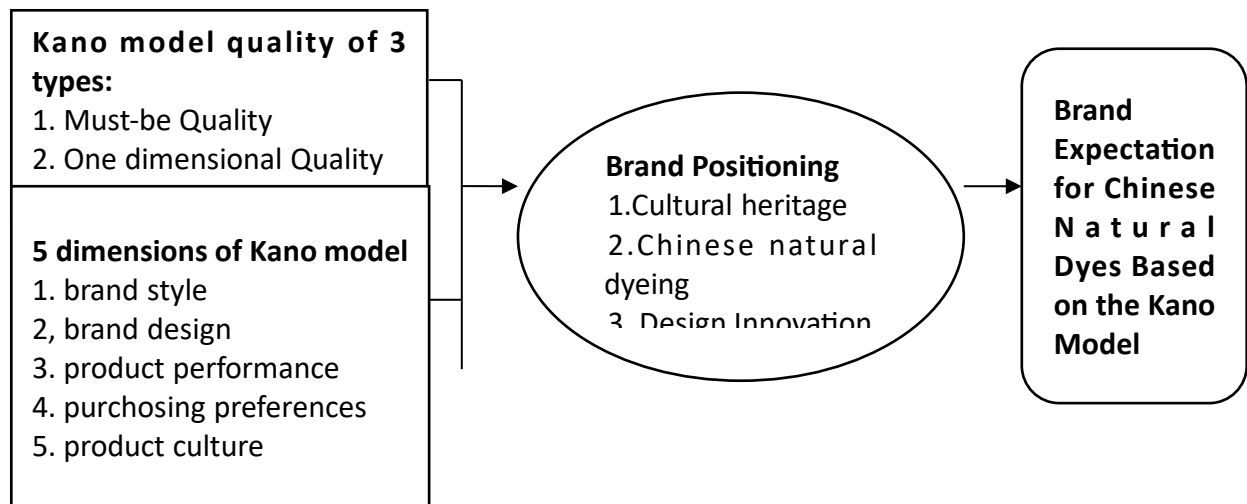

Fig.1 Conceptual Framework

4. Research Methodology

The study employed a mixed-method approach, combining qualitative and quantitative research methods (Walliman, 2021).

4.1. Population and sampling

4.1.1 Population

The population of the study were 4,000 consumers

4.1.2 Sample

By purposive sampling—qualitative research: we conducted an in-depth interview the professionals 3 persons in the field of natural dye research and education more than four years longitudinal study who were Yan Can, Zou Liulan, and Yin Jing.

Quantitative research: we conducted by determine the sample size by using the table of Krejcie & Morgan (1970) composed of 350 consumers.

4.2. Research Instrument

4.2.1. Used the questionnaire consists of 2 parts — (1) Demographic data of correspondents used checklist (2) The basic situation survey of user expectations in brand style, brand design, product performance, purchasing preferences, and product culture within the rating scale of 5 to 1—the rating scale of 5 to 1 refer to the user expectations for target product as follows;

5 = the highest level of user expectations

4 = the high level of user expectations

3 = the moderate level of user expectations

2 = the low level of user expectations

1 = the lowest level of user expectations

2. in-depth interview

Part 2 Kano questionnaire analysis

Table 2 Kano questionnaire

Problem setting	Direct problem				
	Must	Like	Indifferent	Dislike	Detest
1	Q	A	A	A	O
2	R	I	I	I	M
3	R	I	I	I	M
4	R	I	I	I	M
5	R	R	R	R	Q
Total	R	I	I	I	M
3.33	4.0	3.0	3.0	3.0	3.0

Note. Must-be Quality (M), One-dimensional Quality (O), Attractive Quality (A), Indifferent Quality (I), and Reverse Quality (R).

Part 3 Mean of Different Types of Needs SD=0.349 was high level.

Table 3 Statistics and Classification of Different Types of Expectations

	Attractive Expectations	Basic Expectations	Performance Expectations	Indifferent Expectation	Reverse Expectations	Questionable Results	Better Value	Worse Value	Better-Worse Classification
	A	M	O	I	R	Q			
A1	32	13	9	71	2	0	0.328	0.176	Basic Expectations
A2	35	11	8	70	2	1	0.347	0.153	Indifferent Expectations
A3	32	12	11	70	1	1	0.344	0.184	Basic Expectations
A4	34	20	10	62	1	0	0.349	0.238	Performance Expectations
A5	36	10	9	69	3	0	0.363	0.153	Attractive Expectations
A6	45	8	5	66	2	1	0.403	0.105	Attractive Expectations
A7	46	9	12	57	3	0	0.468	0.169	Performance Expectations
B8	29	16	10	69	3	0	0.315	0.210	Basic Expectations
B9	26	14	13	72	1	1	0.312	0.216	Basic Expectations
B10	24	20	6	77	0	0	0.236	0.205	Basic Expectations

	Attractive Expectations	Basic Expectations	Performance Expectations	Indifferent Expectation	Reverse Expectations	Questionable Results	Better Value	Worse Value	Better-Worse Classification
	A	M	O	I	R	Q			
B11	34	11	12	65	4	1	0.377	0.189	Performance Expectations
B12	27	20	5	74	1	0	0.254	0.198	Basic Expectations
B13	34	18	4	67	4	0	0.309	0.179	Basic Expectations
C14	36	13	14	62	2	0	0.400	0.216	Performance Expectations
C15	37	8	11	70	1	0	0.381	0.151	Attractive Expectations
C16	41	10	6	70	0	0	0.370	0.126	Attractive Expectations
C17	41	12	7	65	2	0	0.384	0.152	Attractive Expectations
D18	35	17	6	65	4	0	0.333	0.187	Basic Expectations
D19	41	7	6	70	3	0	0.379	0.105	Attractive Expectations
D20	22	18	13	74	0	0	0.276	0.244	Basic Expectations
D21	41	15	8	59	4	0	0.398	0.187	Performance Expectations
D22	40	10	8	69	0	0	0.378	0.142	Attractive Expectations
D23	33	15	9	69	1	0	0.333	0.190	Basic Expectations
E24	39	6	5	76	1	0	0.349	0.087	Attractive Expectations
E25	39	10	6	71	1	0	0.357	0.127	Attractive Expectations
E26	34	7	6	79	1	0	0.317	0.103	Indifferent Expectations
E27	38	6	6	76	1	0	0.349	0.095	Attractive Expectations
E28	35	19	9	62	2	0	0.352	0.224	Performance Expectations
Total							0.349	0.168	

Part 4: Ranking of Different Types of Expectations

Table 4 The Importance Ranking of Different Types of Expectations

Type of Need	Importance Ranking
Expected Needs	A7>C14>D21>A4>B11>E28
Attractive Needs	A3>D23>D18>B9>B8>A1>D20>B13>B12>B10
Indifferent Needs	A2>E26
Must-Have Needs	A6>C17>C15>D22>A5>D19>C16>E25>E27>E24

Part 5: Ranking of the Importance of Different Requirement Dimensions

Table 5 The Importance Ranking of Different Dimensions of Expectations

Expectations Dimension	Importance Ranking
Brand Style Expectations	A7>A4>A6>A5>A3>A2>A1
Brand Design Expectations	B11>B9>B8>B13>B12>B10
Product Performance Expectations	C14>C17>C15>C16
Purchase Preference Expectations	D21>D22>D19>D23>D18>D20
Product Culture Expectations	E28>E25>E27>E24>E26

Expectations Sensitivity Analysis.

Based on the quadrant classification, sensitivity is used as the indicator for prioritizing the order of requirements. The sensitivity calculation formula is (Ying et al., 2023) :

According to the calculation results, among all the indicators, A7 Artistic Appeal ranks first in priority, followed by C14 Eco-friendly and Sustainable, D21 Online Virtual Display and Purchase Channels. The priorities of E26 Brand Marketing Culture, B12 Mass Production, and B10 Ethnic Style rank the lowest.

4.4. The results showed that Brand Design Expectations

The key points of brand design requirements primarily include B8, B9, and B11, in establishing the Chinese plant-based dye brand "XiaMu," with a focus on conveying brand philosophy and style, and building a clear and consistent brand image in the market.

B8 (Color Requirements): Natural plant dyes impart gentle gradient colors to clothing, reflecting respect for nature. Color design emphasizes the harmony of nature and cultural symbolism, blending traditional Chinese colors. Through innovative color transitions and layering combinations, it showcases the delicate and versatile nature of plant-based dyeing, making the products uniquely captivating.

B9 (Handcrafted): Emphasis on the value of craftsmanship, preserving and innovating traditional techniques. Combining modern technology to optimize the dyeing process, enhancing color stability and durability. Prioritizing the fusion of traditional craftsmanship with modern design, such as incorporating popular elements into clothing tailoring, revitalizing traditional craftsmanship in the context of contemporary fashion.

B11 (Traditional Dyeing Techniques): XiaRan utilizes traditional plant-based dyeing techniques, placing importance on the preservation and inheritance of these techniques, emphasizing their application in modern design. Combining ancient tie-dye and resist-dyeing techniques with contemporary design to create traditional clothing that aligns with modern aesthetics. Additionally, exploring the application of dyes on various fabrics and combining different materials to expand product diversity and uniqueness.

Product Performance Expectations

The key points of product performance requirements primarily include C14 and C15, and through the in-depth development of product performance, they convey the brand's commitment to environmental sustainability, health, comfort, and innovation.

C14 (Eco-friendly and Sustainable): XiaRan uses natural and renewable materials, emphasizing environmental friendliness and sustainability. Every production stage is dedicated to minimizing environmental impact, with plant-based dye materials that are safe and healthy, friendly to both producers and users.

C15 (Health and Functional Benefits): XiaRan products offer health benefits, with indigo plant-based dyes having antibacterial, anti-inflammatory, and hypoallergenic properties, making them suitable for sensitive skin. Emphasis is placed on breathable and comfortable fabrics, which are beneficial for stress relief and enhance the value of wearing in terms of health.

Purchasing Preference Expectations

The key points of purchasing preference requirements mainly include D21 and D22. By analyzing consumer purchasing preference expectations and strategies, XiaMu can better meet the diverse needs of modern consumers.

D21 (Online Virtual Display and Purchase Channels): On online platforms, XiaRan provides a convenient shopping experience and 3D virtual simulation CLO digital fashion displays, enhancing immersive interactive shopping. Consumers can intuitively understand product styles, effects, and textures.

D22 (Offline Product Try-on and Exhibitions): Brand experience stores and exhibitions not only sell products but also showcase brand culture. They provide interactive experiences related to plant-based dye culture and craftsmanship, such as on-site dyeing and hands-on workshops. These activities enhance customer loyalty, boost word-of-mouth marketing, and strengthen the brand's interactive experience with customers.

Product Cultural Expectations

The key points of product cultural expectations primarily include E25 and E28. XiaMu is committed to enhancing consumer aesthetics, inheriting Chinese plant-based dyeing culture, and actively fulfilling social responsibilities and sustainable development, thereby enhancing brand cultural content and market competitiveness.

E25 (Aesthetic Enhancement): XiaRan enhances consumer aesthetics through unique design and artistic expression, leading fashion and art trends, and conveying the philosophy of cultural living. It regularly releases content related to traditional Chinese culture and collaborates with artists on series, such as the history of plant-based dyeing, to educate and inspire consumers, thereby enhancing cultural literacy and aesthetic values.

E28 (Cultural Dissemination and Heritage): As both a brand and cultural carrier, XiaRan is dedicated to spreading and inheriting the Chinese plant-based dyeing technique, allowing more people to appreciate this cultural heritage. By showcasing its aesthetics and craftsmanship, it inspires interest and respect for traditional culture, promotes related design and educational research, and fosters artistic heritage and development.

4.5. Utilize new knowledge to develop a series of innovative natural dye product designs — showed that utilizing new knowledge to develop a series of innovative natural dye product designs. — maintains the continuity of traditional natural dyeing, successfully promotes market transformation by integrating traditional craftsmanship with modern fashion innovation, especially rekindling interest in traditional natural dyes among young consumers.

5. Discussions

5.1. Tradition and Innovation—by conducting an in-depth analysis of consumer expectations for Chinese natural dye brands through the Kano model, a unique brand identity is formed. The results indicate that the Kano model can effectively position the brand and guide product design. Through the Better-Worse coefficient and the four-quadrant method, the brand's style, design, performance, and culture are comprehensively positioned. This provides empirical support for brand research and offers profound insights for the strategic planning and design of natural dye brands, reflecting an innovative integration of tradition and modernity.

5.2. Challenges and Constraints—the Kano model is typically based on one-time surveys, but consumer needs and preferences can change over time with market trends, and the model may not capture these dynamic shifts. Balancing the preservation of traditional craftsmanship while incorporating modern design and innovation is a challenge.

Finding the equilibrium point between tradition and modernity, preserving the charm of tradition while meeting the expectations of modern consumers, requires careful strategy and innovative approaches. These challenges and constraints pose questions for plant-based dyeing brands in their practical operations and market positioning. Understanding and addressing these challenges are crucial to ensuring the effectiveness of research outcomes and brand success.

6. Conclusion

Impact on Brand Positioning

The purpose of this study is to analyze the expectations of natural dye brand users using the Kano model, providing a strong reference for brand design. Through the data analysis of 327 valid samples, a sensitivity analysis of customer expectations is conducted, comparing and ranking the importance of different expectation attributes and dimensions. Ultimately, the study precisely positions the Chinese natural dye brand "XiaRan," which integrates traditional craftsmanship with modern elements.

Impact on Design Innovation

Exploring the design innovation potential of natural dyeing, centered around the five expectations of brand users, has led to the creation of the "XiaRan" series of fashion and accessory products, signifying the possibility of reviving traditional skills with contemporary design concepts. The establishment of online virtual fashion shows and offline brand experience exhibitions has paved a new path for the protection and development of traditional natural dyeing cultural skills. This study successfully demonstrates the delicate balance between customer demand and product innovation for natural dyeing, achieving its goals and making significant contributions to traditional crafts and modern design, impacting the fields of design research and cultural heritage protection.

7. Suggestions

7.1. Recommendation for Implementing the research finding

7.1.1 It is recommended that "XiaRan" conducts continuous market and consumer trend monitoring.

7.1.2 Regularly updating customer expectation analyses to capture changes in psychological expectations.

7.1.3 Utilize data analysis and social media monitoring to understand the market in real-time,

7.1.4 Actively listening to consumer feedback to improve product services.

7.2. Suggestions for future research

7.2.1 The research on Establish a sustainable innovation platform for developing collaborative among Artisans, designers, and researchers.

7.2.2 Future research should further explore to Enhance public awareness of the environmental friendliness and sustainability of natural dyeing through education and marketing strategies.

8. References

- Chen, C.-C., & Chuang, M.-C. (2008). Integrating the Kano model into a robust design approach to enhance customer satisfaction with product design. *International Journal of Production Economics*, 114(2), 667-681.
- Kuili, L. (2007). On the Protection of China's Intangible Cultural Heritage in the Context of Globalization. *Henan Social Sciences*, 15(1), 25-34.
- Prabhu, K., & Bhute, A. S. (2012). Plant based natural dyes and mordants: A review. *J. Nat. Prod. Plant Resour*, 2(6), 649-664.
- Sandoval, W. A., & Bell, P. (2004). Design-based research methods for studying learning in context: Introduction. *Educational Psychologist*, 39(4), 199-201.
- Sharif Ullah, A., & Tamaki, J. i. (2011). Analysis of Kano-model-based customer needs for product development. *Systems Engineering*, 14(2), 154-172.
- Walliman, N. (2021). *Research methods: The basics*. Routledge.
- Weiming, Z., & Yanghong, W. (2018). Experiential value differences of clothing personalized customization under different situations. *Journal of Textile Research*, 39(10), 115-119.
- Xin, X., Jingqian, W., & Wenhui, C. (2020). Research on the transformation and upgrading of my country's textile and apparel industry under the new situation. *Theoretical Exploration*, 6, 97-101.
- Xu, Q., Jiao, R. J., Yang, X., Helander, M., Khalid, H. M., & Opprud, A. (2009). An analytical Kano model for customer need analysis. *Design Studies*, 30(1), 87-110.
- Ying, S., Ning, Z., Yiting, L., & Tong, W. (2023). Kano model-based research on the satisfaction of Qipao customization service. *Journal of Silk*, 60(09), 62-72.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์ JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
248 ม.1 ถ.ศาลายา - นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170
โทรศัพท์: +66 2444 6000
Email: jpv.mbu@gmail.com

